

Departament d'Història Medieval, de Paleografia i Diplomàtica  
Facultat de Geografia i Història  
Universitat de Barcelona

# EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL

Presentada per **Montserrat Richou i Llimona**  
per optar al títol de Doctora en Història Medieval

Tesi de doctorat dirigida pel  
**Dr. Antoni Riera i Melis**  
Catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona

Programa de Doctorat "Món medieval i modern.  
Últimes línies de recerca".  
Bienni 2003-2005

Maig 2007

# SEGONA PART

## EL MATRIMONI I LA FAMÍLIA BAIXMEDIEVAL



“...car la condició e estament en què Déus ha creada la fembra és, que sia subjugada al marit. Així li ho dix lo senyor beneït a la primera fembra quan hac pecat dient-li: sub potestate viri eris (Gen 3/16). ..... qui massa delicadament nodreix ço que li servir que ell trobarà prou rebel.lió lla on deuria trobar humilitat e subjecció e obediència a si mateix” (Francesc d’Eiximenis).



## 4.-EL MATRIMONI I LA FAMÍLIA BAIX MEDIEVAL

### 4.1.-EL MATRIMONI

La família medieval, entesa des d'un concepte ampli del terme<sup>694</sup>, i definida per gran part de la nostra historiografia medievalista com la cèl.lula bàsica de la societat feudal<sup>695</sup>, utilitza un conjunt d'estratègies per a reproduir la seva força de treball, assegurar la continuïtat del seu patrimoni, així com per a resituar el seu excedent demogràfic<sup>696</sup>. En conseqüència, els enllaços matrimonials contemplats des d'una perspectiva general, formen part de les estratègies planificades pel cap de la unitat familiar<sup>697</sup>, aconsellat per altres

---

<sup>694</sup> Recordem les aportacions al respecte de MERCÈ AVENTIN: "La societat rural a Catalunya en temps feudals", pàgs.459 a 538 i "Família i unitat d'explotació", dins de *Historia agrària dels Països Catalans*. V.2 Edat Mitjana. Barcelona, Fundació Catalana per a la recerca i Universitats dels Països Catalans, 2004, p.467 a 503, on s'incideix en la coexistència de famílies nuclears, múltiples i extenses. CHARLES DE LA RONCIÈRE esmenta treballs de CHRISTIANE KLAPISCH i DAVID HERLINY per a la Toscana del 1427, on es constata un ampli ventall de diferents configuracions familiars, ja que la família conjugal simple amb una representació d'un 54'8%, no acapara tota la realitat. Per tant, aquella també inclou d'altres nuclis familiars, com són els representats per persones aïllades (vídus, vídues i solters), per famílies conjugals ampliades (ascendent en línia directa o no, o un descendent, un germà o un cosí), i per famílies conjugals múltiples (matrimoni de pares i matrimoni de fills, de germans...), a "La vida privada de los notables toscanos en el umbral del renacimiento" dins de *Historia de la vida privada*. 2. De la Europa Feudal al Renacimiento, pàg.175.

<sup>695</sup> GEORGES DUBY descriu el domini de l'esfera privada de la següent manera: "El recinto circunscribe el refugio al que los hombres se retiran para dormir, donde encierran lo que poseen de más precioso y han de recluirse tras el toque de queda. La imagen más expresiva podría pedírsele en préstamo a la biología, la de cédula: un núcleo, la vivienda, una membrana, la cerca, ambas formando un todo, ese todo que los textos de la época carolingia denominan el mansus, el lugar en que se mora", a *Historia de la vida privada*. 2. De la Europa feudal al renacimiento, pàg. 32.

<sup>696</sup> En general, la resituació dels fills i filles que és consideren com un excedent de mà d'obra, s'estableix amb les esposalles. D'altres modalitats emprades per a col·locar els fills són l'emigració a centres urbans importants, com és el cas de Barcelona, o la realització de pactes o contractes d'aprenentatges d'oficis i de realització de tasques domèstiques, per part de nenes procedents del món rural. Vegeu TERESA-MARIA VINYOLES i VIDAL: *La vida quotidiana a Barcelona vers 1400*. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1985 pàgs.222 i 223.

<sup>697</sup> Com veurem més endavant als heretaments de l'hereu i de la puïlla, no presentem una visió de la figura de l'hereu com un "ésser despòtic i aïllat". Visió que critica IGNASI

parents i amics, per acomplir amb part d'aquests objectius. Per tant, quan arriba l'hora del relleu generacional, les esposalles i el matrimoni reorganitzen la vida familiar. També serveixen per a "col·locar" les cabaleres i els cabalers, mitjançant el mercat matrimonial<sup>698</sup>. La importància de les relacions, que es poden materialitzar amb futurs matrimonis, és vital per a la continuïtat del grup familiar. L'única opció, que té la família per a mantenir-se viva, és la recerca de futurs parents. Sense la reproducció del grup familiar, aquest pot desaparèixer, i amb la desaparició dels seus membres, el seu patrimoni també pot esvair-se o caure en mans d'un altre grup familiar<sup>699</sup>. Fins al Concili de Trento, que distingeix entre esposalles i matrimoni, els teòlegs cristians encara no han consensuat una postura unànime sobre el moment precís en què es produeix la unió conjugal, que es considera indissoluble<sup>700</sup>. Mentre uns teòlegs afirmen, que la indissolubilitat apareix quan es concerten les esposalles, d'altres creuen que és a partir de la celebració de la cerimònia nupcial i uns darrers argueixen, que el matrimoni s'inicia amb la unió carnal<sup>701</sup>. De fet, les nostres fonts

---

TERRADAS als antropòlegs tradicionalistes, *El món històric de les masies*. Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1984, pàg.317.

<sup>698</sup> Per a HENRI BRESCH, la Pesta va adelantar l'enllaç conjugal dels nois. Així, aquest esdeveniment acostumava a formalitzar-se en una edat que no superava els 25 anys. Després, amb la recuperació demogràfica del 1400, els enllaços matrimonials dels nois podien arribar a endarrerir-se fins als 30 anys. Aquesta situació comportà, segons l'esmentat autor, entre d'altres conseqüències, una diferència d'edat de 12 anys entre els cònjuges, la competència entre els homes madurs i els joves per aconseguir mullers dins de la generació de les adolescents, etc, a "La Europa de las ciudades y de los campos (siglos XIII-XV)", pàgs. 419 i 420.

<sup>699</sup> Aquesta visió pot ser tan vàlida per les famílies de les comunitats pageses, com per les que es situen al capdamunt de la jerarquia social. És a dir, la noblesa. En aquest sentit, GEORGES DUBY equipara el concepte de família amb el de la reialesa providencialista de l'Alta Edat Mitjana, quan ens recorda que, el que aquesta detenta és una propietat personal, hereditària, patrimonial, car el poder regi s'havia convertit en un bé de família transmés per copulació, per la sang i repartit a cada successió entre consanguinis o bé retingut indivís entre germans, com una llar, a *Historia de la vida privada. 2. De la Europa Feudal al Renacimiento*, pàgs.32 a 35.

<sup>700</sup> La introducció de la reforma tridentina als territoris de la monarquia hispànica es portarà a terme, mitjançant la Real Cédula de Felip II, datada el 12 de juliol de 1564. A partir d'aquesta data, l'únic matrimoni vàlid dins l'esfera del món cristià catòlic serà, al nostre país, fins el 18 de juny de l'any 1870, el matrimoni canònic. Com és lògic, aquesta regulació del matrimoni canònic comportarà un gran canvi de la concepció del matrimoni, ja que hauran de desaparèixer les altres formes d'esposalles, que no compleixen amb les exigències del nou cànon, FEDERICO R AZNAR GIL: *La institució matrimonial en la hispania bajo-medieval (1215-1563)*, pàg.18.

<sup>701</sup> DIDIER LETT : *Famille et parenté dans l'occident médiéval Vè-XVè siècle*. París, Hachette Supérieur ("Carré histoire", 49), pàg.109.

diferències tres conceptes: les esposalles, la cerimònia nupcial "in facie ecclesie" i les noces. En els Capítols Matrimonials del dia 24 de febrer de 1482, entre Pere Mas, fill de Pere Mas, i de la difunta, Elionor, de Badalona, i Clara, filla de Bartomeu Boter, difunt, i de Bartomeua, de Premià, podem llegir:

"feran entre si sposalles per paraules de present, abtes e sufficients a contractar matrimoni e axi mateix lo dit matrimoni hauran entre si solemnitzar en fas esglesia, segons canonicas sancions e ordinacions de aquella e fetes nosses per lo mes de juny primer vinent"<sup>702</sup>.

Més endavant, Clara "ab consentiment de Jaume Mas, esdevenidor marit seu", promet a la seva mare i al seu germà, que quinze dies després de les "nosses" i quan ja visqui a casa del marit, els definirà "d'altres drets a ella ara o en futur a ella pertanyen...ab retencio empero del dits vincles e substitucions". Per tant, observem la distinció entre les esposalles, enteses com a compromís ferm de matrimoni d'una parella, de la cerimònia de l'enllaç nupcial i de la unió carnal.

A la Baixa Edat Mitjana, els enllaços matrimonials poden aparèixer amb les denominacions de "núpcies" » i "afemalles"<sup>703</sup>, i poden sistematitzar-se segons tres modalitats: cerimònies públiques de caràcter laïc, cerimònies religioses i enllaços matrimonials, considerats clandestins o secrets, tant des de l'òptica civil com des de la d'alguns representants de l'Església. Dins de l'àmbit jurídic, els especialistes en dret canònic defensen diferents postures envers aquesta diversitat d'opcions matrimonials. Felipe Sánchez Roman definia els sistemes matrimonials existents a l'època medieval de la següent manera: " al lado del matrimonio solemne religioso 'in facie ecclesiae', el llamado primitivamente á yuras y después presunto o clandestino, por falta de

---

<sup>702</sup> Manual 1481 de Miquel Franquesa AHPB.

<sup>703</sup> TERESA-MARIA VINYOLES: Les barcelonines a les darreries de l'Edat Mitjana. Tesi Doctoral dirigida pel Dr. Manuel Riu. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1976. Pàg.93 i CARME BATLLE i TERESA VINYOLES: Mirada a la Barcelona medieval des de les finestres gòtiques. Barcelona, Rafael Dalmau Editor ("Col.lecció Bufarull", núm.6), 2002. Pàg.92.



párroco<sup>704</sup>. D'altres erudits, com Federico R. Aznar Gil, no accepten l'existència d'un sistema matrimonial plural. Aquests historiadors del dret consideren que, des del 1215, l'Església ja havia defensat als concilis provincials i als sínodes diocesans la necessitat d'una regularització canònica de l'anomenat "matrimoni clandestí"<sup>705</sup>. Per a fer més consistent la seva tesi, Aznar Gil manifesta que tots aquests sistemes presenten elements comuns i, per tant, l'Església mostra una "acceptación generalizada de la legislación de los diferentes pueblos sobre el matrimonio y rechazo de algunas normas... que no parecían concordar con el espíritu cristiano"<sup>706</sup>. D'entre les unions no tolerades per l'estament eclesiàstic, trobem el concubinatge, que la llei civil tolera i la societat civil accepta a canvi de la satisfacció d'un cànon<sup>707</sup>. A banda d'això, tampoc hem d'oblidar l'existència de l'adulteri i de la bigamia, que eren unions penalitzades<sup>708</sup>.

De les cerimònies públiques de caràcter laïc gairebé no ens informen els nostres documents. De fet, només comptem amb les Capitulacions Matrimonials de Joan Rosselló, fill de Rafael Rosselló, difunt de Premià, i la pubilla del mas Rossell, Angelina, filla de Llorenç Rossell, difunt i Clara, de

---

<sup>704</sup> FELIPE SANÇHEZ ROMAN: Estudios de derecho civil español e Historia general de la legislación española. Madrid, Estab. Tip. Sucesores de Rivadeneyra, 1898. Tomo 5.1. Pàg. 404.

<sup>705</sup> De fet, al Concili de Letran s'aprova la publicitat dels futurs enllaços matrimonials, mitjançant bans, amb l'objectiu que es pugui denunciar una eventual consanguinitat entre els futurs consorts. També en aquest concili, es rebaixa del setè al quart grau, la prohibició de parentiu per aquests enllaços. La intenció és la d'afavorir el consensualisme i la indissolubilitat del matrimoni, sobretot a les famílies aristocràtiques, que eren les més reàcties a la reforma gregoriana del segle anterior. Aquest moviment havia intentat imposar, sens èxit la indissolubilitat, el consensualisme, la monogàmia i l'exogàmia fins el setè grau. DIDIER LETT: Famille et parenté dans l'occident médiéval Vè-XVè siècle. París, Hachette Supérieur ("Carré histoire", 49), 2000 p.99, 106 i 107.

<sup>706</sup> Requisits idèntics, efectes, coincidència de voluntats i declaració de consentiment per part dels futurs cònjuges. FEDERICO R AZNAR GIL: La institución matrimonial en la Hispania Cristiana bajo-medieval (1215-1563). Salamanca, Universidad Pontificia ("Bibliotheca Salmanticensis. Estudios," 123), 1989, pàgs.31 i 42.

<sup>707</sup> JOSÉ LUÍS MARTÍN RODRÍGUEZ: "El proceso de institucionalización del modelo matrimonial cristiano", a La familia en la Edad Media. XI Semana de Estudios Medievales. Nájera 2000. Logroño, Gobierno de la Rioja y Instituto de Estudios Riojanos, 2001, pàgs.174 a 178.

<sup>708</sup> MARIA-TERESA LÓPEZ BELTRAN: "En los márgenes del matrimonio: transgresiones y estrategias de supervivencia en la sociedad bajomedieval castellana", a La familia en la Edad Media. XI Semana de Estudios Medievales. Nájera 2000. Logroño, Gobierno de la Rioja i Instituto de Estudios Riojanos, 2001, pàgs.349 a 386

Premià. En cap moment de l'escriptura es contempla una posterior solemnització del matrimoni civil davant de l'església. A més, al document abans d'endinsar-se en la presentació dels diferents capítols, hi trobem:

“com Johan Roselo fil den Rafael Roselo e de na Salvadora mare sua pren per sponsa la dita Angelina e la dita Angelina pren per spos lo dit Johan Roselo en la forma seguent”<sup>709</sup>.

Suposem que algunes de les aportacions de les doctores Carme Batlle i Teresa Vinyoles, referides per a la ciutat de Barcelona, també deuen ser vàlides per al món pagès de les rodalies de la ciutat comtal<sup>710</sup>. Per tant, trobaríem al Maresme Baix Medieval, cerimònies públiques laiques, on la part principal del ritual seria l'intercanvi del bes i dels anells per part dels nuvis. Després d'aquest ritual, les famílies i els amics, convidats a l'enllaç, gaudirien d'un gran àpat, organitzat per a l'ocasió. Aquesta cerimònia es realitzava a casa de la núvia, a la d'un parent o a la d'un amic<sup>711</sup>.

Segons les nostres fonts, a la comarca del Maresme, els enllaços més practicats són els religiosos<sup>712</sup>. Si no fos, per l'existència de documentació que

---

<sup>709</sup> 1463,7, 30 Fols.3v a 4v Manual 1 APSPPD.

<sup>710</sup> De fet, les tres etapes habituals de l'inici de la major part dels matrimonis “legals”, coincideixen a l'esfera cristiana del món occidental. D'aquesta manera ens trobem amb una primera etapa, caracteritzada per les converses o negociacions de les famílies implicades, seguida pels esponsals (contractes i intercanvi dels anells amb o sense presència eclesiàstica), i una tercera etapa, que finalitza amb la instal·lació femenina al domicili marital. CARME BATLLE I TERESA VINYOLES: Mirada a la Barcelona medieval des de les finestres gòtiques, pàgs.92 a 98.

<sup>711</sup> Degut al gran dispendi adreçat a la celebració d'aquests grans àpats, arreu d'Europa, apareixen legislacions, que intenten limitar els excessos de les manifestacions públiques d'ostentació i malbaratament a les festes nupcials, a CARME BATLLE I TERESA VINYOLES: Mirada a la Barcelona medieval des de les finestres gòtiques, p.94 i 95 i CHARLES DE LA RONCIÈRE: “La vida privada de los notables toscanos en el umbral del renacimiento”, a Historia de la vida privada, pàg.263.

<sup>712</sup> Un exemple el trobem als debitoris de dot, en els quals s'observa com part del dot es satisfarà el dia de la benedicció. Una altra mostra, del que estem comentant la trobem, l'any 1469, als Capítols Matrimonials de Salvador Pi, de Premià, i Elionor, filla del difunt Vicent Julià i Margarida, de Vilassar: “Eadem die predictae partes concordarunt predictum matrimonium celebrandum in facie ecclesie seu capelle Sancti Mathei, sufraganie ecclesie Sancti Petri de Premiano, et omnes diocesi Barchinone intra terminum sex mensium a die presenti continue computandum. Et hoc sub pena decem librarum”. Al mateix document es recull que “pro pena evitanda” es realitza l'enllaç dins del termini establert, el 15 de gener de 1470, amb la benedicció dels cònjuges, en una missa, oficiada per Jaume Rostyll, resident a la parròquia de Teià (Diversorum 25 APSGVD).

ens demostra el contrari, podríem arribar a la conclusió que és l'únic tipus de matrimoni que es celebra en aquesta localitat<sup>713</sup>. De fet, a partir del segle XIII, el matrimoni beneït per l'església es va imposar<sup>714</sup>. D'aquesta manera, després de la petició de mà als familiars de la noia i de la celebració dels esponsalícis, s'afegeix una nova fase al ritual matrimonial<sup>715</sup>. Es tracta d'una altra cerimònia de caràcter familiar. En aquesta, els pares de la noia o d'altres parents propers, si aquella és òrfena, l'entreguen al sacerdot, amb l'objectiu que aquest, després de la benedicció, la confiï al marit<sup>716</sup>. Segons Federico R. Aznar Gil, aquest és el ritual que l'Església havia volgut imposar des dels segles X i XI<sup>717</sup>. Davant del poc èxit aconseguit, a la Baixa Edat Mitjana, els

---

<sup>713</sup> El predomini del matrimoni eclesiàstic en front del laïc, no ens ha d'estranyar, ja que la influència dels representants eclesiàstics (el rector i els seus ajudants), ha estat decisiva fins fa relativament pocs anys.

<sup>714</sup> CARMÉ BATLLE i TERESA VINYOLES: *Mirada a la Barcelona Medieval*, pàg.95.

<sup>715</sup> A les Capitulacions Matrimonials de 1476, entre Marc Aiguaviva, fill de Joan Aiguaviva difunt, i de Joana, d'Arenys, i Angelina, filla de Bartomeu Botey, menor difunt, i d'Eulàlia, de Premià, trobem una promesa que es fan els dos futurs cònjuges: "e que faran entre si sposalles per paraules de present abtes e sufficients a contractar matrimoni per tot lo dia present e que apres en fas de esglesia segons canonicas sancions e ordinacions de aque<sup>lla</sup> per tot lo mes de janer primer vinent", sots pena de 100 ll (Manuale Decimum Octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>716</sup> A partir del segle XIII, a gran part de la zona d'influència cristiana de l'actual Europa, l'exaltació del paper del sacerdot es tradueix en una absorció del ritual laïc per part de la simbologia de caire religiós, malgrat que no decau el significat de l'entrega al marit per part de la família d'aquella, a DOMINIQUE BARTHÉLEMY: *Historia de la vida privada. 2. De la Europa feudal al Renacimiento*, pàg.144.

<sup>717</sup> FEDERICO R AZNAR GIL: *La institución matrimonial en la hispania bajo-medieval (1215-1563)*, pàg.25 i JOSE-LUIS MARTÍN: "El proceso de institucionalización del modelo matrimonial cristiano", pàgs.162 a 167. En quan a les diferents fases o etapes, que caracteritzen els enllaços matrimonials dels comtes catalans dels segles IX al XII, és interessant assenyalar l'aportació de MARTÍ AURELL. L'esmentat autor analitza la relació existent entre la situació política de cada període amb el tipus de lligams familiars predominant, així com amb les estratègies d'enllaç emprades i amb els objectius, que manifesta l'Església a cada moment. D'aquesta manera, segons aquest investigador, al segle IX poden trobar "una cursa frenètica pel control dels comtats pirinencs entre les més altes famílies de l'aristocràcia medieval", compaginant-se amb l'exercici d'un "cosinatge" ("família organitzada segons el model matrilinial, que agrupava germans, cosins i aliats en la coherència d'una parentela que gaudia col·lectivament d'un patrimoni indivís") i l'exercici entre les famílies comtals d'uns matrimonis endogàmics, centrats en un nucli estret de parents. A partir de finals del segle X, amb la individualització dels llinatges comtals, s'observa la substitució del "cosinatge" del període anterior per la supremacia del llinatge, encapçalat pels primogènits. En aquest segon període, les relacions de parentiu mostren una exogàmia limitada, en el cas dels primogènits, a la recerca de cònjuges entre els reialmes ibèrics i les zones de la Septimània, la Provença o la Itàlia Normanda. També existeix unes relacions d'esposalles hipergàmiques, quan els comtes enllacen les seves filles amb membres de l'aristocràcia local, amb l'objectiu d'estrenger relacions de fidelitat. És un període caracteritzat pel repudi de les esposes, quan es capgiren

diferents sínodes insistiran en la necessitat de la celebració del matrimoni a l'església<sup>718</sup>. En aquests sínodes, l'aparell eclesiàstic argumenta que s'ha de poder comprovar públicament la inexistència d'impediments per a la realització dels enllaços matrimonials<sup>719</sup>. Entre els aspectes que l'Església intenta controlar, podem esmentar: els graus de parentiu<sup>720</sup>, la poligàmia, el consentiment no compartit pels contraents, el divorci, les esposalles abans de la pubertat<sup>721</sup>, etc. José Luís Martín es mostrava força crític davant de l'intent eclesiàstic de controlar les unions conjugals, per això afirmava que "las razones eclesiásticas para imponer testigos, para convertir en público un

---

les aliances polítiques o després de llargs anys d'esterilitat, per la pràctica d'una poligínia simultània i per l'acceptació dels fills il·legítics. A partir del segle XI, coincidint amb la reforma gregoriana i amb la primàcia del comtat de Barcelona, que aconseguirà un segle més tard el títol reial amb la confederació del reialme veí d'Aragó, la imposició entre els comtes catalans de l'exogàmia és un fet, a Les noces del Comte. Matrimoni i poder a Catalunya (785-1213). Barcelona, Ediciones Omega, S.A., 1998.

<sup>718</sup> Aquest és el cas de la Compilació sinodal de Barcelona de 1350: "Item quia matrimonium quietest apud omnes gentes, dicimus quod cum magna reverentia et honore celebretum et in facie ecclesie non risu nec ioco ne contempnatur" i "et sacerdos querant ad hostium ecclesie si est aliquis qui sciat impedimenta et si dictum non desponset eos per verba de presenti recipiendo anulum primo de manu mariti et dicat ego Petrus recipio te Bertam in uxorem et trapo me ipsum in legalem virum. Et ita ponat anulum in quarto digito mulieris dicendo: in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Eodem modo faciat uxor ut dicatur de marito. Et sic est matrimonium confirmatum...et prohibeat sacerdos ne fiant clandestina matrimonia", a FEDERICO R AZNAR : La institución matrimonial en la hispània bajo-medieval (1215-1563), pàgs.225 a 239.

<sup>719</sup> JACK GOODY constata com, malgrat les prohibicions eclesiàstiques, imposades des de dalt i des de fora, els interessos familiars actuaven com a forces resistents des de baix. En el cas concret del parentiu, l'esmentat autor, ens recorda certes estratègies que podien utilitzar els familiars per a imposar els enllaços matrimonials. Entre aquestes, es poden esmentar: amenaçar amb els desheretament, enllaçar a menors d'edat que no podien mostrar un consentiment real, etc, a La evolución de la familia y del matrimonio en Europa, pàgs.252 i 253.

<sup>720</sup> Quan JEAN-LOUIS FLANDRIN comenta les dimensions del parentiu a la França medieval ens transmet la visió d'una evolució paral·lela entre les prohibicions d'enllaç matrimonial entre parents per part de l'Església i l'estat de les solidaritats de llinatge. D'aquesta manera observa com als segles X-XII, moment en el qual les solidaritats de llinatge arriben a manifestar una gran importància, es correspon amb una exageració de les prohibicions eclesiàstics. De manera contrària, a partir del segle XIII, les prohibicions es redueixen, quan la força del llinatge decau en front la influència de les tendències patrilineals. També l'esmentat autor ens explica que els rectors estaven obligats a ensenyar als fidels de la seva parròquia a comptar segons la computació canònica, a Orígenes de la familia. Barcelona, Editorial Crítica ("Estudios y Ensayos"), 1979, pàgs.38 i 39.

<sup>721</sup> Segons FEDERICO R AZNAR GIL, la pubertat comença als 12 anys pels nois i als 14 anys per les noies, a La institución matrimonial en la hispània bajo-medieval (1215-1563), pàg.71. En la línia anterior, JOSÉ-LUÍS MARTÍN comentava que "puede concertarse el matrimonio a partir de los 7 años, pero el compromiso no es definitivo hasta que lo reafirman los contrayentes al llegar a los 14 o a los 12 años o antes si estan en condiciones de consumir el matrimonio", a "El proceso de institucionalización del modelo matrimonial cristiano", pàg.162.

acuerdo que en principio sólo afecta a los contrayentes, pueden reducirse a tres: garantizar la legitimidad de los hijos, y el consiguiente reparto de la herencia; evitar los abusos a que puede dar lugar un acuerdo privado; y afianzar el control, la autoridad eclesiástica”<sup>722</sup>. En consonància amb el que estem comentant, d'altres historiadors com Jean-Louis Flandrin, ens recorden que l'Església contempla com a funció essencial de la institució familiar, la reproducció. Per aquest motiu, els vincles del matrimoni i de la filiació són essencials.<sup>723</sup> Per aquesta raó, les visites pastorals<sup>724</sup>, realitzades per representants eclesiàstics a diferents localitats del Maresme, són tant importants<sup>725</sup>. En aquestes inspeccions, els visitadors apleguen informació tant de la vida i la gestió del clergat com de la moralitat dels seus parroquians<sup>726</sup>. Pere Benito i Monclús, que ha estudiat les esmentades visites pastorals durant el període 1305-1447, constata que es denunciïn 10 matrimonis no solemnitzats “in facie ecclesie” i que d'aquests, 8 parelles mostren la voluntat de no rebre la benedicció eclesiàstica, malgrat que no especifiquen els

---

<sup>722</sup> JOSÉ-LUIS MARTÍN: “Matrimonio cristiano y sexualidad medieval”, a *Historia* 16, núm.124, 1986, pàg.40

<sup>723</sup> En contraposició al que hem dit fins aquí, podem observar com LEAH OTIS-COUR, ofereix una matització del que hem comentat, quan especifica que no hi havia en aquells moments una unanimitat manifesta dins l'àmbit cristià, ja que hi havia certs religiosos que defensaven el sexe dins del matrimoni, inclús quan no s'adreçava a la procreació, *Historia de la pareja en la Edad Media. Placer y amor*. Madrid, Siglo Veintiuno de España Editores, 2000, pàgs.94 a 97.

<sup>724</sup> Per a observar l'evolució de les visites pastorals, vegi's JOSEP-MARIA PUIGVERT (ed.), LLUIS MONJAS i ALTRES: *Les visites pastorals. Dels orígens a l'època Contemporània*. Girona, CGT edicions (“Biblioteca d'Història Rural”/“Col.lecció Fonts”,9), 2003. I per aprofundir en aquest tema a l'època medieval, es pot consultar LLUIS MONJAS: *Reforma eclesiàstica i religiosa de les diòcesis de la Tarraconense al llarg de la Baixa Edat Mitjana (a través dels qüestionaris de visita pastoral)*. Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives de la Universitat Pompeu Fabra. Tesi Doctoral Inèdita, 2004.

<sup>725</sup> PERE BENITO i MONCLÚS: *Les parròquies del Maresme a la Baixa Edat Mitjana. Una aproximació des de les Visites Pastorals (1305-1447)*. Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 1992 i “Le clergé paroissial du Maresme (évêché de Barcelone) d'après les visites pastorales (1305-1447) : recherches sur le thème du concubinage”, a *Le clergé rural dans l'Europe médiévale et moderne (Pierre Bonnassie/Ed). Actes des XIIIèmes Journées Internationales d'Histoire de l'Abbaye de Flaran 6-8 septembre 1991*. Toulouse, Presses Universitaires de Mirail, 1995, pàgs. 187 a 205.

<sup>726</sup> En quan a les acusacions que ha d'enfrontar-se el clergat de la comarca del Maresme, podem citar: el concubinatge, el joc, la usura, l'alienació de béns i les deficiències del servei religiós. En relació als parroquians, PERE BENITO i MONCLÚS les classifica segons la moralitat (concubinatge, fornicació, adulteri, incest i prostitució), el matrimoni (no solemnitzat, no consumat, sens cohabitació); joc, usura, blasfèmia i pràctica religiosa.

motius<sup>727</sup>. Per tant, a nivell local<sup>728</sup>, podem afirmar que existeix una coacció realitzada, pel mateix grup de convilatans, recolzada i aprofitada per part de les altes esferes eclesiàstiques, per intentar d'imposar el matrimoni eclesiàstic<sup>729</sup>.

El tercer tipus d'enllaç matrimonial és el "clandestí o secret". És a dir, el que es realitza sense l'aprovació dels progenitors de la parella implicada. Per a Teresa Vinyoles, aquest tipus d'unió és la que realitza una parella realment enamorada<sup>730</sup>, que no comptarà amb l'aportació del dot per part dels seus familiars<sup>731</sup>. Aquest tipus d'enllaç està penalitzat per la legislació civil baix medieval. Segons el privilegi "Recognoverunt proceres", concedit l'any 1283 per Pere el Gran a la ciutat de Barcelona, les noies havien d'obtenir l'autorització paterna a l'hora d'escollir marit<sup>732</sup>. Amb aquest privilegi se'n confirma un d'anterior, de l'any 1269, amb el qual es legitima el procedir dels pares que desheretaven a una noia, quan aquesta es casava sense el seu permís. Com a partir del segle XIII, també es regula que cap dona pot casar-se sense dot<sup>733</sup>, el matrimoni clandestí o secret es converteix en il·legal per partida doble: per la

---

<sup>727</sup> PERE BENITO i MONCLÚS: Les parròquies del Maresme a la Baixa Edat Mitjana, pàg.214.

<sup>728</sup> Per a una època anterior a la que estem tractant i per a una zona propera, com és la zona del Vallès, vegi's el Treball d'Iniciació a la Recerca inèdit dirigit pel Dr. JOSEP MARIA SALRACH de LUCIA COMTE AGUILAR: Clergues i feligresos a les parròquies del Vallès a l'Edat Mitjana. Estudi de les visites pastorals dels anys 1303-1324. Barcelona, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives de la Universitat Pompeu Fabra, setembre de 2002.

<sup>729</sup> Per a LLUIS MONJAS, "la manca aparent de problemes entre els laics amagava que els rectors encobrien llurs parroquians normalment, de la mateixa manera que els parroquians devien fer-ho amb els rectors", a "Les visites pastorals: de l'època medieval a la vigília del Concili de Trento", dins de Les visites pastorals. Dels orígens a l'època contemporània. JOAQUIM M PUIGVERT (Ed.). Girona, CCG Edicions ("Biblioteca d'Història Rural"/"Col·lecció Fonts",3), 2003, pàg.65.

<sup>730</sup> TERESA VINYOLES i VIDAL: "Estimar a l'edat mitjana", dins de MARIA dels ÀNGELS PÉREZ SAMPER (coord.) La vida quotidiana a través dels segles. Barcelona, Pòrtic/Biblioteca Universitària ("Els Juliolis", núm.6), 2002, pàgs.79 a101.

<sup>731</sup> Una altra possibilitat per aquestes parelles serà la de viure en concubinatge, segons JEAN-LOUIS FLANDRIN: Los orígenes de la familia moderna. Barcelona, Editorial Crítica, 1972, pàg.232 i LUCIA COMTE AGUILAR: Clergues i feligresos a les parròquies del Vallès a l'Edat Mitjana, pàg.91.

<sup>732</sup> GUILLEM MARIA BROCA: Historia del derecho de Cataluña especialmente del civil, pàg.318.

<sup>733</sup> CARMEN BATLLE i TERESA VINYOLES: Mirada a la Barcelona medieval, pag.147.

desobediència als pares i perquè la noia no pot aportar un dot<sup>734</sup>. Com l'aparell eclesiàstic mostra una concepció jurídica del matrimoni, basada en el consentiment individual dels dos contraents<sup>735</sup> es limita a fer un cert seguiment dels enllaços matrimonials. Davant d'aquests enllaços, l'Església mostra una actitud força tolerant, ja que els considera legítims fins al Concili de Trento, moment en el qual es reglamentaran els enllaços matrimonials. D'aquesta manera, els matrimonis clandestins o secrets comptem amb una petita escletxa que els ofereix l'Església medieval, a desgrat seu<sup>736</sup>. En aquest tipus d'unions, el ritual que converteix a una parella d'enamorats en marit i muller, consisteix en la verbalització d'unes frases, davant d'alguns testimonis:

“Jo na...do mon cors a vos en .... per leyal muller e preneh lo vostre per leyal marit ”<sup>737</sup>.

---

<sup>734</sup> Algunes noies podien costejar-se el dot. Són les que havien estat col·locades pels seus pares en alguna casa com a minyones. Per tant, en aquests casos, aquestes noies podien superar aquest entrebanc jurídic.

<sup>735</sup> Aquesta condició també apareixia en el dret romà, a JACK GOODY: La evolución de la familia y el matrimonio en Europa. Barcelona, Editorial Herder, 1986, pàg.125. Segons ROBERT FOSSIER, el consentiment demanat per l'Església, que refusa alhora el control parental, farà de la parella una cèl·lula adulta i indestructible, la qual cosa provocà a l'Alta Edat Mitjana un esforç dels parents, per a mediatitzar aquesta atomització dels seus membres, a “La era feudal (siglos XI-XIII), dins de Historia de la familia. 1.Mundos lejanos, mundos antiguos, pàg.383. Per una altra banda, també JOSÉ-LUIS MARTÍN qüestiona el consentiment dels contraents, quan exposa el pensament religiós, que justifica la inferioritat i la dependència de la muller envers l'home, la qual cosa el fa relativitzar el concepte de llibertat, que escriptura entre cometes, a “El proceso de institucionalización del modelo matrimonial cristiano”, pàgs.158 a 162.

<sup>736</sup> Si ens aturem un moment a reflexionar sobre la gran quantitat d'interessos de tota mena (socials, econòmics, jurídics, polítics), que conflueixen en el matrimoni, no ens hem d'estranyar que tant el poder civil com l'eclesiàstic ambicionin regular normativament les unions conjugals. Com en l'actualitat, també en aquells moments els diferents poders, són contraris a la disidència, que no garantitza la perpetuació del sistema. Per tant, s'ha d'imposar una disciplina, mitjançant la implantació d'un model familiar, regulat jurídicament, que controli el patrimoni dels diferents grups familiars. Amb aquest patrimoni s'ha de garantir l'existència de les classes dirigents i de l'Església. A partir del segle XIV, les accions dels ordres dels dominics i dels franciscans, que s'erigeixen com a mitjançers entre l'àmbit privat de la família i el cel, concebeixen la família i la llar com a pedres angulars de la societat cristiana, a CHARLES DE LA RONCIERE: Historia de la vida privada, pàg.312. JACK GOODY relaciona l'evolució de l'Església Catòlica i les diferents estratègies que utilitza, en consonància amb el poder que va obtenint, per a limitar els sistemes d'herència i certes unions conjugals. L'objectiu és poder obtenir més donacions, a La evolución de la familia y del matrimonio en Europa.

<sup>737</sup> CARMEN BATLLE i TERESA VINYOLES: Mirada a la Barcelona medieval, pàg.98

Malgrat que les nostres fonts no ens informen directament de separacions conjugals, també existeixen<sup>738</sup>. Hi ha algunes dones casades, que no cohabitaven amb els seus marits i, per tant, estan separades. Malauradament, les nostres fonts no ens informen de quan s'efectua la separació ni de la causa que origina aquesta situació. Per tant, ignorem si aquestes separacions poden contemplar-se com una conseqüència d'una malaltia, de la vellesa o si poden afegir-se al conjunt de dones que han estat maltractades pels seus marits a conseqüència de les "relacions adúlteres", que aquests mantenen amb d'altres mullers. Basant-nos en els estudis realitzats al voltant de les visites pastorals, que es realitzen per a l'època medieval, podem inclinar-nos a incloure com a una possibilitat força probable el fet que aquestes dones marxessin de casa seva a causa de l'"adulteri", protagonitzat per un dels dos membres de la parella. És força plausible que l'adúlter fos el marit, ja que en aquesta època, tant els Usatges com les Constitucions de Catalunya, el tipifiquen com a femení. L'home adúlter era el que apareixia com amant de la muller adúltera. L'home casat, encara que cohabités amb una dona soltera o vídua, no cometia adulteri, ja que aquest delictes depenia de l'estat civil de la dona<sup>739</sup>. A la zona del Vallès, segons Lucia Comte els maltractes físics infringits a la muller pel marit adúlter no es mostren generalitzats. Per a Comte, el fet que aquestes relacions il·lícites siguin públiques poden comportar patiment per a les dones

---

<sup>738</sup> En alguns testaments, hem constatat com certes dones amb parents a Vilassar i casades amb homes d'altres viles, escullen com a lloc de sepultura el cementiri parroquial de Vilassar i que, a més a més, no adrecen cap deïxa al seu marit. Aquestes dones estan malaltes a l'hora de testar i moren poc temps després d'haver escripturat les seves darreres voluntats. Al testament del 15 de maig de 1381, Francesca, muller de Simó de Crosanyes, d'Argentona trobem com a llegats religiosos 15 lliures. Com a llegats a familiars, on apareix com a hereva universal la seva germana Sança, muller de Bernat Eimeric de Vilassar, trobem una túnica vermella amb botons d'argent i cinc vels de lli (Fols. 36v i 37 Manual 3 APSGVD). En el testament de Margarida, muller de Bernat Guardia de Barcelona, datat el 18 de gener de 1399, l'hereva universal de la testadora és la seva mare, Bartomeua (Fol. 75 Manual 3 APSGVD). L'òbit de Francesca, muller de Simó Crosanyes d'Argentona és el dia 18 de maig de 1381 i el de Margarida, muller de Bernat Guardia, és el dia 22 de febrer de 1399. Així, mentre la primera morí tres dies després de l'escripturació del testament, la segona morirà en el transcurs de poc més d'un mes. NICOLE LEMAITRE també constata el mateix fenomen a Rodez. Quan analitza les disposicions testamentàries, se n'adona que moltes dones escullen el lloc d'enterrament al costat dels seus pares, dels seus germans, d'altres familiars i, fins i tot, d'amigues. L'explicació d'aquestes actituds són explicades com un intent de retornar a la llar originària, així com de mostrar obertament un rebuig davant del marit, que havia estat imposat en la majoria de les ocasions, a Le Rouerge flamboyant. Le clergué et les fidèles du diocèse de Rodez 1417-1563. París, CERF, 1988.

<sup>739</sup> CARMÉ BATLLE i TERESA VINYOLES: Mirada a la Barcelona medieval, pag.154.



enganyades. Per tant, entrem dins del terreny del maltracte psicològic. L'home "adúlter" pot abandonar a la seva muller, pot fer-la fora de la llar i, en alguns casos, pot obligar-la a cohabitar amb la seva amant<sup>740</sup>. També cal tenir present que, en aquells moments, "les lleis baixmedievales establien que les dones i els fills se subordinessin al pare de família, que tenia dret fins i tot d'aplicar càstigs corporals, si bé limitats, sinó eren obedients i submissos. Les agressions contra les dones perpetrades pels marits, eren doncs, difícilment denunciabls, a no ser que es tractés de casos molt greus"<sup>741</sup>. Després de tot això, per a l'època medieval, ens sembla força difícil parlar d'amor. Creim que s'ha d'anar molt en compte, ja que hi ha força variables que no el faciliten.

---

<sup>740</sup> LUCIA COMTE AGUILAR: Clergues i feligresos a les parròquies del Vallès a l'Edat Mitjana, pàg. 105 a 107.

<sup>741</sup> CARMEN BATLLE i TERESA VINYOLES: Mirada a la Barcelona medieval, pag.155.

## 4.2.-LA TIPOLOGIA DELS CONTRACTES MATRIMONIALS

Abans d'endinsar-nos en una anàlisi més aprofundida de les escriptures analitzades, referents a l'estipulació jurídica del matrimoni d'aquesta època, volem fer una sèrie de puntualitzacions. Les fonts, que escripturen els contractes o pactes matrimonials, se'ns presenten de dues maneres. Fins a la segona meitat del segle XIV, aquests pactes apareixen desenvolupats en una sèrie de documents independents, però complementaris. A partir de la segona meitat del segle XV, amb les Capitulacions o Capítols Matrimonials s'escriptura en un únic document els diferents acords d'esposalles<sup>742</sup>. També cal tenir present, que la reglamentació jurídica de les unions conjugals segueix un procés formal, que depèn del tipus d'unió que s'estableixi entre els futurs consorts: unions entre un hereu i una cabalera, entre una pubilla i un cabaler i entre una cabalera i un cabaler<sup>743</sup>. Per aquest motiu, no podem parlar d'un procés uniforme, que s'inicia i fineix amb la producció d'una tipologia documental única. Per tant, l'inici legal i, per tant, jurídicament escripturat, de les noves parelles dependrà del tipus d'unió conjugal, que s'estableixi i de les circumstàncies, que contextualitzin la fi d'aquestes unions (la separació, la mort d'un dels dos cònjuges, l'existència o no de fills, etc.).

---

<sup>742</sup> JESÚS LALINDE ABADIA: "Los pactos matrimoniales catalanes". Madrid, *Anuario de Historia del Derecho Español*, núm.33, 1963, pàgs.133 a 248.

<sup>743</sup> No comptem amb fonts que ens informin d'unions entre un hereu i una pubilla. BARRERA GONZÁLEZ explica que aquest tipus d'unions no eren ben vistes dins del món pagès, atès que comportaven l'aparició de tot un conjunt de conflictes derivats, entre d'altres motius, per qui detentava l'autoritat suprema al capdavant dels dos masos, quin era el cognom de les dues cases que prevalia davant de l'altre i com es gestionava l'atenció respecte als pares d'ambdues cases pairals, a Casa, herencia y familia en la Cataluña rural (Lógica de la razón doméstica). Madrid, Alianza Editorial ("Alianza Universidad", 634), pàgs.201 i 202.

#### 4.2.1.- L'HERETAMENT O LES DONACIONS A L'HEREU I LA PUBILLA

Davant dels diferents tipus de donacions existents en aquesta època<sup>744</sup>, les que tractarem en aquest apartat són les que apareixen a la documentació com a "donacions inter vivos". Aquestes escriptures també són conegudes com a heretaments<sup>745</sup>. A l'entorn rural de l'anomenada Catalunya Vella Baix Medieval, les "donacions inter vivos" o heretaments, que acostumen a precedir els pactes matrimonials, regulen la transmissió de la major part del patrimoni familiar a favor d'un únic hereu o pubilla<sup>746</sup>. Aquests tipus de donacions no són desinteressades, car neixen arran d'un pacte entre l'heretant i l'hereu o la pubilla. Per aquest motiu, i donada la importància del que s'estipula, el pacte s'escriptura davant de notari i de testimonis. Per consegüent, aquests testimonis poden arribar a constituir, i per tant a considerar-se, el que Andrés Barrera González anomena com a "Consell de família"<sup>747</sup>.

---

<sup>744</sup>LLUIS PUIG FERRIOL i ENCARNA ROCA TRÍAS, seguint els historiadors del dret més clàssics, continuen considerant dins les donacions: els esponsalícis, els llegats testamentaris, les fetes "inter vivos", així com les que qualifiquen com especials, entre les quals trobem la institució de l'hereu i de la pubilla, a *Instituciones del Derecho civil de Cataluña*, pàgs.123 a 133.

<sup>745</sup>Així doncs, abans de res, hem d'aclarir respecte aquest fet, que malgrat s'utilitzi aquesta segona accepció al llarg de les següents fulls, no hem de confondre aquest tipus de donació amb la que s'estipula via testamentària. Mentre la "donació inter vivos" o l'heretament es realitza en vida dels donants i és irrevocable, la sorgida a partir dels testaments pot modificar-se i no arriba a consumir-se fins a la mort del testador", GUILLEM MARIA BROÇÀ: *Historia del derecho de Cataluña especialmente del civil*, pàg.682.

<sup>746</sup> MERCÈ AVENTIN ens recorda que, el 75% del patrimoni familiar solia correspondre per l'hereu o la pubilla i el 25% restant a dividir entre la resta de germans, a "Família i unitat d'explotació", pàg.472. JEAN-LOUIS FLANDRIN comenta, que en algunes zones de França meridional, en el període 1400-1550, on predomina el traspàs del patrimoni a un únic hereu, apareix una altra fórmula que anomena *frèreche* (germandat). Flandrin explica l'aparició d'aquesta nova institució, basant-se en tres raons. Sorgeix amb la finalitat de limitar el poder del pare donant, qui, malgrat la reserva de l'úsdefruit, a la pràctica, continuava posseint totes les prerogatives d'un veritable patriarca; s'afiança per la necessitat de multiplicar els vincles de solidaritat, en una època força força insegura i es contempla per a garantir força de treball, en un període d'evident crisi demogràfica, a *Origenes de la família moderna*, pàg.108.

<sup>747</sup> ANDRES BARRERA GONZÁLEZ: *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural*,pàg.126.

La pràctica de la institució de l'hereu, com a forma d'unigetera preferent, s'exté entre la classe nobiliària durant el segle XI<sup>748</sup>. Un segle més tard, malgrat la tendència senyorial a imposar l'heretament indivís als pagesos dependents, aquests encara no l'utilitzen majoritàriament<sup>749</sup>. Per tant, la pagesia continuava utilitzant la divisió igualitària d'arrel visigoda o la indivisió i successió conjunta de fills i de filles<sup>750</sup>. Segons Jesús Lalinde, al llarg del segle XIII, la primogenitura es va generalitzant<sup>751</sup>, mentre que Coral Cuadrada argueix que, en aquella centúria, a la comarca del Maresme, ja està fortament arrelada<sup>752</sup>. És una institució característica de la Catalunya Vella, car en altres contrades, sobretot de la Catalunya nova i del País Valencià, apareix a partir del segle XIII la divisió del patrimoni entre els fills<sup>753</sup>.

El nombre de "donacions inter vivos" o heretaments treballats són 94 fonts: 33 donacions, corresponen al segle XIV, i 61 donacions al segle XV. Donat que aquestes escriptures presenten la mateixa estructura interna, utilitzarem una font del nostre recull documental, per a exemplificar-ne les diferents parts. El dia 13 de març de l'any 1379 es realitza l'escripturació

---

<sup>748</sup> LLUIS TO i FIGUERAS: Evolució de les estructures familiars en els comtats de Girona, Besalú, Empúries-Peralada i Rosselló (segles X-principis del XIII). Tesi Doctoral. Barcelona, Universitat de Barcelona, 1984. Vol. 2., pàgs.343 a 345 i MARC AURELL: Les Noces del Comte.

<sup>749</sup> LLUIS TO i FIGUERAS: "Señorío y familia: los orígenes del "hereu" catalan (siglos X-XII)", *Studia Historica-Historia medieval*, vol.XI, 1993, p.57-79 i PERE BENITO MONCLÚS: Senyoria de la terra i tinença pagesa al comtat de Barcelona (segles XI i XIII). Barcelona, CSIC / Institució Milà i Fontanals / Departament d'Estudis Medievals,2003.

<sup>750</sup> Encara queda pendent el dubte sobre quin és l'origen d'aquesta institució. LLUIS TO i FIGUERAS: Evolució de les estructures familiars en els comtats de Girona, Besalú, Empúries-Peralada i Rosselló (segles X-principis del XIII). Vol.2, pàgs.343 a 345. IGNASI TERRADAS: El món històric de les masies, pàgs.34 i 35 i JAUME VILAGINÉS: El paisatge, la societat i l'alimentació al Vallès Oriental (segles X-XII). Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat ("Biblioteca Abat Oliba", núm.234), 2001, pàg.57.

<sup>751</sup> JESUS LALINDE ABADIA: "Los pactos matrimoniales catalanes", pàg.204.

<sup>752</sup> CORAL CUADRADA: El Maresme Medieval, pàg.529.

<sup>753</sup> ANTONI FURIO: Camperols del País Valencià. Sueca, una comunidad rural a la tardor de l'Edat Mitjana. València, Institució Alfons el Magnànim, 1982 i "Tierra, familia y transmisión de la propiedad en el País Valenciano durante la Baja Edad Media" dins REINA PASTOR (Comp.), Relaciones de poder, de producción y parentesco en la Edad Media. Madrid, CSIC, 1990, pàgs.305 a 328. MERCÈ BARCELÓ CRESPI: "El ritmo de la comunidad: vivir en el mundo rural, los trabajos y los días. El ejemplo de Mallorca Bajomedieval", dins *La vida cotidiana en la Edad Media*. VIII Semana de Estudios Medievales (Nájera, agost de 1997). Logroño, Gobierno de la Rioja, Instituto de Estudios Riojanos, 1998, pàgs.129 a 167.

notarial de la donació del mas Boscà de Vilassar<sup>754</sup>, dependent del benefici de Santa Maria, instituit a l'església parroquial de l'esmentada localitat<sup>755</sup>. En aquesta font, se'ns especifica la tipologia de la donació, quan el notari posa en boca dels pares, Pere Boscà, àlies Pere Dor, i Benvinguda, sa muller, el següent:

“per nos et omnes presentes et futuros damus et heretamus donacione pura et perfecta inrevocabilis inter vivos....pro hereditate et legitima paterna et materna ad diem nupciarum vestrarum..”.

La donació institueix com a hereu del mas Boscà a Berenguer, fill de l'esmentada parella, que a posteriors documents trobarem com a promés d'Agnès, filla de Bonanat Canal i Saurina, de l'esmentada parròquia<sup>756</sup>. Per tant, amb aquest document que estem comentant, Berenguer passa a ser el cap d'aquesta explotació familiar<sup>757</sup>. És a dir, l'hereu d'un patrimoni que es presenta dispers i extens, car s'especifica la donació del mas Boscà “cum domibus et omnibus honoribus possessionibus tenedonibus iuribus ad emphyteusis et pertinens suis cultis et eremis in montibus et in planis per omnia loca”.

En aquesta donació, també observem les condicions que ha de complir el donatari del mas Boscà envers els donants: la convivència al mas del matrimoni donant amb l'encapçalat per l'hereu<sup>758</sup>, la reserva de l'úsdefruit de la

---

<sup>754</sup> Fols.95v a 96v Manual 4 APSGVD.

<sup>755</sup> Per a una presentació del benefici simple, d'altar o capella a la comarca del Maresme, cal tenir present PERE BENIT i MONCLÚS: “El benefici com a unitat economica”, a Les parròquies del Baix Maresme, pàgs.242 a 261.

<sup>756</sup> Debitori del dot d'Agnès, filla de Bonanat Canal i Saurina envers Pere Boscà, àlies Pere Dor, i Berenguer, fill (Fols. 96v a 97v Manual 4 APSGVD). Donació d'esponsalici de Berenguer, hereu universal de Pere Boscà, àlies Dor, a Agnès (Fols. 98 i 98v Manual 4 APSGVD).

<sup>757</sup> El traspàs de poder al capdavant del mas, es veu matitzat en un únic document. Es tracta de la donació que fa l'any 1431, Pere Parera, de Vilassar, del mas Parera i Aulovara al seu fill, Jaume. En aquesta font, el donant exigeix al donatari “teneamini obedire et servire” ( Fols. 52v i 53 Manual 6 i Diversorum 115 APSGVD).

<sup>758</sup> “Retineamus tamen et in super predictis, quod nos simus dominos et potentes cunctis diebus vite nostre de predictis, que vobis damus et vivamus nos et vos maneamus...et nostra negocia in simul faciamus dum vixerimus...”.

meitat dels béns donats a favor dels pares donants, com a previsió de conflictes intergeneracionals<sup>759</sup>, i el pagament de la llegítima d'Antoni, fill dels donants i germà del donatari, "secundum pose dicti mansi"<sup>760</sup>. Amb aquesta darrera condició, podem completar el que dèiem en relació la diversitat d'unions amb què ens podem trobar<sup>761</sup>. Després de les condicions expressades pels donants, apareix la promesa d'aquests, realitzada sobre els Quatre Sants Evangelis, de no contravenir l'estipulat, tot i renunciant a la utilització del dret i del costum. A continuació, figura el lloc i la data de la redacció del document, així com les signatures dels donants. La donació finalitza amb la presentació dels testimonis, que en aquesta ocasió són en Bernat Marc, l'Arnau Castellar i en Berenguer Agell, de Vilassar.

Així doncs, i per a resumir el que hem comentat fins aquí, direm que a tot heretament, mitjançant el qual s'ha regulat el relleu generacional amb la institució d'un nou hereu o pubilla, s'observa les següents parts: la presentació dels donants i del donatari, l'explicitació dels béns donats i la seva condició jurídica, les clàusules de transferència del patrimoni familiar, les condicions que imposen el donant o els donants al donatari, la promesa de no contravenir la

---

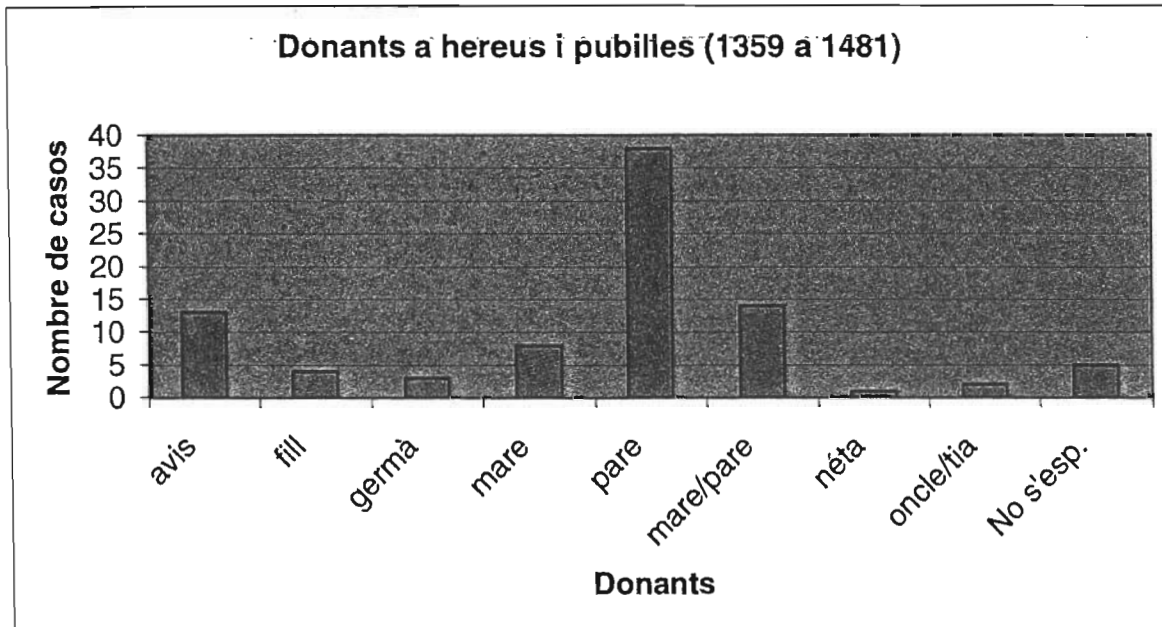
<sup>759</sup> "sed discordia insurgeret, quod absit inter nos ita, quod non pocemus aut nollemus in simul vivere aut manere, retineamus medietatem...usufructuario et per melioramento, retineamus totum illud campum...in loco vocato Sent Johan".

<sup>760</sup> Altres fonts consultades ens informen de que la nova parella i el seu mas entren en una dependència més estreta envers el senyor directe del mas i de com, posteriorment, el mas és alienat. El 1381 el matrimoni format per Berenguer Boscà i Agneta es fan homes propis, solius i afocats amb remença del beneficiat de Santa Maria, el rector Bernat Marc (Fols. 131 i 131v Manual 4 APSGVD). El 1407 s'estipula una venda de l'esmentat mas per 46 lliures (Fols 115v a 116v Manual 5 APSGVD). L'any 1445 apareix com a propietat útil de Miquel Riera (Lligall 278 Fons Mojà BC) i segons BENET OLIVA, l'antic mas Boscà apareix el 1728 com a mas Ros, a La generació de Feliu de la Penya, Edicions de la Universitat de Lleida ("Col.lecció Josep Lladonosa"), 2001.

<sup>761</sup> Berenguer és l'hereu i, com a tal, gaudeix d'una condició privilegiada davant del seu germà, Antoni. Aquest, del qual no ens consta l'edat, ni tampoc sabem si continuarà vivint al mas, tindrà com a possibles vies de futur: la sortida del mas com a cabaler per a unir-se en matrimoni amb una pubilla o una noia cabalera, la migració a una ciutat o vila comercial més important, com és el cas de la ciutat de Barcelona, quedar-se al mas com a oncle conco o establir-se a altres masos o bordes de l'explotació familiar amb una posició subordinada a l'hereu del conjunt patrimonial familiar. Com ens mostra HENRI BRESCH, la primogenitura i la ultimogenitura, no tant extesa com l'anterior, provoquen arreu d'Europa "el celibato permanente y que requería la válvula de seguridad de la emigración de los segundones", a "La Europa de las ciudades y de los campos (siglos XIII-XV)", dins de Historia de la familia. 1.Mundos Lejanos, mundos antiguos, pàg.435.

donació per part dels donants, la consignació del lloc i la data de la donació, la signatura del donant o donants i l'esment dels testimonis del pacte escriturat.

Gràfic núm.15.-



En el període 1359-1481, la figura paterna és la que destaca com a donants de masos i d'altra tipus d'habitatges, com les bordes i les cases<sup>762</sup>. A continuació, els donants són el pare i la mare. Dins d'aquest grup, encara que no s'especifiqui en la majoria dels documents, intuïm que la majoria de les mares són les pubilles del mas, perquè a la clàusula inicial del document, és aquesta la que precedeix al marit<sup>763</sup>. En d'altres ocasions, la mare sola és la que protagonitza la donació. En aquesta situació, la majoria d'aquestes dones

<sup>762</sup> Els percentatges dels donants són 43% (pare), 16% (pare i mare), avis i àvies (15%), 9% (mare vídua), fills (5%), germans (3%), oncles i tietes (2%), néts i nétas (1%). També hi ha algunes donacions inter vivos, en les quals no consta el lligam de parentesc. El seu percentatge és el d'un 6%.

<sup>763</sup> En aquests casos, ens trobem amb el que Dominique Barthélemy inclou dins la "història dels silencis", és a dir, aquelles realitats tàcites de la vida privada, que no són recollides, i per tant, resten al marge de les paraules, "Parentesco" dins de Història de la vida privada. 2. De la Europa feudal al Renacimiento, pàg.103.

són vídues i es presenten com a senyores útils del mas<sup>764</sup>. Amb una xifra superior a l'anterior, els donants són les àvies i els avis<sup>765</sup>. En els casos menys representatius trobem com a donants els fills<sup>766</sup>, els germans<sup>767</sup>, els oncles i les tietes<sup>768</sup>, els néts i nétetes<sup>769</sup>, així com els documents que no ens especifiquen el tipus de relació de parentiu<sup>770</sup>.

---

<sup>764</sup> El 9 de juliol de 1451, Eulàlia, vídua de Jaume Sorts, "domina utilis et proprietaria mansi Isern", de Vilassar, fa donació inter vivos d'aquest mas a Bernat Isern, nebot i fill del seu difunt germà, Antoni Isern, de Teià. Aquest ha de maridar amb Eulàlia, filla de Miquel Batlle, de Montcada (Manual 1451 Bartomeu Agell AHPB). Malgrat l'obligació, des de l'any 1351, de la realització d'inventaris per part de les vídues usufructuàries i els tutors de menors, són relativament pocs els inventaris amb els quals compta l'Arxiu Parroquial de Sant Genís de Vilassar. La major part d'aquests han estat estudiats per PERE BENITO i MONCLÚS: Viure al Vilassar del Quatre-cents.

<sup>765</sup> El resultat obtingut d'un 15% de donacions d'àvies i d'avis és força elevat. Aquest fet ens recorda a GUY BOIS, quan escrivia "La sociedad en crisis combina ... el retroceso de la esperanza de vida y el envejecimiento medio de la población", La gran depresión medieval: siglos XIV-XV, pàg.77, Aquesta visió envers els brots epidèmics de la pesta, la trobem també tractada a CHARLES DE LA ROCIERE, on se'ns reflecteix la coexistència d'infants i de nens/es amb ascendents de major edat, quan podem llegir: "Antes de las pestes las casas parecían hervir de niños...es verdad que los jóvenes siguen siendo numerosos en las familias, pero también encontramos una proporción inédita de gente de más de sesenta y cinco años (de 9 a 10% en la campaña toscana). Y esa población así definida es una población vieja en el sentido demográfico", a "La vida privada de los notables toscanos en el umbral del renacimiento", de Historia de la vida privada 2.De la Europa feudal al Renacimiento, pàg.185 EMILIO MITRE FERNÁNDEZ insisteix en aquest tema, quan comenta que, als segles XIV i XV, es dona "una edat d'or dels ancians" amb l'allargament de l'esperança de vida d'aquests. Aquest augment està relacionat amb les successives onades epidèmiques, que ofereixen als més resistents una certa immunitat a la pesta, a Fantasmas de la sociedad medieval. Enfermedad. Peste. Muerte, pàg.118.

<sup>766</sup> El 8 de novembre de 1476, Miquel Font, fill del difunt Joan Font i d'Isabel, de Premià, li fa donació a la seva mare, el mas Font, de Premià (Manual 1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>767</sup> El 21 de novembre de 1449, Salvador Eimeric, de Vilassar, dóna a Francesca, sa germana i muller de Nicolau Bonivern, de l'esmentada localitat, la meitat del mas Eimeric (Fol.153v Manual 8 APSGVD). El 14 de setembre de 1475, Joan Villar, fill i hereu del difunt Nicolau Villar de Vilassar, dóna a la seva germana, Francesca, promesa de Pere Terrades bracer de Berga, el mas Villar (Diversorum 85 APSGVD).

<sup>768</sup> El dia 28 de juny de 1461, en Salvador Canyet, de Cabrera, dóna a Bartomeua, filla de Francesc Eimeric, àlies Bonet i Salvadora, "consobriner germane mee", el mas Canyet (Manual 1461 Bartomeu Agell AHPB).

<sup>769</sup> El 16 de setembre de 1469, Angelina Rossella, filla del difunt Llorenç Rossell, de Premià, dóna a la seva àvia, el mas Rossell, a canvi de ser cuidada i mantinguda amb els béns del mas i de poder disposar de 10 lliures per a les seves darreres voluntats (Fol.43 Manual 1 APPD).

<sup>770</sup> En aquests casos, els donants al trobar-se eixorcs o sense descendència disposada a facilitar una vellesa "digna", han cercat parents llunyans, dels quals no ens consta la relació parental, per a crear uns vincles similars als que haurien tingut amb descendència pròpia. Entre d'altres, trobem la donació del 4 de març de 1442, on Pere Riera i Margarida de Vilassar "senilis etatis", fan donació del mas Riera, de Cabriels, i la seva borda, prop del mar.



Al Maresme, com a la major part de l'Europa Llatina, s'utilitza el parentiu cognatí, segons el sistema de branca i de línia<sup>771</sup>. És a dir, que el sistema de parentiu adoptat és el col.lateral<sup>772</sup> i, per tant, es reconeixen com a parents tant els del grup patern com els del matern. Així doncs, al transmetre's el parentiu i els béns, tant per línia femenina com per línia masculina, tothom, com avui dia, considerava parents tant als que procedien d'una línia com els de l'altra. El fet que es tinguessin més o menys relacions amb els parents en qüestió, és un assumpte que no pot basar-se en l'estudi de les normatives que regien els drets d'herència i les facultats per a reclamar béns<sup>773</sup>, ja que, com és lògic, les solidaritats parentals depenen més aviat d'altres factors, tots ells relacionats amb aspectes de la vida quotidiana, que no sempre podem copsar amb la nostra documentació.

---

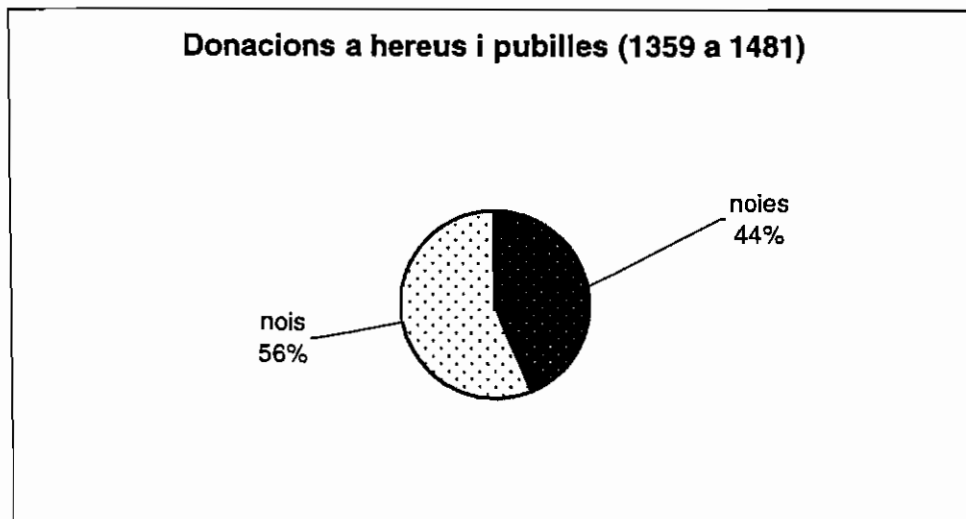
L'afortunada és Sança, muller de Pere Vidal, àlies Ferrer, de Barcelona (Diversorum 29 APSGVD).

<sup>771</sup> "parentesco transmitido indiferenciadamente por vía materna o paterna. Se habla también de parentesco o filiación indiferenciada", a "Glosario", de Historia de la familia. 1. Mundos lejanos, mundos antiguos, pàg.656.

<sup>772</sup> Per a la França medieval, segons JEAN-LOUIS FLANDRIN, "los bienes propios se transmitían según la regla *paterna paternis, materna maternis*, es decir que únicamente los parientes por línea paterna tenían derecho sobre los bienes que provenían del padre, mientras que los parientes por línea materna lo tenían sobre los que provenían de la madre. Este principio era indiscutible, pero era objeto de interpretaciones diferentes según las diferentes costumbres. En el sistema de rama unilateral, todos los parientes..de la misma rama tenían el derecho de recuperación...A la inversa, el sistema troncal, sólo acordaba el derecho de recuperación a los descendientes en línea directa...Por último, el sistema de rama y de línea, el más difundido de los tres, era intermedio entre los precedentes. Concedía el derecho de recuperación a todos los parientes del primer adquiriente, descendiese por línea directa o colateral", a Orígenes de la familia moderna, pàg.28.

<sup>773</sup> JEAN-LOUIS FLANDRIN: Orígenes de la familia moderna, pàg.28.

Gràfic núm.16.-



Pel que fa als donataris dels heretaments, el percentatge d'un 67%, institueixen a un hereu, enfront d'un 44%, que ho realitzen a favor d'una pubilla<sup>774</sup>. Certament, aquestes dades contradiuen, el concepte de la unigenitura del varó com a costum i tradició catalana, que la historiografia de la renaixença es va dedicar a descriure. Per tant, podem afirmar, que malgrat prioritzar-se la figura masculina davant de la femenina i, en consonància amb el patriarcat predominant, així com amb la visió negativa que transmet l'Església envers l'univers femení<sup>775</sup>, en una època de dificultats, com la que estem tractant, les estratègies de supervivència del grup familiar poden diversificar-se i buscar fórmules, que l'ajudin a sobreviure<sup>776</sup>. Per aquesta raó, davant de les múltiples dificultats, qualsevol alternativa davant de la fam, de la mort, de les

<sup>774</sup> Unes conclusions similars ens l'ofereix ASSUMPTA SERRA i CLOTA : "La igualtat entre els nois i les noies per esdevenir hereus, ens la mostren els resultats estadístics: trenta-cinc nois enfront de vint noies en els capítols matrimonials i de cinquanta-quatre nois i trenta noies en els testaments. Ho corroboren les voluntats d'alguns testadors quan donen poder a la seva dona perquè faci hereu el que millor d'entre els seus fills i filles s'avingui per viure amb ella", a La comunitat rural a la Catalunya medieval: Collsacabra (s.XII-XVI). Vic, Editorial Eumo ("Col.lecció L'Entorn", núm 18), 1990, pàg.161.

<sup>775</sup> Com a exemple, de la misogínia eclesiàstica i de la justificació del patriarcat, podem esmentar el concepte d' "imbecilitas sexus", que fa a la muller més vulnerable al Mal, a ROBERT FOSSIER "La era feudal", pàg. 396.

<sup>776</sup> Precisament és el que DIDIER LETT comenta quan escriu : "la grande plasticité de la structure familiale au Moyen Âge, s'adaptant à la vie et à la mort, et nous incite a la prudence lorsqu'on élabore des statistiques à partir d'un recensement portant sur un année", Famille et parenté dans l'Occident médiéval Ve-XVe siècles, pàg.136.

violències i de la migració es converteixen en totalment vàlides i respectables<sup>777</sup>. Així doncs, per aquesta època, ens decanem per una visió més oberta, pràctica i flexible de la praxis de l'heretament. Les nostres fonts ens informen, que la persona escollida (noi o noia) serà la que gaudeixi d'unes condicions més aptes per a ser-ho<sup>778</sup>. Per aquesta raó, trobem una diversitat d'opcions a l'hora de cercar donataris, a part de la figura de l'hereu. Constatem un nombre important de pubilles<sup>779</sup>. Es desplaça a nens, que els pertocaria desenvolupar el paper d'hereu, afavorint d'altres familiars més aptes<sup>780</sup>. També

<sup>777</sup> A les corts convocades a Perpinyà per Pere el Cerimoniós el 1351, "en contraposició a l'element ciutadà, la noblesa i la clerecia es van queixar del fet que molts pagesos de senyoriu, escapant a la jurisdicció senyorial, abandonaven llurs masos per establir-se en viles i ciutats de reialenc, perquè amb l'èxode rural aquells estaments perdien rendes i mà d'obra en profit dels ciutadans", a JOSEP-MARIA SALRACH: *Història dels Països Catalans. Dels orígens a 1714*. 2. (A. Balcells coord), Barcelona, Edhasa, 1982, pàgs.755 i 756. GUY BOIS quan descriu els efectes de la crisi sistèmica dels segles XIV i XV, entesa com un conjunt de disfuncions amb efecte acumulatiu, que esgoten les possibilitats de desenvolupament del sistema feudal, entre d'altres, assenyala la dispersió dels membres d'una mateixa família en diferents indrets d'una mateixa parròquia, així com fora d'aquesta. També aquest autor assenyala un descens dels llaços de solidaritat dins del grup familiar, davant d'un creixement de l'individualisme, a *La gran depresión medieval: siglos XIV-XV*, pàg.95.

<sup>778</sup> Per ANDRES BARRERA GONZÁLEZ, "en el fondo siempre la casa; la unidad del patrimonio y la continuidad de la estirpe troncal, como prioridades absolutas. Los individuos son secundarios, contingentes, mientras la casa ha de permanecer de generación en generación. La norma establece que los intereses de la casa pairal han de prevalecer sobre cualquier otra consideración", a *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural*, pàg.43. Per a la Baixa Edat Mitjana, HENRI BRESCH observa que, menystenint la família nuclear, l'artesanat i la pagesia segueixen uns costums d'origen nobiliari i patrici, que reforcen el concepte i els lligans del llinatge, a "La Europa de las ciudades y de los campos (siglos XIII-XV)", pàg.411.

<sup>779</sup> Entre d'altres, podem esmentar les següents donacions de masos a pubilles: la meitat del mas Morell a Sança. Aquesta no rebrà l'altra meitat del mas, fins a la mort de la seva mare (1359 Fol. 2 Manual 2 APSGVD); la donació del mas Morot a favor de Salvadora, filla i neboda dels tres donataris (1378 Fols.80v a 82 Manual 4 APSGVD); la del mas Estrany, de Pere Estrany, àlies Diumer, i el seu fill, Antoni, a favor de Sança, filla del primer i germana del segon, en referència al mas Estrany (1380 Fols.122v i 123 Manual 4 APSGVD); la donació de Guillem Ortaguil del mas Ortaguil a sa filla Margarida (1402 Fol.71 Manual 5 i *Diversorum* 68 i 118 APSGVD); la de Bernat Campins i Margarida, a favor de llur filla Angelina, en relació al mas Campins (1432 Fols.67v i 68 Manual 6 APSGVD); la de Salvador Armengol, de Vilassar, a la seva néta Joana (1436 Pergamí 4 Arxiu Fons Armengol MMVD); la referent al mas Rossell, de Premià, de Francesca, vídua de Llorenç Rossell, de Premià, a la seva fillastra, Angelina; Tres anys més tard, aquesta donarà aquest mas a la seva àvia (1463 Fol.43 Manual 1 APSPPD); la del mas Villar de Joan Villar, fill i hereu del difunt Nicolau Villar de Vilassar, a la seva germana, Joana (1475 *Diversorum* 85 APSGVD); la de Salvador Bartomeu, de Cabrera, a la seva filla Francina (1477 Plec de Capítols Matrimonials de 1452-1482 i *Manuale decimum octavum* 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB) i la del mas Partella, de Llorenç Partella, de Premià, a la seva néta, Antònia (1479 Manual 1480-1481 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>780</sup> El 25 de gener de 1377 Bernat Tolrà, de Vilassar, i Guillem Bartomeu, de Cabrera, avis i tutors del seu nét orfe Salvador, expliquen que aquest darrer és incapaç de conrear les terres del mas Tolrà i satisfer els censos a Pere des Bosc. Per aquest motiu, i havent comptat amb el consell de familiars, d'amics propers i amb el beneplàcit del senyor, revoquen la donació favorable al pupil. El nou hereu, que s'escull en el mateix document, és Antoni Tolrà, germà de

s'escripturen pactes d'esposalles dins d'escriptures de compravenda, que demostren com els venedors han volgut assegurar la possessió dels béns venuts en mans d'alguns dels seus descendents, emparentant-los amb els del grup del comprador<sup>781</sup>. En d'altres casos, es condiciona la donació realitzada a una pubilla, regulant el canvi de mans del patrimoni familiar, facilitant-ne el retorn d'una figura masculina com hereu<sup>782</sup>. En d'altres heretaments, apareixen clàusules que faciliten el canvi d'hereu, ja que l'objectiu és assegurar la figura d'un hereu fèrtil, que aporti descendència al mas<sup>783</sup>. També hi ha d'altres

---

l'hereu difunt. Com a condició, el nou hereu haurà de cuidar de l'esmentat pupil en la salut i en la malaltia, així com haurà de satisfer-li la quantitat de 85 lliures (Fols.32v a 34v Manual 4 APSGVD). Aquest document en precedeix d'altres relacionats amb les esposalles, on s'observa el matrimoni pactat en relació a Constança, filla de Guillem Morot, de l'esmentada parròquia, qui maridarà amb l'Antoni Tolrà, el nou hereu del mas Tolrà.

<sup>781</sup> A la venda del mas Canal de Vilassar, datada el 11 de novembre de 1380, realitzada per en Bonanat Canal, vidu i hereu de Saurina, sa muller, a Bernat Duran, de Premià, el venedor es vol assegurar la percepció de 25 lliures pel dot de la seva filla Agnès, i que "dictus Bernat Duran habeat complere matrimonium cum Petro filio suo dicti Bernat Duran et Constancia filia dicti Bonanate Canal". A continuació, apareixen altres 4 fills del venedor i comprador, com a d'altres candidats a esposar-se. Fins i tot, si les anteriors alternatives no funcionen, es proposa el matrimoni amb un fill o filla d'Agnès (Fols.127 a 128v Manual 4 APSGVD). Pel testament del venedor, en Bonanat Canal, sabem que vuit anys més tard, encara no s'ha produït el casament pactat, ja que s'esmenta la compravenda del mas i s'insisteix en un deute de 50 lliures (40 pel mas i 10 per l'ànima del venedor) per part dels descendents del comprador (Fol. 51 Manual 3 APSGVD).

<sup>782</sup> L'any 1443 Bartomeu Cuquet i sa muller Salvadora, de Vilassar, fan heretament del mas Cuquet, de l'esmentada localitat, a favor de llur filla Angelina, que maridarà amb Salvador Sabater, de la mateixa parròquia. Una de les condicions que s'observa al document és "item me retinch, que a na quel cas que en Johan fil meu volgues la haratat, que aja a pagar sinqentes lliures a la dita Engelina he tot lo dot mes avant" (Fol.38 Manual 6 APSGVD).

<sup>783</sup> L'any 1460, Salvador Pi, de Vilassar, concedeix al seu fill del mateix nom, els masos Pi, de Vilassar, i Lena, de Premià. De les clàusules condicionants d'aquesta escriptura, volem resaltar les següents: Salvador haurà de conviure al mas, juntament amb la família que pugui tenir el seu germà Pere; si Salvador, fill, mort abans que el seu germà, el mas Pi passarà en mans del seu germà; si hi ha discòrdia i malestar familiar, Salvador ha de tornar el mas a l'oer Lena, de Premià, perquè Pere hi vagi a viure (Diversorum 131 APSGVD). Set anys més tard, el 27 de maig de 1467, Salvador Pi, pare, torna a fer donació del mas Pi, de Vilassar, sots el domini de Pere des Bosc. Aquesta vegada, l'afortunat és l'altre fill, en Pere. En aquesta darrera font, es recorda la donació de l'any 1461, així com una altra realitzada entre la redacció de la primera i la darrera donació. En aquesta segona donació, Salvador fill, retorna el mas Pi al seu pare. Com el document, ens informa de la mort de Rafaela, muller de Salvador Pi, fill, sens descendència i del consell rebut de parents i amics, podem suposar que Salvador Pi, pare, al preveure que el fill primogènit no ho té fàcil per a procrear, provoca la redacció de les dues darreres donacions (Diversorum 26 APSGVD). Al tercer document de donació del mas Pi, el datat l'any 1467, s'insisteix en que l'hereu del mas Pi, el més important d'ambdós masos, ha de ser un fill mascle dels dos germans, segons naixement. És a dir, el primogènit. I s'especifica que, si no hi ha descendència masculina ni femenina, revertirà a Salvador, fill. Després aquest podrà designar l'hereu en el seu testament. Mentrestant, però, en Pere haurà de restar al mas Lena, de Premià. La possessió de dos masos permet a Salvador Pi, pare, utilitzar segons les necessitats, als dos fills que ha tingut, tot i fent previsió de les eventualitats que encara pot arribar a passar la família (Diversorum 32 APSGVD).

exemples, que ens expliquen el retorn de parents propers, que viuen en d'altres localitats. En aquesta ocasió, la finalitat és la d'ocupar el lloc capdavanter davant del mas o d'un dels dos masos, que estan en mans del mateix grup familiar. Aquests casos, acostumen a referir-se a nétes o néts, que viuen fora de les localitats maresmenques, perquè els seus progenitors han marxat a causa de l'enllaç matrimonial o per a treballar<sup>784</sup>. Fins i tot, dues fonts ens indiquen com dues vídues, que han tornat a maridar, reorganitzen la possessió d'anteriors donacions i aconseguen recuperar béns transmesos amb anterioritat.

El primer document, datat el 2 de febrer de 1373, ens refereix la donació del mas Rafart<sup>785</sup>, de Vilassar, que realitza Guillem Rafart, orfe de Simó Rafart, a favor de Saurina Rafarda, la seva mare, i de Bernat Abril, àlies Rafart, el seu padrastre. A canvi del mas, el donant percep una casa al carrer de la Fusteria, que tenia Pere Rafart<sup>786</sup>. En aquest document, es trenca un pacte de donació inter vivos anterior (la donació del mas a favor de Guillem Rafart), que en un principi es presenta com a irrevocable<sup>787</sup>. Si no comptéssim amb més documentació, podríem caure en l'error d'intuir-hi les aspiracions d'un jove que

---

<sup>784</sup> L'any 1436 Salvador Armengol de Vilassar pacta la donació del mas Pere Grau, dependent de Miquel des Bosc, amb Joana la seva néta, filla de Bartomeu Gordiola, de Montornés, i d'una filla de Salvador. Ambdós són vius (Pergamí 4 Arxiu Fons Armengol MMVD).

<sup>785</sup> Fols.66v i 67 Manual 2 APSGVD.

<sup>786</sup> Fols.67v i 68 Manual 2 APSGVD. Tornem a trobar la donació de cases al carrer de la fusteria, sota el Born, a Barcelona, a la donació del mas Pere Grau, de Vilassar, de Salvador Armengol de Vilassar, a favor de sa néta, Joana (Pergamí 4 Arxiu Fons Armengol MMVD). En un altre document, que també ens informa sobre immobles a Barcelona podem llegir: "quod in casu que non poteritis possidere dictum mansum Arola, quod nos dabimus vobis totum ospicium nostrum civitatis Barchinone". Aquesta és la promesa, que obté Eulàlia, filla de Guillem Bergai i hereva del mas Arola, àlies Mas, dependent de Miquel des Bosc, del seu pare i de son germà Mateu (Fol.99v Manual 5 APSGVD). Aquestes referències documentals ens mostren l'existència a Barcelona, concretament a la zona del Born, d'un important nucli de vilassarencs instal.lats.

<sup>787</sup> En quan la reglamentació de la nul·litat de les donacions "inter vivos", GUILLEM MARIA BROCA recull la Constitució "A fora gitar fraus", sorgida de les Corts de Perpinyà de l'any 1351. Aquesta llei té l'objectiu d'anul·lar les retrodonacions, pactades entre pares i fills, després d'haver consumat un matrimoni lucratiu. A continuació la transcrivim: "A fora gitar fraus las quals sobre las cosas dejus scritas sovint se cometen, ordenem statuim que si alguna carta se sdevendra esser feta per fills a lurs parents, o per qualsevol altra persona, en diminutio, derogatio o perjudici del heretament o donatio feta o faedora per aquells parents oqualsevol altres en temps de nocés, aytal carta sie nulla, cassa e irrita ipso iure, e se a ella en judici ofora juy en alguna manera no sie hauda, prohibints a tots los notaris de la nostra terra que no reeban aytals cartas", a Historia del derecho de Cataluña, pàg.684.

vol marxar de l'entorn rural i aspira a situar-se a Barcelona, tot i partint de la base que pot comptar amb una casa, que es troba a prop del Born, un dels punts neuràlgics de l'esmentada localitat<sup>788</sup>. Res més allunyat de la realitat, ja que Guillem Rafart entra com a pubill al mas Grau, de Vilassar, en unes dates que no s'allunyen gaire de la donació, que hem comentat<sup>789</sup>.

Al segon document, datat el 15 de maig de l'any 1408, Margarida, vídua de Guillem Flor i muller de Bernat Saguí, àlies Flor, rep del seu fill Bartomeu Flor, el mas Marquès i la Batllia del terme de Vilassar<sup>790</sup>. A canvi d'aquesta donació, el seu fill obtindrà tot el control del mas Flor, ja que la seva mare li otorga la definició dels drets, que encara posseeix de l'esmentat mas<sup>791</sup>. Dos anys més tard, concretament, el 2 de maig de 1410, Bartomeu Flor morirà malalt. En el seu testament, escriturat el dia anterior, ratifica a la seva mare com a hereua del mas Marquès i escull com a hereus del mas Flor als parents més propers<sup>792</sup>.

De manera similar a èpoques anteriors, els habitants dels masos acostumen a identificar-se amb aquests, ja que els antropònims de les diferents unitats d'explotació acostumen a correspondre amb els cognoms de les famílies que els habiten<sup>793</sup>. Ara bé, en d'altres ocasions, no és segueixen els

---

<sup>788</sup> Tornem a trobar la donació de cases al carrer de la fusteria, sota el Born, a Barcelona, al document ja comentat de donació del mas Pere Grau, de Vilassar, de Salvador Armengol de Vilassar, a favor de sa néta, Joana (Pergamí 4 Arxiu Fons Armengol MMVD). En un altre document, que també ens informa sobre immobles a Barcelona podem llegir: "quod in casu que non poteritis possidere dictum mansum Arola quod nos dabimus vobis totum ospicium nostrum civitatis Barchinone". Aquesta és la promesa que obté Eulàlia, filla de Guillem Bergai i hereva del mas Arola, àlies Mas, depenent de Miquel des Bosc, del seu pare i de son germà Mateu (Fol.99v Manual 5 APSGVD). Com a conclusió, podem pensar en la molt probable existència a Barcelona d'un nucli important de vilassarencs que s'hi havia instal·lat..

<sup>789</sup> La data de la primera època d'eixovar localitzada de Guillem Grau, sa muller Sança, i llur filla, Elisenda, a Guillem Rafart, fill del difunt Simó Rafart, i marit d'Elisenda és del 15 de febrer de l'any 1373.

<sup>790</sup> Fols. 118 i 118v Manual 5 APSGVD

<sup>791</sup> Fols.118v i 119 Manual 5 APSGVD. Per a la relació d'aquesta família amb la Batllia del terme de Vilassar i el mas Flor, vegi's M<sup>a</sup> JOSEP CASTILLO i EZQUERRA: Argentona i Vilassar a cavall de dues èpoques, 1990, pàg. 333, on hi trobem la confessió de Bernat Flor i Sança, sa muller, realitzada el 25 d'abril de 1354, per la redacció del primer capbreu estudiat per l'esmentada autora.

<sup>792</sup> Fols.100v i 101 Manual 3 APSGVD.

<sup>793</sup> Per a veure l'origen de la identificació entre el mas i els seus habitants, LLUIS TO: "Els nom dels masos (El domini de Santa Maria de Vilabertran en els segles XI-XIII)", dins de Homes,

cànons pre-establerts, perquè la mortalitat de l'època provoca situacions, que no s'han de copsar com a singulars. Davant de la mort de la pubill o de l'hereu i estant al càrrec de fills menors d'edat, algunes cabaleres o cabalers, que van entrar en un mas al casar-se, han de prendre les regnes de l'explotació familiar. Per tant, d'una manera provisional, la gestió del patrimoni resta a les seves mans. Aquestes cabaleres i cabalers acostumen a emprendre un nou matrimoni amb la finalitat de garantir la supervivència dels seus descendents, emparentant-los amb les filles o fills del nou consort. D'aquesta manera, garanteixen l'explotació del patrimoni familiar, la supervivència dels seus descendents, així com el seu futur dins del mas. Aquests tipus d'unions, que protagonitzen dos vidus, que pacten un posterior enllaç nupcial entre els seus descendents es coneix com "matrimoni creuat". Aquest és el cas d'unes Capitulacions Matrimonials, datades el 31 de gener de l'any 1477, entre dos vidus. Són en Gabriel Rovira, fill de Bemat Rovira i Francina, difunts de Cabrera, habitant de Santa Maria de Mataró, i Miquela, vídua de Jaume Reriol, àlies Altafulla, d'Òrrius, i filla de Jaume Toxoner i Salvadora, d'Arenys<sup>794</sup>. Al document es comenta, que el dot de 900 sous de Miquela està hipotecat en el mas Altafulla, que ara ella posseeix. Dins de les Capitulacions hi ha una sèrie d'acords, amb els quals es pacta l'enllaç matrimonial entre els fills de Gabriel Rovira i Miquela. Com a fill de Miquela i del difunt Jaume Reriol, àlies Altafulla, figura en Pere, un noi de 8 o 9 anys, hereu del difunt. Com a filles Gabriel Rovira i de la seva primera difunta muller, Elionor, s'esmenta a Caterina, de 7 anys, i a Joana, més petita que l'anterior. Aquesta darrera, substituirà a Caterina, en el cas de decès. Entre els acords, volem destacar els següents: l'enllaç, del qual no es concreta el moment<sup>795</sup>, el dot de la noia i l'esponsalici a aportar i l'inventari que ha de realitzar Gabriel Rovira quan entri al mas Altafulla, amb l'objectiu d'assegurar els dots de les filles i de la seva futura

---

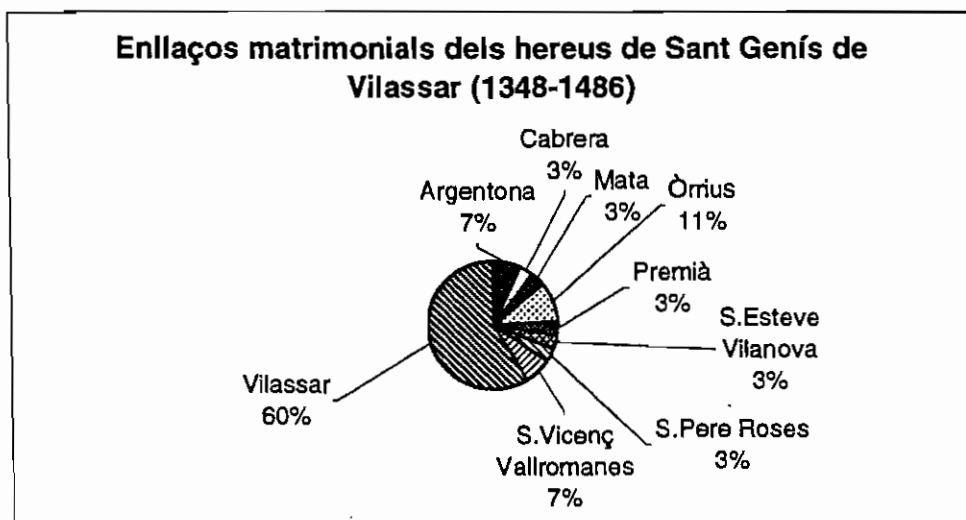
masos, història. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX). Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat ("Biblioteca Abat Oliba", núm.215), 1999, pàgs.23 a 42.

<sup>794</sup> Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB.

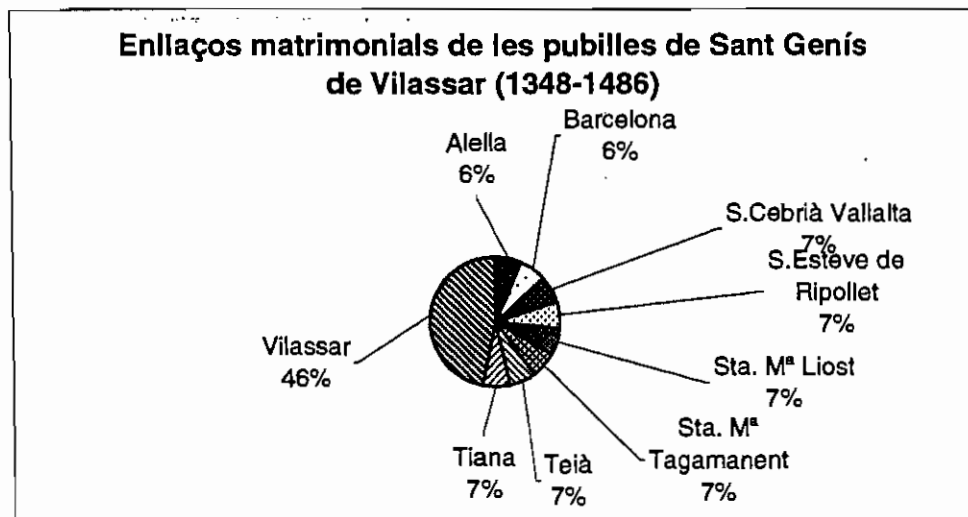
<sup>795</sup> "convenen e prometen la una part a la laltre e assi en de semps, que faran e.... donaran obra ab acabament lenquant en ells sera volent ho nostre Senyor deu los dits Pere e Catherina e o aquella pre morta la dita Johanna tots pubills faran matrimoni entre ells quant de edat ne seran aquell solemnitzaran matrimoni en fas de esglesia segons canonicas sancions e ordinacions de aquella".

muller<sup>796</sup>. També s'escriptura l'obligació de Gabriel Rovira de garantir l'alimentació de tot el grup familiar, així com de realitzar les reparacions i obres, que es considerin necessàries.

Gràfic núm.17.-



Gràfic núm.18.-



<sup>796</sup> En la deliberació d'aquests acords és interessant veure-hi els participants: els tutors de Pere, que són Jaume Toxonera "avi de part de mare", Joan Reriol "oncle de part de pare", Geruari Reriol, de Badalona, germà de Joan i Jaume, "e oncle paternal del dit pubill" i Miquela, mare, i com a representants de Caterina i Joana, al seu pare, Gabriel Rovira, a Gaspar Tria, de Cabrera "oncle maternal" i Antic Raiguer, blanquer de Barcelona.



En aquest període, la utilització del "mercat matrimonial" per part dels familiars dels futurs hereus i pubilles de la comarca presenta evidents diferències. Per exemplificar-ho, utilitzarem el cas de Vilassar. En aquesta localitat, en una proporció d'un 60%, els futurs hereus s'emparellen amb noies de la mateixa localitat. El percentage del 40% restant, ho fan tant amb noies de parròquies molt properes<sup>797</sup>, com amb cabaleres de localitats més allunyades<sup>798</sup>. En canvi, només en un 46% dels casos, les pubilles tendeixen a esposar-se amb cabalers de la mateixa localitat. Per tant, es diversifica la demanda de pubilles, per part dels nois cabalers d'altres localitats, observant una major presència de pubills procedents de localitats més allunyades<sup>799</sup>, davant dels originaris de parròquies de la mateixa comarca<sup>800</sup>. Ens plantejem, que la diferència observada pels grups familiars dels hereus i de les pubilles en l'elecció de consort, s'explica pel paper que als pubills els pertoca jugar envers un patrimoni i un grup familiar aliè. A les famílies de les futures pubilles, els convé mantenir una certa distància geogràfica envers els parents del cabaler, que entra al mas. D'aquesta manera, el cabaler-pubill, lluny de la influència del seu entorn familiar, del qual no pot rebre constants mostres de solidaritat, s'integra dins d'un familiar aliè, que arran del matrimoni haurà d'acceptar i assumir com a propi. També considerem, que a l'haver un nombre inferior de futures pubilles disponibles ofereix més possibilitats als seus grups familiars a l'hora de triar entre els aspirants a convertir-se en futurs consorts. Les famílies d'aquestes noies veuen ampliat el seu radi d'acció i poden escollir entre els pretendents, als que considerin més aptes per a formar part del seu grup familiar<sup>801</sup>. Per aquest motiu, les famílies de les futures pubilles desenvolupen

---

<sup>797</sup> Entre aquestes, podem esmentar, Argentona amb un 7%, Cabrera amb un 3%, Mata amb un 3%, Òrrius amb un 11%, Premià amb un 3% i Sant Esteve de Vilanova amb un 3%.

<sup>798</sup> Aquests són els casos de Sant Pere de Roses amb un 3% i de Sant Vicenç de Vallromanes amb un 7%.

<sup>799</sup> Barcelona amb un 6%, Lloist amb un 7%, Ripollet amb un 7%, Sant Cebrià de Vallalta amb un 7% i Tagamanent amb un 7%.

<sup>800</sup> Alella amb un 6%, Teià i Tiana amb un 6%.

<sup>801</sup> En relació aquest tema, pensem que podem introduir dues hipòtesis interessants. La primera es refereix a les famílies de les pubilles. Aquests grups familiars, a part de valorar les característiques socials i econòmiques de les famílies dels cabalers pretendents, també tenen en compte altres variables dels pretendents. Entre aquestes, són cabdals l'edat i la salut d'aquells. D'aquest fet, neix la segona hipòtesi: és molt probable, que les anteriors

una estratègia de relació vers d'altres grups de famílies, que és més exogàmica, que la practicada per les famílies dels futurs hereus. Com hem comentat, aquesta tendència s'explicaria per la intenció dels grups familiars de les futures pubilles de reconduir unes relacions de gènere, que han estat capgirades. Així doncs, l'entrada o la "renovació" de parroquians dins del Vilassar d'aquest període, es concentra d'una manera evident, en els enllaços efectuats entre una pubilla i un cabaler, que estem comentant.

Abans de cloure amb aquest subapartat, direm que la pagesia baix medieval, davant d'una època de dificultats, s'organitza amb la intenció de regular la transmissió del seu patrimoni, de la millor manera possible. En aquest sentit i en el cas dels hereus, podem afegir una constatació, que considerem cabdal i que desenvoluparem amb més detall en un altre moment: l'hereu no està sol, ni actua sense el consell de parents i amics, ja que pel fet de ser-ho ha de respondre de l'heretat davant força gent <sup>802</sup>.

Taula núm.32.-

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÉNS	CONDICIONS
1359,11,4	Guillema, muller de Guillem Morell i aquest, de Vilassar	Sança, filla	Mas Morell (meitat)	.altra meitat del mas a la mort de la mare .50 lliures pels germans que surtin del mas .10 lliures per testar
1370,8,16	Pere Sabater, fill i hereu del difunt Pere Duran, de Vilassar	Constança (germana), muller de Bernat Campins, de Vilassar	Horts amb cases, drets de rec i emprius a Cabrils	Malgrat la germana mori amb descendència, els béns retornaran a l'atorgant

característiques no es donin a tots els cabalers i, per tant, els diferents pactes d'esposalles es graduen, en funció de les característiques dels cabalers. És a dir, de la seva salut i la seva edat. Encara que no ho podem provar documentalment, estem segurs, que les famílies dels cabalers prioritzen la sortida del mas d'aquells cabalers que poden aconseguir els enllaços més favorables, com per exemple amb pubilla d'un mas important o amb cabaleres, que aporten un dot important.

<sup>802</sup> L'any 1478 els germans Jaume i Antoni Abril de Vilassar escullen compromissaris per a salvar les diferències, nascudes arran de l'administració del mas Abril, que ha dut a terme Antoni "ab concordia de parents e amichs lurs", perquè Jaume estava pres a Galeres (Manual 8 Fols. 181 a 183 APSGVD). Pel que sembla ambdós germans viuen al mateix mas, ja que en uns capítols signats quatre anys abans, l'hereu, en Jaume, cedeix uns béns del mas al seu germà. Entre aquells podem destacar : terres al pla i a la muntanya, oliveres, figueres i altres arbres fruiters sens especificar, així com "aquella cambra que sta a levant el corral" i alhora "consent que aquella altra cambra que es pus prop de la scala al menjador que sie per a servei de ab dozos per acollir cascun sos hostes"(Diversorum 104 APSGVD, doc. incomplet).

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)  
 Montserrat Richou i Llimona

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÈNS	CONDICIONS
1372,2,11	Arnau Ponseta, de Premià	Elisenda (filla)	Mas Ponseta (Bernat de Sant Vicenç i Pere des Bosc)	.Úsdefruit ½ donat .25 lliures per testar i el que vulgui
1373,2,2	Guillem Rafart, fill del difunt Simó Rafart i Saurina, de Vilassar	Saurina Rafarta (mare) i Bernat Rafart (padre), de Vilassar	Mas Rafart	.....
1373,2,2	Saurina, muller de Bernat Rafart, i aquest, de Vilassar	Guillem Rafart, fill de Saurina i fillastre de Bernat, de Vilassar	Casa al carrer de la fusteria de Barcelona.	.....
1375,7,18	Guillem Verdaguier, de Vilassar	Bernat Ferrer, nét	.borja de Verdaguier (altar de S. Joan Sta. Maria de Mataró: 2 sous) .feixa (Berenguer Partella: quint i braçatge (pa) i quint (vi i oliveres)) .peça a Gordei (Pere des Bosc: tasca i braçatge (pa) i tasca (vi)) .2 peces a Clapés (Pere des Bosc: tasca)	Esser alimentat, calçat i vestit.  Reté 10 lliures per a testar.
1376,2,11	Bernat Gener i Saurina, de Cabrera	Bernat Gener, (nét) i fill difunt Pere Gener i Sança, filla Martí Joan de Teià (neboda de Saurina)	Mas a Cabrera (Pere des Bosc)	.1/2 hort i vinya a Longa com a úsde fruit .Per a poder testar: Bernat 30 lliures i Saurina 10 lliures .Si Bernat (net) pre-mor a Sança, aquesta si es torna a casar, no podrà gaudir del donat.
1377,1,25	Bernat Tolrà, de Vilassar i Guillem Bartomeu, avis patern i matern de l'hereu del mas (Salvador, orfe de Bernat Tolrà)	Antoni Tolrà, fill de Bernat Tolrà i oncle de Salvador	Mas Tolrà (Pere des Bosc)	.Pagar 85 lliures a Salvador, cuidar-lo tant si està bó com malalt, calçar-lo i vestir-lo
1377,3,7	Saurina, muller de Jaume Tió i aquest, de Premià	Berenguer, fill	Mas Tió, a Premià (benefici de Sta. Margarita de la Seu de Barcelona)	.Retenció com a usufructuaris de ½ donació i un camp, comprat a Pere Bonivern, de Vilassar .Per a testar: Saurina 20 lliures i Jaume Tió 25 lliures.
1377,12,2	Sança Marquesa, muller de Bernat Flor, àlies Marquès, i aquest, de Vilassar	Jaume Flor (fill) i Guillem (nét)	Mas Marquès i Batllia del terme de Vilassar (Pere des Bosc)	.Matrimoni del nét amb Margarida, filla de Berenguer Riera, de Vilassar.  .Úsdefruit del donat  .Jaume ha d'administrar la Batllia a la mort del pare.  .Retenció de 10 lliures per a testar cada atorgant.

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)  
 Montserrat Richou i Llimona

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÉNS	CONDICIONS
1378,11, 20	Benvinguda, muller de Guillem Morot, aquest de Vilassar, i Pere Morot, de Barcelona (germà de Benvinguda).	Salvadora (filla lers i neboda 2n).	Mas Morot (alou)	.1/2 béns en úsdefruit .Si moren sense fills, ha de revertir a familiars .Per a testar pares: 15 lliures cadascú. .Pere Morot: 30 lliures. 10 lliures, quan les demani i cada any 100 sous fins haver satisfet tot l'import.
1379,1, 27	Guillelma, muller de Jaume Flor, i aquest, de Vilassar	Guillem (fill)	Mas Flor al Sant Crist (Pere des Bosc)	.Úsdefruit de ½ béns. .Retenció directa de femada de Rouet i vinya a Casals. .Per a testar : Guillelma 15 lliures i Jaume Flor 75 lliures
1379,3,13	Pere Boscà, àlies Dor, i Benvinguda, de Vilassar	Berenguer (fill)	Mas Boscà (beneficiat de Sta. Maria de l'església de Vilassar)	.Úsdefruit ½ béns i camp a Sant Joan. .Per testar: 10 lliures per a cada atorgant. .Antoni, germà: col.locar segons la posició al mas
1379,5,1	Francesca Saura, vídua de Berenguer Saura de Vilassar.	Bernat Figuera, de Premià i als seus.	Mas Saura (Sant Pol de Mar)	.Úsdefruit béns. .Per a testar: 30 lliures. .L'hereu que Bernat esculli ha de casar-se amb un fill o filla de Guillem Flaquer de Sant Martí de Mata, a qui haurà d'entregar 30 lliures a l'esponsalici. .Bernat Figuera haurà d'abonar el vestit nupcial i rebrà 10 lliures.
1379,8, 13	Arnau Seyol, de Sant Feliu d'Alella	Arnau Seyol (fill)	Mas Seyol, a Alella	.Antic mas Seyol i una feixa de terra, per si no és possible la convivència en úsdefruit. .Per a testar: 100 lliures pel matrimoni.
1379,12, 29	Pere Garau, de Vilassar.	Jaume (fill).	Mas Garau a Cabriels (Pere des Bosc)	.úsdefruit de ½ del donat i 1 femada. .Per a testar: 10 lliures Pere i 10 més sa muller.
1380,9, 10	Pere Estrany, àlies Diuimer, i el seu fill, Antoni, de Vilassar.	Sança (filla/germana)	Mas Estrany (Pere des Bosc)	.Estris que s'han de donar al germà.
1381,3,17	Alamanda, vídua de Bernat Morera, de Vilassar	Pere Andreu i Saurina, de Vilassar.	20 lliures que té a raó d'esponsalici a la borja d'en Morera. Borja de Morera	Ser cuidada i viure junts a la borja. .Per testar: 100 sous.
1381,7, 17	Jaume Grau, de Sant Vicenç de Llobregat	Guillelma, filla de Bernat Ferrer, de Vilassar (futura muller)	Béns mobles i immobles .Per testar 10 lliures, si mort abans. Ella també : 10 lliures.	
1381,9,20	Elisenda, muller de Guillem Simonet, àlies Planel, i aquest, de Vilassar.	Francesc Pols, d'Argentona i Saurina, filla de Guillem Simonet.	Mas Simonet, a Cabriels de Vilassar (Pere des Bosc)	.Úsdefruit del donat .Per testar: Elisenda 10 lliures i Guillem 50 sous.
1382,5, 24	Berenguer Avella, de Vilassar	Bernat (fill)	Mas Avella	.Per testar : 10 lliures Berenguer i 10 lliures Sibila.
1383,2, 12	Bernat Ferrer, àlies Egtruch, de Vilassar.	Bernat (fill)	Mas Ferrer (Pere des Bosc)	.Úsdefruit ½ béns pels pares .Per testar: 15 lliures.

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)  
 Montserrat Richou i Llimona

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÈNS	CONDICIONS
1383,12, 29	Guillem, muller de Guillem Morell, i aquest, de Vilassar	Pere Serra (net), fill de Bartomeu Serra, de Vilassar	Mas Morell (Pere des Bosc)	.Úsdefruit ½ béns. .Per a testar : 15 lliures entre tots dos (s'especifica la meitat per cada progenitor)
1384,1,4	Saurina Rafarda, muller de Bernat Rafart, i aquest, de Vilassar.	Eulàlia (filla)	Mas Rafart (Pere des Bosc)	.Úsdefruit ½ donat i 2 peces de terra : a la Lobera i a Casals. .Per testar: Saurina 40 lliures i Bernat tot el seu eixovar. .Si no hi ha descendència, ha de retornar a parents propers de la mare i pot tenir 20 lliures per a testar.
1394,12, 20	Bernat Veil, de Vilassar	Valensona (filla)	Mas Veil (Miquel des Bosc)	.Úsdefruit ½ béns .Per a testar : Bernat 20 lliures i Constança tot el seu esponsalici. .Si no té fills en edat de testar (14 anys), 20 lliures per a testar i fer el que vulgui.
1395,2,24	Elisenda, muller de Berenguer Poal, de Sant Martí de Teià.	Berenguer (fill)	Mas Poal (Priorat de Sant Miquel del Fai)	.Si Elisenda pre-mora a Berenguer, marit, aquest no pot portar al mas cap més altra dona.
1395,12, 20	Sança, muller de Pere Roig, i aquest, de Vilassar.	Pericó (fill)	Masos Roig i Amadó (Miquel des Bosc)	.Úsdefruit mas Amadó .Per a testar 10 lliures cada progenitor
1396,2,22	Pere Sagalar i Garaula de Vilassar.	Francesca (neta)	Mas o borja de Sagalar, a Vall de Cabrils (Miquel de Bosc).	.Úsdefruit ½ donat .Per a testar: 100 sous cadascú. .Si Francesca no té descendència ha de retornar als familiars i pot tenir 50 sous per a testar. Altres 50 pel promés Pere Serena.
1397,1,17	Simó Isern i Valençó, de Sant Feliu d'Alfella	Simonet (fill)	Mas Isern, a Alfella (Joan Pla, de Barcelona)	.Úsdefruit ½ del donat .Col.locació de Francesc (germà). .Per a testar 25 lliures cada progenitor.
1397,2,2	Alemany Eimeric, de Vilassar	Salvador Eimeric i Eulàlia.	Mas Perpinyà	Úsdefruit del mas
1397,8,14	Antoni Vail, de Vilassar, i Constança	Francesca (filla)	Mas Veil (Miquel des Bosc)	.Úsdefruit ½ del donat. .Altres fills siguin dotats segons les possibilitats del mas .Per a testar : 10 lliures per Antoni
1398,5,14	Guillem Mataró, de Vilassar	Constança, filla	Mas Mataró (altar de Sant Vicenç de la Seu de Barcelona)	
1400,6, 20	Alamanda, muller de Guillem Armengol, de Vilassar	Salvador (fill)	Mas Armengol (Miquel des Bosc)	.Úsdefruit ½ del donat .1 vinya a Vallmorena i ½ peça a l'Olivella .Col.locació dels altres fills. .Per testar: 15 lliures
1400, 12, 28	Bernat Riera, de Vilassar	Margarida (filla)	Mas Riera (Miquel des Bosc)	.Col.locació dels altres fills .Per a testar : 10 lliures
1401, 5,10 (és anterior)	Guillem Mataró, de Vilassar	Pere Mataró, àlies Es Pinal, i Constança, de Vilassar	Mas Mataró	

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÈNS	CONDICIONS
1402,4,20	Guillem Ortaguil, de Vilassar	Margarida, filla	Mas Ortaguil (alou)	.½ en úsdefruit si hi ha discòrdia .10 ll. i 100 s per a testar .Si Margarida mor sens descendència de 14 anys reversió del bé donat
1402,5,30	Arnau Costa Estrader, de Premià	Jaume, fill	Mas Costa Estrader (Sant Pere de les Puelles de Barcelona)	.Per a Bernat, germà de Jaume, ha d'haver llegítima amb els béns del mas, sabent-ho Arnau i amics .10 lliures per Arnau i 10 lliures per a Francesca, mare, per a testar i 10. .10 lliures per Jaume per testar, en el cas que no hagi descendència: retorn dels béns a familiars
1403,4,23	Margarida, vídua de Bernat Mas, àlies Arques, de Vilassar	Eulàlia, filla de Guillem Rafart, fill de Simó Rafart, del terme del castell de Vilassar	Mas Mas, àlies Arola (Miquel des Bosc)	.Cuidar i alimentar a Margarida .100 sous per a testar
1403, 11, 7	Pere Ferrer, de Vilassar	Antoni, fill	Mas Piferrer (Priorat Sant Pere de Clarà)	.Úsdefruit de Pere i Francesca (mare) del donat .1/2 béns si hi ha discòrdia .10 ll. per a testar .Retorn del mas si no hi ha descendència i 10ll per a testar l'hereu
1403,12,27	Jaume Roudor, de Vilassar	Jaume, fill	Mas Roudor (alou)	.casarse amb Sança, filla de Bernat Casals, de Vilassar .1 fill d'ambdós sigui l'hereu .50 ll. per a testar .Torna el mas en mans de la família si no hi ha descendència i Jaume tindrà 20 ll per a testar
1407, 6,11 (és anterior)	Margarida, muller de Berenguer Bergai? (no apareix), de Vilassar	Eulàlia, filla de Guillem Bergai i hereva del mas Arola, àlies Mas	Mas Arola, àlies Mas (Miquel des Bosc)	
1408,5,15	Bartomeu Flor, hereu del difunt Guillem Flor, de Vilassar	Margarita, mare seva, i ara muller de Bernat Saguí, àlies Flor	Mas Marqués i la batllia del terme de Vilassar	
1408,5,15	Margarita, vídua de Guillem Flor i ara muller de Bernat Seguí, de Vilassar	Bartomeu Flor, hereu del difunt Guillem Flor, de Vilassar	Drets que té sobre el Mas Flor	
1411,1,22	Pere Andreu, de Vilassar	Nicolau Andreu, fill	No s'especificuen (varis senyors)	
1411,2,1	Berenguer Marqués, de Vilassar	Pere, fill	Mas o borja Marques	.Berenguer i Sança (mare) úsdefruit .1/2 si hi ha discòrdia .per a testar Berenguer 8 lliures i per a Sança (esponsalici)
1411,3,15	Pere Lladó, de Vilassar	Bartomeua, néta	Mas Lladó (església de Sta. Maria de Caldes d'Estrac)	.10 ll per a testar .10 ll per a testar Bartomeua si mor sense descendència

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)  
 Montserrat Richou i Llimona

<b>Heretaments (1359 a 1481 )</b>				
<b>DATA</b>	<b>ATORGANT/S</b>	<b>BENEFICIAT/DA</b>	<b>BÈNS</b>	<b>CONDICIONS</b>
1422,3,28	Bernat Soler, de Mataró	Bernat Mas, nebot de Vilassar	Tots els seus béns (no s'especificuen)	.ser alimentat, vestit i calçat .poder testar i fer el que vulgui amb 14 florins
1428,2,8	Antoni Ferrer, de Vilassar	Pere, fill	Mas Pere Ferrer (Priorat de Sant Pere de Clarà d'Argentona)	.Si no pot conviu re amb ell i sa mare Constança: úsdefruit d'altres béns mobles i immobles (no es citen) .10 ll per a testar .col.locació dels fills nascuts i per a néixer
1429,6,25	Pere Fontanills, de Teià	Antoni Fontanills, fill amb Eulàlia	Mas Fontanills	
1429,8,1	Jaume Seguí, de Cabrera	Joan, fill seu amb Constança	Mas Seguí	.100 sous per testar .úsdefruit del donat
1429,8,15	de Pere Ballot, d'Argentona	Pericó Ballot, fill amb Sança, difunta	Mas Bellot (Guillem d'Argentona, difunt)	.Úsferuit del donat .50 lliures per testar
1429,2,22	Bartomeu Pons i Constança, de Sta. Maria de Mataró	Antònia, filla	Casa a Barcelona	
1431,9,26	Valençó, muller de Pere Veil, de Vilassar	Pere, fill	Mas Veil	.Úsdefruit del donat .9 sous cada any per a ella i el seu marit
1431,10,13	Bartomeua, vídua de Berenguer Fornells, de Cabrera	Pere Fornells, àlies Corçana, fill	Mas Corçana	.Úsdefruit del donat .10 ll per a testar
1431,8,8	Pere Parera, de Vilassar	Jaume, fill	Mas Parera i Aulovara	.L'han de servir i obeir .Úsdefruit del donat .Col.locació dels altres fills -Pagar els agrers, firmes i fadigues-
1432,4,6	Bernat Campins i Margarita, de Vilassar	Salvadora, filla	Mas Campins	.100 sous per a testar .2 peces en úsdefruit
1433,7,12	Bartomeu Cuquet i Salvadora, de Vilassar	Angelina, filla	Mas Cuquet (prop capella Sta. Creu)	.Úsdefruit del donat .1 lliura per a testar els donataris ."quod los infants sien collocats... ha conegud dels amichs" ."Item me retinch que a na quel cas que en Johan fil meu volges la haratat que aja a pagar sinq-centes liu res a la dita Engalina he lo dot mes avant"
1434,1,24	Bartomeua, vídua de Salvador Julià, de Vilassar	Vicenç Julià, fill	Mas Julià (taxtat al doc)	.Úsdefruit del donat .15 ll. per a testar
1434,12,28	Francesc Riera, de Vilassar	Miquel Riera, fill	Mas Oliu, àlies Riera	.Úsdefruit del donat .12 ll per a testar .12 ll pel fill per a testar si premort
1435,9,25	Antoni Reniu, de Sta. Maria de Mataró	Eulàlia, filla i muller de Llorenç Soler, de Vilassar	Mas Reniu, sots domini i alou del Castell de Mataró	
1436,10,27	Salvador Armengol, de Vilassar	Joana, néta.	.Mas Pere Grau (Miquel des Bosc) .Cases al carrer de la fusteria, sota el Born a Barcelona (diversos) .Censals morts	.Úsdefruit dels avis: Salvador i Francesca .Viure junts al mas Armengol o al mas Pere Garau (on decideixin) .Poder disposar de 400 florins .Si Joana mort, disposarà de 15 ll. i revertirà la donació a Salvador, el seu pare, o a qui aparegui al seu testament

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÈNS	CONDICIONS
1439,12,26	Bartomeu March, de Vilassar	Salvador, fill	Mas March	.5 ll. per testar. .5 ll. Per Salvador si pre-mor
Sens data	Antoni Arno, de Cabrera	Pere, fill	Mas Arno	.Úsdefruit .Col.locació dels altres fills .15 lliures per a testar
1442,3,4	Pere Riera i Margarita, de Vilassar	Sança, muller de Pere Vidal, àlies Ferrer, de Barcelona	Mas Riera, de Cabriels i la bogda, prop del mar al Pou de Vilassar	.Cuidar-los ells i els seus descendents.
1446,1,17	Llorenç Puig, de Cabrera	Antoni Puig, àlies Ballot, fill amb Francesca	Mas Bellot (d'Argentona)	
1446,6,14	Bartomeu Aroles, àlies Ballot, d'Argentona	Guillem Pere Ballot, fill	Mas Bellot (Argentona)	
1449,11,21	Salvador Eimeric, de Vilassar	Francesca, germana seva i muller de Nicglaou Bonivern, de Vilassar	½ mas Eimeric	
1450,1,25	Pere Avela, de Vilassar	Joan, fill	Mas Avella (Vall de Cabriels) (Priorat Sta. Maria de Montealegre)	.10 lliures per a testar pare .15 lliures per a testar fill .Col.locació dels altres fills amb béns del mas .Úsdefruit del donat
1450,3,15	Bartomeu Marc, de Vilassar (avi)	Antònia, filla del difunt Salvador Marc i Agnès, de Cabrera (neta)	Mas Marc	. Úsdefruit .50 sous per testar avi .50 sous per testar Antònia .Joan, germà, "a col·locar segons el poder del mas" .Si no hi ha descendència en edat de testar el mas revertirà a Joan, germà, o als familiars del pare difunt d'Antònia.
1451,2,6	Bartomeu Manent, de Premià	Jaume Manent, fill	Tots els seus béns (no s'esmenten)	. "col·locació" de Salvador, germà, amb els béns del mas .15 ll per testar Bartomeu .20 ll per a testar Bartomeu
1451,7,9	Eulàlia, vídua de Jaume Sorts, "domina utilis et propietaria mansi Isern", de Vilassar	Bernat Isern, nebot i fill del seu difunt germà, Antoni Isern, de Teià	Mas Isern de Vilassar	.Úsdefruit de tot el donat .Viure conjuntament .20 ll per testar Eulàlia i Bernat Isern
1454,6,17	Berenguer Amat, de Vilassar, vidu de Salvadora	Antoni Amat, fill	Mas Sant Crist (sic) (Joan de Plana, doctor en lleis de Barcelona. Es paga un parell de gallines)	.Si no és possible con vivència, partir el que s'ha donat en 2 parts i rebre 20 ll. .Col.locació dels altres fills
1458,3,3	Jaume d'Altafulla i Constança, sa muller, parents d'Òrrius	Jaume, fill del difunt Bartomeu Revol i Angelina, de Badalona	Mas d'Altafulla d'Òrrius	
1461,2,6	Joan de Maspon, àlies Ginesta, i Eulàlia, pubilla, de Sant Vicenç de Vallromanes	Joan, fill	Mas Ginesta	.Úsdefruit del donat .100 sous per testar .7 ll. Per a testar el fill si els pre-mort .27 lliures (dot i esponsalici de Joana)



Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÈNS	CONDICIONS
1461,6,28	Salvador Canyet, de Cabrera	Bartomeua, filla de Francesc Eimeric, àlies Bonet i Salvadora, "consobrine germane mee".	Mas Canyet i tots els béns mobles i immobles (Joan d'Argenton)	.retenció d'una peça al Garau, que ja ha donat a Salvador, germà de Bartomeua .Úsdefruit del donat .Conviure junts el donant, Bartomeua, sa muller, amb Bartomeua i el seu futur marit. .50 sous dels béns del mas per a disposar a voluntat .100 sous per a testar .Si el donant els sobreviu els béns donats tornaran a ser seus .Bartomeua podrà testar amb 10 lliures .Si Bartomeua mor sense fills ni germans, els béns donats revertiran a qui Salvador esculli en testament o al de més edat dels familiars més propers.
1461,6,21	Salvador Pi, de Vilassar	Salvador, fill	Mas Pi (des Bosc) i Lena (alou)	.Viure junts al mas amb la família que pugui tenir Pere Pi, germà .Si Salvador pre-mor i/o no té infants, passarà l'heretat al germà o als seus fills. .Si hi ha discòrdia entre germans que Pere marxi rebent la part de legítima que li per toca. .Si hi ha malestar familiar que retorni el mas Lena, de Premià .15 ll. per a testar
(1461-1467)	Salvador Pi, de Vilassar	Salvador Pi, pare	Tota la donació, menys el mas Lena, de Premià	
1463,7,30	Francesca, vídua de Llorenç Rossell, de Premià	Angelina, filla del difunt Llorenç Rossell, i Clara (néta)	Mas Rosselló, de Premià	.15 ll. per a testar .Col.locació dels germans segons "estament".
1463,8,17	Antoni Català, de Sta. Maria de Mataró	Bartomeu Català, fill amb la difunta Clara	Mas Català (Sta. Maria de Mataró)	
1465,12,27	Antic Pons, de Vilassar	Pere Pons, fill amb Constança	Mas Pons	-.Úsdefruit del donat. .Cohabitació i treball conjunt. .Alimentació amb els fruits del mas i atenció en el que sigui necessari. .Col.locació en matrimoni de Salvador, fill, segons les possibilitats del mas. .5 lliures per a testar Pere, si mor sense fills. .Antic Pons es reté per a testar 20 lliures.

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÈNS	CONDICIONS
1467,5,27	Salvador Pi, de Vilassar	Pere, fill	Mas Pi (Pere des Bosc)	.Úsdefruit del donat .L'hereu del mas Pi ha d'ésser un dels fills mascles dels dos germans, segons neixement. .Si no hi ha descendència masculina ni femenina, revertirà a Salvador, fill, i serà l'hereu qui aquest designi en testament. .15 lliures per a testar Salvador, pare. .Mas Lena resta en mans de Salvador, fill .Satisfer les 26 lliures de dot i de Rafaela, muller difunta de Salvador, fill (26 lliures. 13'50 per a Salvador, pare)
1469,8,17	Pere Colomer, de Vilassar	Jaume, fill	Mas Alzina	
1469,9,16	Angelina Rossella, filla del difunt Llorenç Rossell, de Premià	Àvia	Mas Rossell	.Ser cuidada i mantinguda amb els béns del mas .10 ll. per a testar.
1473,2,4	Nadala, de Premià	Joan Casa, fill de Bernat Cabus, àlies Casa, difunt i Nadala, senyora útil i propietària del mas Casa	Mas Casa	-Úsdefruit -Cohabitació -Cuidar-la. - 20 ll per a testar ella Nadala. -Col.locació de Benet, fill amb llegítima. -10 ll per a testar Joan, en cas d'eixòrquia.
1473,2,27	Isabel, vídua de Bartomeu Soler, de Barcelona	Eulàlia, filla amb Bartomeu Soler, mercader, difunt,	180 ll dot d'Isabel i 90 ll del seu difunt marit d'escreix. .cases d'Isabel al carrer de Jaume Girard (alou de diferents senyors) .cases al carrer de la Volta (de dif. senyors). .135 sous, satisfets per diferents emfiteutes (terres prop del Portal Nou de Barcelona, doni i alou del monestir de Sant Pere de les Puelles). .Altres béns mòbles i immobles sens concretar.	-Cohabitar a Barcelona -Treball conjunt. -Mostrar-se estimació mútua. -En cas de discòrdia que impossibiliti la cohabitació, Isabel es reté l'usdefruit de tot el donat -Eulàlia podrà testar sens infants amb 100 lliures i ella, Isabel, amb 55 lliures.
1475,3,28	Salvador Diumer, de Vilassar	Joan, fill	Mas Diumer (Pere des Bosc)	.Úsdefruit del donat
1475,9,14	Joan Villar, fill i hereu del difunt Nicolau Villar de Vilassar	Francesca, germana, promesa de Pere Terrades, bracer de Berga	Mas Villar	
1476,11,8	Miquel Font, fill del difunt Joan Font i d'Isabel, de Premià	Isabel, mare	Mas Font, de Premià	.20 lliures per a testar donant

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÈNS	CONDICIONS
1477,4,20	Salvador Bartomeu, de Cabrera	Francina, filla	Casa o mas Agell i les seves pertinences (entre d'altres, que no s'especificuen, Joan d'Argentona)	.Francina amb infants podrà testar a voluntat i sense, amb 20 ll. La resta a retornar al seu pare o a l'hereu d'aquest.
1479,7,25	Antònia, vídua d'Antoni Puig, de Cabrera	Bartomeu Puig, fill i hereu universal del difunt Antoni Puig i d'Antònia	Mas Puig? (no s'especifica nom).	-Cohabitació al mas amb la futura muller -Treballar tots junts -Tots seran alimentats, vestits i cuidats amb els béns del mas tant si estan sans com malalts. -Estimació mútua com a fills i honoració com a "care mare". -15 ll per a testar Bartomeu, sense fills. Llorenç Puig, de Cabrera, i Francesca, avis de Bartomeu "de part de pare", quan varen fer donació al seu difunt fill, per a casar-se amb Antònia "nora", es van reservar l'úsdefruit dels béns del mas. Donen consentiment a la cohabitació amb la nova parella.
1479,4,2	Bartomeu Arnau, fill de Bartomeu Arnau i Bartomeua, de Cabrera.	Bartomeu Arnau, pare	Tots els seus béns	.Col.locació dels fills nascuts i per néixer amb donació de la llegítima pertinent amb el coneixement de dos parents i amics de part seva i de part de la seva mare .Quan estiguin col.locats els fills, els proveiran de beure, menjar, vestir i d'altres coses necessàries. .Testar amb 10 lliures
1479,9,2	Llorenç Partella, de Premià	Antònia, néta seva i filla de Berenguer Partella i Eufràsia, difunts, de Premià.	Mas Partella (alou)	.Donació nul.la si el dia del seu òbit té fills o filles de llegítim i carnal matrimoni. En aquest cas, la dotaria amb coneixement d'amics seus i d'ella. .Si ella mort sense fills ha de revertir el donat al seu oncle prevere, Salvador Partella, o a Joan Ombert, orfe de Pere Ombert, nebot seu de Tiana, o a Bernat Ombert, nebot seu de Tiana. Si aquests moren sense fills " <u>revertantur proximiori meo in gradu seu linea parentela</u> ". .L'avi es reserva per a testar 20 lliures.
1480,11,29 (és anterior)	Bartomeu Manent i Margarida, de Premià	Antònia, filla i muller de Jaume Soler	Mas Fornells	
1480,7,19	Llorenç Partella, "avi paternal" i hereu universal del seu difunt fill, de Cabrera.	Antònia, orfe de Berenguer Partella i Eufràsia	Mas Partella	-20 ll per a testar donant -Néta, si mort sense fills, 30 ll per a testar i la resta a revertirà a altres fills o filles de l'avi. Si no n'hi ha a Salvador Partella, prevere i oncle d'Antònia, o a Bernat Ombert, nebot de l'avi, de Tiana, Joan Ombert, germà de l'anterior o als més propers.

Heretaments (1359 a 1481 )				
DATA	ATORGANT/S	BENEFICIAT/DA	BÈNS	CONDICIONS
1481,11,21	Joan Palau, hostaler, de Mataró	Joana (filla amb Joana)	-cases a Mataró, entre les quals hi ha el seu hostal "e ab la-ve-xella de gra e de de vi" així com els béns mobles d'aquell  -cases, terres i honors, alodials i depenents.  -Joan Palau i Joana: d'altres béns mobles i immobles, que no es citen.	-Si Joanna, la mare, sobreviu al marit "stiga sens marit e no demanara la sua dot a ella esser pagada tot temps de vida lur natural". -Úsdefruit del donat per als pares -Cohabitació i treball conjunt -Guanyes en mans de Joan Palau. A la seva mort en poder de Joana, mare. -Ser cuidats en malaltia i en bon estat de salut -Si Joana, mare reclama el dot (115 ll) i la deixa testamentària del difunt marit, se li acaba l'úsdefruit. -Col.locació dels altres fills en matrimoni -100 lliures per a testar Joan Palau i 25 lliures per a fer-ho Joana, mare -Joana, filla, podrà testar a voluntat amb fills i sense aquests, podrà fer-ho amb 100 lliures.

#### 4.2.2.- EL DOT O LA LLEGÍTIMA DE LES FILLES CABALERES

Les filles, que no han estat escollides com a pubilles, acostumen a deixar la llar familiar, per a iniciar una nova vida com a mullers casades. La llegítima o part de l'herència que reben aquestes filles cabaleres, es coneix amb el nom de dot. Aquesta figura jurídica forma part del conjunt de donacions i de contradonacions, que les esposalles catalanes avui dia encara contempen<sup>803</sup>, malgrat la decadència, que a partir del segle XIX<sup>804</sup>, experimenten els Capítols Matrimonials. L'origen del dot encara no està resolt. Així ens trobem amb investigadors, com Jaume Codina<sup>805</sup>, que insisteixen en l'origen clarament romà

<sup>803</sup> LUIS PUIG FERRIOL i ENCARNA ROCA TRÍAS: Instituciones del Derecho civil de Cataluña, pàgs.303 a 318.

<sup>804</sup> JAUME CODINA: Contractes de matrimoni al delta del Llobregat (segles XIV a XIX). Barcelona, Fundació Noguera ("Estudis", 13), 1997. Pàg.19.

<sup>805</sup> JAUME CODINA: Contractes de matrimoni al delta del Llobregat (segles XIV a XIX).

d'aquesta institució, basant-se en les aportacions de Guillem M Brocà, qui aplica la funció del dot d'època romana per a tots els períodes històrics: "lo que la mujer u otro en su nombre, aporta al matrimonio para el sostén de sus cargas"<sup>806</sup>.

D'altres historiadors<sup>807</sup> es basen en els estudis elaborats per Jesús Lalinde Abadia, qui proposa una evolució de la figura jurídica del dot<sup>808</sup>. Lalinde inicia la seva anàlisi a l'Alta Edat Mitjana, on observa la utilització de diferents tipus de donacions, que podia rebre la muller a maridar. Malgrat la inexistència de pactes relacionats amb el règim general de béns, si la muller es casava amb un visigot rebia el "pretium" o "dot marital", que corresponia a la meitat dels béns del marit. En canvi, si aquella maridava amb un hispanoromà, el que percebia era la donació "ante nuptias". Després, entre els segles XI-XII, aquestes donacions es concreten en unes donacions maritals<sup>809</sup>, que poden rebre la denominació d'"esponsalici" o "dècim", malgrat que no existeix una correspondència generalitzada entre l'import dels béns aportats i la dècima part del patrimoni que posseeix el marit, car la quantia entregada podia superar aquesta proporció. A partir de la segona meitat del segle XII i, sobretot a partir del segle XIII, Lalinde observa que a Catalunya, es produeix un desplaçament progressiu del dret visigot<sup>810</sup>. Aquesta normativa serà paulatinament substituïda pel dret romano-canònic i comporta un canvi en l'aportació del dot. S'anirà imposant l'entrega d'aquesta aportació al futur espós, per part de la promesa o muller, o millor dit per part de la família d'aquella. A partir del segle XIII, una sèrie

---

<sup>806</sup> GUILLEM MARIA BROCÀ: Història del derecho de Cataluña, pàg.745.

<sup>807</sup> LLUIS TO FIGUERAS: Família i hereu a la Catalunya nord-occidental (segles X-XII). Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat ("Biblioteca Abat Oliba", núm. 185), 1997, pàgs.151 a 171.

<sup>808</sup> Bàsicament les obres més esmentades pels nostres estudiosos són les Capitulaciones i donaciones patrimoniales, per una part, i Los pactos matrimoniales catalanes, per l'altra.

<sup>809</sup> Com a pactes estipulats en aquestes dotacions maritals s'acostuma a trobar: la destinació final del dot (els fills, el marit o la família d'aquest, depenent de la situació) així com una garantia de que es complirà el matrimoni, car la penalització en cas d'incompliment pot arribar a comportar el pagament de quantitats que superen el dot acordat. Aquestes clàusules també les trobem a la nostra documentació.

<sup>810</sup> Segons JESUS LALINDE ABADIA, el dret comú (romà-canònic-feudal) no apareixerà com a tal fins l'any 1409, a "Los pactos matrimoniales catalanes", pàg.172.

de legislacions i aniran imposant la donació femenina, com a condició prèvia a tot matrimoni<sup>811</sup>.

La funció real del dot és la d'assegurar un futur "digne" per a la muller cabalera, davant de la mort del seu cònjuge. Per entendre aquesta situació, hem de tenir present, que ja a la Baixa Edat Mitjana, el dret civil català preveu una estricta separació de béns entre marit i muller. Teresa Vinyoles, quan ens parla de les barcelonines del segle XV, ens aporta més informació al respecte: passat el primer any de la mort de l'espós, "l'any de plor", -si la vídua no posseeix l'úsdefruit dels béns del difunt marit, pot perdre fins i tot la vivenda<sup>812</sup>. Mercè Aventin ens complementa la visió anterior, quan es refereix al dot com una garantia per a la viduïtat, causes de separació o nul.litat, que observa per al món rural<sup>813</sup>. Per la seva banda, Henri Bresc quan teoritza sobre aquesta institució a nivell europeu, la relaciona amb aspectes econòmics i socials dels grups familiars. En aquest sentit, l'esmentat historiador constata l'exclusió de les filles dotades de la resta de l'herència, l'entrega de "capital líquid" per part d'un grup familiar a un altre i la visió del matrimoni com a "dispositiu de treball"<sup>814</sup>.

La dotació de les filles cabaleres ens apareix directament escripturada als Capitols matrimonials. També ens informen dels dots, els debitoris de dot<sup>815</sup>, els esponsalics<sup>816</sup>, les èpoques de dot<sup>817</sup>, els documents que consignen una promesa, efectuada entre els cònjuges o d'un d'ells a l'altre<sup>818</sup> i les

---

<sup>811</sup> Recognoverunt Proceres, Commemoracions de Pere Albert i diverses compilacions de Costums.

<sup>812</sup> TERESA-MARIA VINYOLES i VIDAL escriu que "Les lleis a partir del 1351, deixaven les dones barcelonines en particular, i en general totes les dones vídues catalanes, a mercè dels seus propis béns, els que elles haguessin aportat al matrimoni en forma de dot o els béns parafernals, o bé a la voluntat del marit que en el testament podia deixar-les una mica més ben proveïdes però sempre perquè ell volia, ja que la llei no reconeixia cap dret de la dona sobre els béns del marit, un cop li era retituït el dot i l'escreix", a La vida quotidiana a Barcelona vers 1400, pàg.182.

<sup>813</sup> MERCE AVENTIN PUIG : "Família i unitat d'explotació", pàg.478.

<sup>814</sup> HENRI BRESK : "La Europa de las ciudades y de los campos (siglos XIII-XV)", pàg.433.

<sup>815</sup> Comptem amb 81 debitoris de dot.

<sup>816</sup> Hem estudiat 88 esponsalics, que comentarem amb més profunditat en un altra apartat.

<sup>817</sup> Hem buidat 246 èpoques de dot.

<sup>818</sup> És el cas de la promesa escripturada, el 7 de juny de 1377, per part d'Antoni Tolrà de Vilassar, a sa futura muller, Constança, filla de Guillem Morot, de l'esmentada parròquia. En

escripturacions de restitucions de dot. D'altres escriptures també ens mostren la cabdal importància d'aquesta figura jurídica. Entre aquestes, podem esmentar les referències que apareixen a la major part de les fonts, relacionades amb el mercat de la terra<sup>819</sup> i en els testaments<sup>820</sup>. En la major part de les escriptures, el pare és qui satisfà el pagament del dot de la noia cabalera. En els casos, on apareixen la mare i el pare junts com a donants, consignant-se per aquest ordre<sup>821</sup>, intuïm que es tracta d'una mare pubilla "silenciada" o no "contemplada"<sup>822</sup>. També ens apareixen com a responsables d'aquest pagament, mares vídues<sup>823</sup> i d'altres de la mateixa condició, que han tomat a maridar<sup>824</sup>. Altres parents<sup>825</sup>, que també contempen les nostres fonts, són

---

aquesta font, s'assegura a la muller cabalera, que si el marit mort abans que ella, i decideix tomar a casa dels seus pares per a tornar a maridar, la remença ha d'abonar-se amb el béns del mas Toirà, sens perjudici dels béns de la muller (Fols.39v i 40 Manual 4 APSGVD).

<sup>819</sup>La separació de béns vigent comporta que la muller hagi d'intervenir en moltes escriptures relacionades amb el mercat de la terra. Hi ha formalismes que figuren en la major part dels contractes emfitèutics, i tot tipus de compravendes i arrendaments, que es refereixen a la renúncia de les diligències elaborades pel SenatConsult Velejà a favor de les dones. Per tant, amb la utilització de la fórmula jurídica de renúncia a la part que li pertocaria a la muller, corresponent en relació al dot i a l'esponsalici, es dóna plens poders al marit a l'acte jurídic, encara que hagi hipotecat el mas per a respondre dels béns aportats per la muller en matrimoni (dot) i l'augment que en base d'aquells s'ha constituït (esponsalici). JOAN MALUQUER i ROSES: El dret català avui vigent. Barcelona, Editorial Barcino, 1962, pàg.37. JOSEP IGLÉSIES: Derecho Romano. Instituciones de Derecho Romano. Barcelona, Ediciones Ariel, 1972, pàg. 503. MONTSERRAT RICHOU i LLIMONA: Aproximació a la història d'Argentona, pàg. 62.

<sup>820</sup> Quan es reconeix el dot rebut de la muller, quan s'especifica que s'ha de col·locar als altres fills i filles, que no són l'hereu o hereua universal, segons les possibilitats del mas i quan es procedeix a la donació d'almoïna per dotar "minyones".

<sup>821</sup> Debitori de dot de Guillema, muller de Raimon Macià de Premià, l'any 1383 (fols 167v i 168 Manual 4 APSGVD). Debitori de dot d'Elisenda, muller de Berenguer Agell i aquest, de Vilassar, el 1383 ( Fols 165v a 166v Manual 4 APSGVD). Debitori de dot d'Elisenda, muller de Guillem Bergai, de Vilassar, l'any 1400 (Fol.61vbis i 62 Manual 5 APSGVD).

<sup>822</sup> Es torna a utilitzar, com hem vist en el cas dels heretaments o donacions inter vivos, la mateixa fórmula de prioritzar en l'escripturació, els drets que té la dona pubilla al capdavant del patrimoni familiar, enfront del seu marit cabaler.

<sup>823</sup> Debitori de dot de Saurina, vídua de Gerald d'Altafulla d'Òrrius. La seva filla, Constança, s'unirà en matrimoni eclesiàstic amb Antoni, fill de Pere Bonany, àlies Vail, de Vilassar (Fols. 55 a 56 Manual 4 APSGVD).

<sup>824</sup> Guillema, vídua de Francesc Martí, àlies Roudors, i muller de Jaume Roudors, apareix com a debitora juntament amb el seu segon marit, del dot escripturat de la filla tinguda en el primer matrimoni, Salvadora, la qual s'esposarà amb Bernat Martí de Teià (Fol.15 Manual 5 APSGVD).

<sup>825</sup> En general, els personatges que són els deutors dels dots, són els mateixos que pagaran les primeres èpoques o rebuts de dot, ja que l'import acostuma a satisfer-se a terminis. L'alta

germans<sup>826</sup>, cunyats<sup>827</sup>, àvies i avis<sup>828</sup>, i oncles<sup>829</sup>. Els tutors poden pertànyer a la família o ser amics propers d'aquesta<sup>830</sup>. També hi ha dones que satisfant el pagament del seu dot. Aquest és el cas de les vídues que tornen a casar-se<sup>831</sup>, així com el de les noies que han estat col.locades com aprenentes d'un ofici<sup>832</sup> o minyones d'una família més benestant<sup>833</sup>, sigui a la localitat d'on són

---

mortalitat d'aquest període reflecteix el traspàs d'aquesta obligació als hereus que succeeixen als seus antecessors.

<sup>826</sup> Debitori de dot de Bartomeu Vives, fill i hereu de Bernat Vives, de l'any 1381 (Fol.148 APSGVD). Debitori de dot de Llorenç Julià, fill i hereu del mas Julià, de l'any 1469 (Diversorum 25 APSGVD).

<sup>827</sup> El 25 de març de 1368 s'escriptura una àpoca de dot de 100 sous de Simó de Crosanyes, d'Argentona, a favor de Bernat Eimeric, de Vilassar, per Francesca, la seva cunyada (Fol.3 Manual 2 APSGVD). Recordem que, a pàgines anteriors, hem vist com Francesca, serà acollida per la seva germana a Vilassar, en els darrers moments de la seva vida. En aquesta localitat hi farà testament i serà enterrada al fossar de l'església parroquial.

<sup>828</sup> Debitori de dot del 20 de juny de 1400 d'Elisenda, muller de Guillem Bergai, i Mateu, el seu fill, a favor d'Alamanda, muller de Guillem Armengol, i Salvador, el seu fill. Els primers deuen 40 lliures en concepte de dot per Francesca, néta d'Elisenda i filla de Mateu, qui s'esposarà per l'església, amb l'esmentat Salvador (Fols. 61vbis i 62 Manual 5 APSGVD).

<sup>829</sup> L'any 1398 Pere Seguí, d'Argentona, s'obliga mitjançant debitori de dot a satisfer 60 lliures per Clara, filla del seu germà, Guillem Seguí, qui maridarà amb Pere, fill de Valençona i nét de Bernat Veit i Sança, de Vilassar (Fols. 35v i 36 Manual 5 APSGVD).

<sup>830</sup> El 7 de novembre de 1403, els tutors de Constança, orfe de Pere Jofre, d'Òrrius, escripturen un debitori de dot de 30 lliures, a favor de Pere Ferrer i Antoni, de Vilassar. Mentre Pere Vinyals, d'Òrrius, assegura el pagament de 20 lliures, el dia de la benedicció eclesiàstica, l'altre tutor, en Pere Lladó, de Vilassar, s'obliga al pagament de 50 sous anyals (Fol.79bis Manual 5 APSGVD).

<sup>831</sup> Àpoca de dot 15 lliures, del 12 d'abril de 1368, de Francesc Riera, de Vilassar, a favor de Benvinguda, vídua de Bernat Tió i ara sa muller, procedent de Llavaneres (Fol.2v Manual 2 APSGVD). En els Capítols Matrimonials del dia 30 de gener de 1476, entre Joan Rosselló, àlies Rossell, fill de Rafael Rosselló i Salvadora, difunts de Premià, i Angelina, vídua de Pere Mora, i filla de Pere Tay, difunt i d'Eulàlia, de Premià, Salvadora es dota ella mateixa amb un import de 760 lliures (Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>832</sup> TERESA-MARIA VINYOLES observa el cas de nenes, procedents de famílies humils de les rodalies de Barcelona, que eren col.locades a casa d'alguna muller artesana de la ciutat comtal. L'objectiu de la família de les noies era tenir una boca menys a alimentar, i en acabar el contracte estipulat, podrien pagar-se elles mateixes el dot, amb l'exercici de l'ofici que havien après. L'esmentada autora ens exemplifica l'anterior, amb un document de l'any 1388, en el qual Bartomeua, filla de Pere Triador, de Premià, que tenia 11 anys, es traslladarà com aprenenta de costurera, a casa de Joana, muller d'Antoni Crespià, espaser de Barcelona. Restarà amb aquesta família, segons el contracte, tres anys i mig. En finalitzar aquest període de temps, Bartomeua rebrà un vestit valorat en 16 sous, a Les barcelonines a les darrerries de l'edat mitjana, pàgs.36 i 37,

<sup>833</sup> PAULINO IRADIEL : "Familia y función económica de la mujer en actividades no agrarias", a La condición de la mujer en la Edad Media. Madrid, Actas del Coloquio celebrado en la casa de Velázquez, 1986, pàgs.223 a 259.



originàries<sup>834</sup> o en una altra localitat, com és el cas de Barcelona. Les disposicions testamentàries d'alguns barcelonins d'aquest període contempnen amb les seves deixes a noietes de la família, vingudes del poble, que sense cap contracte escrit havien estat treballant com a minyones<sup>835</sup>. Aquestes noietes podien rebre alguns sous per al dot com a recompensa dels serveis dispensats, amb la condició que servissin encara alguns anys a la vídua del testador<sup>836</sup>. En alguns testaments d'aquesta època també figuren almoïnes, realitzades pels marmessors i adreçades a noietes pobres "per maridar"<sup>837</sup>.

Amb l'objectiu d'analitzar la quantia en sous<sup>838</sup>, que s'aporta per a la constitució de dot en els pactes d'esposalles consultats, serà de gran utilitat observar els imports que apareixen als següents gràfics, elaborats a partir del buidatge sistemàtic dels documents d'esponsalícis, de deutoris de dot i de Capítols Matrimonials<sup>839</sup>.

---

<sup>834</sup> En el testament, datat el 4 de setembre de 1449, Arnau Carbonell, teixidor de lli de Vilassar, exigeix 50 sous a n'en Julià "per loguer de na Anthonia filia mia qui estech ab ell" (Fols 150 a 151v Manual 8 APSGVD).

<sup>835</sup> TERESA VINYOLES ens explica que els pobres vergonyants, els captius en terres de moros, així com les noies per casar compartien, pel rei Joan I, els tres motius preeminentes d'obres de caritat. També ens comenta que tant les almoïnes reials, com la dels ciutadans i les de les parròquies de la Barcelona de finals de segle XIV i principis de segle XV, no acostumaven a costejar tot l'import del dot d'una donzella, car es donaven en concepte d'ajuda a l'aixovar. Els ajuts més usuals corresponen a la quantitat de 55 sous, a "Ajudes a donzelles a maridar", dins de La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña medieval. Barcelona, CSIC, 1980, pàgs.299, 301 i 302.

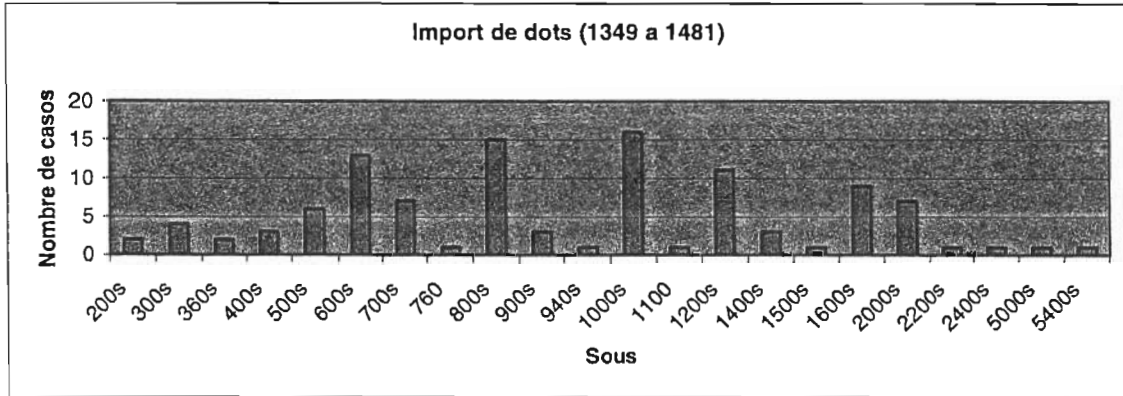
<sup>836</sup> TERESA-MARIA VINYOLES: Les barcelonines a les darreries de l'edat mitjana, p.43

<sup>837</sup> Als pagaments de les disposicions testamentàries de Francesca Juliana, vídua de Pere Julià, trobem l'entrega de 10 sous que "donaren a l nina a maridar per amor de Deu" (1389, 11, 28. Fols. 55v i 56 Manual 3 APSGVD).

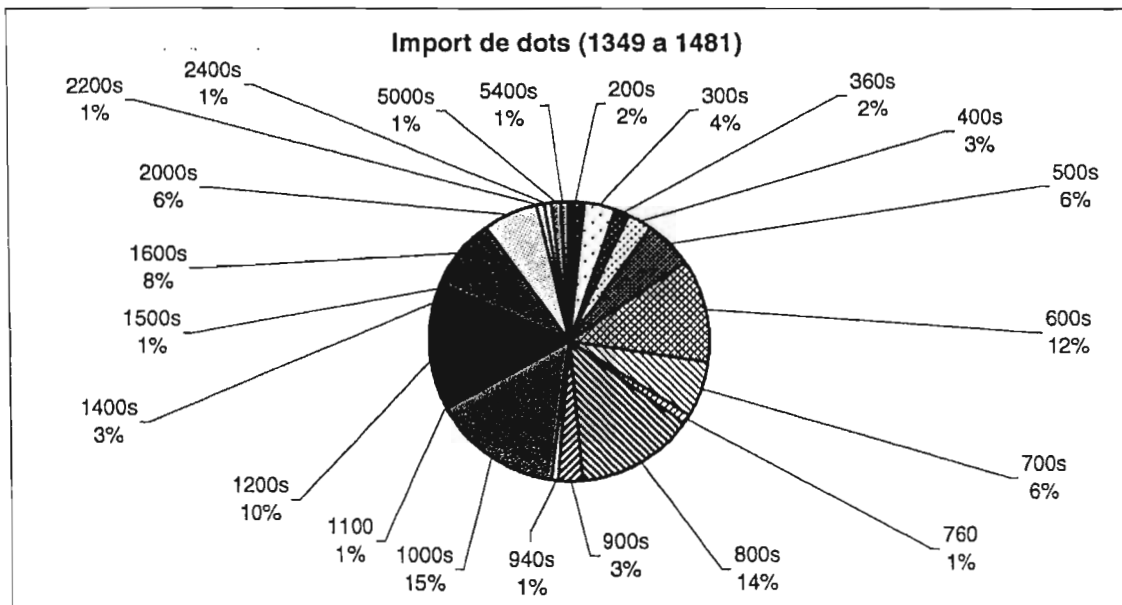
<sup>838</sup> Hem consignat els diferents imports en sous, malgrat que a la documentació ens apareguin en lliures perquè, d'aquesta manera, podrem comparar les quantitats resultants del buidatge realitzat amb d'altres estudis, que ens faciliten imports pel mateix concepte i s'ha realitzat la reconversió en sous.

<sup>839</sup> Per a poder obtenir xifres representatives hem utilitzat 128 documents. D'aquests, 74 corresponen al segle XIV i estan constituïts per 49 deutoris de dot i 16 esponsalícis. La resta de documents pertany al segle XV. És a dir, 19 deutoris de dot, 4 esponsalícis i 31 Capítols Matrimonials. Com és lògic, aquesta documentació ens informa de 128 enllaços matrimonials, per la qual cosa s'ha desestimat en el càlcul realitzat, les fonts que ens informen d'un mateix enllaç.

Gràfic núm.19.-



Gràfic núm.20.-



Dels 128 casos analitzats, s'observa que les quantitats, adreçades a la constitució dotal, durant els anys 1349-1481, van dels 200<sup>840</sup> als 5400 sous<sup>841</sup>. Dins d'aquest ampli ventall de possibilitats, es constata un predomini dels següents imports de dot : 1000 sous amb un percentatge d'un 15%, 800 sous amb un d'un 14%, 600 sous amb un d'un 12%, 1200 sous amb un d'un 10%, 500 i 700 sous, amb el seu respectiu 6%. Si comparem els resultats obtinguts del segle XIV amb els de la centúria següent, observem que en el període 1349 a 1400, l'import que predomina en concepte de dot és el de 800 sous amb un percentatge d'un 22%. També constatem que les quanties de 1000 i de 1200 sous, que respectivament apareixen amb el seu respectiu 15%, sumades a l'anterior percentatge, i afegint-hi un 2%, que correspon a l'import dotal de 940 sous, ens ofereix com a resultat de l'adició un 54% de l'import total de dots. També d'aquest període, s'ha d'assenyalar el percentatge d'un 8%, que correspon als dots de 1600 sous i el d'un 6%, que es referix als de 1400 sous. La resta de quanties es diversifica en els dos extrems. És a dir, disparant-se amb els imports més elevats, que no superen els 2200 sous, i els més modestos, que s'inicien amb 300 sous. En quan al període 1402-1481, observem un canvi força important de panorama. S'observen noves quantitats: la base mínima de l'import de dot s'inicia amb els 200 sous i finalitza amb els 5400. Aquest fet ja ens indica una sèrie de valors que ens mostren tant l'inici

---

<sup>840</sup> Amb data de 26 de desembre de l'any 1439 tenim un debitori de dot de 10 lliures (200 sous), de Bernat Casa i Francesca, sa muller, de Vilassar, per Agneta, orfe de Joan Rovira, a Bartomeu Marc i Salvador, fill (Fol.99v Manual 8 APSGVD). La mateixa quantitat obté Berenguer Amat, de Vilassar, el 2 de febrer de 1411, de sa muller, Francesca, vídua de Pere Cuquet (Fols.131v i 132 Manual 5 APSGVD).

<sup>841</sup> L'import més elevat de dot, l'observem en unes Capítulacions Matrimonials del dia 27 de febrer de 1473, entre Pere Ferrer, fill de Jaume Ferrer, difunt i d'Angelina, de Premià, i Eulàlia, filla de Bartomeu Soler, mercader, difunt, i d'Isabel, de Barcelona. Eulàlia rep en concepte de llegítima, 180 lliures de dot aportades per la seva mare al difunt Bartomeu Soler, així com 90 lliures, que aquell li concedí en concepte d'escreix. És a dir, Eulàlia rep en concepte de dot 5400 lliures, a part de tota una sèrie de béns immobles (Manuale Tercium decimum de 1473 de Miquel Franquesa AHPB). Un altre cas, l'hem constatat en un document d'esponsalici del 13 d'agost de 1379, en el qual Arnau Sayol, pare i fill, de Teià, fan augment de 60 lliures (1200 sous) al dot aportat per Constança, filla de Guillem Carbonell (Fols.110v a 111v Manual 4 APSGVD). Aquest darrer, s'obliga amb un debitori de dot, a satisfer el dot acordat de 120 lliures (2400 sous) a terminis: 50 lliures (1000 sous) el dia de la benedicció eclesiàstica i 100 sous cada Pasqua (Fol. 112 Manual 4 APSGVD).

d'un empobriment de part de la població com l'enriquiment d'una minoria. Aquesta circumstància es veu ratificada pels següents resultats. Durant el primer període, només el 20% dels dots analitzats es comprenen entre els 300 i els 600 sous. En el segon, els imports de dot de 200 a 600 sous estan representats per un 32% dels documents. A més a més, l'import de dot de 800 sous, que figura en el primer període amb un 22% descendeix fins a un 8%, en el segon, la qual cosa també pot significar una certa pèrdua de potencial econòmic i social de certes famílies benestants. En aquest segon període, predominen els imports de 1000 sous amb un 15% de percentatge respecte del total, seguits pels imports de 600 sous amb un 13% i de 800 i 1600 sous amb el seu respectiu 8%. Els imports de 500, 700, 1200 i 2000 sous, tots ells apareixen amb un 7%.

Taula núm.33.-

<b>Comparació d'import de dots</b>			
	<b>Quantia i %</b>		<b>Quantia i %</b>
<b>Període 1349-1400</b>	----	<b>Període 1402-1481</b>	200s 3%
	300 s 4%		300s 3%
	----		360s 3%
	400s 2%		400s 3%
	500s 4%		500s 7%
	600s 10%		600s 13%
	----		700s 11%
	----		760s 2%
	800s 22%		800s 8%
	----		900s 5%
	940s 2%		----
	1000s 15%		1000s 15%
	----		1100s 2%
	1200s 15%		1200s 7%
	1400s 6%		----
	1500s 2%		----
	1600s 8%		1600s 8%
2000s 6%	2000s 7%		
2200s 6%	----		
2400s 2%	----		
----	5000s 2%		
----	5400s 2%		

Tal i com han evidenciat estudiosos que ens han precedit en aquest tema, l'import dels dots es basa en un conjunt de variables<sup>842</sup>. Entre aquestes, podem esmentar: l'estatus socio-econòmic de la família que l'aporta, la quantia de cabalers i cabaleres, que aquest grup ha de col·locar; la posició social de la família amb la qual es pretén emparentar, la situació financera d'ambdues famílies en un moment donat, així com els acords negociats per a les esposalles. Els resultats de la quantificació dels imports del dot estudiats, no s'allunyen pas gaire dels resultats que Mercè Aventinva va palesar per a les comunitats rurals del Vallès Oriental. A la seva Tesi Doctoral, va constatar com les famílies pageses benestants de l'esmentada comarca pagaven una mitjana 600 sous al segle XIII, de 800 sous al segle XIV i de 1500 al segle XVI<sup>843</sup>. Per una altra banda, Pere Benito i Monclús<sup>844</sup>, quan analitza la localitat de Vilanova del Camí, observa que els imports de dot més elevats sobrepassen l'import de 1000 sous, quan les cabaleres s'enllacen amb hereus de masos o de les cases de l'esmentada vila, que disposen de terres. Per a la zona del delta del Llobregat durant el segle XIV, Jaume Codina ens informa, que la mitjana general satisfeta pel concepte de dot, es situa en 872 sous i que observa una acceptable cohesió social entre la pagesia d'aquella zona. L'esmentat autor ofereix com explicació d'aquesta configuració social, el fet que la major part de la població pagesa de la zona del delta del Llobregat, està formada essencialment per propietaris emfitèutics. Al costat d'aquests, hi observa una minoria de propietaris alodials i una clara inexistència de mossos i jornalers<sup>845</sup>.

Només hem trobat 4 casos, on al costat de la consignació de l'import del dot, s'hi afegeix algun altre tipus de bé<sup>846</sup>. També hem d'esmentar l'únic cas de

---

<sup>842</sup> ANDRES BARRERA GONZÁLEZ: *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural*, pàg.107. MERCÈ AVENTIN PUIG: "Família i unitat d'explotació", pàg.477 i PERE BENITO I MONCLÚS: "Història medieval", dins de *Història de Vilanova del Camí*. Vilanova del Camí, Ajuntament de Vilanova del Camí i Pagès Editors S.L., 2003, pàg.140.

<sup>843</sup> MERCE AVENTIN PUIG: *La societat rural*, pàg.447.

<sup>844</sup> PERE BENITO I MONCLÚS: "Història medieval", *Història de Vilanova del Camí*, pàg.140.

<sup>845</sup> JAUME CODINA: *Contractes de matrimoni al delta del Llobregat*, pàg.259.

<sup>846</sup> El 9 de març de 1471; en els Capítols Matrimonials entre Pere Marquès, fill de Pere Marquès, difunt, i Margarida, de Vilassar, i Eulàlia, filla de Bartomeu Ribes, pellicer, i Eufrasina, de Barcelona, a més del d'un dot de 400 sous (11 lliures i 12 sous en béns mobles sens especificar i 8 lliures i 8 sous en capital), s'especifica com a l'apartat de la dotació: unes cases al carrer d'en Jutglar de Barcelona (Manual 1470-1471 de Miquel Franquesa AHPB). El 27 de

vestit nupcial que comptem<sup>847</sup>; així com tres fonts, que ens informen de l'aportació d'un cofre. Segons els Capítols Matrimonials acordats, el 27 de desembre de 1449, entre Joana, filla d'Antonia Riera, de Vilassar, i Salvador Colomer, de l'esmentada parròquia, la donació d'un cofre és un fet, que s'acostuma a realitzar<sup>848</sup>. Aquest cofre amb joies acompanya un dot de 600 sous, que es satisfarà a terminis<sup>849</sup>. La situació financera de la família dels Riera, de Vilassar, no passa per un bon moment, ja que fins i tot s'empenyora una peça de terra, com a garantia del pagament del dot promés per Joana. Mitjançant aquest exemple podem veiem com hi ha una part de la pagesia que no pot satisfer fàcilment l'import compromés i, per tant, s'empenyora<sup>850</sup>. No tothom pot comprometre's a pagar l'import del dot amb capital<sup>851</sup> i, com en el

---

febrer de 1473, Eulàlia, filla de Bartomeu Soler, mercader, difunt, i d'Isabel, de Barcelona, a més d'una quantitat de dot en capital, també rep d'altres béns. Entre aquests, podem mencionar unes cases del seu difunt pare, al carrer de Jaume Girard, al carrer de la Volta, 135 sous amb tota « senyoria ferma fadiga » satisfets per diferents emfiteutes per honors a prop del Portal Nou de Barcelona "estats per la era apel·lada vulgarment del Vila", sots domini i alou del monestir de Sant Pere de les Puel·les a 30 sous anyals i d'altres béns mobles i immobles, que no es mencionen (Manuale Tercium decimum de 1473 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>847</sup> L'any 1383 Francesc Pastrany, de Ripoll, realitza donació esponsalícia de 400 sous a favor de Guillema, filla de Bernat Ferrer, de Vilassar. El donant rebrà en concepte de dot 40 lliures (800 sous) i un vestit nupcial (Fol. 180 Manual 4 APSGVD).

<sup>848</sup> "Item lo dit Anthoni Riera vull e daltra part donar a la dita Joana, filia mia, un cofre axi com es us e costum de la terra, so es, ab totes les joies" (Fol.155 Manual 8 APSGVD).

<sup>849</sup> "XX lliures feta la selebracio del matrimoni XV dies abans e lo restant jo, Anthoni Riera, met en penyora vos, dit Salvador Colomer, fill...una pessa de terra (a ses Aroles) ... la qual pessa de terra jo, dit Anthoni, vull que vos posseiat en profic...e tan longament fins que a les XXX lliures ayats compliment" (Fol.155 Manual 8 APSGVD).

<sup>850</sup> Tal i com hem vist en els subapartats on parlàvem de la compravenda a carta de gràcia i de pensions de censal mort, una de les causes de la massiva utilització d'aquestes operacions és, precisament, la satisfacció dels dots emparaulats, així com el retorn d'aquests.

<sup>851</sup> Aquesta situació també es dona arreu d'Europa. Ens ha sorprès la fórmula que s'estableix a Florència el 1425. Es tracta del "Monte delle doti", "una espècie de seguretat social para las hijas (aunque también para los chicos), en dónde un depósito de 100 florines de oro proporcionaba una dote de 250 florines, siete años después, y una dote de 500 florines, quinze años después; en caso de muerte de esa hija, el capital pasaba en las mismas condiciones a la hermana más joven o, si no, volvía al municipio, de JACQUES HEERS: El clan familiar en la Edad Media. Barcelona, Labor Universitaria ("Manuales"), 1978, pàg. 76 i MARIA MILAGROS RIVERA GARRETAS: "La legislación del Monte delle Doti en el Quattrocento florentino", a Las mujeres medievales y su ámbito jurídico. Madrid, Universidad Autónoma, 1983, pàgs.155 a 173.

cas anterior, ha de despendre's, encara que sigui temporalment, d'una peça de terra<sup>852</sup>.

De manera semblant a la de Mercè Aventin, contemplem com el capital, que la pagesia acostuma a adreçar per la dotació de les seves filles cabaleres, és molt superior a la invertida en l'adquisició de terra<sup>853</sup>. Aquest fet comporta, tal i com hem comentat a pàgines anteriors, que la major de la pagesia hagi de realitzar veritables equilibris per encarar el pagament estipulat en concepte de dot, perquè "eren quantitats importants, amb les quals, en aquella època, es podia comprar el blat suficient per a mantenir una persona durant molts anys: entre 8 i 12"<sup>854</sup>. Aquesta situació, reflecteix la coexistència de dues tendències contradictòries dins la dinàmica dels enllaços matrimonials del moment: per una banda, la necessitat dels grups familiars més humils de "col.locar" ràpidament les filles cabaleres, amb la finalitat d'estalviar-se la seva manutenció i, per l'altra, el fet que tot enllaç matrimonial, a curt i a llarg termini, comporta la sortida de grans quantitats de numerari dels grups familiars. A l'anterior situació, que tal i com hem evidenciat s'origina d'una clara contradicció econòmica, hem d'afegir un altre element negatiu: si el grup familiar no pot costejar un dot atractiu, la cabalera exprimentarà una pèrdua de "valor" dins del "mercat matrimonial". Per aquest motiu, la pràctica de col.locar nenes com a minyones o aprenentes d'un ofici és una pràctica generalitzada dins les famílies econòmicament més fràgils. La "co.locació" d'aquestes cabaleres comporta a curt termini l'estalvi d'un plat a taula i pot comportar la possibilitat de deslliurar-se de la responsabilitat del pagament del dot, ja que aquestes filles poden

---

<sup>852</sup> El 13 de juny de 1476 Jaume Torre i Bartomeu, fill i hereu del mas Torre, de Cabrils (Vilassar) vénen a carta de gràcia una peça de terra, que està sots domini i alou de Pere des Bosc, a Arnau de Castanyeda, barber i cirurgià de Cabrera, per 9 lliures. Al document els venedors expliciten que es veuen obligats a realitzar-la "pro nostris necessitatibus succurrendis signaturque solutione fienda de dote danda promissa Johanne filie mei", a Joan Diumer de Vilassar (Diversorum 30 APSGVD). Ens consta el deutor de dot, datat el 28 de març de 1475, dels que apareixen com a venedors de l'anterior document, envers Salvador Diumer, i Joan, el seu fill, hereu del mas Diumer, i marit de Joana. L'import del dot correspon a 25 lliures (500 sous), 17 de les quals (340 sous) s'abonaran durant l'any del casori, i la resta serà satisfeta a plaços, amb un import de 50 sous per any (Diversorum 105 APSGVD).

<sup>853</sup> MERCE AVENTIN PUIG: "Família i unitat d'explotació", pàg.478.

<sup>854</sup> MERCE AVENTIN PUIG: "Família i unitat d'explotació", pàg.478 i ampliat a La societat rural, pàg. 479.

contribuir a l'esmentat pagament, mitjançant el guany obtingut de la feina realitzada<sup>855</sup>.

Amb el que s'ha comentat fins aquí, és fàcil d'entendre la massiva utilització, i per tant escripturació, dels documents de debitori de dot<sup>856</sup>. En aquestes fonts, es recull el reconeixement del deute per part dels portaveus o representants de la noia cabalera al seu promés. En aquestes escriptures, aquest darrer i/o els seus representants n'accepten la quantia, així com els terminis establerts de pagament<sup>857</sup>. Tot seguit els deutors juren sobre els Quatre Sants Evangelis, que compliran amb el pagament del que s'ha estipulat al debitori i, per a mostrar més seguretat, aporten fiadors. Aquests seran els que respondran per a ells, en cas de presentar-se problemes de pagament i, per a deixar-ne constància del compromís que han adquirit amb les dues parts de l'acord, també apareixen com a signataris dels documents de debitoris de dot. Després de la signatura d'aquests fiadors, també apareix la dels testimonis, convocats per l'ocasió. L'encontre de tot aquest grup d'individus, ja és tot un esdeveniment, que modifica la monotonia de la vida quotidiana per anar a la rectoria. Allà es retrobaran les famílies, implicades en el futur casori, acompanyades dels amics més propers, que tindran l'oportunitat de mostrar una vegada més la seva solidaritat. Un cas a part, per la seva excepcionalitat, és el que trobem documentat l'any 1372. En aquest document, Pere Aroles, de

---

<sup>855</sup>Per a JEAN LOUIS FLANDRIN, la importància del capital que s'ha d'entregar en concepte de dot també explicaria la importància del concubinat en aquells casos que aquest import no es pugués costejar: "Lo mismo que en el siglo XVIII, se encuentran en la Edad Media miserables que viven en concubinato porque no son lo suficientemente ricos como para casarse. En estos casos es raro que los archivos hayan conservado alguna huella de sus hijos", a Los orígenes de la familia moderna, pàg. 232.

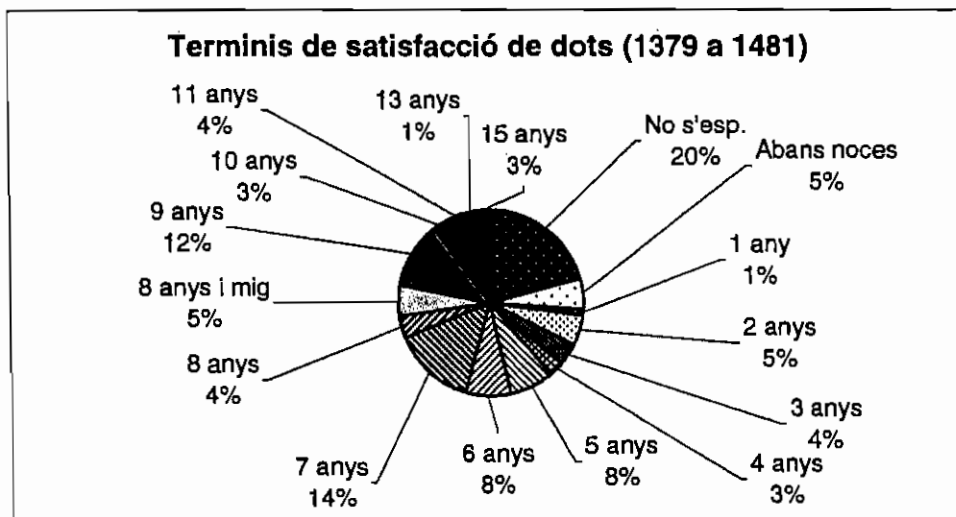
<sup>856</sup> El 13 de març de 1379, en representació de la seva filla Agnès, Bonanat Canal i sa muller Saurina, de Vilassar, encapçalen un debitori de dot de 30 lliures, a favor de Pere Boscà, àlies Pere Dor, i el seu fill de l'esmentada parròquia. El dia de la benedicció nupcial, satisfaran una quantitat de 12 lliures i cada any abonaran 40 sous, fins que la quantia de l'esmentat dot estigui pagada. A continuació, juren sobre els quatre Sants Evangelis, que portaran a terme el pactat, i per a més seguretat, presenten com a fiadors a Bernat Casals, Jaume Flor, Simó Isern i Francesc Pi, de Vilassar. A la signatura d'aquests darrers, s'afegeix la de Bernat Marc, Arnau Catellar i Berenguer Agell, de la mateixa parròquia, que actuen com a testimonis (Fols.96v i 97v Manual 4 APSGVD).

<sup>857</sup> En general, el que apareix a la documentació consultada és la satisfacció d'una part del dot el dia de la benedicció eclesialística "in facie ecclesie", que pot ser des d'una tercera part a la meitat i, fins i tot superar aquesta darrera quantitat. Per a la resta de l'import, es concreta una quantitat, que es satisfarà anyalment en una data assenyalada (a l'any del matrimoni, per Pasqua, la festivitat de la Resurrecció, per Tots Sants, per Sant Miquel...).



Vilassar, promet aportar al comptat 50 lliures (1000 sous) el dia del casament de la seva filla Francesca. Aquesta maridarà amb Salvador Isern, fill i hereu de Simó Isern i de Sança, que té el mas Isern, de Vilassar<sup>858</sup>.

Gràfic núm.21.-



Per a la major part de la població, els pagaments del dot representen un veritable esforç econòmic<sup>859</sup>, que comporta una planificació sistemàtica de totes les despeses d'una llar. Per tant, l'opció de pagar a terminis el dot emparaulat de les filles cabaleres reflecteix un procedir força pragmàtic<sup>860</sup>, ja que permet simultejar el pagament de les quantitats pactades amb l'autèntica unió conjugal<sup>861</sup>. L'estudi de les escriptures de deutoris de dot mostra els anys que

<sup>858</sup> Fol.27 Manual 2 APSGVD.

<sup>859</sup> JOSEP FERNÁNDEZ i TRABAL comenta el cas de la família Gotmar de Constantins, que malgrat ser pròspera durant un període de temps acaba arruinada, bàsicament per l'ambiciosa política matrimonial emprada, ja que convingueren enllaços matrimonials amb dots, que superaven les seves possibilitats, a Una família catalana medieval. Els Bell.lloch de Girona 1267-1533, pàgs. 232 a 237.

<sup>860</sup> En el cas dels retorns de dots, que comentarem a un altre apartat, també s'observa aquesta pràctica.

<sup>861</sup> Una situació força diferent de la que ens comenta CHARLES DE LA RONCIERE per a moltes famílies artesanes de la Toscana. L'entrada definitiva de la desposada a casa del marit, podia perllongar-se de mesos a anys, degut al fet que els familiars d'aquella no havien acabat de satisfer el dot. Aquestes noies desposades, que restaren a la llar materna, eren aquelles dones "maridate" però no "ite", a "La vida privada de los notables toscanos en el umbral del renacimiento", dins de Historia de la vida privada. 2. De la Europa feudal al Renacimiento, pàg.203.

la població inverteix en satisfer l'import dels dots acordats<sup>862</sup>. La resposta dels deutors no és homogènia. La diversitat contempla diferents opcions, que van des de la satisfacció del pagament abans de la celebració de les noces, representat amb un percentatge d'un 5%<sup>863</sup>, fins el que arriba a acomplir el màxim període, que és de 15 anys<sup>864</sup>. Aquest darrer termini també coincideix amb els montants de dots més elevats del segle XIV. Es tracta de dos documents, relacionats amb Guillem Carbonell de Vilassar. Un pagès vilassarenc, que pot permetre's planificar relacions de parentiu amb pagesos benestants, malgrat la seva condició de dependència. Malgrat la diversitat existent en la satisfacció fraccionada del montant del dot, hi ha un termini de pagament predominant. És el termini de 7 anys, que representa un 14% del total de la mostra. Altres terminis, que sovintegen a les escriptures de debitori de dot consultades, són els de 9 anys amb un 12% i els de 5 i 6 anys amb un 8% respectivament. Un cas a part, és un debitori de dot de 40 lliures dels germans Joan Jofre i Jaume Jofre, germans de Caterina, filla dels difunts Jofre Rossell, sastre, i Antònia, de Granollers, que maridarà amb Pere Boter, hereu universal del difunt Bartomeu Boter, i de Bartomeua, de Premià:

“e liuraran en pecunia nombrant tota hora e quant en ells dits mare e fill plaura”<sup>865</sup>.

<sup>862</sup> Hem estudiat 79 deutors de dot. Alguns d'aquests documents estan inserits dins de Capitulacions Matrimonials.

<sup>863</sup> En els Capítols Matrimonials del dia 4 de febrer de 1473, entre Joana, filla de Salvador Abril, difunt i Agneta, de Vilassar, i Joan Casa, fill de Bernat Cabus, àlies Casa, difunt i Nadala, senyora útil i propietària del mas Casa, de Premià, Jaume Abril i Antoni Abril, germans de Joana prometen satisfer 20 lliures. Aquestes s'entregaran 8 dies abans de la solemnització del matrimoni “en fas de esglesia” (Manuale tercium decimum de 1473 de Miquel Franquesa AHPB). El dia 27 de febrer de 1427, Jaume Botey, fill i hereu universal del difunt Bartomeu Botey, de Premià, es compromet a satisfer per la seva germana Antònia, a Jaume Corbera, fill del difunt Miquel Corbera i d'Angelina, de Teià, 50 lliures. “Les quals a ella o per ella o per son dot promet lliurar e pagar al dit Jachme Corbera esdevenidor marit seu en peccunia nombrant quinze dies ans de la celebracio del dit matrimoni entre ells fahedora en fas de esglesia” (Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>864</sup> Guillem Carbonell, de Vilassar, l'any 1379, es declara deutor de 2400 sous envers Arnau Sayol, pare i fill d'Allella (Fol.112 Manual 4 APSGVD) i l'any 1383, es declara el deute de 2200 sous, pel mateix concepte, per part de Guillema, muller de Raimon Macià i aquest, de Premià, a favor de Guillem Carbonell, de Vilassar, que trobavem al primer document (Fols.167v i 168 Manual 4 APSGVD).

<sup>865</sup> Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB.

No es pot generalitzar en l'explicació de la utilització d'uns terminis de pagament determinats. Aquests terminis són el resultat d'uns pactes, realitzats entre dos grups familiars, dels quals, en algunes ocasions, no comptem amb informació addicional, que ens informi de la seva situació real. Deixant de banda l'anterior, hi ha unes constants comunes, com són la importància que representa el montant del dot a satisfer, el capital que s'adelanta a la cerimònia de la benedicció nupcial, les quanties que s'aporten anualment, així com el nombre de cabalers i cabaleres a col·locar. En aquest sentit, podem comparar la situació de Saurina, vidua de Gerald d'Altafulla, d'Òrius, amb la de Bernat Ferrer, de Vilassar. Saurina haurà de simulejar durant 9 anys els pagaments de l'import de dots de les seves dues filles. Per Constança, la primera, es compromet, el dia 1 de juny de l'any 1378, amb Antoni Bonany, de Vilassar a satisfer 40 lliures. D'aquestes, 15 lliures s'entregaran durant l'acte de la benedicció i, després s'entregaran 50 sous anyalment<sup>866</sup>. Nou mesos després, Constança es compromet a abonar 30 lliures per Francesca, que maridarà amb Macià Sala, de Premià. De les 30 lliures acordades, 60 sous s'entregaran durant la benedicció. Després, per Nadal, s'entregaran 60 sous més. Fins que no s'hagi satisfet tot l'import del dot, cada any, Constança haurà de fer un pagament anyal de 60 sous. Per tant, aquesta vídua haurà de satisfer durant 9 anys 110 sous. En canvi, l'any 1383, en Bernat Ferrer, de Vilassar, en el seu debitori de dot de 40 lliures, en el qual també es compromet a costejar un vestit nupcial, només s'obliga per a dos anys: 15 lliures i un vestit nupcial, el dia de la benedicció eclesiàstica i la resta de l'import, a satisfer el següent any<sup>867</sup>.

Algunes clàusules, que es refereixen a les reclamacions del dot per part de les vídues, reflecteixen l'exagerat sentit de possessió d'alguns homes envers les seves cònjuges. Aquesta postura es troba ratificada per alguns membres de la jerarquia eclesiàstica, que no contempen amb bons ulls els matrimonis entre vidus. A les Capitulacions Matrimonials del dia 21 de novembre de 1481, entre Jaume Ferrer, fill dels difunts Jaume Ferrer i Angelina, de Premià, i Joana, filla de Joan Palau, hostaler, i de Joana, de

---

<sup>866</sup> Fols.55 a 56 Manual 4 APSGVD.

<sup>867</sup> Fol.181 Manual 4 APSGVD.

Santa Maria de Mataró, en Joan Palau insisteix vàries vegades en la situació de la seva muller, si esdevé vídua<sup>868</sup>. Si Joana sobreviu al marit, que:

“stiga sens marit e no demanara la sua dot a ella esser pagada tot temps de vida lur natural”.

“E que tots los fruits e guanys, que faran, vinguen en mans del dit Johan Palau mentre que viura e apres sa mort en mans de la dita madona Johana, muller sua, si a ell sobreviure e sens marit stara e viura e la sua dot no demanara ne pagar se fara. Los quals marit e muller, ço es, lo hu apres laltre de tota lur vida natural hagen e tinguen la administracio e domini de les dites coses donades....(Si Johana) “sens marit no stava”, (si és vídua de Joan Palau, i demanava el dot) “tot sia aplicat a la propietat de la dita filla lur e dels seus”.

“Lo seu usdefruit apres mort del dit marit seu fins al die del pagament e satisfaccio de la dita sua dot e lexa no pugues esser gitada de casa entretant fins que fos pagadas”.

Taula núm.34.-

Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
1371,3,22	Arnau Bofill	Tiana	Saurina, filla d'Arnau Roudors	Vilassar	50 lliures : 30 dia de la benedicció i 100 sous cada any	“inter diversas solutiones et tam cum albaranis quam sine albaranis”
1372,1,6	Saurina Rafarda, muller de Bernat Rafart	Vilassart	Guillem Abril (Alamanda, filla)	Vilassar	15 lliures	.s'entregaran “in die qua vos benedictione nupciale in facie Sancte Matris Ecclesie cum dicta Alamanda receperitis...et a primo festo Natalis Domini unum annum L ...et sic de inde annuatim in dicto festo sive temino”.

<sup>868</sup> Manual 1481-1482 de Miquel Franquesa AHPB.

Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
1372,5,2	Pere Colomer (Bartomeua, filla)	Premià	Antoni Teià	Barcelona	80 lliures: 40 benedicció i cada any 10 lliures	
1372,10,4	Bernat Farnades (Valençona)	Òrrius	Bernat Casals	Vilassar	70 lliures : 45 dia benedicció i cada any 100 sous	
1372,12,14	Martí Joan	Teià	Pere Ferrer	Vilassar	20 ll: ara 100 s i cada Nadal 50 sous	
1377,3,7	Bernat Bassa (Sança, filla)	Òrrius	Berenguer Tió, fill i he reu de Jaume Tió i Saurina	Premià	50 lliures: 30 dia benedicció, 100 sous a Tots Sants i cada any 50 sous	
1377,6,7	Guillem Morot i Benvinguda (Constança)	Vilassar	Antoni Tolrà	Vilassar	60 lliures: 20 benedicció i cada any 100 s.	Pere Bonivern, Bernat Marc, de Vilassar i Pere Morot, de Barcelona (fiadors)
1377,12,2	Berenguer Riera (Margarida, filla)	Vilassar	Jaume Flor i Guillem Flor, fill (Margarida, promesa del 2n)	Vilassar	50 lliures: 35 benedicció i cada any 100 sous	Pere Parera i Jaume Aulovara de Vilassar (fiadors). Pagat el 2 de febrer de 1385.
1377,12,30	Bernat Sala (Alamanda)	Premià	Joan Sala	Teià	80 lliures : 40 benedicció, 100 festa de Resurrecció i 100 sous cada any	Pere Botey, Macià Sala i Guillem Ponseta, àlies Vail, de Premià (fiadors)
1378,1,6	Saurina, vidua de Gerald d'Altafulla (Constança, filla)	Òrrius	Pere Bonany, àlies Vail i Antoni, fill i promès de Constança	Vilassar	40 lliures: 15 benedicció i cada any 50 sous	Bernat Serra i Bernat Tolrà, de Vilassar (fiadors)
1378,7,11	Bernat Vail (Francesca, filla)	Vilassar	Pere Puig, fill de Jaume	Argentona	70 lliures: 30 benedicció i cada any 100 sous	Jaume Roudors de Vilassar i Guillem Vail, àlies Ponseta, de Premià (fiadors)
1378,10,16	Saurina, vidua Gerald Altafulla (Francesca, filla)	Òrrius	Macià Sala	Premià	30 lliures: benedicció 60 sous i per Nadal 60 sous, cada any	Bernat Sala, Pere Botey i Bernat Serra de Premià (fiadors).
1379,3,13	Bonanat Canal i Saurina (Agnès, filla)	Vilassar	Pere Boscà, àlies Dor, i Berenguer, fill	Vilassar	30 lliures: 12 lliures benedicció i 40 sous cada any	Bernat Casals, Jaume Flor, Simó Isern i Francesc Pi, de Vilassar (fiadors)
1379,8,13	Guillem Carbonell (Constança, filla)	Vilassar	Arnau Sayol i Arnau, fill	Alella	120 lliures: 50 lliures benedicció i 100 sous cada Pasqua	Bernat Vail, Bernat Casals i Jaume Flor, de Vilassar (fiadors)
1379,12,29	Berenguer Avella (Saurina, filla)	Vilassar	Pere Garau i Jaume, fill	Vilassar	40 lliures: 10 lliures benedicció i 50 sous cada Pasqua.	Pere Ferrer, de Cabrera, i Pere Pons, de Vilassar (fiadors).

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)  
 Montserrat Richou i Llimona

Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
1377,12,30	Bernat Sala (Alamanda)	Premià	Joan Sala	Teià	80 lliures : 40 lliures benedicció, 100 festa de Resurrecció i 100 sous cada any	Pere Botey, Macià Sala i Guillem Ponseta, àlies Vail, de Premià (fiadors).
1381,10,24	Bartomeu Vives, fill i hereu de Bernat Vives (Francesca, germana)	Premià	Berenguer Oliver	Sant Esteve de Vilanova	30 lliures : 15 lliures ara i cada any per Tots Sants 50 sous	
1394,7,19	Bernat Casals	Vilassar	Berenguer Poal	Teià	100 lliures: 50 lliures benedicció i 10 lliures anyals	Guillem Carbonell. Bartomeu Tria, Bernat Tolrà, de Vilassar i Bernat Mates i Antoni Prats, de Barcelona, (fiadors).
1395,3,16	Pere Seguí i Bernat, fill i pare d'Antònia	Argentona	Bernat Flor i sa mare, Margarida.	Vilassar	60 lliures: benedicció 30 lliures i 100 sous anyals	Guillem Verdaguer i Pere Pons (fiadors).
1395,6,6	Jaume Roudors i Guillema, vídua de Francesc Martí, àlies Roudors, i Pere Martí (Salvadora, filla de Francesc Martí i Guillema i muller de Bernat)	Vilassar	Bernat Martí	Teià	50 lliures : 30 lliures benedicció i 100 sous cada any	Bernat Vail i Simó Isern, de Vilassar, (fiadors).
1395,12,20	Bernat Morot i Benvinguda, sogra (Francesca, filla de Benvinguda i Guillem Morot, difunt)	Vilassar	Pericó Roig i Sança, sa mare	Vilassar	40 lliures: 20 benedicció i 50 sous cada any	Antoni Tolrà, de Vilassar, fiador.
1396,6,4	Salvador Isern i Francesca, filla	Vilassar	Berenguer Boada	San Sadurní de Montornès	100 lliures: benedicció 40 i 10 lliures anyals	
1397,1,17	Bernat Casals (Constança)	Vilassar	Simó Isern i Simonet, fill	Alella	70 lliures: benedicció 35 lliures i 100 anyals	Guillem Carbonell i Bernat Tolrà, de Vilassar (fiadors).
1397,2,2	Guillem Armengol (Eulàlia, filla)	Vilassar	Alemaný Eimeric, àlies Perpinyà, i Salvador, fill.	Vilassar	25 lliures: benedicció 12 lliures i 30 sous anyals	Pere Pons, Bernat Rafart, Salvador Armengol (fill), de Vilassar (fiadors).

Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
1398,6,16	Bernat Julià i Sança (Eulàlia, filla)	Vilassar	Bernat Pujol, àlies Puig	Cabrera	40 lliures : 25 lliures benedicció i 50 sous anyals	Bernat Ferrer i Antoni Parera, de Vilassar (fiadors).
1398,9,1	Pere Seguí (Guillem Seguí, germà de Clara, filla)	Argentona	Bernat Veil, Sança i Valençona (Pere, fill de Valençona)	Vilassar	60 lliures : 30 benedicció i 100 sous anyals	
1400,6,20	Eisenda, muller de Guillem Bergai, i Mateu, fill (Bartomeua)	Vilassar	Alamanda, muller de Guillem Armengol, i Salvador, fill	Vilassar	40 lliures: 15 lliures benedicció i cada any 50 sous	
1402,5,30	Pere Sabater i Bartomeua filla	Vilassar	Arnau Costa i Jaume, fill	Premià	40 lliures: benedicció 15 lliures i 50 sous anuals.	Bernat Rafart i Antoni Parera, de Vilassar (fiadors).
1403,7,16	Salvador Isern (Eulàlia)	Vilassar	Pere Tria	Vilassar	50 lliures: 25 lliures benedicció i 100 sous anys	Jaume Botey i Guillem Ponseta, de Premià (fiadors).
1403,11,7	Pere Vinyals Pere Lladó (Constança, orfe de Pere Jofre, d'Òrrius)	Òrrius Vilassar	Pere Ferrer i Antoni, fill	Vilassar	30 lliures: benedicció 20 lliures de Pere Vinyals i 50 sous cada de Pere Lladó	Pere d'Altafulla, d'Òrrius i Mateu Bergai, de Vilassar (fiadors).
1403,12,27	Bernat Casals (Sança)	Vilassar	Jaume Roudor, fill Jaume Roudor	Vilassar	80 lliures: 50 lliures benedicció i 100 sous anyals	Antoni Servent, Pere Mates, de Barcelona, Pere Bonivern i Antoni Parera, de Vilassar (fiadors).
1405,6,21	Pere Serra i Bernat, fill (Margarita)	Vilassar	Antoni Vicens	Sant Andreu de Llavanes (terme del castell de Mataró).	30 lliures: 15 lliures benedicció i 40 sous anuals	Bernat Riera, Pere Cuquet i Pere Sabater de Vilassar (fiadors).
1408,3,11	Arnau Castellar i Gabriel, fill (Salvadora)	Vilassar	Antònia Aulada	Sta. Maria de Mataró	30 lliures: 15 lliures benedicció i 40 sous anuals	Guillem Aroles, Bernat Bonivern i Pere Roig, de Vilassar (fiadors).
1408,7,1	Bernat Colom (Bartomeua, filla)	Vilassar	Antic Berenguer	Badalona	35 ll: 20 lliures benedicció i 50 sous anuals	Jaume Riera, de Premià, i Pere Riera i Guillem Aroles, de Vilassar (fiadors).
1409,1,27	Bernat Casals (Antònia filla)	Vilassar	Pere Llull	LLavaneres	80 lliures: 40 lliures benedicció i 100 sous anyals	Guillem Aroles i Jaume Roudors, de Vilassar (fiadors).
1411,2,1	Nicolau Colomer (Eulàlia)	Vilassar	Berenguer Marquès i Pere, fill	Vilassar	25 lliures: benedicció 10 sous i 40 sous anyals	Francesc Rovira i Bernat Estrany(i), "juniorum", de Vilassar (fiadors).

Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
1411,2,2	Bernat Flor, àlies Seguí, Bernat Revièra, Pere Cuquet i Mateu Bergai (Francesca)	Vilassar	Berenguer Amat	Vilassar	10 lliures	
1411,7,6	Pere Sabater, pare i fill (Bartomeua, filla)	Vilassar	Antoni Jaume	Cabrera	50 lliures: 27 lliures del mas Costa de Premià, 15 lliures benedicció i cada any 50 sous	Bernat Rafart, Guillem Abril i Bernat Serra, de Vilassar (fiadors).
1423,1,24	Bernat Colomer	Vilassar	Pere Antic	Argentona	15 lliures: 100 sous benedicció i 50 sous cada any	
1428,2,8	Salvador Pons (Francesca, filla)	Vilassar	Antoni Ferrer i fill, Pere	Vilassar	40 lliures: 30 lliures benedicció i 100 sous anyals	Bernat Pons i Joan Pons, de Barcelona (fiadors).
1429,6,25	Francesc Gil i Eulàlia (Rafaela filla)	Tiana	Antoni Fontanills, fill de Pere Fontanills i Eulàlia	Teià	100 lliures	
1429,8,15	Berenguer Amat i Antoni Amat (fill i germà de Constança)	Vilassar	Pericó Ballot, fill de Pere Ballot i Sança, difunta	Cabrera	60 lliures: 30 lliures benedicció i 7 lliures i 10 sous anyals.	Pere Oliver, de Teià i Berenguer Duran, de Vilassar (fiadors).
1431,8,8	Guillem Abril (Francesca, filla)	Vilassar	Pere Parera i Jaume, fill	Vilassar	50 lliures: 25 lliures benedicció i 100 sous anyals	Antoni Cases, de Premià, Nicolau Bergai de Vilassar i Andreu Prats, d'Òrrius (fiadors).
1431,10,13	Salvador Gerald	Vilassar	Bartomeua, vídua de Berenguer Fornells, i Pere, fill	Cabrera	50 lliures	
1432,5,5	Jaume Teixidor (Joana, filla)	Cabrera	Esteve Bonart	Barcelona	50 lliures: 30 lliures benedicció i 60 sous i 8 diners anuals	Narcís Riera, Bernat Agell i Bernat Oriols, de Cabrera (fiadors).
1434,1,24	Pere Colomer	Sant Vicenç de Valldorans	Bartomeua Juliana, vídua de Salvador Julià, i Vicenç, fill	Vilassar	30 lliures: 20 lliures benedicció i 50 sous anuals	Joan Colomer, àlies Vilalta, Pere Roudor i Pere Roquer de Montornès (fiadors). .Al mes s'havien de casar sota pena de 28 lliures
1439,12,26	Bernat Casa i Francesca, muller	Vilassar	Bartomeu March i Salvador, fill	Vilassar	10 lliures	



Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
Sens data	Pere Torra	Alella	Antoni Arno i Pere, fill	Cabrera	60 lliures	
1442,6,1	Margarida, filla del difunt Vicenç Oller i Antònia, ara muller de Pere Sabater	Vilassar	Salvador Colomer, fill de Bartomeu i Nicolaua	Vilassar	25 lliures	Pere Sabater (padrastre) (principal) i Salvador Ferrer, de Vilassar (fiadors).
1445,5,17	Jaume Arnau (Joana, filla amb Joana, difunta)	Cabrera	Pere Doy, fill de Galcerà Doy i Antònia	Arenys	100 lliures	
1446,1,17	Bernat Bonnet i Francesca (Antònia, filla)	Argentona	Antoni Puig, àlies Ballot, fill de Llorenç Puig i de Francesca	Cabrera	45 lliures: 25 lliures, 15 dies abans de les núpcies) i 50 sous cada any.	
1449,12,27	Antoni Riera (Joana)	Vilassar	Salvador Colomer, fill de Salvador Colomer	Vilassar	30 lliures: 20 lliures a satisfer per madona Bosc, 15 dies abans de la celebració del matrimoni. Per a la resta, Salvador Colomer empenyora una peça.  Cofre amb joies	."cofre axi com es us e costum de la dita terra so es ab totes les joies".  .Enllaç al mes de gener.
1450,1,25	Pere Parera i fill Jaume (Caterina, filla)	Vilassar	Joan Avela, fill de Pere Avela	Vilassar	50 lliures : 15 lliures abans de la celebració i benedicció i cada any 100 sous	. 15 lliures per a testar Caterina .Si mort retorn al pare o al seu hereu .Pere Puig (Sant Esteve de Vilanova), Macià Martí, àlies Rovira i Pere Rovira,(Sant Sadurní de la Roca), Agustí Riba (Santa Agnès) i Bernat Cisa (Premià) (fiadors).
1451,2,6	Antoni Riera i Joana (Margarida)	Vilassar	Bartomeu Marent, fill de Jaume i Rafaela, difunta	Premià	40 lliures: 30 lliures al mes de febrer, 5 lliures el primer any i 5 lliures el segon any.  Cofre amb joies	15 lliures a disposar Margarida .25 lliures a retornar a ell o a hereu, si mort

Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
1457,7,10	Miquel Batlle i Angelina (Eulàlia, filla)	Castell de Montcada	Bernat Isern, fill d'Antoni Isern i Eufrasina, difunts	Teià	60 lliures	
1451,7,18	Pere Galceran (Antònia, filla amb Antònia, difunta)	Bellpuig	Rafael Mora, fill de Bernat Mora, difunt, i Eulàlia	Premià	50 lliures	
1458,3,3,	Pere Arnau i de Bartomeu Arnau, fill (Antònia, orfe de Salvador Pins i Salvadora)	Cabrera Vilassar	Jaume Revol, fill del difunt Bartomeu Revol i Angelina	Badalona	30 lliures	
1458,10,8	Clara, filla de Pere Ponseta, àlies Tria, i Iolanda	Vilassar	Jaume Llobet, fill de Raimon Valls i Sança difunts	Barcelona i habitant de Sta Perpètua de la Mogoda	100 lliures	
1462,3,26	Gabriel Castalar (Bartomeua, filla)	Teià	Bartomeu Riera	Premià	30 lliures: 6 lliures benedicció i resta per Sant Miquel	Guillem Pere Aroles, de Vilassar, Pere Noguera i Narcís Company, de Premià (fadors).
1464,4,14	Pere Mayol, germà (Aldonça, filla de Bernat Sala, àlies Mayol, difunt, i de Salvadora)	Cabrera	Bartomeu Català, "fill emancipat e heretat den Anthony Cathala" i orfe de Clara	Sta. Maria de Mataró	80 lliures: 15 dies abans de la solemnització del matrimoni davant l'església	
1465,12,27	Antoni Farnades (Caterina, filla)	Teià	Pere Pons, fill d'Antic Pons i Cons tança	Vilassar	50 lliures: 40 lliures, 15 dies abans de celebrar-se el matrimoni davant de l'església. La resta a satisfer el proper any.	Si Maria mort sens infants, podrà testar amb 25 lliures.
1467,7,24	Jaume Botey i Maria, avis paterns) i Eulàlia, mare d'Eulàlia, orfe de Bartomeu Botey)	Sant Vicenç de Sarrià  Premià	Bernat Miquel Cisa, fill de Bonanat Gili, àlies Cisa i de Rafaela, i nét de Bernat Cisa, pare de Rafaela	Premià Tiana Premià	80 lliures: 16 lliures i 10 sous a satisfer dins de l'any i la resta a pagar a terminis	

Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
1469,8,25	Llorenç Julià, hereu del mas Julià (Elionor, germana)	Vilassar	Salvador Pi	Premià?	18 lliures a pagar en terminis que no s'esmenten	100 sous per a testar .Resta dot a revertir al mas Julià Joan Pere Colomer de Sant Vicenç de Vallromanes (fiador).
1471,3,9	Bartomeu Ribes, pellicer, i Eufrosina (Eulàlia, filla)	Barcelona	Pere Marquès, fill de Pere Marquès, difunt, i Margarida	Vilassar	20 lliures	
1473,2,4	Jaume Abril i Antoni Abril (germans de Joana, filla de Salvador Abril, difunt i Agneta)	Vilassar	Joan Casa, fill de Bernat Cabus, àlies Casa, difunt i Nadala, senyora útil i propietària del mas Casa	Premià	20 ll de Jaume: 8 dies abans de la solemnització del matrimoni "en fas de esglesia".	Gabriel Lladó, guarda de la bolla del General del Principat de Catalunya, i Benet Saborit, escudeller "de obre de terra", de Barcelona (fiadors).
1473,8,22	Salvador Colomer del Camí i Joana	Vilassar	Llorenç Julià, fill del difunt Vicenç Julià i de Margarida	Vilassar	30 lliures i un cofre: 20 lliures benedicció i 5 lliures cada any.	
1475,3,28	Jaume Torra i Joan, fill (Joana)	Vilassar	Salvador Diuimer i Joan, fill	Vilassar	25 lliures: any del casori 17 lliures i 50 sous casa any	Pere Flaquer i Pere Pi, de Mata, Bernat Salvador de Mataró, i Rafael Costa de Premià (fiadors). .100 sous del dot han d'ésser per a testar
1477,2,27	Jaume Botey, fill i hereu universal del difunt Bartomeu Botey (Antònia, germana)	Premià	Jaume Corbera, fill del difunt Miquel Corbera i d'Angelina	Teià	50 lliures, 15 dies abans de la celebració del matrimoni davant l'esglesia.	.Pot testar de la totalitat amb infants. Sense, només de la meitat. .Jaume Botey, oncle i tutor, de Sant Vicenç de Sarrià; Gabriel Nadal, de Badalona, Jaume Sorts, d'Alèlla, i Antoni Botey, candeler de cera, de Barcelona (fiadors).

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)  
 Montserrat Richou i Llimona

Debitoris de dot de 1371 a 1481						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Dot	Clausules
1477,3,22	Joan Jofre i Jaume Jofre, germans de Caterina, filla dels difunts Jofre Rossell, sastre, i Antònia	Granollers	Pere Boter, hereu universal del difunt Bartomeu Boter, difunt, i fill de Bartomeua	Premià	40 lliures	"e liuraran en pecunia nombrant tota hora e quant en ells dits mare e fill plaura".
1478,5,27	Antoni, àlies Trobat, del fill d'aquest, Jaume Coll, de Nicolau Carterenya (Salvadora, vídua de Bartomeu Solà i filla d'Antoni Coll, àlies Trobat, d'Allella, i de Maria)	Alella Badalona	Bernat Miquel Cisa, fill de Bonanat Gili, de Tiana, i de Rafaela, difunts. Vidu.	Premià	30 lliures, 25 de les quals provenen del dot del primer matrimoni. La resta es satisfaran du rant el mes de juny	
1478,12,19	Joan Rafart (Joana, filla amb Eulàlia difunta)	Vilassar	Guillem Ferrer, fill del difunt Bernat Ferrer, àlies Salat, i de Jaumeta.	Sant Genís dels Agudells	45 lliures	Jaume Roudors i Bernat Casals, de Vilassar (fiadors).
1479,7,25	Salvador Bartomeu (Clara, filla amb Antònia)	Cabrera	Bartomeu Puig, fill i hereu universal del difunt Antoni Puig, i Antònia	Cabrera	55 lliures	Pere Malloll de Vall i Bartomeu Arnau, de Cabrera (fiadors).
1481,2,24	Bartomeua, vídua de Bartomeu Boter i Pere Boter, (Clara, filla i germana)	Premià	Pere Mas, fill de Pere Mas i d'Elionor, difunta	Badalona	40 lliures: 30 lliures, 15 dies abans de la solemnització del matrimoni davant l'església i 10 ll en dos anys.	
1481,9,15	Isabel, filla de Joan Terrades, àlies Pons, difunt i d'Antònia, ara muller de Llorenç Partella	Cabrera Premià	Mateu Leget, fill de Manuel Leget i de Maria, difunts	Badalona	40 lliures (15 abans de les noces)	Salvador Colomer de Munt, de Vilassar, Pere Rosselló, de Premià, i Joan Plana, teixidor de draps de llana, de Barcelona (fiadors).

### 4.2.3.- L'ESPONSALICI O ESCREIX

Com hem vist en el cas del dot, l'origen de l'esponsalici també hem de cercar-lo en èpoques anteriors. Per a Guillem Maria Brocà, podem trobar-lo tant en el concepte de contradot utilitzat durant el Baix Imperi Romà, com en el de "morgengabe" (donació del matí) o "pretium virginitatis" de legislacions, sorgides a les zones on s'hi van establir els diferents pobles germànics<sup>869</sup>. De tota la documentació consultada, una única font es refereix directament a la virginitat femenina. En els Capítols Matrimonials, concordats el 30 de novembre de l'any 1476, entre Marc Aiguaviva, fill de Joan Aiguaviva difunt, i de Joana, d'Arenys, i Angelina, filla de Bartomeu Botey, menor difunt, i d'Eulàlia, de Premià, podem llegir el següent:

"Item lo dit March Aiguaviva fa spoli o carta dotal a la dita Angelina, esdevenidora muller sua, de les dites LXX lliures sues dotals e per aquelles et alias per sa virginitat, li fa crex o donacio per noces de bens seus propis de XV lliures..."<sup>870</sup>.

Jesús Lalinde constata, durant el segle XIII amb el "redescobriment" del dret romà a tot Europa i després d'un primer llarg període de temps, en el qual els enllaços matrimonials, influits per les legislacions germàniques, es basen en el dot masculí, el retorn al concepte primigeni d'època romana (la "donatio propter nuptias")<sup>871</sup>. Amb aquest retorn al concepte de dot baix imperial, aquest vocable recobra el seu sentit original i torna a

---

<sup>869</sup> GUILLEM M BROCÀ: Historia del derecho de Cataluña, pàgs.798 a 803.

<sup>870</sup> Manuale Decimum Octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB.

<sup>871</sup> JESUS LALINDE ABADIA: "Los pactos matrimoniales catalanes", pàgs.182 a 197.

presentar-se com la donació, que efectua la promesa al seu futur espós a raó del matrimoni pactat, mitjançant escriptures notariales. El pagament del dot per part de la família de la muller, no comporta una desaparició de l'aportació marital. Lalinde esgrimeix aquesta circumstància, per qüestionar-se la correcció de la generalizada utilització del terme "règim dotal" per part dels juristes i planteja, com a opció més adient, la de "règim donacional"<sup>872</sup>. L'explicació d'aquesta proposta és la següent: malgrat que l'aportació femenina és fonamental pel règim matrimonial en la seva darrera fase d'evolució, també ho és, que la figura del matrimoni es sosté en una sèrie de donacions recíproques entre els futurs esposos. La darrera fase d'evolució del dot femení, coincideix amb el moment en que la legislació visigòtica experimenta un retrocés en la seva utilització davant del dret comú<sup>873</sup>. Com el canvi és lent i gradual, abans de la reutilització generalitzada del dret comú, l'esponsalici experimenta una lenta evolució, que comença amb l'assimilació del concepte de "donatio propter nuptias" romana, i que finalitza amb la transformació d'aquesta figura jurídica en un contradot, quan el seu import es fixa en funció del dot femení. Per aquest motiu, mentre que, en un primer moment, el que predomina és la igualtat entre els imports d'ambdues donacions (dot i esponsalici), el que acaba per imposar-se a la major part del territori del nostre País, és la inferioritat de l'import de l'esponsalici en relació al del dot. Un cas a part, és el que vulgarment es coneix com a "tantundem", que recullen els Costums de Girona, on els promesos aporten la mateixa quantia en concepte de dot i esponsalici<sup>874</sup>.

<sup>872</sup> També LUIS PUIG FERRIOL i ENCARNA ROCA TRÍAS ho consideren com a donacions, a Instituciones del Derecho Civil de Cataluña, pàgs.123 a 133. Malgrat aquestes disquisicions, a la nostra documentació, l'esponsalici o escriu apareix al costat dels termes "carta dotal" i "donació". Entre d'altres exemples, ja que n'oferirem més en els següents fulls, podem esmentar el següent: les Capitulacions Matrimonials del dia 22 de març de 1477, entre Pere Boter, hereu universal del difunt Bartomeu Boter, difunt, i fill de Bartomeua, de Premià, i Caterina, filla dels difunts Jofre Rossell, sastre, i Antònia, de Granollers. En el capítol referent a l'espòli, Bartomeua i Pere Boter "fan o fermen spoli o carta dotal" de 40 lliures i fan un "creix o donacio per nocas de bens llurs propis" de 20 lliures. Ambdues quantitats, les asseguren sobre el mas Boter (Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>873</sup> L'anomenem així per no confondre'l amb el dot masculí d'època visigòtica.

<sup>874</sup> JESUS LALINDE ABADIA qualifica el costum d'aquesta diòcesi com a "estàtic i igualitari", ja que com hem pogut veure, es codifica les pràctiques relatives a l'esponsalici, que s'havien utilitzat en uns primers moments i, per tant, aquests Costums no s'dapten als canvis que introdueixen legislacions posteriors, a "Los pactos matrimoniales catalanes", pàg.191.

L'esponsalici és una figura jurídica, que apareix a diferents zones de la geografia hispana i de la resta del continent europeu. Ens ho demostra Lalinde, quan analitza els orígens etimològics de l'escreix<sup>875</sup>. Aquest terme és l'accepció vulgar, que s'utilitza a Catalunya, i que correspon als termes jurídics cultes de "sponsalicium", de "dotalicium" i de "donatio propter nuptias". Aquests vocables són equivalents a les "arras" castellanes, al "haereditamentum maritorum" i "firma dotis" aragonès, al "greix" valencià i al "docraine" francès.

Quan es refereix al règim familiar català, Maspons i Anglaseu exposa que "l'escreix no es dona, sinó que es promet, perquè els béns que el formen, que són del marit, no passen a mans de la muller, sinó que segueix tenint-los ell. Per aquest motiu, durant el matrimoni, no pot ésser reclamat, si no és en aquelles circumstàncies excepcionals en què també pot ésser-ho el dot"<sup>876</sup>. En una mateixa línia de reflexió, Mercè Aventin qualifica el dot com una important inversió econòmica, adreçada a crear una nova llar pagesa o a enfortir-ne una de ja existent<sup>877</sup>. Aquesta investigadora també corrobora documentalment la importància del dot respecte a l'esponsalici, quan assenyala la major quantia de capital, que es percep pel primer i constata el seu traspàs de la família de la muller a la del seu promés. Com podrem observar més endavant, la promesa d'una futura satisfacció de l'import de l'escreix o esponsalici, no es queda reduïda a un pur formalisme sens contingut ni s'ha de contemplar com un mer gest simbòlic, perquè representa una garantia pel futur de la muller i per la seva descendència, que potser neixerà de l'enllaç, acordat a les esposalles.

---

<sup>875</sup> "No aparece clara la etimología de la palabra, pues se han dado dos acepciones: árabe, la una, y romana la otra. Según la primera, el término procede de "xacava", dar las gracias, y según la segunda de "crescere" o crecer. Ambas aluden a distintas características de la institución. La primera tiene en cuenta que se trata de una donación en premio a la virginidad de la mujer, y expresa por tanto un agradecimiento a la entrega de ésta. La segunda, considera que en el aspecto económico matrimonial, el esponsalicio significa un aumento de la dote, y en este sentido las fuentes romanas hablan de "augmento dotis". Lalinde no se decanta ni a favor ni en contra en relación a estos dos probables orígenes etimológicos, ya que afirma que ambos tienen importantes razones a su favor, a JESUS LALINDE ABADIA: Capitulaciones y donaciones patrimoniales en el derecho catalán, pàgs.239 i 240.

<sup>876</sup> FRANCESC DE PAULA MASPONS i ANGLASEU: La llei de la família catalana. Barcelona, Editorial Barcino, 1935, pàg.39.

<sup>877</sup> MERCE AVENTIN PUIG: La societat rural a Catalunya, pàg.504

Els esponsalícis consultats per a l'elaboració del present apartat són 66 documents, que corresponen a 40 fonts pel segle XIV i 48 pel segle XV. En el cas dels hereus i a les escriptures, que no formen part de les Capitulacions Matrimonials, l'escripturació de l'esponsalíci acostuma a presentar-se precedida per l'heretament i seguida per d'altra documentació, com els debitoris de dot i unes promeses complementàries d'una de les famílies implicades o d'ambdues. En general, tot aquest conjunt documental apareix formalitzat el mateix dia.

Mentre que l'heretament és protagonitzat pels antics hereus i pubilles, que traspassen llur responsabilitat al capdavant del mas, escripturant i donant validesa jurídica a un nou relleu generacional, i els debitoris de dot ho estan pels representants de les noies cabaleres, als esponsalícis hi observem dues tendències<sup>878</sup>. Uns quants, traspassen el protagonisme al promés d'aquests pactes d'esposalles i, en la majoria, continuen apareixent al costat dels nous hereus, els seus antecessors al capdavant del mas. En ambdós casos, són els hereus en solitari o amb els seus familiars més propers, qui davant del notari i amb la presència d'un ampli conjunt de persones –part de la seva família, la promesa i el grup familiar d'aquesta, així com testimonis i d'altres amics d'ambdós grups familiars- encapçalen i protagonitzen aquests documents. La promesa que, a la nostra documentació, no acostuma a figurar com a "sponse"<sup>879</sup>, sinó com a futura muller i, fins i tot, com a muller<sup>880</sup>, juga un paper del tot passiu. El tracte que rep la muller cabalera, tant si es casa amb un hereu com si ho fa amb un noi cabaler, és l'equivalent al d'un objecte de transacció. Malgrat que s'està estipulant el seu futur, no se la té en compte com a subjecte. Les escriptures d'esponsalícis consultades, també ens informen d'altres hereus, als quals no ens hem referit a l'apartat dedicat als "heretaments", perquè no comptem amb la font, que els ha instituït com a

---

<sup>878</sup> En aquesta ocasió, haurem de recordar el que ja hem constatat a l'anterior apartat, quan parlàvem de les pubilles "silenciades o no contemplades".

<sup>879</sup> A l'esponsalíci del 2 de maig de 1372, Antoni Teià, de Barcelona, es refereix a Bartomeua, filla de Pere Colomer, de Premià, com a "esponseque mee et quam Deo volente ductus sum in uxore" (Fol.44 Manual 2 APSGVD).

<sup>880</sup> A l'esponsalíci del 9 de novembre de 1366, Arnau Bofill, de Tiana, anomena a Saurina, filla d'Arnau Roudors, de Vilassar, com a "uxoreque mee" (Fols.6v i 7 Manual 2 APSGVD).



hereus, però apareixen com a tal a les escriptures analitzades en aquest subapartat<sup>881</sup>. D'igual manera, les esmentades fonts també ens aporten dades de les donacions esponsalícies, protagonitzades pels germans dels hereus: els cabalers.

A la nostra documentació, quan l'esponsalici o escriu es desenvolupa en un únic document, es formula com un "augmentum seu donationem propter nuptias" i s'alterna amb el terme d'esponsalici<sup>882</sup>. A partir de mitjans del segle XV, quan apareixen documentats a les nostres fonts els Capítols Matrimonials, l'esponsalici es desenvolupa en un dels capítols i s'escriptura amb diferents accepcions. És en aquesta centúria, quan constatem l'aparició i consolidació escripturada del mot "escreix"<sup>883</sup>, malgrat que, de tant en tant, també s'observa la combinació d'aquest vocable amb el terme "esponsalici"<sup>884</sup> o la substitució d'aquell mot per d'altres fòmules jurídiques<sup>885</sup>.

---

<sup>881</sup> Esponsalici de 2 de novembre de 1365 de Salvador Isern, fill i hereu de Simó Isern i Sança, de Vilassar, a favor de Guillema, orfe de Guillem Colomer (Fols.7v i 8 Manual 2 APSGVD). Esponsalici de 2 de gener de 1372 de Salvador Isern, fill i hereu de Simó Isern i Sança, de Vilassar, envers Francesca, filla de Pere Aroles, de Vilassar (Fol.27 Manual 2 APSGVD). Esponsalici del 11 de gener de 1372 de Pere Grau, fill i hereu d'Arnau Grau, de Cabrera, a favor d'Alamanda, filla de Pere Estrany (Fol.29 Manual 2 APSGVD). Esponsalici de Guillem Flor, fill i hereu de Guillem Flor, a Antònia, filla de Bernat Seguí (Fols.13v-i 14 Manual 5 APSGVD). Esponsalici del 16 de juliol de 1403, de Pere Tria, orfe de Pere Tria, a Eulàlia, filla de Salvador Isern (Fols.78v i 79 Manual 5 APSGVD). Esponsalici del 14 d'abril de 1464, de Bartomeu Català, "fill emancipat e heretat den Anthony Cathala" i orfe de Clara, de Santa Maria de Mataró (Plec de Capítols Matrimonials de 1452-1482 de Miquel Franquesa i Llibre comú 1463-1465 de Miquel Franquesa AHPB). Esponsalici del 22 de març de 1477, de Pere Boter, hereu universal del difunt Bartomeu Boter, difunt, i fill de Bartomeua, de Premià (Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>882</sup> A l'esponsalici, datat el 20 d'octubre de l'any 1349, Bartomeu Vives, de Premià, afirma haver rebut 40 lliures "tempore numptiarum" d'Eulàlia, filla de Pere Castellar, de Vilassar. I per aquest motiu, afirma que fa "aucmentum seu donationem propter nuptias" de 20 lliures. Més endavant, abans de començar a explicar-se la regularització d'aquesta donació, s'hi refereix com a "esponsalici" (Fols.24v i 25 Manual 2 APSGVD).

<sup>883</sup> El 27 de desembre de 1465, als Capítols Matrimonials entre Pere Pons, fill d'Antic Pons i Constança, de Vilassar, i Maria, filla d'Antoni Famades i Caterina, de Teià, figura la ferma d'espoli o carta dotal dels Pons de les 50 lliures, aportades per Maria. En relació aquesta quantitat, Pere fa "screx o donacio per nocex" de 25 lliures (Primum Manuale Omnium Instrumentorum de 1462-1465 i Llibre comú de 1463-1465 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>884</sup> Als capítols matrimonials del 18 d'abril de 1453, que regulen el matrimoni entre Antoni Guirau, sastre de lli de Mataró, i Antònia, filla de Salvador Estruch, àlies Ferrer de la Font, de Vilassar, apreciem la següent fórmula "facio vobis de sponsalicio sive de escrex" (Fol.81v Manual 7 APSGVD).

<sup>885</sup> Salvador Pi, de Premià, l'any 1469, fa "augmentum sive donationem propter nuptias donatione pura inter vivos" a favor d'Elionor, filla del difunt Vicenç Julià i Margarida, de Vilassar (Diversorum 35 APSGVD).

Tots els documents d'esponsalici, que no pertanyen a Capitulacions Matrimonials, s'organitzen seguint una estructura similar<sup>886</sup>. El document s'inicia amb la presentació dels dispensadors de l'esponsalici<sup>887</sup>. Continua amb l'acceptació que aquests donants realitzen envers del dot i del deutor corresponent<sup>888</sup>. Més tard, es formula la constitució de l'esponsalici i s'exposa l'import total del capital, que figura escripturat a les diferents parts del document. És a dir, el dot entregat o promés, així com l'esponsalici resultant<sup>889</sup>. Posteriorment, es procedeix a la hipoteca dels béns de l'hereu o del cabaler<sup>890</sup>. La finalitat és assegurar, que la muller<sup>891</sup>, la descendència nascuda del matrimoni o el grup familiar originari de la dona recobrin les quanties invertides al dot. A continuació, es realitza l'escripturació de l'úsdefruit de la muller en

---

<sup>886</sup> Per a referir-nos a l'organització interna d'aquesta tipologia documental, utilitzarem un mateix document, datat el 13 de març de 1379. Es tracta de l'esponsalici de Berenguer, fill i hereu universal de Pere Boscà, àlies Pere Dor, i de Benvinguda, de Vilassar, a favor d'Agnès, filla de Bonanat Canal i Saurina, de l'esmentada parròquia (Fol.98 Manual 4 APSGVD). Aquesta font, l'anirem desglossant a les següents notes a peu de pàgina.

<sup>887</sup> "Sit omnibus notum, quod ego Berengarius, filius et eres universalis Petri Bosca, alias Petri Dor, et Benveniguda, uxor, eius parrochia Sancti Genesi de Vilasario, gratis et de scerta scientia..".

<sup>888</sup> "confiteor et recognosco vobis Agnete sive Agnes, quam Deo volent ductus sum in uxore, filie Bonati Canal predicte parrochie, quod habui et recepi a vobis seu pro vobis et confiteor me a vobis habuice et recepiçe plenarie voluntati me in dotem vestram seu nomine dotis vestre per manus dicti patris vestri triginta libras monete Barchinone de terno, super quibus renuncio exseptioni pecunie non numerate et dotis predicte a vobis non habite et non resepte...".

<sup>889</sup> "facio vobis augmentum sive donacionem proptem nuptiarum de quindecim libras predicte monete et sich sunt in suma omnes predicte pecunie quantitates inter dote videlicet et augmentum quadraginta quinque libras".

<sup>890</sup> Sempre, tant amb els hereus com amb els cabalers, la hipoteca es formalitza sobre el mas familiar. Aquesta hipoteca també ha de garantir al cabaler, la percepció de la seva llegítima i el retorn de dot i esponsalici de la seva muller. Més endavant, aquests cabalers realitzen una deficiència dels seus drets envers el mas d'origen, a favor de l'hereu. Amb aquest acte, aquell podrà desresponsabilitzar-se de la sort dels seus germans i desentendre's dels retorns dels capitals dels dots i esponsalicis estipulats. Com a mostra d'això, podem citar un document del 16 d'octubre del 1376. En aquesta font, Jaume Aroles, orfe de Pere ses Aroles i Guillema, juntament amb la seva germana, Guillema, i el marit d'aquesta, en Salvador Isern, renuncia als drets del mas Poal, de Teià, a favor del seu hereu i oncle dels anteriors, Berenguer Poal, cunyat de la finada Guillema. A canvi, els dos germans, rebran en concepte de llegítima materna 7 lliures i mitja cada un d'ells (Fol.11 Manual 4 APSGVD).

<sup>891</sup> "quasquidem quadraginta quinque libras asigno vobis habendas, tenendas et poccidendas ac si forte fuerit recuperandas super omnibus bonis meis mobilibus et immobilibus, habitis et habendis, especialem super toto ipso meo manso, vocato Bosca, honoribus, tenedonibus et possecionibus suis, quam habeo et pocideo et habere et pocidere debeo, in dicta parrochia de Vilasario, et teneo ipsum sub dominio et alodio altaris Beate Marie, constructi in dicta ecclesia de Vilasario, et eius rectori nomine".

referència a l'import total. És a dir, al montant resultant de la donació i de la contradonació estipulades (dot i esponsalici), tant en vida del marit com en absència d'aquest, amb descendència o sense aquesta, i assegurant-ne la no intromissió de familiars, si es dóna el cas d'haver-se de restituir<sup>892</sup>. Després, es reserva una part del dot de la muller, perquè aquella en pugui disposar a sa voluntat per a testar<sup>893</sup>. A continuació, hi ha el formulari de presentació dels beneficiaris del dot i de l'esponsalici<sup>894</sup>. Posteriorment, un reguitzell de clàusules, adreçades a afermar una hipotètica sortida del mas de la muller, ratifiquen l'assegurança del retorn del dot, de l'existència de l'úsdefruit de l'esponsalici<sup>895</sup>. Amb això, es vol preveure hipotètics futurs enfrontaments amb els fills i els parents de la part del marit i, d'aquesta manera, s'intenta evitar situacions de viduïtat conflictives<sup>896</sup>. La promesa o futura muller intervé a continuació per aprovar tot el que s'ha escripturat en el document<sup>897</sup>. A les

---

<sup>892</sup> "ipsius quos quidem quadraginta quinque libras habeatis, teneatis et pocideatis cunctis diebus vite me cum marito et sine marito, cum infante et sine infantibus et absque vinculo et contradictione mei et meorum, promitentes et convenientes vobis dictam dotem vestram simul cum dicto augmento reddere et restituere vobis vel vestris aut cui volueritis loco vestri ad vestram voluntatem finito matrimonio inter me et vos et alii".

<sup>893</sup> "in die autem obitus vestri, habeatis vos ad vestras voluntates faciendas de dictis triginta libris decem libris predictae monete de quibus pocius testari et alias vestras in omnibus facere libera voluntates".

<sup>894</sup> "residuo vero dicte dotis vestre simul cum dicto augmento proli de me in vobis procreate, si viva procreata die obitus vestris fuerit et ad hetatem quatordecim annorum pervenierint, si vero proles de me in vobis viva procreata non fuerint aut forte fuerint et non venerint ad dictam hetatem revertatur dicta dos vestra et dicto patri vestro vel eius heredi, quam sub hoc pacto ipse mihi dictam dotem pro vobis se solvere constituit augmentum vero predictum post obitum vestrum mihi vel meis revertatur...".

<sup>895</sup> "et pro predictis omnibus et singulis complendis et firmiter attendendis, obligo vobis et vestris et notario infrascripto, tamquam publice persone, hec me pro vobis pro prole predicta nec non et pro omnibus aliis personis quarum de predictis interest et intererit ac interesse potest et poterit recipienti et pasicenti ac etiam legitime estipulanti, espacialiter totum meum predictum mansum, et generaliter omnia alia mea mobilia et inmobilia, habita et habenda. Renunciatis quantum ad hec hoc omni alii iuri, rationi et consuetudini contra hec repugnantibus, verum si contingerit decere sint, quam vos nullus meus proximus filius vel nepos aut aliquos poçet vos eyçere de bonis meis predictis, donec vobis primo dederint et persolverint totam dictam dotem vestram simul cum dicto augmento".

<sup>896</sup> Generalment els familiars que acostumen a esmentar-se són els fills i el néts.

<sup>897</sup> "Ad hec ego predicta Agnes de voluntate predicti sponsi mei, predicta laudans et firmans. Convenio et promito omnia predicta et singula semper tenere et observare et in aliquo non contrafacere vel venire iure aliquo causa vel ratione".

parts finals dels documents d'esponsalici, hi observem la data<sup>898</sup>; les signatures dels promesos<sup>899</sup>, acompanyades o no de les d'altres familiars propers, la menció dels personatges que han actuat com a testimonis<sup>900</sup> i, en els casos de pagesos depenents, també apareix la signatura del senyor corresponent<sup>901</sup>.

L'observació dels imports adreçats a la constitució dels esponsalícis, ens corroboren el que dèiem, quan parlàvem de l'aportació del dot. En aquest cas, el ventall de possibilitats s'inicia amb la quantitat de 100 sous i finalitza amb la de 940 sous<sup>902</sup>. Existeix una gairebé total correspondència entre ambdues donacions, ja que la major part dels nostres esponsalícis, acostumen a estipular-se com la meitat de l'import, que la muller ha d'aportar en concepte de dot<sup>903</sup>. En una minoria d'esponsalícis, l'import és força inferior a la quantitat escripturada de dot<sup>904</sup>. Aquesta situació ens planteja dues probables hipòtesis. A la primera, ens plantegem si el grup familiar del noi se n'aprofita de la "col.locació" dins del seu entorn familiar d'una cabalera, que procedeix d'una posició socio-econòmica inferior. També pot correspondre a la necessitat d'aconseguir ràpidament un cabaler, perquè conjuntament amb la cabalera pugui continuar la continuació del negoci familiar. A la segona, suposem que es vol evidenciar una penalització. Es tractaria d'aquells casos en els quals la muller no és verge. Algunes d'aquestes qüestions, pot ser les

---

<sup>898</sup> "Actum est hoc, in parrochia de Vilasario, XIII die marci anno a Nativitate Domini MCCCLXX nono".

<sup>899</sup> "Sig-num Berengari filii Petri Bosca alias Dor, qui hec firmo et laudo. Sig-num Agnetis eius esponse, qui hec laudo et consesio et firmo".

<sup>900</sup> "Testes huius rei sunt : Bernardus March, Arnaldus Castallar et Berengarius Agell, de Vilasario".

<sup>901</sup> "Ego Bernardus Marchi, beneficiatus altaris Beate Marie, constructi in ecclesia Sancti Genesi de Vilasario, predicta firmo, salvo semper iure meo et successorum meorum".

<sup>902</sup> Esponsalici de 100 sous de Bartomeu March i Salvador, fill, de Vilassar, a favor d'Agneta, fill de Joan Rovira, difunt, de Sant Pere de Roses, que aportarà un dot de 200 sous (1439,12,26 Fol.98 Manual 8 APSGVD).

<sup>903</sup> "la cuantía del escreix suele fijarse con base proporcional respecto de la dote, a la cual se une. La proporción puede ser diversa... Sin embargo lo más extendido, sobre todo por usarse en Barcelona y su comarca, es la mitad", a JESÚS LALINDE ABADIA: Los pactos matrimoniales catalanes, pàg.244,

<sup>904</sup> Als Capítols Matrimonials del 25 d'agost de 1469, Salvador Pi, de Premià, aporta 80 sous d'esponsalici davant del dot de 360 sous d'Elionor, filla del difunt Vicenç Julià i Margarida, de Vilassar (Diversorum 25 APSGVD).

podem aplicar a l'esponsalici, datat el 27 de gener de 1409, i realitzat per Pere Llull, de Llavanes, a favor d'Antònia, filla de Bernat Casals, de Vilassar. Mentre que l'Antònia aporta un dot de 1600 sous, el promès només en promet 300, en concepte d'esponsalici. A més a més, Pere Llull és un pagès de remença, perquè al final del document hi ha una clàusula, on s'especifica que si l'esmentada Antònia vol sortir del mas Llull, a la mort del seu marit, "quod posse ire cum omnibus bonis suis franca et quitia"<sup>905</sup>.

La necessitat de formalitzar un enllaç per a garantir el negoci familiar es reflecteix en un document de l'any 1473. En aquesta escriptura, Pere Ferrer, fill de Jaume Ferrer, difunt i d'Angelina, de Premià, pacta l'aportació d'un esponsalici de 940 sous. Aquesta quantitat és força inferior al dot, que aportarà Eulàlia, filla de Bartomeu Soler, difunt mercader, i d'Isabel, de Barcelona. Eulàlia comptarà amb 3600 sous, corresponents al dot de la seva mare i 1800 sous, que el seu difunt pare aportà d'escreix. A part d'això, com a dotació d'Eulàlia també es contempla una sèrie de béns immobles, que, al nostre parer, no es valoren d'una manera adient, ja que Pere Ferrer "fa e ferme spoli o carta dotal" del dot aportat i fa "screix o donacio per noses" de 47 lliures "que son meitat de la stima dels dits bens mobles en dot constituïts"<sup>906</sup>. Per tant, segons el nostre parer, existeix una donació encoberta, que no s'especifica com a tal, però que existeix, ja que apareixen una sèrie de condicions aportades per Isabel, la mare d'Eulàlia. Entre aquestes, podem observar la cohabitació<sup>907</sup>, el treball conjunt<sup>908</sup>, el proveïment del necessari per a viure<sup>909</sup>, l'estimació i

---

<sup>905</sup> Fol.135 Manual 5 APSGVD.

<sup>906</sup> Cases d'Isabel al carrer de Jaume Girard, rebudes en herència del seu difunt pare, Pere çà Plana, sots domini i alou de diferents senyors i a cens de 40 sous anyals; cases al carrer de la Volta, depenents de diferents senyors i sots cens de 18 sous anyals; 135 sous amb tota "senyoria ferma fadiga", satisfets per diferents emfiteutes per honors a prop del Portal Nou de Barcelona, sots domini i alou del monestir de Sant Pere de les Puel·les amb un cens de 30 sous anyals i altres béns mobles i immobles, que no s'esmenten (1473,2,27 Manuale Tercium decimum de 1473 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>907</sup> "que ella dite madona Isabel e la dite filla sua e lo dit Pere Ferrer, esdevenidor marit seu, e fill e familia llurs stiguen e habiten ensemps en la present ciutat, en una matexa casa o habitacio".

<sup>908</sup> "E treballen ensemps tot e per esguard bonament gonyar e atquirir poran".

<sup>909</sup> "E que dels guanys, que feran encare dels fruits, qui procehiran de les dites coses donades, sien tots provehits e alimentats per lo dit Pere Ferrer en mans del qual totes les dites coses

l'úsdefruit del donat d'Eulàlia, en cas de discòrdia que impossibiliti la cohabitació. De manera similar que als heretament o donacions intervivos, es fa una previsió del que es reserva per a les darreres voluntats: Eulàlia podrà testar sens infants amb 2000 sous i Isabel, amb 1100 sous.

Sabem per Guillem M Brocà, que pot obviar-se la formalització d'esponsalici en el cas de les vídues que tornen a maridar i també que pot realitzar-se la donació esponsalícia, en deferència al dot que han aportat aquestes mullers<sup>910</sup>. Per aquesta raó, en el cas de les vídues, sovint contemplem l'absència d'esponsalici o escriu. Aquestes acostumen a invertir l'import del dot del primer matrimoni en el segon enllaç<sup>911</sup>. En canvi, una situació molt diferent es desprèn d'un esponsalici, datat el 2 de febrer de 1411. En aquest document, Berenguer Amat, de Vilassar, promet la satisfacció de 15 lliures (300 sous) d'esponsalici, davant del dot de 10 lliures (200 sous), aportat per la seva muller, Francesca, vídua de Pere Cuquet, de Vallromanes. És l'únic cas, que comptem en el qual l'import compromès per un esponsalici és superior al montant del dot.

Com la major part dels esponsalícis que es constitueixen estan encapçalats per hereus, podem estendre a la comarca del Maresme les conclusions, extretes per a la localitat de Vilassar: la preferència de les pubilles a escollir cabalers foranis per a esposar-se i la migració d'alguns cabalers vers la ciutat de Barcelona. Per una altra banda, la comparació dels dots i dels esponsalícis ens continua demostrant, que no hi ha notables diferències entre els esponsalícis dels hereus i els dels cabalers. Aquesta situació i la diversitat contemplada en aquestes donacions i contradonacions, torna a deixar en evidència la diversitat existent dins del món rural. D'aquesta manera, podem

---

hagen e provein en menjar beure vestir e calsar e tots altres coses a ells e a cascun dells necessaris axí en sanitat com en malaltia".

<sup>910</sup> GUILLEM M BROCÀ: Historia del derecho de Cataluña, pàg.801.

<sup>911</sup> Al Capítols Matrimonials del 30 de gener de 1476, entre Joan Rosselló, àlies Rossell, fill de Rafael Rosselló i Salvadora, difunts de Premià, i Angelina, vídua de Pere Mora, i filla de Pere Tay, difunt i d'Eulàlia, de l'esmentada localitat, Angelina aporta un dot de 860 sous. No es consigna "creix" a la "ferma d'espoli o carta dotal" (Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB). Entre d'altres, també s'observa, l'absència d'aportació marital als Capítols Matrimonials del dia 27 de maig de 1478, entre Bernat Miquel Cisa, de Premià i fill de Bonanat Gili, de Tiana, i de Rafaela, difunts, i de Salvadora, vídua de Bartomeu Solà i filla d'Antoni Coll, àlies Trobat, d'Alella, i de Maria, de Sant Andreu del Palomar (Fols.74 a 75 Manuale vicesimum de Miquel Franquesa AHPB).

trobar hereus<sup>912</sup> que aporten esponsalícis d'un montants similar o inferior als aportats per cabalers<sup>913</sup>.

Les hipoteques, que es formalitzen per respondre dels dots i dels esponsalícis, també ens informen de la situació jurídica dels pagesos implicats en els pactes d'esposalles. Per tant, la documentació sorgida arran d'aquests contractes, és cabdal per aquelles poblacions, que no conserven suficient documentació per a poder reconstruir les relacions, establertes al voltant de la possessió de l'agrer. En general, els pagesos que ostenten la possessió de més d'un mas, tant si aquest és alouer com si és dependent, només n'hipotequen un: el principal o més important. Com exemple, del que acabem de comentar, podem esmentar un esponsalíci del 20 de desembre de 1395, realitzat per Pericó, fill de Pere Roig i Sança<sup>914</sup>. El patrimoni familiar està format pels masos Amadó i Roig, els quals depenen de Miquel des Bosc, senyor dels castells de Sant Vicenç o de Burriac i de Vilassar. Només s'hipoteca el mas Roig. S'ofereix per a garantir el dot de 800 sous, que aportarà Francesca, promesa de Pericó i filla del difunt Guillem Morot i Benvinguda, i l'esponsalíci o escriu promés de 400 sous. Els imports, que apareixen en aquesta font, pertanyen al ventall de possibilitats més emprades per la pagesia de la zona estudiada. En aquest cas, com en d'altres que ja hem comentat, Francesca, com a cabalera, entrarà a formar part d'una família, que detenta la condició jurídica de pròpia, soliu, afocada i de remença, segons ens consta en unes línies que precedeixen el document presentat<sup>915</sup> i en una promesa que, pocs anys després, descendents dels esmentats Roig fan al seu senyor<sup>916</sup>.

---

<sup>912</sup> Esponsalíci de 250 sous del dia 1 de febrer de 1411 de Pere, fill de Berenguer Marquès, a favor d'Eulàlia, filla de Nicolau Colomer (Fols.133v i 139 Manual 5 APSGVD) i esponsalíci, datat el 28 de desembre de 1434, de 100 sous de Miquel, fill de Francsc Riera, a Bartomeua, filla de Bartomeu Estrany, de Sant Esteve de Vilanova, qui ha aportat un dot de 200 sous (Diversorum 133 APSGVD).

<sup>913</sup> L'esponsalíci de 940 sous, promeses l'any 1473, per Pere Ferrer, fill de Jaume Ferrer, difunt i d'Angelina, de Premià, a Eulàlia, filla de Bartomeu Soler, mercader difunt, i d'Isabel, de Barcelona (Manuale Tercium decimum de 1473 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>914</sup> Fol.20v Manual 5 APSGVD.

<sup>915</sup> "Item in continenti dicti Periconus Royg et dicta Sancia et dictus Petrus firmavit instrumentum publicum, quod si dicta Franchesca avia ayxir de dicto manso per mortem viri sui, que aquesta reembre de bonis dicti Periconus et Sencie et Petrus Royg" (Fol.20 Manual 5 APSGVD).

<sup>916</sup> El 25 de gener de 1398, Guillem Roig i el seu fill, Pere, de Vilassar, confessen tenir el mas Roig i Amadó, sots domini i alou de Miquel des Bosc. En aquest document, els Roig també

Dins de les d'aquestes escriptures d'esponsalícis, en cap cas, s'escriptura el terme d'homes propis, solius, afocats i de remença. Aquestes referències acostumen a presentar-se a les promeses, que es desenvolupen en unes poques línies, al final de l'escriptura d'esponsalici<sup>917</sup>. Algunes d'aquestes promeses tomen a ratificar la idea, que hem anat explicitat en diverses ocasions: la condició jurídica de la pagesia no es presenta paral·lela a l'estatus econòmic i social d'alguns grups familiars de la zona. En conseqüència, ser remença no és sinònim de ser pobre, ans al contrari.

Gran part de les promeses, que segueixen alguns dels documents de contradot o que apareixen dins les clàusules dels Capítols Matrimonials, es refereixen a la remença del nou membre, que entrarà al mas del futur consort. En aquestes promeses, s'especifica que aquest nouvingut té la condició de "franc/a et quit/a". Com l'eixida o sortida d'un mas de condició remença, només s'ha de satisfer al senyor si l'afectat canvia de senyoria<sup>918</sup>, constatem com una gran part de la pagesia d'aquesta zona forma part de la pagesia de remença de l'anomenada Catalunya Vella<sup>919</sup>. Per tant, per aquesta població, hem d'afegir

---

esmenten que han d'ésser i són pel mas Amadó, homes propis, solius, afocats i de remença, amb entrades, eixòrquies, intèsties, cugúcies, serveis, jornals, així com tenen l'obligació de satisfer tots els altres drets i costums que acostumen a fer els homes propis, solius, afocats i de remença del citat senyor. En aquest mateix document, es promet seguir satisfent tots els drets a l'esmentat senyor, tant si viuren en un mas com a l'altre, deixant una escletxa legal, per si en un futur se'ls vol forçar a habitar el mas Amadó, ja que s'aconsegueix l'absència dels masos usos pel mas Roig, si en algun moment donat el grup familiar decideix dividir-se i habitar ambdós masos (Fol.158 Manual 5 APSGVD i Fol.154 Llibre del Baixell AHMA).

<sup>917</sup> Al document del 6 de juny de 1395, Bernat Martí, fill i hereu de Bernat Martí, de Teià, que accepta un dot de 100 sous de Salvadora, filla de Guillem i Francisc Martí, de Vilassar, que aporta un esponsalici de 500 sous, i que hipoteca sobre el seu mas, el qual depèn del monestir de Sant Miquel del Fai, hi trobem després d'haver acabat el document un afegitó. En aquesta anotació hi podem llegir: "Item in continenti dictus Bernardus Marti firmavit instrumentum, quod si dicta Salvadora per mortem sua habebat exire de dicto manso suo, quod redimatur de dinaris et de bonis dicti Bernardi Marti..." (Fol.15v Manual 5 APSGVD).

<sup>918</sup> ROSA LLUCH BRAMON: "Remences redimits. El domini de l'Aimoïna del Pa de La Seu de Girona (1331-1458)", *Anuario de Estudios Medievales*, 27/2, 1992, pàg.890.

<sup>919</sup> Entre d'altres, podem esmentar els documents núms. 49 i 60, de MONTSERRAT RICHOU i LLIMONA: Aproximació a la història d'Agentona, pàgs.163 a 165 i 213 a 218. El primer d'aquests documents és un sentència arbitral de l'any 1379, mitjançant la qual veiem l'enfrontament de Pere des Bosc, senyor del castells de Sant Vicenç i de Vilassar i ciutadà de Barcelona, amb Bernat Bellot, d'Agentona. La causa de la disputa es centra en la condició jurídica dels habitants del mas Batlle. Segons des Bosc, aquest mas ostenta la condició de propi, soliu i afocat. Entre d'altres coses, la sentència obliga a Bernat Bellot a declarar-se home propi, soliu i afocat, i a presentar l'escriptura d'esposalles a Pere des Bosc, perquè Bernat Bellot i sa muller han de satisfer el mal ús de la ferma d'espoli amb caràcter retroactiu: "dret dentrada per lo exovar aportat al dit Bernardo per la dita muller sua en temps de les nupties e



una nova càrrega econòmica. Es tracta del capital, que la condició de remença afegeix als imports negociats als acords d'esposalles<sup>920</sup>. La remença o pagament al senyor per la sortida del mas, s'ha de satisfer quan l'eixida comporta un canvi de senyoria<sup>921</sup>. Aquest import l'ha de satisfer la família de la muller cabalera, que marxa d'un mas i entra en un altre, que no depèn del mateix senyor. De la sortida d'aquest segon mas se n'encarrega el grup familiar, que incorpora el nou membre. Per aquesta raó, els grups familiars que ostenten la condició de remença, als esponsalícis s'especifica la definició amb fòrmules jurídiques com les següents:

“quod si dicta Guillelma avia se remembre del senyor en Pere des Bosc que ell reem bra a son cost et a sa mació ...”<sup>922</sup>.

“Itaque aixi com hi entra franch quitte que sen anas franch et quitte”<sup>923</sup>.

---

que en lo spolici de la dita dona deven requerir e haver ferma de senyoria del dit Pere des Bosch, axi com de senyor natural lur propi e de la quantitat del dot paguen al dit senyor deu solidos per centenar e per ferma de spolici” (Pergamí núm.49 AHMA). El segon document també està relacionat amb la família Bellot, que combina aquest cognom amb el de Batlle. És una escriptura del 3 de gener de l'any 1416, on Angelina, muller de Bernat Batlle es fa dona pròpia, soliu, afocada i de remença “et cum redimentis, intestis, eixorquis et cum aliis adimprvis et servitutibus, quibus alii homines et mulieres vestri proprii, solidi et afochati dicti castri de Sancti Vincenti vobis et vestris tenentur et sunt districtu” de Miquel des Bosc, pel fet d'haver entrat en el mas Batlle. L'esmentada Angelina també renuncia “quantum ad hec omni privilegio et consuetudini Barchinone et alterius civitatis, castri, ville, vel loci, et omni alii auxilio, iure, ratione et consuetudine..” (Pergamí núm.60 AHMA).

<sup>920</sup> L'any 1378, Constança filla de Gerald d'Altafulla, d'Òrrius, es redimeix de Pere de Cuba, prior del monestir de Sant Pere de Clarà amb el pagament de 96 sous (Fol.63 Manual 4 APSGVD).

<sup>921</sup> ROSA LLUCH BRAMON: “Remences redimits. El domini de l'Almoïna del Pa de La Seu de Girona (1331-1458)”, *Anuario de Estudios Medievales* 27/2,1992, i “El mas i la servitud en els segles XIV i XV. Una aproximació”. Girona, *Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles*, núm.19, 1998, pàgs. 85 a 94 .

<sup>922</sup> Promesa de 17 de juliol de 1381, de Bernat Ferrer, de Vilassar, a Jaume Grau de Santa Maria de Liost, en relació a Guillema, filla del primer (Fol. 139v Manual 4 APSGVD).

<sup>923</sup> Promesa de 1394 de Bernat Vail i Valençona, pares de Constança al seu gendre, pubill, Pere Crosanyes, d'Argentona, qui maridarà amb Constança, filla dels anteriors (Fol.8v Manual 5 APSGVD).

"Item firmavit instrumentum quod si dicta Antonia oportuerit exire per mortem suam de dicto manso suo quod posse ire cum omnibus bonis suis franca et quitia <sup>924</sup>.

Taula núm.35.-

<b>Promeses relacionades amb el pagament de l'eixida del mas (1377 a 1431)</b>				
<b>Data</b>	<b>De</b>	<b>Parròquia</b>	<b>A</b>	<b>Parròquia</b>
1377,6,7	Antoni Tolrà	Vilassar	Constança, filla de Guillem Morot	Vilassar
1378,1,28	Antoni Vail, àlies Bonany	Vilassar	Constança, filla de Gerald d'Altafulla	Òrrius
1378,7,11	Pere Puig	Argentona	Francesca	Vilassar
1379,3,13	Berenguer, fill i hereu de Pere Bosca, àlies Dor i Benvinguda	Vilassar	Agnès, filla de Bonanat Canal	Vilassar
1379,12,29	Jaume Grau, fill i hereu de Pere Grau	Vilassar	Saurina, filla de Berenguer Avella	Vilassar
1381,7,17	Bernat Ferrer (Guillema, filla)	Vilassar	Jaume Grau	Santa Maria de Liost
1381,10,24	Berenguer Oliver	Sant Esteve de Vilanova	Francesca, filla de Berenguer Vives	Vilassar
1394,12,20	Bernat Vail i Valençona, pares de Constança.	Vilassar	Pere Crosanyes	Argentona
1394,7,19	Berenguer Poal	Teià	Francesca, muller	Vilassar
1395,3,16	Bernat Flor, fill i hereu de Guillem Flor	Vilassar	Antònia, filla de Bernat Seguí	Argentona
1395,12,20	Sança, muller de Pere Roig aquest i Pericó, fill	Vilassar	Francesca, filla difunt Guillem Morot i Benvinguda)	Vilassar
1396,2,22	Francesca, hereva de Pere Sagalar i Geraldà.	Vilassar	Pere Serena	Vilassar

<sup>924</sup> Promesa de l'any 1409 de Pere Lluï, de Llavaneres, a Antònia, filla de Bernat Casals, de Vilassar (Fol.136 Manual 5 APSGVD).

<b>Promeses relacionades amb el pagament de l'eixida del mas (1377 a 1431)</b>				
<b>Data</b>	<b>De</b>	<b>Parròquia</b>	<b>A</b>	<b>Parròquia</b>
1397,1,17	Simonet I- sern, fill de Simó Isern	Alella	Constança, filla de Bernat Ca- sals	Vilassar
1397,2,14	Bernat Fer- rer, Guillel- ma i Bernat, fill	Vilassar	Angelina, filla de Bernat Fer- ragut	Sant Martí de Mata
1397,8,14	Francesca, fi- lla d'Antoni Vail	Vilassar	Antoni Cam- pins fill de Guj- llem Campins	Vilassar
1300,12,28	Bernat Riera i Margarida, filla	Vilassar	Bernat Colo- mer, fill de Sal- vador	Vilassar
1402,5,30	Arnau Costa i Jaume, fill	Premià	Bartomeua, fi- lla de Pere Sa- bater	Vilassar
1403,7,16	Bartomeu Tria (oncle de Pere)	Vilassar	Eulàlia, filla de Salvador Isern i muller de Pere Tria.	Vilassar
1407,6,11	Eulàlia, filla de Guillem Bergai i he- reva del mas Arola, àlies Mas	Vilassar	Pere Urestrell	Sant Esteve de Ripollet
1409,1,27	Pere Llull	LLavaneres	Antònia, filla de Bernat Ca- sals	Vilassar
1428,2,8	Antoni Fer- rer i fill, Pere	Vilassar	Francesca, fi- lla de Salva- dor Pons	Vilassar
1431,8,8	Jaume Pare- ra, fill i he- reu de Pere Parera	Vilassar	Francesca, fi- lla de Guillem Abril	Vilassar

L'úsdefruit de l'import del dot i de l'esponsalici per part de les mullers cabaleres ens adreça vers una reflexió de diferents aspectes econòmics i jurídics, relacionats amb els enllaços matrimonials, on hi ha un hereu. Com ja hem indicat amb anterioritat, amb l'heretament efectuat a les donacions inter vivos, els pares dels hereus i de les pubilles s'han reservat la detenció de l'úsdefruit de part dels béns del mas traspassat. Per tant, si hi ha conflicte amb el donant o donants de l'heretament, l'hereu pot perdre part del control del patrimoni familiar. Aquest patrimoni el recuperarà amb la mort d'aquells, que detenten l'úsdefruit. A les clàusules de diferents documents, com les dotacions, els deutoris de dot i els esponsalícis, trobem d'altres obligacions de l'hereu. Es

tracta de l'assegurança, de la percepció del dot i de l'esponsalici, que fonamentalment, es sustenta en els béns hipotecats del mas, per part de la muller cabalera. També, de l'úsdefruit futur dels béns maritals. A aquestes circumstàncies, hem d'afegir-hi la responsabilitat que l'hereu ha d'assumir envers els germans cabalers: els ha d'assegurar la percepció de la llegítimes materna i paterna i la seva "col.locació"<sup>925</sup>. Tot el que hem anat exposat fins aquí, ens demostra com les accions de l'hereu es troben limitades per unes coordenades econòmiques, que ha de tenir en compte. Per aquesta raó, Andrés Barrera González utilitza l'expressió de la "funció social de l'hereu" per a èpoques posteriors, acceptant-la més a nivell teòric que real<sup>926</sup>. En canvi, les aportacions d'altres investigadors, com Guy Bois, matitzen en certa manera la visió de Barrera, ja que assenyalen una decadència de la solidaritat dins les localitats rurals baix medievals<sup>927</sup>. La nostra documentació i la major part de la bibliografia consultada assenyalen que, malgrat les evidents limitacions de caire jurídic i econòmic, l'hereu continua controlant els diferents passos a realitzar al capdavant del mas. Aquesta iniciativa es materialitza amb l'escripturació de tota mena de contractes. Per la seva banda, la muller participa en aquests contractes, per a renunciar als drets, que li confereix la legislació vigent, i per a deixar constància escrita de la seva aprovació. Per tant, el paper que juga la muller de l'hereu, el trobem certament desdibuixat. Malgrat això, la limitació del

---

<sup>925</sup> En el testament del 22 de setembre de 1384 d'en Francesc Martí, de Vilassar, es contempla una subordinació del mas Martí, envers el mas Roudors. El testador, reclama per a la seva filla Salvadora "omnem dotem meam, quam habeo super toto manso vocato de Jacme Roudors, fratri meo, dicta parrochia de Vilaçario". Tots els seus fills i filles han d'heretar del mas Martí, segons la seva posició, i Guillema, la seva muller, apareix com a usufructuària i administradora dels béns del mas Martí i dels seus fills, amb la condició "dum vixerit caste et sine marito et sine amansio". En cas contrari, adreça la tutoria i l'administració dels seus béns al seu germà, Jaume Roudors, hereu del mas Roudors. Institueix com a hereu universal dels seus béns al seu fill Jaume. En substitució d'aquest, el succeiran els altres fills, segons l'edat, o els parents més propers (Fols.39v i 40 Manual 3 APSGVD). El 4 de gener de 1383, en Bernat Ferrer, àlies Estruch, de Vilassar, el mateix dia que fa heretament del mas Ferrer a favor del seu fill, en Bernat, satisfà al seu germà, Jaume Ferrer, de Sant Feliu d'Alèlla, 12 lliures com a drets de llegítimes materna i paterna, en relació al mas Ferrer, àlies Estruch (Fols.168v i 169 Manual 4 APSGVD).

<sup>926</sup> ANDRES BARRERA GONZÁLEZ: Casa, herencia y familia en la Cataluña rural, pàg.105

<sup>927</sup> GUY BOIS constata com a causes d'aquest descens de la solidaritat: la major mobilitat humana, el relaxament dels llaços familiars i una crisi de valors de variades dimensions psicològiques i morals, a La gran depresión medieval: siglos XIV-XV, pàg.159.

paper de l'hereu legalment existeix: ha d'assegurar el retorn de l'esponsalici i el dot, que talment s'haurà d'efectuar quan ell hagi mort.

En els esponsalícis, es ratifica la reserva d'una part del capital del dot, que ha de garantir a la muller cabalera, l'existència de numerari per a testar. És a dir, s'assegura un import mínim, perquè aquestes noies cabaleres realitzin les seves darreres voluntats. Segons Mercè Aventin, les noies cabaleres del Vallès Oriental d'aquesta època acostumen a tenir com a import reservat per a testar entre un 8% i un 27% de l'import del dot<sup>928</sup>. En el nostre cas, l'aportació pecuniària és força més elevada, ja que la xifra adreçada oscil·la d'un 12'5%<sup>929</sup>, un 50%<sup>930</sup> i la totalitat del dot<sup>931</sup>. Entre la gamma de possibilitats, que mostren els anteriors percentatges, les quantitats que predominen són les d'un 25% del dot, d'un 30%, d'un 50% i d'un 33%. La suma dels resultats anteriors representa la proporció d'un 73'2% respecte del total de la mostra. La resta de quantitats que van del 12'5% del dot a la totalitat del mateix, es presenta força diversificada, amb quantitats molt inferiors respecte a les predominants. Les quantitats, que es reserven per a garantir un mínim capital per a les darreres voluntats d'aquestes noies cabaleres, van des de les 5 lliures (100 sous) fins a les 50 lliures (1000 sous)<sup>932</sup>. D'entre les dues quantitats anteriors, els imports més acostumats, són els de 15 lliures, els de 10 lliures i els de 20 lliures<sup>933</sup>.

---

<sup>928</sup> MERCE AVENTIN PUIG: "Família i unitat d'explotació", pàg.478.

<sup>929</sup> A l'esponsalici, datat el 27 de gener de 1409, de Pere Llull, de Llanerres, a Antònia, filla de Bernat Casals, d'un dot de 1600 sous se n'adrecen 200 per a testar Antònia (Fol.135 Manual 5 APSGVD).

<sup>930</sup> El 24 d'octubre de 1381 l'esponsalici de Berenguer Oliver, de Sant Esteve de Vilanova, es concedeix a Francesca, filla de Berenguer Vives, 300 sous del dot d'aquella per a testar. El dot consisteix en 600 sous (Fol. 147 a 148 Manual 4 APSGVD).

<sup>931</sup> El 1477, es dota a Antònia, filla del difunt Bartomeu Botey i Eulàlia, de Premià. Es preveu per a testar, la totalitat d'aquell, 1000 sous, si Antònia mort amb infants. Si ho fa sense, s'adreçarà la meitat de l'import esmentat (Manuale decimum octavum 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>932</sup> El 26 de desembre de 1439, a l'esponsalici de Salvador Marc, de Vilassar, a favor d'Agneta, orfe de Joan Rovira, de Sant Pere de Roses, el dot és de 200 sous i el que es reserva per a testar és la meitat d'aquest, o sigui, 100 sous (Fol.99 Manual 8 APSGVD).

<sup>933</sup> L'any 1473 es dota a Joana, filla de Salvador Abril, difunt, i Agneta, amb 800 sous. Se n'adrecen la meitat, és a dir, 20 lliures per a testar (Manuale tertium decimum 1473 de Miquel Franquesa AHPB).

Els beneficiaris del dot femení i de l'esponsalici, tal i com hem vist quan observàvem les parts internes d'aquesta tipologia documental, depenen de les diferents circumstàncies en què es vegi sotmès el grup familiar<sup>934</sup>. En referència al dot, la primera beneficiària serà la muller vídua o separada que hagi marxat del mas o la casa marital. En absència d'aquesta, els que rebran l'import del dot seran els seus fills i, en cas d'eixòrquia o sigui de manca de descendents legítims, els qui l'hagin aportat o els hereus d'aquests darrers<sup>935</sup>. És a dir, el capital del dot haurà de sortir del mas, on hagi entrat la muller cabalera i retornar al seu grup familiar originari. Pel que fa l'esponsalici, també hi ha diferents possibilitats. Si la muller mor abans que el seu marit, sense descendència retorna al marit, ja que el matrimoni es considera finit<sup>936</sup>. Si el que mort amb anterioritat és l'espòs, l'esponsalici haurà de fer-se efectiu i anar a mans de la vídua, abans que aquesta abandoni el mas o casa del seu consort. Aquesta vídua serà usufructuària d'aquesta quantitat. Si la vídua té descendència llegítima del finat, els seus fills i filles seran els beneficiaris de l'esponsalici estipulat, a la mort de la seva mare. Si la vídua és eixorca, a la mort d'aquesta, l'escreix passarà als familiars més propers del marit difunt<sup>937</sup>.

En matrimonis de conveniència, com els que trobem a la major part dels que es concerten en aquesta època, no és d'estranyar que hi hagués cert tipus de discòrdia entre els cònjuges<sup>938</sup>. Aquest fet s'evidencia en l'escripturació de les darreres voluntats, on hi ha moltes dones i homes, sobretot homes, que no

---

<sup>934</sup> En aquest mateix període, a la França septentrional, segons JEAN-LOUIS FLANDRIN, a diferència de la meridional, que compta amb dret escrit i que transmet l'herència a un únic hereu, els parents més propers van perdent per influència del dret romà el "dret de recuperació d'herència". Aquest privilegi consisteix en la possibilitat dels parents de poder recuperar l'herència, que havia estat venuda o donada a un altre parent, si no hi havia hagut acord entre els seus companys de llinatge, a Orígenes de la família, pàg.26.

<sup>935</sup> És important assenyalar que els retorns de dots acostumen a aparèixer fraccionats en el seu pagament. D'igual manera que l'entrada del dot, es percep com una "injecció econòmica" per a l'economia del mas, el seu retorn comporta pèrdues pecuniàries importants. Per aquest motiu, s'ha de planificar el pagament del seu retorn.

<sup>936</sup> De fet, no ha escapat mai del control d'aquest. El que guanya el marit en aquesta situació, és el fet de treure's del damunt la hipoteca a la qual havia sotmès el seu patrimoni.

<sup>937</sup> El retorn dels béns aportats en matrimoni a la família d'origen és una prova del poder que mostren els grups familiars pagesos a l'Europa Baix medieval, en front de la familiar nuclear, HENRI BRESCH: "La Europa de las ciudades y de los campos (siglos XIII-XV)", pàg.411.

<sup>938</sup> Per poder arribar a entendre l'existència d'aquest tipus de matrimonis, només hem de fixar-nos que encara existeixen en països actuals. En aquest tipus d'unions el concepte d'estimació no precedeix l'enllaç, sinó que hauria d'aparèixer després.

deixen res de res a les seves consorts<sup>939</sup>. Si en algunes ocasions, les relacions conjugals poden ser problemàtiques, les mantingudes amb els descendents i els seus consorts també poden viure's amb conflictivitat. Per aquest motiu, a Catalunya, sorgeixen diferents legislacions, que garanteixen el retorn del dot aportat per la muller cabalera. L'any 1241, apareix la figura de l'opció dotal amb una pràgmatica del rei Jaume I<sup>940</sup>, que es ratifica i completa per disposicions posteriors. Entre aquestes, destaquem el "Recognoverunt Proceres" i una Constitució de l'any 1432, mitjançant la qual es regula, que les dones que han donat el seu vist-i-plau a la compra-venda de censals i violaris, no poden oposar-se a l'empara dels béns del seu marit<sup>941</sup>. Les mullers que vulguin acollir-se a l'opció dotal, hauran de demostrar l'entrega del dot i de la constitució de l'escreix o esponsalici. Aquesta legislació és seguida per d'altres lleis, com la Constitució "Hanc nostram", originada a les Corts a Perpinyà de l'any 1351, on s'imposa l'obligatorietat de la realització d'inventaris a les vídues usufructuàries, que vulguin conservar els drets de manutenció i vestuari, que han de garantir els hereus durant l'any de plor o primer any de dol<sup>942</sup>. L'esmentada Constitució també regula, que aquestes vídues usufructuàries no poden ésser desposeïdes dels béns del difunt marit, fins que no hagin recuperat l'import del dot i de l'esponsalici<sup>943</sup>. Així doncs, veiem com la internalització de la crisi per la família, també afecta a les disposicions legislatives, que han d'anar acomodant-se a la realitat d'aquell període. Per

---

<sup>939</sup> Guillem Aroles en el seu testament, datat el 9 de març de 1362, d'adreça una quantitat superior als llegats religiosos (200 sous) en relació a l'import que destina als seus familiars i institueix com a hereus universals als pobres de Crist (Fol.162 Manual APSGVD). El testador morirà poc temps després. El document s'escriptura: "obit Guillem ses Arolas bort". Per la mateixa font, sabem que s'han de satisfer 100 sous perquè Guillem és eixorc (Fol.115v Manual 1 APSGVD). El 8 de setembre de 1418, al testament de Ròmia, muller de Pere Riera, de Vilassar, els únics llegats que apareixen són de caràcter religiós (Fols.117v i 118 Manual 3 APSGVD).

<sup>940</sup> Dret que protegeix a la muller davant de la possibilitat d'embargament dels béns del seu marit. Abans, de fer efectiva l'empara dels béns d'aquell, s'avaluarà els béns mobles, per a satisfer el dot i l'esponsalici que li correspongui a la muller i, si no n'hi ha prou, es completarà amb els béns immobles del consort, a GUILLEM M BROCA: Historia del derecho de Cataluña, pàg.816.

<sup>941</sup> GUILLEM M BROCA : Historia del derecho de Cataluña, pàgs.816 a 821.

<sup>942</sup> PERE BENITO i MONCLÚS: Viure al Vilassar del Quatre-Cents, pàg.8 i GUILLEM M BROCA : Historia del derecho de Cataluña, pàgs.851 a 863.

<sup>943</sup> GUILLEM M BROCA : Historia del derecho de Cataluña, pàgs.863 a 874.

tant, les Corts de Perpinyà poden contemplar-se com una resposta de les classes dirigents del moment davant de la pèrdua demogràfica, sorgida arran de la pestilència i de l'emigració a les ciutats<sup>944</sup>. Malgrat tot, continuaren les picarabaralles entre vídues usufructuàries i alguns dels seus parents. Entre aquests, podem assenyalar la situació d'Antònia, vídua de Pere Colomer, àlies Olzina, de Vilassar. L'any 1473, endega tota una sèrie de gestions per a recuperar el dot de 10 lliures, aportat durant el temps de noces amb Pere Colomer. Protagonitza una procura a favor de Simó Soler, nebot seu de Santa Agnès de Malalanyanes, perquè la representi en l'avinença i la concòrdia que s'ha de dur a terme amb Salvador Colomer del Camí, de Vilassar, que apareix com a regent i administrador del mas d'en Colomer Olzina, el seu avi. Aquest darrer accepta el pagament demanat i promet la restitució de l'import en dos terminis de 5 lliures cadascun<sup>945</sup>. Nou mesos després, el 7 de novembre de 1473, es fa efectiu el primer pagament<sup>946</sup>. En aquesta mateixa data, l'Antònia aprova tots els afers, que s'han dut a terme a l'esmentada concòrdia<sup>947</sup>.

En d'altres ocasions, la documentació ens aporta poder conèixer d'altres situacions, que no mostren cap tipus d'enfrontament. Podem esmentar el cas de dues vídues, sogra i jove, que col·laboren entre elles, quan s'esdevé la mort de l'hereu. Es tracta d'Antònia, vídua de Vicenç Oller, pescador de Vilassar, i de Margarida, la mare de Vicenç. En el testament d'aquest vilassarenc, datat el 26 de juny de 1434, el testador reconeix a la seva muller un dot de 32 lliures, institueix a la seva mare Margarida com a usufructuària i al seu fill Joan, com a hereu universal<sup>948</sup>. El 30 de juny del mateix any, dia en què l'esmentat Vicenç mor<sup>949</sup>, la seva mare Margarida i la ja vídua Antònia, en presència de Pere

---

<sup>944</sup> D'aquest aspecte n'hem parlat a l'apartat de Les donacions a l'hereu i a la pubilla.

<sup>945</sup> Fol.172 Manual 8 APSGVD.

<sup>946</sup> Fol.172v Manual 8 APSGVD.

<sup>947</sup> Fols.172v Manual 8 APSGVD.

<sup>948</sup> Testament de Vicenç Oller (Fols.35v i 36 Manual 6 APSGVD). Més endavant, el 29 d'agost de 1434, Margarida entrega a la seva jova Antònia l'import del dot, 5 lliures "per augmento" (esponsalici) i 2 lliures de deixa testamentària del finat (Diversorum 133 APSGVD). Aquesta parella té quatre fills: en Joan (l'hereu), en Pere, la Caterina i la Margarida (Diversorum 25 APSGVD).

<sup>949</sup> Fol.131bis Manual 7 APSGVD.



Sabater<sup>950</sup>, de Vilassar, i d'Alfons de Sevilla, del Regne de Castellà, realitzen l'inventari dels béns del difunt pescador<sup>951</sup>. Mercès a aquest document, podem conèixer detalls de la vida quotidiana d'aquests personatges, que viuen al veïnat de Mar de Vilassar, i veure com els pescadors compaginen les feines marítimes amb el conreu d'alguns horts<sup>952</sup>. Antònia tomarà a maridar. Ho farà amb en Pere Sabater, de Vilassar. Més tard, l'any 1442, una filla d'Antònia i del difunt Vicenç Oller, la Margarida, aportarà en concepte de dot 500 sous, a Salvador Colomer, fill de Bartomeu Colomer i Nicolaua, de Vilassar<sup>953</sup>.

Taula núm.36.-

Esponsalícis de 1349 a 1481							
Data	de	Parròquia	a	Parròquia	Dot	Esponsalíci	Béns hipotecats
1349,10,20	Bartomeu Vives	Premià	Eulàlia, filla de Pere Castelar	Vilassar	40 lliures	20 lliures	Mas Vives (benefici de Sant Hilari Seu de Barcelona)
1354,1,8	Jaume Roudor, fill d'Arnau	Vilassar	Sança, filla de Guillem Carbonell	Vilassar	47 lliures i mitja	23 lliures i 15 sous	Mas Roudor (Bernat de Sant Vicenç, senyor de la Casa de Premià)
1360,8,27	Guillem, fill de Pelegrí Carbonell, difunt	Vilassar	Guillelma, filla de Bernat Casals	Vilassar	1500 sous	750 sous	Mas Carbonell (monestir de Sant Pol de Mar)
1363,3,2	Pere Gaiserran, fill de Bonanat	Vilassar	Francesca, filla de Ferrer Sabater, difunt	Vilassar	30 lliures	15 lliures	Mas Grau (Pere des Bosc)
1365,8,10	Pere Lladó	Vilassar	Sança, filla de Pere Cuquet	Vilassar	25 lliures	11 lliures i mitja	Mas Lladó (Santa Maria d'Estrac)
1365,11,2	Salvador Isern, fill i hereu de Simó Isern i Sança	Vilassar	Guillelma, filla de Guillem Colomer, difunt	Vilassar	60 lliures	30 lliures	Mas Isern (Pere des Bosc i franquessa reial)
1366,11,6	Arnau Bofill	Tiana	Saurina, filla d'Arnau Roudors	Vilassar	60 lliures	30 lliures	Mas .... (monestir de Sant Cugat)

<sup>950</sup> Un dels deutors del difunt Vicenç Oller, segons consta a Fol.131v Manual 7 APSGVD i a PERE BENITO i MONCLÚS: "Document núm 4" de *Viure al Vilassar del Quatre-Cents*, pàgs. 108 i 109.

<sup>951</sup> Fol.132 Manual 7 APSGVD i a PERE BENITO i MONCLÚS: "Document núm 5" de *Viure al Vilassar del Quatre-Cents*, pàgs. 110 a 112.

<sup>952</sup> PERE BENITO i MONCLÚS: *Viure al Vilassar del Quatre-Cents*, pàg.33.

<sup>953</sup> *Diversorum* 29 APSGVD.

Esponsalícis de 1349 a 1481							
Data	de	Parròquia	a	Parròquia	Dot	Esponsalíci	Béns hipotecats
1372,1,2	Salvador Isern, fill i hereu de Simó i Sança	Vilassar	Francesca (filla de Pere Aroles)	Vilassar	50 lliures al casament	25 lliures	Mas Isern (franquesa reial i ara Pere des Bosc)
1372,1,11	Pere Grau, fill i hereu d'Arnau Garau	Cabrera	Alamanda, filla de Pere Estrany	Vilassar	60 lliures	30 lliures	Mas Grau (Bernat Sant Vicenç, senyor casa de Premià)
1372,5,2	Antoni Teià	Barcelona	Bartomeua, filla de Pere Colomer	Premià	80 lliures	40 lliures	---
1372,10,4	Bernat Casals	Vilassar	Valençona, filla de Bernat Farnades	Òrrius	70 lliures	35 lliures	Mas Casals (Pere des Bosc)
1372,11,22	Bernat Soler	Premià	Francesca, filla de Gerald d'Altafulla	Òrrius	50 lliures	25 lliures	Mas Soler (Benefici Santa Margarida Seu de Barcelona).
1373,3,24	Bernat Cisa	Premià	Sança, filla difunt Bernat Julià	Vilassar	50 lliures	25 lliures	Mas Cisa (Almoina Seu de Barcelona)
1376,2,11	Bernat Gener, fill de Pere Gener	Cabrera	Sança, filla de Martí Joan	Teià	30 lliures	15 lliures	Mas Cabrera (Pere des Bosc)
1376,6,8	Bernat Riquer	Premià	Guillelmona, filla de Pere Botey	Premià	80 lliures	40 lliures	Mas Riquer (Pere des Bosc)
1377,2,2	Jaume Flor, i Guillem, fill	Vilassar	Margarida, filla de Berenguer Riera (muller de Guillem)	Vilassar	50 lliures	25 lliures	Mas Marquès (Pere des Bosc)
1377,3,7	Berenguer Tió, fill i hereu de Jaume Tió i Saurina	Premià	Saurina, filla de Bernat Bassa	Òrrius	50 lliures	25 lliures	Mas Tió (benefici de Santa Margarida de la Seu de Barcelona)
1377,3,7	Guillem Vives	Vilassar	Guillelma, filla difunt Bernat Serra	Vilassar	30 lliures	15 lliures	Mas Vives (monestir de Sant Pol de Mar)
1377,6,7	Antoni Tolrà, fill de Bernat Tolrà	Vilassar	Constança, filla de Guillem Morot	Vilassar	60 lliures	30 lliures	Mas Tolrà (Pere des Bosc)
1378,1,6	Pere Vail, àlies Bonay, i Antoni, fill	Vilassar	Constança, filla de Saurina i del difunt Gerald d'Altafulla	Òrrius	40 lliures	20 lliures	Mas Vail (Pere des Bosc)
1379,3,13	Berenguer, fill i hereu de Pere Boscà, àlies Dor i Benvinguda	Vilassar	Agnès, filla de Bonanat Canal	Vilassar	30 lliures	15 lliures	Mas Boscà (altar Santa Maria de l'església de Vilassar)

Esponsalícis de 1349 a 1481							
Data	de	Parròquia	a	Parròquia	Dot	Esponsalíci	Béns hipotecats
1379,8,13	Arnau Sayol i Arnau, fill	Alella	Constança, filla de Guillem Carbonell i muller del fill	Vilassar	120 lliures	60 lliures	Mas Sayol (alou)
1379,12,29	Jaume Grau fill i hereu de Pere Grau	Vilassar	Saurina, filla de Berenguer Avella	Vilassar	40 lliures	20 lliures	Mas Grau (Pere des Bosc)
1381,10,24	Berenguer Oliver	Sant Esteve de Vilanova	Francesca, filla de Berenguer Vives	Vilassar	30 lliures	15 lliures	Mas Oliver (Pere de Montornés, senyor del castell de Montornés)
1383,1,1	Guillem Carbonell i Bernat, fill	Vilassar	Bonanata, filla de Raimon Macià i muller de Bernat	Premià	110 lliures	55 lliures	Mas Carbonell (monestir de Sant Pol de Mar)
1383,2,12	Bernat Ferrer, pare i fill	Vilassar	Antònia, filla de Pere Pons i muller Bernat Ferrer, fill	Vilassar	40 lliures	20 lliures	Mas del Ferrer (Pere des Bosc)
1383,8,13	Francesc Pastrany, fill de Pere Pastrany	Ripoll	Guillema, filla de Bernat Ferrer i muller Francesc	Vilassar	40 lliures i un vestit nupcial	20 lliures	----
1383,12,29	Francesc Grau i Pere, fill	Sant Martí de Mata	Sança, filla de Guillem Vives i muller Pere	Vilassar	40 lliures	20 lliures	Mas Grau (monestir de Sant Pere de Barcelona)
1383,12,29	Pere Serra, fill de Bartomeu, i hereu del mas Morell	Vilassar	Maria, muller i filla de Berenguer Agell i Elj senda	Vilassar	30 lliures	15 lliures	Mas Morell (Pere des Bosc)
1394,7,19	Elisenda, muller de Berenguer Poal i Berenguer, fill	Teià	Francesca, filla de Bernat Casals i muller de Berenguer Poal, fill	Vilassar	100 lliures	50 lliures	Mas Poal (monestir de Sant Miquel del Fai)
1395,3,16	Guillem Flor fill i hereu, Guillem Flor	Vilassar	Antònia, filla de Bernat Seguí	Argentona	60 lliures	30 lliures	Mas Flor (Miquel des Bosc)
1395,6,6	Bernat Martí, fill i hereu de Bernat Martí	Teià	Salvadora, filla de Guillema i Francesc Martí, difunt	Vilassar	50 lliures	25 lliures	Mas Martí (monestir de Sant Miquel del Fai)
1395,12,20	Sança, muller de Pere Roig aquest i, fill, Pericó	Vilassar	Francesca, filla del difunt Guillem Morot i Benvinguda	Vilassar	40 lliures	20 lliures	Mas Roig (Franqueses de Montcada que té Miquel des Bosc)
1396,6,4	Berenguer Boada	San Sadurní de Montornès	Francesca, filla de Salvador Isern	Vilassar	100 lliures	50 lliures	Mas Boada

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)  
 Montserrat Richou i Llimona

<b>Esponsalícis de 1349 a 1481</b>							
<b>Data</b>	<b>de</b>	<b>Parròquia</b>	<b>a</b>	<b>Parròquia</b>	<b>Dot</b>	<b>Esponsalici</b>	<b>Béns hipotecats</b>
1397,1,17	Simó Isern, Valençó i Simonet, fill	Alella	Constança, filla de Bernat Casals	Vilassar	70 lliures	35 lliures	Mas Isern (Joan des Pla de Barcelona, doctor en lleis)
1397,2,2	Alemaný Eimeric, àlies Perpinyà, i Salvador, fill	Vilassar	Eulàlia, filla de Guillem Armençol.	Vilassar	25 lliures	12 lliures i 10 sous	Mas Perpinyà (Miquel des Bosc)
1397,2,14	Bernat Ferrer, Guilhelma i Bernat, fill	Vilassar	Angelina, filla de Bernat Ferragut	Sant Martí de Mata	40 lliures	.....	Mas Ferrer (Miquel des Bosc)
1398,6,16	Bernat Pujol àlies Puig	Cabrera	Eulàlia, filla de Bernat Julià i Sança	Vilassar	40 lliures	20 lliures	Mas Puig (Rectoria de Santa Maria de Caldes)
1398,7,28	Jaume Sala, fill de Bernat Sala i Saurina	Premià	Francesca, filla de Berenguer Tió i Saurina	Premià	60 lliures	30 lliures	Mas Sala (altar de Sant Silvestre de la Seu de Barcelona)
1398,9,1	Bernat Vail i Valençó, filla (Pere, fill de Valençó)	Vilassar	Clara, filla de Guillem Seguí	Argentona	60 lliures	30 lliures	Mas Vail (Miquel des Bosc)
1402,5,30	Arnau Costa i Jaume, fill	Premià	Bartomeua, filla de Pere Sabater	Vilassar	40 lliures	20 lliures	Mas Costa Estrader (monestir de Sant Pere de les Puelles de Barcelona)
1403,7,16	Pere Tria, hereu i fill del difunt Pere Tria	Vilassar	Eulàlia, filla de Salvador Isern	Vilassar	50 lliures	25 lliures	Mas Tria (alou)
1403,11,7	Pere Ferrer i Antoni, fill	Vilassar	Constança, orfe de Pere Jofre	Òrrius	30 lliures	15 lliures	Mas Pere Ferrer o Piferrer (Priorat de Sant Pere de Clarà)
1403,12,27	Jaume Roudor i Jaume, fill	Vilassar	Sança, filla de Bernat Casals	Vilassar	80 lliures	40 lliures	Mas Roudors (alou)
1405,6,21	Antoni Vicens	Sant Andreu de Llavanes (terme del castell de Mataró)	Margarita, filla de Pere Serra	Vilassar	30 lliures	15 lliures	Mas Vicenç (senyor del castell de Mataró)
1408,3,11	Antoni Aulada	Santa Maria de Mataró	Salvadora, filla d'Arnau Castellar	Vilassar	30 lliures	---	----
1409,1,27	Pere Llull	LLavaneres	Antònia, filla de Bernat Casals	Vilassar	80 lliures	15 lliures	Mas Llull

Esponsalícis de 1349 a 1481							
Data	de	Parròquia	a	Parròquia	Dot	Esponsalíci	Béns hipotecats
1411,2,1	Berenguer Marquès i Pere, fill	Vilassar	Eulàlia, muller de Pere i filla de Nicolau Colomer	Vilassar	25 lliures	12 lliures i 1/2	Mas del difunt Mora, àlies Marquès (Benefici de Sant Joan de l'església de Santa Maria de Mataró)
1411,2,2	Berenguer Amat	Vilassar	Francesca, vídua de Pere Cuyet	Sant Vicenç de Vallromanes	10 lliures	15 lliures	Mas Amat (...)
1428,2,8	Antoni Ferrer i fill, Pere	Vilassar	Francesca, filla de Salvador Pons	Vilassar	40 lliures	20 lliures	Mas Pere Ferrer (Priorat de Sant Pere de Clarà d'Argentona)
1429,6,16	Guillem Prats, carnisser	Barcelona	Clara, futura muller i orfe de Guillem Lladó, àlies Rodon, i Bartomeua ara muller de Guillem Marquès àlies Rodon, de Cabrera.	Cabrera	35 lliures	17 lliures	---
1429,6,25	Antoni Fontanills, fill de Pere Fontanills i Eulàlia	Teià	Rafaela, filla de Francesc Gil i Eulàlia	Tiana	100 lliures	50 lliures	Mas Fontanills
1429,8,1	Jaume Seguí i Antoni, fill	Cabrera	Antònia, filla de Bernat Canyet i Francesca	.....	15 lliures	7 lliures i 10 sous	Mas Seguí
1429,8,3	Pere Colomer i Antoni, fill	Premià	Eulàlia, filla de del difunt Vernat Julià i d'Eulàlia, ara muller de Pere Colomer	Òrrius Premià	20 lliures	10 lliures	---
1431,8,8	Pere Parera i Jaume, fill	Vilassar	Francesca, filla de Guillem Abril	Vilassar	50 lliures	25 lliures	Mas Parera (Miquel des Bosc)
1434,1,24	Bartomeua, vídua de Salvador Julià, i Vicenç, fill	Vilassar	Margarida, filla de Pere Colomer	Sant Vicenç de Vallromanes	30 lliures	15 lliures	Mas Julià (tatxat)
1434,12,28	Francesc Riera i Miquel, fill	Vilassar	Bartomeua, filla de Bartomeu Estrany	Sant Esteve de Vilanova	20 lliures	10 lliures	.5 lliures
1439,12,26	Bartomeu March i Salvador, fill	Vilassar	Agneta, fill de Joan Rovira, difunt	Sant Pere de Roses	10 lliures	5 lliures	Mas Marc
1442,6,1	Salvador Colomer, fill de Bartomeu i Nicolau	Vilassar	Margarida, filla del difunt Vicenç Oller i Antònia, ara muller de Pere Sabater	Vilassar	25 lliures	12 lliures	No es concreten

Esponsalícis de 1349 a 1481							
Data	de	Parròquia	a	Parròquia	Dot	Esponsalíci	Béns hipotecats
1449,12,27	Salvador Colomer, fill de Salvador Colomer	Vilassar	Joana, filla d'Antoni Riera	Vilassar	30 lliures	15 lliures	Sense especificar
1450,1,25	Pere Avella, Francesca i fill, Joan	Vilassar	Caterina, filla de Pere Parera i Blanca	Vilassar	50 lliures	35 lliures	Mas Avela (Priorat de Sta, Maria de Montalegre)
1451,2,6	Jaume Marent i Bartomeu, fill	Premià	Margarida, filla d'Antoni Riera i Joana	Vilassar	40 lliures i un cofre amb joies	20 lliures	No s'especifica
1453,4,18	Antoni Guirau, sastre de lli	Mataró	Antònia, filla de Salvador Estruch, àlies Ferrer de la Font	Vilassar	25 lliures	12'50 lliures	---
1445,5,17	Pere Doy, fill de Galcerà Doy i Antònia	Arenys	Joana, filla de Jaume Arnau i Joana, difunta	Cabrera	100 lliures	50 lliures	---
1446,5,14	Guillem Pere Ballot, fill de Bartomeu Aroles, àlies Ballot	Argentona	Cipriana, filla de Llorenç Fàbregues i Iolanda	Tiana	80 lliures	....	---
1451,7,10	Bernat Isern, fill d'Antoni Isern i Eufrasina, difunts	Teià	Eulàlia, filla de Miquel Batlle i Angelina	Castell de Montcada	60 lliures	....	---
1451,7,18	Rafael Mora, fill de Bernat Mora, difunt i Eulàlia	Premià	Antònia, filla Pere Galceran i Antònia, difunta	Bellpuig	50 lliures	....	---
1453,4,18	Antoni Guirau, sastre de lli	Mataró	Antònia, filla de Salvador Estruch, àlies Ferrer de la Font	Vilassar	25 lliures	12'50 ll	---
1458,3,3	Jaume Revol fill del difunt Bartomeu Revol, i Angelina, i Jaume d'Altafulla, parent	Badalona  Òrrius	Antònia, filla d'Antoni Campins i Salvadora, difunts	Vilassar	30 ll	....	---
1458,10,8	Jaume Llobet, fill de Raimon Valls i Sança difunts	Barcelona i habitant de Sta Perpètua de la Mogoda	Clara, filla de Pere Ponseta, àlies Tria, i Iolanda	Vilassar	100 lliures	50 lliures	---
1461,2,6	Joan de Maspon, àlies Ginesta	Sant Vicenç de Vallromanes	Joana, filla de Margarida, vídua de Vicenç Julià	Vilassar	18 lliures	11 lliures	Mas Ginesta
1464,4,14	Bartomeu Català, "fill emancipat e heretat den Anthony Cathala" i orfe de Clara	Sta. Maria de Mataró	Aldonça, filla de Bernat Sala, àlies Mayol, difunt, i de Salvadora	Cabrera	80 lliures	40 lliures	Mas Català

Esponsalícis de 1349 a 1481							
Data	de	Parròquia	a	Parròquia	Dot	Esponsalíci	Béns hipotecats
1465,12,27	Pere Pons, fill d'Antic Pons i Constantça	Vilassar	Maria, filla d'Antoni Farnades i Caterina	Teià	50 lliures	25 lliures	---
1467,7,24	Bernat Miquel Cisa, fill de Bonanat Gil, àlies Cisa i de Rafaela, i nét de Bernat Cisa, pare de Rafaela	Premià Tiana Premià	Eulàlia, filla del difunt Bartomeu Botey i Eulàlia	Premià	80 lliures	40 lliures	---
1469,8,25	Salvador Pi	Premià	Elionor, filla del difunt Vicenç Julià i Margarida	Vilassar	18 lliures	4 lliures (tatxat 6 ll)	---
1471,3,9	Pere Marquès, fill de Pere Marquès, difunt, i Margarida	Vilassar	Eulàlia, filla de Bartomeu Ribes, pellicer, i Eufrasina	Barcelona	.20 lliures i altres béns	10 lliures	---
1473,2,4	Joan Casa, fill de Bernat Cabus, àlies Casa, difunt, i Nadala, senyora útil i propietària del mas Casa	Premià	Joana, filla de Salvador Abril, difunt, i Agneta	Vilassar	60 lliures	30 lliures	---
1473,2,27	Pere Ferrer, fill de Jaume Ferrer, difunt i d'Angelina	Premià	Eulàlia, filla de Bartomeu Soler, mercader, difunt, i d'Isabel	Barcelona	.180 ll dot mare. .90 ll d'escreix del pare .cases .cens de 135 sous de terres .Altres béns mobles i immobles	47 lliures	---
1473,8,22	Llorenç Julià, fill del difunt Vicenç Julià i de Margarida	Vilassar	Francina, filla de Salvador Colomer del Camí i Joana	Vilassar	30 lliures i un cofre	15 lliures	Mas Julià
1476,1,30	Joan Roselló, àlies Rosell, fill de Rafael Roselló i Salvador, difunts	Premià	Angelina, vídua de Pere Mora, i filla de Pere Tay, difunt i d'Eulàlia	Premià Premià	38 ll (incloses 30 ll aportades en un l'r matrimoni)	---	---

Esponsalícis de 1349 a 1481							
Data	de	Parròquia	a	Parròquia	Dot	Esponsalíci	Béns hipotecats
1476,11,30	Marc Aiguaviva, fill de Joan Aiguaviva difunt, i de Joana	Arenys	Angelina, filla de Bartomeu Botey, menor difunt, i d'Eulàlia	Premià	70 lliures	25 lliures	---
1476,11,30	Gabriel Rovira, fill de Bernat Rovira i Francina, difunts	Cabrera (habitant) Sta. Maria de Mataró	Miquela, vídua de Jaume Reriol àlies Altafulla, i filla de Jaume Toxoner i Salvadora	Órrius Arenys	45 lliures	---	Mas Altafulla
1477,2,27	Jaume Corbera, fill del difunt Miquel Corbera i d'Angelina	Teià	Antònia, filla del difunt Bartomeu Botey i d'Eulàlia	Premià	50 lliures	25 lliures	---
1477,3,22	Pere Boter, hereu univergsal del difunt Bartomeu Boter, difunt i fill de Bartomeua	Premià	Caterina, filla dels difunts Jofre Rossell, sastre, i Antònia	Granollers	40 lliures	20 lliures	Mas Boter
1482,4,18	Gabriel Tay i Eulàlia Taya	Premià	Guillem Estaper (Eulàlia, mare de Gabriel i de Guillem)	Collsabdell	....	....	---
1478,12,19	Guillem Ferrer, fill del difunt Bernat Ferrer, àlies Salat, i de Jaumeta	Sant Genís dels Agudells	Joana, filla de Joan Rafart i Eulàlia, difunta	Vilassar	45 lliures	22 lliures	Mas Salat
1479,7,25	Bartomeu Puig, fill i hereu universal del difunt Antoni Puig, i Antònia	Cabrera	Clara, filla de Salvador Bartomeu i Antònia	Cabrera	55 lliures:	27 lliures	---
1481,2,24	Pere Mas, fill de Pere Mas i d'Elionor, difunta	Badalona	Clara, filla de Bartomeu Boter difunt, i Bartomeua	Premià	40 lliures	20 lliures	Mas Mas
1481,9,15	Mateu Leget fill de Manuel Leget i de Maria, difunts	Badalona	Isabel, filla de Joan Terrades, àlies Pons, difunt i d'Antònia, ara muller de Llorenç Partella	Cabrera  Premià	40 lliures i un cofre amb joies	20 lliures	Béns propis que no s'esmenten



#### 4.2.4.- L'EIXOVAR O EL DOT DEL PUBILL

Gairebé la totalitat de la bibliografia consultada mostra un consens generalitzat envers l'explicació de l'eixovar. Aquest es planteja com el pagament que es satisfà, quan hi ha una inversió de l'ordre natural dels esposos<sup>954</sup>. És a dir, quan la muller és la pubilla i, per tant, apareix com a successora al capdavant del mas. En aquesta situació, el futur marit serà qui entrarà al mas, que haurà acabat d'heretar la seva muller<sup>955</sup>. Per aquest motiu, Guillem M Brocà defineix l'eixovar com un "dot al revés"<sup>956</sup>. Mentre la pubilla aporta l'heretament en concepte de dot, el cabaler o pubill entrega, o més aviat promet fer-ho, una quantitat en metàl·lic, que és l'eixovar. Amb aquest import s'intenta acomplir, com en el cas del dot, dues finalitats: contribuir a les càrregues del matrimoni i garantir el futur del cabaler, quan arribi la dissolució del matrimoni<sup>957</sup>. Cal insistir, però, en un fet, assenyalat per Jesús Lalinde, quan ens adverteix del perill de confondre el dot femení amb l'aportació econòmica de l'eixovar<sup>958</sup>. Per a l'esmentat autor, bàsicament, les diferències

---

<sup>954</sup> "Desde el punto de vista jurídico, lo importante es que, por una o otras circunstancias, cuando ha existido una inversión en el orden natural económico de los esposos, esto es, cuando la posición de la esposa ha sido muy superior a la del esposo, se ha adoptado el viejo modelo del esponsalicio o dote marital, pero constituido por ella en la misma forma que anteriormente lo había hecho él", a JESUS LALINDE ABADIA: Los pactos matrimoniales catalanes, pàg. 208. No hi ha un consens unànim en relació l'eixovar, ja que ANDRÉS BARRERA GONZÁLEZ es qüestiona les possibles finalitats d'aquesta donació, sense mostrar cap preferència envers les hipòtesis que planteja. Per aquest investigador, l'entrega de l'eixovar podria estar relacionada tant per la inversió dels papers dins del matrimoni i davant del patrimoni, com per l'entrada d'un nouvingut, sense terres i pel joc de l'oferta i la demanda. Així doncs, davant d'una oferta minsa de pubilles, el mercat matrimonial no es correspondria amb una oferta superior de cabalers, a Casa, herencia y familia en la Cataluña rural, pàg.115.

<sup>955</sup> Parlem en termes generals, ja que en el cas d'algunes vídues pubilles no és així.

<sup>956</sup> GUILLEM M BROCÀ: Historia del derecho de Cataluña, pàg.826.

<sup>957</sup> JESUS LALINDE ABADIA comenta que el mot de "pubill", ja denota una dependència d'aquest envers la seva muller pubilla, ja que "pubill" deriva de la posició, que desenvolupa la muller al capdavant del mas i, per tant, és una situació que li ve donada al cabaler, que entra com un estrany, a Capitulaciones y donaciones matrimoniales en el derecho catalán, pàg.221 i 228.

<sup>958</sup> JESUS LALINDE ABADIA: Capitulaciones y donaciones matrimoniales en el derecho catalán, pàg.221.

entre ambdues figures jurídiques es fonamenten, en que l'eixovar no conté els privilegis del dot i, a més a més, és una aportació de caràcter voluntari<sup>959</sup>. Com a conseqüència d'això, segons la legislació d'aquell moment, la situació d'un cabaler pubill està desprotegida si la comparem amb la d'una muller cabalera.

A la documentació consultada, gairebé l'únic terme que s'escriptura per a definir el concepte d'eixovar és el de dot<sup>960</sup>. A partir de la segona meitat del segle XV, el mot d'eixovar comença a aparèixer documentat. El constatem per primera vegada, el 20 d'abril de l'any 1477, en els Capítols Matrimonials entre Antoni Abril, fill de Salvador Abril i Joana, difunts, de Vilassar, i Francina, filla de Salvador Bartomeu i Antònia, de Cabrera. Francina ha rebut per donació paterna la casa o mas Agell. A més a més, se

“li dona tota la vaxella axi de vi com de gra e altres bens mobles del dit mas e totes les terres honors e possessions del dit mas pertanyents...debeses, axi plantades de vinya com de lauro, e altres qualsevol sis volien, sien en alou o en feu, e per qualsevol senyor se tingan...a certos censos en les cartes antigues del dit mas continguts especificats”<sup>961</sup>.

Com és habitual en els heretaments o donacions intervivos el donatari estipula unes condicions, que només fan referència a l'import adreçat per a testar Francina:

“sots tal pacte e condicio, ço es, que si la dita Francina moria ab infants hu o molts de legitim e carnal matrimoni procreats, qui o

---

<sup>959</sup> Entre aquests privilegis esmenta l'opció dotal i la tenuta, així com la utilització d'una hipoteca voluntària en comptes d'una de tipus legal.

<sup>960</sup> A una època d'eixovar del 5 de març de 1370 de Saurina Rafarda a favor de Guillem Abril, germà de Bernat, marit de Saurina, podem llegir “quod dedistis mihi ad mea voluntate septem libras et mediam quas mihi debebatis ratione dotis dicti mariti mei, fratris vestri” (Fol.8 Manual 2 APSGVD).

<sup>961</sup> Plec de Capítols Matrimonials de 1452-1482 i Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB. Aquesta font ens informa, que Salvador Bartomeu és l'hereu del mas Agell, per la seva difunta mare, que es deia Vicenta, i que aquesta l'havia heretat, per via testamentària, de Bartomeu Agell, notari reial de Barcelona.

algun dels quals provindrà a edat de fer testament, que en tal cas ella puxa testar e fer ses voluntats...”.

Si Francina mort sens infants, podrà testar amb 20 lliures, i tot el que ha rebut en donació serà retornat al seu pare o a l'hereu d'aquest. A continuació, Antoni Abril emparaula l'entrega d'un eixovar de 50 lliures, 30 de les quals s'entregaran 15 dies abans del matrimoni:

“Anthoni Abril constituheix e aporta per son axovar a la dita Francina, esdevenidora muller sua, e en lo dit mas Agell a ella per lo dit pare seu dessus seu donat sinquanta lliures... convertidores en vestir e abillar la dita Francina e en profits e utilitats del dit mas Agell”.

L'eixovar es complementa amb l'aportació d'un censal mort, que val 20 lliures i 8 sous, i mercès al qual es cobraran 28 sous i 11 diners anyals de Pere Vives, Bartomeu Vives i Gabriel Vives, fills de Pere Vives de Vilassar. Aquest censal mort el tindrà Francina “tots temps durant lo present matrimoni entre ells”.

En aquesta font, també contemplem una utilització errònia dels termes jurídics “espoli” i “carta dotal”, ja que el que veritablement es realitza és una hipoteca de l'eixovar sobre els béns del mas Agell<sup>962</sup>:

“Item la dita Francina fahent ab e pres consentiment del dit Salvador Bartomeu, pare seu, fa e ferma spoli o carta dotal al dit Anthoni Abril, esdevenidor marit seu, de les dites sinquanta lliures, a ella per ell dessus per son dot axovar, constituydes e aportades, compres lo dessus dit, les quals salva e assegura a ell e als seus en sobre lo dit mas Agell, terres, honors e possessions

---

<sup>962</sup> Els augments continguts a l'esponsalici o escriu només es realitzaven a les mullers cabaleres, tant si maridaven amb un hereu com amb un cabaler.

de aquell e sobre tots altres bens seus mobles e immobles haguts e havedors<sup>963</sup>.

Per acabar, només ens cal assenyalar, que al final del document, entre d'altres clàusules, es preveu l'elaboració d'un inventari del mas, amb l'objectiu de poder-se repartir els guanys amb equitat:

"Item mes es concordat entre les dites parts, que dels milloraments, fahedors per los dits esdevenidors marit e muller, durant lo present matrimoni, hage la meytat lo dit Anthoni Abril e laltre meytat sia per la dita Francina. E mes es concordat, que dels bens del dit mas Agell sia pres inventari, apres que los dits esdevenidors marit e muller hauran fetes noses perque, pus facilment, aparega dels milloraments, que seran fetes per los dits esdevenidors marit e muller".

Amb la clàusula anterior, l'Antoni Abril aconsegueix un futur reconeixement de les feines, que posteriorment desenvoluparà al mas-Agell. D'aquesta manera, si més endavant ha d'abandonar aquest mas, no només recuperarà l'eixovar. També podrà quedar-se amb la meitat de les millores que s'hagin produït des de la seva entrada.

---

<sup>963</sup> Una fórmula jurídica similar també la contemplem a dos documents més. En els Capítols Matrimonials de 19 de juliol de 1480, entre Bartomeu Marí, fill de Joan Marí i Elionor, de Tiana, i Antònia, àlies Agnès, de 10 anys, orfe de Berenguer Partella i Eufrasina, de Premià. On podem llegir: "Item los dits Salvadors Partella e Anthonia, alies Agnes neta sua,...ab consentiment de sos tudors e altres parents seus, devall escrits, venin matrimoni a son effecte, fan spoli al dit Barthomeu Marí de les dites cent lliures" (Manual 1480-1481 de Miquel Franquesa AHPB). L'altra font correspon a les Capitulacions Matrimonials del dia 21 de novembre de 1481, entre Jaume Ferrer, fill dels difunts Jaume Ferrer i Angelina, de Premià, i Joana, filla de Joan Palau, hostaler, i Joana, de Mataró. On trobem, que Joan Palau i Joanna "fan e fermen spoli o carta dotal al dit Jaume Ferrer, sdevenidor gendre e marit llur, dels dits trecents florins, valents les dites CLXV lliures per ell dit Jaume a ells dits pare e filla ab lo predit capítol per son dot e axovar constituïts e aportats". Assaguen aquest import sobre els seus béns i pacten, que en cas de restitució, es farà en dos anys, pagant cada vegada la meitat de l'import (Manual 1481-1482 de Miquel Franquesa AHPB).

Taula núm.37.-

IMPORTS D'EIXOVAR (1369 -1481)		
ANY	IMPORT	MASOS ENTRADA DEL PUBILL i DEPENDÈNCIA
1369	1400 sous	TRIA de Vilassar <sup>964</sup> (alou)
1371	600 sous	SABATER de Vilassar <sup>965</sup> (Pere des Bosc)
1372	800 sous 1200 sous	RAFART de Vilassar <sup>966</sup> (Pere des Bosc) PONSETA de Premià <sup>967</sup> (Bernat de Sant Vicenç, senyor Casa de Premià, i Pere des Bosc)
1373	600 sous	GRAU de Vilassar <sup>968</sup> (Pere des Bosc)
1378	1600 sous	MOROT a Vilassar <sup>969</sup> (alou)
1380	600 sous	ESTRANY de Vilassar <sup>970</sup> (Pere des Bosc)
1384	600 sous	RAFART de Vilassar <sup>971</sup> (Pere des Bosc)
1394	2000 sous	VEIL de Vilassar <sup>972</sup> (Miquel des Bosc)
1395	400 sous	SOLEL de Vilassar <sup>973</sup> (Franquesa de Montcada que té Miquel des Bosc)
1397	800 sous	VEIL de Vilassar <sup>974</sup> (Miquel des Bosc)
1398	210 sous	SAGALAR de Vilassar <sup>975</sup> (Miquel des Bosc)
1400	600 sous	RIERA de Vilassar <sup>976</sup> (Miquel des Bosc)
1402	330 sous	ARTAGUIL de Vilassar <sup>977</sup> (alou)
1406	600 sous	ARTAGUIL de Vilassar <sup>978</sup> (alou)
1407	900 sous	AROLA de Vilassar <sup>979</sup> (Miquel des Bosc)

<sup>964</sup> Fol.8 Manual 2 APSGVD.

<sup>965</sup> Fols.22v i 23 Manual 2 APSGVD.

<sup>966</sup> Fol.28v Manual 2 APSGVD.

<sup>967</sup> Fol.39 Manual 2 APSGVD.

<sup>968</sup> Fols.35 i 36 Manual 2 APSGVD.

<sup>969</sup> Fols.82 i 83 Manual 4 APSGVD.

<sup>970</sup> Fols.123v i 124 Manual 4 APSGVD.

<sup>971</sup> Fols.194v i 195 Manual 4 APSGVD.

<sup>972</sup> Fols.7v a 8v Manual 5 APSGVD.

<sup>973</sup> Fol.16 Manual 5 APSGVD.

<sup>974</sup> Fols.152 i 153 Manual 5 APSGVD.

<sup>975</sup> Fols.157v i 158 Manual 5 APSGVD.

<sup>976</sup> Fol.107 Manual 5 APSGVD.

<sup>977</sup> Fol.71 Manual 5 APSGVD.

<sup>978</sup> Fol.112v i 113 Manual 5 APSGVD.

<sup>979</sup> Fols.98v i 99 Manual 5 APSGVD.

IMPORTS D'EIXOVAR (1369 - 1481)		
ANY	IMPORT	MASOS ENTRADA DEL PUBILL I DEPENDÈNCIA
1411	700 sous	LLADÓ de Vilassar <sup>980</sup> (Sta. Maria de Caldes d'Estrac)
1432	300 sous	CAMPINS de Vilassar <sup>981</sup> MATARÓ de Vilassar <sup>982</sup> (Benefici de Sant Vicenç de la Seu de Barcelona)
1432	550 sous	
1433	400 sous	CUQUET de Vilassar <sup>983</sup>
1450	1000 sous	MARC de Cabrera <sup>984</sup>
1463	600 sous	ROSSELLÓ de Premià <sup>985</sup>
1477	1000 sous	AGELL de Cabrera <sup>986</sup>
1480	2000 sous	PARTELLA de Premià <sup>987</sup>
1481	3300 sous	Hostal de Joan Palau, de Mataró <sup>988</sup>

Les èpoques, mitjançant les quals es realitza l'acceptació de l'eixovar o del "dot marital", per part de la família de la pubilla, s'organitzen seguint una

<sup>980</sup> Diversorum 58 i Fols.143v i 144 Manual 5 APSGVD

<sup>981</sup> Fols.68v i 69 Manual 6 APSGVD. No podem definir si aquest mas és aloer o depèn d'algun senyor, perquè no en tenim referències.

<sup>982</sup> Fol.43 Manual 5 APSGVD.

<sup>983</sup> Fols.37v i 38 Manual 6 APSGVD. Suposem que el mas Cuquet depèn de la família des Bosc, ja que surt capbrevat com a tal en el capbreu del segle XVI i XVII. Com es dona el cas, que el primer capbreu, el del segle XIV, estudiat per M<sup>a</sup> Josep del Castillo és incomplet, és probable, que entre la documentació que falta es trobi la referent la d'aquest mas.

<sup>984</sup> Sabem que aquest mas és de condició remença, però ignorem de quin senyor depèn. No apareix esmentat als capbreus del segle XIV ni al dels segles XVI i XVII, elaborats pels senyors dels castells de Sant Vicenç i de Vilassar, pertanyents a la família des Bosc i estudiats per MARIA JOSEP CASTILLO. Les referències que ens ofereixen els Capítols Matrimonials, acordats per l'enllaç de Joan Colomer, de Vilassar, i Antònia, orfe de Salvador Marc i Agnès, de Cabrera, ens especifiquen que l'esmentat Joan "vingua franc he quiti de homenatge en la dita masade del dit March de Vilassar", de la mateixa manera que s'acorda "que si era cas et aso que Deus noula, que nagues axir franch he quiti" (Fols.158 a 159v Manual 8 APSGVD)

<sup>985</sup> Fol.4 Manual 1 APSGVD.

<sup>986</sup> Plec de Capítols Matrimonials de 1452-1482 i Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB.

<sup>987</sup> Manual 1480-1481 de Miquel Franquesa.

<sup>988</sup> Manual 1481-1482 de Miquel Franquesa AHPB.

estructura similar a les escriptures d'esponsalici<sup>989</sup>. Per tant, d'igual manera, s'accepta la quantitat de l'import<sup>990</sup>, se n'assegura al cabaler-pubill el retorn amb possessions patrimonials<sup>991</sup>, es reserva una quantitat del numerari per a les darreres voluntats del cabaler i s'especifica a qui revertirà l'eixovar<sup>992</sup>. Els deutoris d'eixovar també tenen una organització similar a la dels deutoris de dot<sup>993</sup>.

A la taula número 37, presentem una mostra de 25 casos d'eixovar, gairebé tots ells relacionats amb la localitat de Sant Genís de Vilassar. La quantitat de 210 sous correspon a l'import més baix d'eixovar emparaulat, mentre que la quantia de 3300 sous és el màxim capital pactat. Per tant, hi ha una gran diversitat d'imports, que ens presenta un ampli ventall d'opcions. L'import d'eixovar predominant, amb un percentatge d'un 34%, és el de 600 sous. Aquesta aportació es correspon amb els resultats obtinguts, referents als dots i els esponsalícis. En conseqüència, podem afirmar que durant el període estudiat, hi ha una correspondència entre el predomini dels montants dels dots aportats per les cabaleres i els eixovars dels cabalers. Com amb les cabaleres, els imports dels eixovars responen a una colla de variables, de les quals no sempre ens informen les nostres fonts documentals<sup>994</sup>. Per tant,

---

<sup>989</sup> Utilitzem el terme de "dot marital", per a ser conseqüents amb el terme que utilitzen les fonts consultades i sens caure a l'error assenyalat per JESUS LALINDE ABADIA : Capituciones y donaciones matrimoniales en el derecho catalán, pàg.221.

<sup>990</sup> "Recognoscimus a vobis Antonio Lado, alias Ortaguil, marito meo dicte Margarita, quod habuimus a vobis seu pro vobis in dotem vestram sexdecim libras et decem solidos..." (1402,4,20 Fol.71 Manual 5 APSGVD).

<sup>991</sup> "Asignamus quod vestris habendas, tenendas et poscendendas ac si forte fuerit recuperandas super ipso manso nostro vocato mas Ortgaguil, quam habeamus per liberum et franchum alodium, in dicta parrochia, et super omnis alis bonis nostris mobilibus et immobilibus..." (1402,4,20 Fol.71 Manual 5 APSGVD).

<sup>992</sup> Donada la circumstància que els conceptes jurídics estipulats en aquests documents són similars als dels esponsalícis, no els explicitem una altra vegada.

<sup>993</sup> El reconeixement del deute per part dels representants del futur marit i la presentació dels terminis de pagament i dels fiadors, que garanteixen el pagament de l'eixovar, confirmen la idea, que hem anat desenvolupat a pàgines anteriors, quan hem comentat l'esforç financer, que els grups familiars han de fer front davant de la institució matrimonial.

<sup>994</sup> Aquestes variables ja les hem comentat als fulls adreçats a l'estudi del dot. Entre aquests factors, podem esmentar: l'estatus socio-econòmic de la família que l'aporta, la quantia de cabalers que aquest grup ha de col·locar, la posició de la família amb la qual es pretén emparentar, la situació financera d'ambdues famílies, en un moment donat, així com els acords que s'estableixen a les negociacions de les esposalles.

ens cenyirem a les dades que comptem, per oferir unes pinzellades amb l'ajuda de casos concrets. Ens estem referint a sis masos de Vilassar: el mas Rafart, el mas Mataró, el mas Estrany, el mas Veil, el mas Artaguil i el mas Campins.

L'any 1384, el mas Rafart passa de les mans de Saurina Rafarda, vídua de Simó Rafart i muller de Bernat Rafart, àlies Abril<sup>995</sup>, a la seva filla, Eulàlia<sup>996</sup>. Guillem Serra, de Vilassar, que maridarà amb Eulàlia, es compromet a satisfer la quantitat de 800 sous per son eixovar<sup>997</sup>. Aquest import és la mateixa quantitat que ha aportat per eixovar, tretze anys abans, en Bernat Abril, el segon marit de Saurina<sup>998</sup>. Per tant, podem suposar, que aquesta família, que en diferents períodes, incorpora dos cabalers al mas, vol mantenir unes coherents estratègies pecuniàries, que els ajuda a mantenir un cert prestigi social dins de la seva comunitat. Respecte això, cal assenyalar, que els imports dels esmentats cabalers superen l'eixovar, que en el seu moment es va escripturar per Guillem Rafart, fill de Saurina, que entra al mas Grau de Vilassar<sup>999</sup>. Amb l'exposició d'aquest cas, visualitzem la constant entrada i sortida de capital, relacionat amb els enllaços matrimonials.

Els masos Estrany, Mataró i Veil, ens ofereixen dues visions de l'esperança de vida d'aquests moments. Mentre el mas Estrany, ens documenta un matrimoni que dura de 29 o 30 anys<sup>1000</sup>, el mas Mataró ens mostra una unió que tot just arriba als 12 anys<sup>1001</sup>. La donació del mas Estrany,

---

<sup>995</sup> La donació de Guillem, a la seva mare Saurina Rafarda, ja l'hem comentat al subapartat de l'heretament (Fols.66v i 67 Manual 2 APSGVD).

<sup>996</sup> Fol.194 Manual 4 APSGVD. En el testament de la mare, Saurina Rafarda, del 13 de febrer de 1402, es ratifica la condició d'Eulàlia, com a hereua universal (Fol.91 Manual 3 APSGVD).

<sup>997</sup> Fols.194v a 195v Manual 4 APSGVD.

<sup>998</sup> Fol.28v Manual 2 APSGVD

<sup>999</sup> Aquest cabaler ha promés aportar en concepte d'eixovar 600 sous (Fols.35 a 36 Manual 2 APSGVD).

<sup>1000</sup> Les escriptures d'esposalles les trobem documentades a partir de l'any 1380 (Fols.123v a 124v i 137 Manual 4 APSGVD), i l'òbit de la pubilla, que apareix com a Sança, muller de Pere Estrany, correspon a l'any 1410. En el testament de la finada, es reconeix l'eixovar del marit, així com l'úsdefruit del mas a favor d'aquell. Apareix com hereu universal, Salvador, fill de l'esmentada parella, i en substitució, les seves germanes, Joana i Eulàlia (Fol.99 Manual 3 APSGVD).

<sup>1001</sup> Les escriptures d'esposalles entre Constança, filla de Guillem Mataró i pubilla d'aquest mas de Vilassar, amb Pere Espinal, d'Alella, corresponen a l'any 1398, i l'òbit de Pere Mataró, àlies Espinalt al 1410 (Fols.103v i 104 Manual 3 APSGVD).



també ens informa, que la família Estrany posseeix un segons mas, el Diumer<sup>1002</sup>. Per una donació del mas Veil, sabem que, Valençó, l'anterior pubilla ha estat poc més de tres anys al capdavant del mas<sup>1003</sup>. La seva germana, Francesca, serà qui la substituirà<sup>1004</sup> i rebrà del pubill un eixovar significativament inferior al que havia rebut la seva germana difunta<sup>1005</sup>. En el mas Artaguil, és el pubill qui mor<sup>1006</sup>, i per tant, després de 4 anys de l'enllaç, a l'òbit del pubill, la pubilla torna a maridar<sup>1007</sup>.

Les escriptures relacionades amb el mas Campins, demostren que el pare no traspasa el seu patrimoni fins al darrer moment. El 6 de març de 1431, en el seu testament, Bernat Campins reconeix l'úsdefruit del mas a Margarida, la seva muller, realitza una sèrie de donacions als seus néts, i escull a la seva filla Margarida com a hereua universal. Margarida és la muller d'Antoni Campins, de qui Bernat Campins reconeix un eixovar de 15 lliures (300 sous)<sup>1008</sup>. La donació del mas Campins, no s'efectuarà fins un any més

---

<sup>1002</sup> A la donació del mas Estrany hi podem llegir: "Sit omnibus notum Petrus Astrany et Antonius, eius filius, parrochie Sancti Genesi de Vilasario, gratis et de certa scientia per nos et omnes presentes et futuros damus et heretamus donacione pura et perfecta inrevocabiliter inter vivos vobis Sancia filia... pro hereditate et legitima paterna et matema ad diem nupiarum vestrarum totum mansum nostrum vocatum Astrany...tamen semper, quod si ego aratava Antonium, filium meum, de dicto manso vocatum de Diumer...quod habeam dare vobis et vestris dos lits be aparalats et ornats de draps et quod demus vobis et vestris illo tunch medietatem de tot lo bestiar qui aquí sera illo tunch ayxi com del gra ab la meytat dels altres aparalaments de casa e ab escudelles olles et tayados. Item quod omnes alii infantes heretum de ambobus mansis.." (Fols.122v i 123 Manual 4 APSGVD).

<sup>1003</sup> Donació del mas Veil, de 20 de desembre de 1394, de Bernat Veil a Valençó, que maridarà amb Galcerà de Crosanyes, de Sant Cebrià de Vallalta (Fols.7 a 8v Manual 5 APSGVD).

<sup>1004</sup> Donació del mas Veil, de Bernat Veil a sa filla, Francesca, realitzada el 14 d'agost de 1397 (Fol.152 Manual 5 APSGVD i Fol.153 Llibre del Baixell AHMA).

<sup>1005</sup> Mentre que la primera pubilla obté en concepte d'eixovar un import de 2000 sous (Fols.7v i 8 Manual 5 APSGVD i Fol.7 Llibre del Baixell AHMA), la seva germana, que la substitueix al capdavant del mas, rebrà una quantitat inferior: 800 sous (Fol.153 Manual 5 APSGVD i Fol.153 Llibre del Baixell AHMA).

<sup>1006</sup> La donació del mas Artaguil, de Guillem Ortaguil a Margarida, sa filla, i els documents d'esposalles, entre aquesta i Antoni Lladó, de Vilassar, corresponen a l'any 1402 (Fol.71 Manual 5 i Diversorum 68 i 118 APSGVD).

<sup>1007</sup> En aquesta ocasió, ho fa amb Joan Caselles de Teià (Fols.112 a 113v i 95 Manual 5 APSGVD).

<sup>1008</sup> Diversorum 31 APSGVD.

tard del testament de Bernat Campins, el 6 d'abril de 1432<sup>1009</sup>, coincidint amb la data de l'escripturació de l'entrega de l'eixovar, per part d'Antoni Dilmer<sup>1010</sup>. En aquesta escriptura, el pubill toma a utilitzar el seu cognom, quan al testament de Bernat Campins, se'l coneix amb el de la seva muller<sup>1011</sup>. En aquest cas, gairebé podem assegurar que un matrimoni laïc ha precedit l'escripturació de les darreres voluntats de Bernat Campins. Aquest pare ha pogut controlar fins al darrer moment el seu mas i no ha cedit les regnes d'aquell, fins que éssent avi, ho ha trobat convenient. Llavors, s'ha formalitzat el matrimoni eclesiàstic i la donació del mas.

Com en els pagaments dels dots, també amb els eixovars es fracciona la satisfacció dels imports en diferents terminis<sup>1012</sup> i són els ascendents qui acostumen a pagar les primeres èpoques, éssent substituïts posteriorment pels seus hereus<sup>1013</sup>. Comptem amb dues referències del concepte de "salari", "soldada" o "cabalatge"<sup>1014</sup>, entès com una compensació econòmica anyal o al finalitzar el matrimoni, que ha de satisfer el mas al qual ha entrat a formar part el cabaler-pubill<sup>1015</sup>. Per a Jesús Lalinde, el pagament de l'esmentat import no

---

<sup>1009</sup> Fols.67v i 68 Manual 6 APSGVD.

<sup>1010</sup> Fols.68v i 69 Manual 6 APSGVD.

<sup>1011</sup> Amb aquest exemple, contemplem la pèrdua del cognom del marit pubill, que utilitza l'antropònim del mas on entra, que acostuma a coincidir amb el cognom de la família que l'habita. No serà fins a mitjans segle XIX, al reglamentar-se jurídicament la utilització dels cognoms, quan serà la pubilla, per ser dona, qui perdrà el cognom i adoptarà el del seu marit, a FRANCESC DE PAULA MASPONS i ANGLASELL: La llei de la família catalana. Barcelona, Ed. Barcino, 1935, pàgs.46 i 47. Per la pervivència i canvis dels noms dels masos a la comarca del Maresme pels segles XIV-XVIII, MARIA ASSUMPTA ZAPATA i BUXENS: La baronia desBosch del Maresme. Una jurisdicció feudal en l'edat moderna. Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 2004, pàgs.388 a 392.

<sup>1012</sup> És a dir, el pagament d'una part important de l'eixovar s'efectua el dia de la unió matrimonial "in facie ecclesie" i la resta de l'import s'acabarà de satisfer, mitjançant unes aportacions anyals. Al debitori d'eixovar, del 11 de juny de 1407, de Bernat Urestrell i Antic, el seu fill, de Sant Esteve de Ripollet, a favor d'Eulàlia, filla de Guillem Bergai i hereva del mas Arola, àlies Mas, de Vilassar, apareix un import de dot de 900 sous. D'aquests, 500 sous s'entregaran el dia de la benedicció nupcial i la resta amb el pagament anyal de 40 sous. Si no hi ha cap endarreriment en els pagaments, la família Urestrell tardarà deu anys en satisfer l'import de l'eixovar d'aquest cabaler-pubill (Fol.99 Manual 5 APSGVD).

<sup>1013</sup> Per aquesta raó, comptem amb un gran nombre d'èpoques dels diferents terminis satisfets de l'eixovar, on apareix com a pagador el germà del pubill o, en absència d'aquest, l'hereu que hagi estat assignat.

<sup>1014</sup> Fols. 3v i 4 Manual 1 APSPPD i Manual 1480-1481 de Miquel Franquesa AHPB.

<sup>1015</sup> GUILLEM MARIA BROCA: Historia del derecho de Cataluña, pàg.827.

ha de confondre's amb el numerari, que reben alguns mossos que resideixen al mas. A raó d'això, l'esmentat autor insisteix en que aquesta soldada ha de contemplar-se dins del dret familiar<sup>1016</sup>. Vegem-ne un exemple. Es tracta dels Capítols Matrimonials del 19 de juliol de 1480, de Bartomeu Marí, fill de Joan Marí i Elionor, de Tiana, i d'Antònia, àlies Agnès, de 10 anys, orfe de Berenguer Partella i Eufrasina, de Premià<sup>1017</sup>. En aquestes capitulacions, es ratifica la donació del mas a favor d'Antònia, realitzada un any abans<sup>1018</sup>, i es preveu efectuar l'enllaç matrimonial quatre anys més tard. Mentrestant, en Bartomeu Marí haurà de viure al mas, a canvi d'ésser alimentat, calçat, vestit. Aquesta manutenció es concebuda com una soldada. Per a més endavant, quan en Bartomeu ja estigui casat, es preveu una millora de la seva situació, ja que se li assigna la meitat dels nous guanys. Dins de les condicions escripturades s'ha d'assenyalar l'obligació, que té en Bartomeu Marí d'adoptar el cognom Partella als documents que s'escripturin<sup>1019</sup>:

“Item es stat concordat entre les dites parts, que de continent fermats los presents capitols, lo dit Barthomeu Mari sen vinga en lo dit mas Partella a la dita esdevenidora muller sua, dessus donat, e en aquell tinga estar e habitar, hage continuament treballant en los negocis e conreu del dit mas e de les terres e possessions de aquell. E que lo dit Lorenç...li hage a fer provisio de menjar e de beure e no res menys li hage a donar per soldada de cascun any, que abans de fer nesses haura stat en lo dit mas quinze florins valents huit lliures sinch sous barcelonesos, de los quals lo dit Barthomeu se hage de vestir e calçar es de la dita soldada. Ell vestit e calçat res sobrara....Item es concordat que de

---

<sup>1016</sup> JESÚS LALINDE ABADIA: Capitulaciones y donaciones patrimoniales en el derecho catalán, pàg.228.

<sup>1017</sup> Manual 1480-1481 de Miquel Franquesa AHPB.

<sup>1018</sup> La donació es realitza el 9 de febrer de l'any 1479, quan Antònia, àlies Agnès, té 9 anys (Manuale Vicesimum Secundum de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1019</sup> Aquest és l'únic document on ens apareix l'obligació del cabaler pubill d'adoptar el nom de la família del mas. Com veurem més endavant, al subapartat de la família, al segle XV hi ha alguns pubills, que es resisteixen a adoptar el cognom de la seva muller pubilla.

les compres e milloraments, ques faran durant lo present matrimoni, apres que los dits esdevenidors marit e muller hauran fetes nosses, hage la meitat lo dit Barthomeu e l'altra meitat sua la dita Anthonia, alies Agnes. E que lo dit Barthomeu Mari en cartes e tots actes, que fera e hage a fer, dir e hanomenar Partella, prenent lo nom de la cosa en la qual entra".

Taula núm.38.-

Èpoques d'eixovar de 1369 a 1483						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Import	Béns Hip.
1369,12,20	Constança, muller de Bartomeu Tria	Vilassar	Bernat Morot (germà marit)	Terme castell de Mataró	1400 sous	---
1370,3,5	Sança, muller de Bernat Rafart	Vilassar	Guillem Abril (germà marit)	Vilassar	7 lliures i mitja	---
1371,11,25	Sança, filla i hereva de Ferrer Sabater	Vilassar	Pere Tolrà (marit)	Vilassar	30 lliures	Mas Sabater (Pere des Bosc)
1371,12,10	Sança, filla i hereva de Ferrer Sabater	Vilassar	Pere Tolrà (marit)	Vilassar	30 lliures	---
1372,1,8	Saurina Rafarda	Vilassar	Bernat Rafart (marit)	Vilassar	100 sous de 40 lliures	---
1372,2,11	Arnau Ponseta i Elisenda, filla.	Premià	Guillem Vail (marit Elisenda)	Vilassar	60 lliures	Mas Ponseta (Pere des Bosc i Bernat de Sant Vicenç)
1372,6,8	Saurina Rafarda, muller Bernat Rafart	Vilassar	Guillem Abril (germà marit)	Vilassar	100 sous de 40 lliures	---
1373,2,15	Guillem Grau, Saurina, muller, Elisenda i filla	Vilassar	Guillem Rafart, fill del difunt Simó Rafart (marit d'Elisenda)	Vilassar	30 lliures	Mas Rafart (Pere des Bosc)
1377,7,25	Elisenda, muller de Guillem Bergai, alies Rafart	Vilassar	Bernat Rafart	Vilassar	10 lliures de 30	---
1378,2,4	Sança, muller de Pere Sabater, alies Abril	Vilassar	Guillem Abril (germà marit)	Vilassar	12 lliures i 10 sous de 25 ll.	---
1378,11,20	Salvadora, filla i pubilla de Guillem Morot i Benvinguda	Vilassar	Bernat Parera (marit)	Tiana	80 lliures	Mas Morot (alou)

Apoques d'eixovar de 1369 a 1483						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Import	Béns Hip.
1379,1,17	Benvinguda, muller de Guillem Morot, i Salvadora, filla	Vilassar	Guillem Parera (Bernat Parera, marit de Salvadora)	Tiana	53 lliures i 16 sous de 80= 28 lliures, 16 sous i peça de terra a Tiana que val 25 lliures	---
1379,5,22	Saurina, muller de Bernat Rafart	Vilassar	Guillem Abril (germà marit)	Vilassar	40 lliures	---
1380,4,8	Benvinguda, muller de Guillem Morot i Salvadora, filla i muller de Bernat Morot àlies Parera	Vilassar	Bernat Morot	Vilassar	20 lliures	---
1380,7,22	Sança, muller de Pere Sabater, àlies Abril	Vilassar	Guillem Abril (germà de Pere)	Vilassar	6 lliures de?	---
1380,9,10	Pere Estrany àlies Diumer i Sança, filla	Vilassar	Jaume Soler (marit)	Santa Maria de Liost	30 lliures	Mas Estrany (Pere des Bosc)
1381,5,6	Pere Estrany àlies Diumer i Sança, filla	Vilassar	Jaume (Estrany) Soler	Vilassar	16 lliures de 30	---
1381,6,1	Benvinguda, muller de Guillem Morot i Salvadora, filla i muller de Bernat Morot, àlies Parera	Vilassar	Guillem Parera (Bernat Morot)	Tiana	80 lliures	---
1381,12,30	Bernat Morot, àlies Parera, procurador de Benvinguda, muller de Guillem Morot, i sa filla, Salvadora (muller procurador)	Vilassar	Bernat de Vallfigueres (Guillem Morot, àlies Vallfigueres)	Premià	50 sous de ?	---
1382,7,25	Sança, muller de Pere Sabater, àlies Abril	Vilassar	Guillem Abril germà	Vilassar	80 sous de ?	---
1383,1,6	Elisenda, muller de Guillem Bergai, àlies Rafart	Vilassar	Bernat Rafart (Guillem Bergai àlies Rafart)	Vilassar	30 lliures	---
1384,1,4	Eulàlia Rafarda, filla de Bernat Rafart i Saurina	Vilassar	Guillem Serra, fill de Bernat i marit d'Eulàlia	Vilassar	40 lliures	Mas Rafart (Pere des Bosc)
1394,12,20	Bernat Vail i Valençona, pares de Constança.	Vilassar	Pere Crosanys (marit Constança)	Argentona	100 lliures	Mas Vail (Miquel des Bosc)

Apoques d'eixovar de 1369 a 1483						
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Import	Béns Hip.
1395,8,4	Constança, filla i hereva de Bernat Soler	Vilassar	Raimon Torra	Santa Maria de Tagamanent	20 lliures	Mas Soler (Franquesa de Montcada que té Miquel des Bosc)
1397,8,14	Antoni Vail, i Francesca, filla	Vilassar	Antoni Campins fill de Guillem Campins	Vilassar	40 lliures	Mas Vail (Miquel des Bosc)
1397,8,14	Antoni Vail, pare de Francesca	Vilassar	Antoni Campins fill de Guillem Campins	Vilassar	20 lliures	---
1398,4,14	Guillem Mataró i Constança, filla	Vilassar	Pere Espinal	Alella	27 lliures i 10 sous	Mas Mataró (Benefici de Sant Vicenç de la Seu de Barcelona)
1398,5,20	Pere Sagalar i Francesca, filla	Vilassar	Pere Sagalar, àlies Serena (marit)	Vilassar	10 lliures i 10 sous	Borja de Sagalar
1400,12,28	Bernat Riera i Margarida, filla	Vilassar	Salvador Colomer i Bernat Colomer, fill	Vilassar	30 lliures	Mas Riera (Miquel des Bosc)
1401,9,18	Antoni Vail (Antoni, gendre)	Vilassar	Guillem Campins (Antoni, germà)	Vilassar	100 sous	---
1402,4,20	Guillem Artaguil i Margarida, filla	Vilassar	Antoni Llado, àlies Artaguil (marit de Margarida)		16 lliures i 10 sous	Mas Artaguil (alou) 25 ll donats en testament pel prevere Berenguer Partella
1404,11,10	Sança, vídua de Bernat Vail i Valençó, filla i muller de Guillem Saguí, àlies Vail	Vilassar	Pere Saguí (Guillem Saguí, àlies Vail germà)	Argentona	100 sous de ?	---
1406,4,19	Guillem Artaguil i Margarida, filla	Vilassar	Joan Caselles	Teià	30 lliures	Mas Artaguil (alou)
1406,11,21	Guillem Artaguil i Margarida, filla	Vilassar	Jaume Caselles (Joan, germà)	Teià	18 lliures de ?	---
1407,6,11	Eulàlia, filla de Guillem Bergai i hereva del mas Arola, àlies Mas	Vilassar	Pere Urestrell	Sant Esteve de Ripollet	45 lliures	Mas Arola (Miquel des Bosc)

<b>Èpoques d'eixovar de 1369 a 1483</b>						
<b>Data</b>	<b>De</b>	<b>Parròquia</b>	<b>A</b>	<b>Parròquia</b>	<b>Import</b>	<b>Béns Hip.</b>
1409,4,26	Eulàlia, filla de Guillem Bergai, i hereua del mas Arola	Vilassar	Pere Ures-trell (marit)		30 lliures de 40	---
1410,3,24	Antoni Veil	Vilassar	Bernat Campins	Vilassar	129 sous de 40 lliures (Antoni Campins, germà)	---
1411,3,15	Bernat Colomer (avi)	Vilassar	Bartomeua, filla de Pere Lladó, de Barcelona, i hereua del mas Lladó de Vilassar	Vilassar	35 lliures	Mas Lladó
1432,4,6	Salvadora, filla de Bernat Campins i Margarida	Vilassar	Antoni Diumer	Vilassar	15 lliures	Mas Campins
1433,3,29	Bernat Campins i Antoni Diumer	Vilassar	Mateu Bergai i Bernat Tolrà, fiadors de Bernat Diumer i Salvador, fill (Antoni, fill)	Vilassar	7 lliures	---
1433,7,12	Bartomeu Cuet, Salvadora i Angelina, filla	Vilassar	Salvador, fill de Pere Sabater	Vilassar	20 lliures	Mas Cuet
1483,2,3	Jaume Font, i Bartomeu Riera, àlies Font	Premià	Joan Riera (germà de Bartomeu Riera)	Cardedeu	43 lliures	--

Taula núm.39.-

<b>Debitoris d'eixovar de 1378 a 1481</b>					
<b>Data</b>	<b>De</b>	<b>Parròquia</b>	<b>A</b>	<b>Parròquia</b>	<b>Import</b>
1378,11,20	Guillem Parera (Bernat Parera, germà)	Tiana	Salvador i Salvadora, fills de Guillem Morot i Benvinguda.	Vilassar	80 lliures: 40 lliures benedicció i 100 sous cada any
1380,9,10	Jaume Soler (marit)	Santa Maria de Liost	Pere Estrany àlies Diumer i Sança, filla	Vilassar	30 lliures: 15 benedicció i 60 sous cada any

Debitoris d'eixovar de 1378 a 1481					
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Import
1384,1,4	Bernat Serra (Guillem, fill i marit d'Eulàlia)	Vilassar	Bernat Rafart, Saurina i Eulàlia, filla	Vilassar	40 lliures: 10 lliures i "unam requam ornatum" a benedicció.
1394,12,20	Galcerà de Crosanyes i Pere, fill	Sant Cebrià de Vallalta	Bernat Vail, Valençona i filla, Constança muller de Pere	Vilassar	100 lliures: 50 lliures benedicció i 100 sous anyals
1395,8,4	Raimon Torra	Santa Maria de Tagament	Constança, filla i hereva de Bernat Soler	Vilassar	20 lliures: benedicció
1398,4,14	Pere Espinal	Alella	Guillem Mataró i Constança, filla	Vilassar	27 lliures i 10 sous: benedicció
1400,12,28	Salvador Colomer i Bernat Colomer fill	Vilassar	Bernat Riera i Margarida, filla	Vilassar	30 lliures
1406,4,19	Jaume Caselles (Joan, germà)	Teià	Guillem Artaguil i Margarida, filla	Vilassar	30 lliures: 18 lliures benedicció i 60 sous anyals
1407,6,11	Bernat Uregrell i Antic, fill	Sant Esteve de Ripollet	Eulàlia, filla de Guillem Bergai i hereva del mas Arola, àlies Mas	Vilassar	45 lliures: 25 lliures benedicció i 40 sous anyals
1411,3,15	Bernat Colomer	Vilassar	Bartomeua, filla de Pere Lladó, de Barcelona, i hereva del mas Lladó, de Vilassar	Vilassar	35 lliures
1433,7,12	Pere Sabater (Salvador, fill)	Vilassar	Bartomeu Cusquet i Angelina, filla, i muller de Salvador	Vilassar	20 lliures
1450,3,15	Joan Colomer	Vilassar	Antònia, filla del difunt Salvador Marc, i d'Agnès	Cabrera	30 lliures
1461,6,4	Miquel Casals	Vilassar	Margarida, muller	---	10 lliures
1463,7,30	Joan Rosselló, fill de Rafael Rosselló, difunt, Salvadora, àvia, i Antoni Colomer, de Premià, i Cabanyes, d'Argentona, tutors	Premià	Angelina, filla de Llorenç Rosselló, difunt i Clara	Premià	30 lliures: 20 lliures "abans de les bodes" i 100 sous cada any



Debitoris d'eixovar de 1378 a 1481					
Data	De	Parròquia	A	Parròquia	Import
1477,4,20	Antoni A-bril, fill de Salvador A-bril i Joana, difunts	Vilassar	Francina, filla de Salvador Bartomeu i Antònia	Cabrera	50 lliures: 30 lliures, 15 dies abans del matrimoni, i 20 lliures d'un censal mort
1480, 7, 19	Joan Marí i Elionor (Bartomeu Marí, fill)	Tiana	Antònia, àlies Agnès, de 10 anys, orfe de Berenguer Partella i Eufrasina	Premià	100 lliures: 15 dies "ans de nesses"
1481,11,21	Pons Ferrer (germà de Jaume Ferrer, fill dels difunts Jaume Ferrer i Angelina)	Premià	Joan Palau, hostaler, i Joana, filla	Mataró	165 lliures (en 8 dies)

#### 4.2.5.- ELS CAPÍTOLS MATRIMONIALS

A Catalunya, l'origen de les Capitulacions Matrimonials està relacionat amb una Constitució, sorgida l'any 1363 de les Corts de Montsó<sup>1020</sup>. Amb aquesta Constitució es tassen els salaris dels notaris reials, que escripturen instruments nupcials, prenent com a referència la quantitat de dot aportat. Segons Mieres, jurista gironí de l'època, un segle després d'aquesta regularització, els notaris barcelonins, que redacten els "capitula nuptialia" continuen demanant el pagament de cada escriptura, que desenvolupa els diferents capítols dels acords capitulars<sup>1021</sup>. Davant d'aquests abusos, a meitat del segle XIV, apareix com a objectiu aconseguir l'escripturació dels diferents

<sup>1020</sup> Segons, JESÚS LALINDE ABADIA aquests acords nupcials no són específics de Catalunya, sinó que també aparegueren en d'altres indrets del territori peninsular, a Capitulationes y donaciones patrimoniales en el derecho catalán, pàg.21.

<sup>1021</sup> Segurament per aquest motiu, en algunes Capitulacions consultades, els diferents capítols estan signats per testimonis: Capitulacions Matrimonials de 30 de juliol de 1463 (Fols.3v a 4v Manual 1 APSPD), de 25 d'agost de 1469 (Diversorum 25 APSGVD) i de 22 d'agost de 1473 (Diversorum 35 APSGVD). Segons, JESÚS LALINDE ABADIA aquest fet podria mostrar diferents documents a elaborar i a copiar, segons la tipologia de l'acord i la demanda de les dues parts implicades en els pactes d'esposalles, a "Los pactos matrimoniales catalanes", pàg.221.

acords d'esposalles en un únic instrument notarial.<sup>1021</sup> Per tant, només s'haurà de satisfer el pagament d'una única escriptura al notari. En els casos on s'ha de desenvolupar algun document més, per ampliar i escripturar per separat alguns dels acords capitulars, també es recomana moderació en la percepció dels honoraris<sup>1022</sup>. Segons Lalinde, el centenar d'anys, que anirien des de finals del segle XIV, fins a la generalització dels Capítols Matrimonials, a finals del segle XV, ha d'entendre's com la praxis notarial d'un establiment normatiu anterior<sup>1023</sup>.

Comptem amb 48 notícies de Capítols Matrimonials, de les quals 38 es desenvolupen en Capitulacions, 9 són referències extretes de llibres notariais i 1 document és il·legible, a causa del seu mal estat<sup>1024</sup>. La major part dels 38 Capítols desenvolupats es presenten amb la denominació vulgar del terme "Capítols Matrimonials"<sup>1025</sup> i estan escrits en català<sup>1026</sup>. Mitjançant aquestes fonts, es regulen els acords capitulars dels diferents tipus d'unions, que hem anat comentant al llarg d'aquesta investigació<sup>1027</sup>. El 37% ens reflecteix la unió d'un hereu amb una cabalera<sup>1028</sup>, el 14% ens informa de la

---

<sup>1022</sup> JESÚS LALINDE ABADIA: "Los pactos matrimoniales catalanes", pàg. 213.

<sup>1023</sup> JESÚS LALINDE ABADIA: "Los pactos matrimoniales catalanes", pàg. 212.

<sup>1024</sup> En aquestes referències només consta la data, així com els noms dels futurs cònjuges implicats en els Capítols Matrimonials.

<sup>1025</sup> Segons JESÚS LALINDE ABADIA, els termes erudits són els de "pactis nuptialibus" i "Instrumentis nuptialibus", que correspondrien en català a les "cartes nupcies" dels Costums de Tortosa, a Capitulaciones y donaciones patrimoniales en el derecho catalán, pàg.21.

<sup>1026</sup> Dels 38 Capítols Matrimonials, 20 apareixen escripturats en català.

<sup>1027</sup> La importància històrica de les Capitulacions Matrimonials es reflecteix en el fragment, que reproduïm a continuació: "El significat històric dels capítols matrimonials és el d'assegurar, mitjançant els heretaments, la perpetuació del patrimoni familiar generació rera generació, mitjançant la lliure ordenació de la successió pactada irrevocablement en capítols matrimonials, d'acord amb el costum de la terra...El correcte funcionament d'aquest sistema successori va ser el determinant, juntament amb l'emfiteusi i la masoveria del desenvolupament de l'agricultura catalana durant el segle XVIII", a JUAN-JOSÉ LÓPEZ BURNIOL: La "Resurrecció" dels Capítols Matrimonials (L'àmbit de l'autonomia de la voluntat en els contractes reguladors de la convivència). Discurs d'ingrés. Barcelona, Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, 30 de novembre de 1999, pàgs.16 i 17.

<sup>1028</sup> Entre d'altres, Capítols Matrimonials de 17 de gener de 1446 d'Antoni Puig, àlies Ballot, fill de Llorenç Puig i de Francesca, de Cabrera, i d'Antònia, filla de Bernat Bonet i Francesca, d'Argentona (Vigesimum primum manuale instrumentorum et contractorum 1446 Fol.3 Bartomeu Agell AHPB). Capítols Matrimonials de 15 de gener de 1450, concertats per a unir Joan Avella, fill de Pere Avella, de Vilassar, i Caterina, filla de Pere Parera i Blanca, de l'esmentada localitat (Fols.156v a 157v Manual 8 APSGVD). Capítols Matrimonials de 6 de

unió entre una pubilla i un cabaler<sup>1029</sup>, el 31% es refereix a l'enllaç d'un cabaler amb una cabalera<sup>1030</sup> i el 18% restant no ens especifica res<sup>1031</sup>.

Els Capítols Matrimonials acostumen a seguir una estructura formal, dividida en 5 apartats: la invocació, la introducció, el capítol inicial, la resta de capitulacions i la conclusió<sup>1032</sup>. La invocació religiosa emprada té dues fòrmules diferents. La primera, només ens apareix en una font:

---

febrer de 1451, entre Bartomeu Manent, fill de Jaume Manent i de la difunta Rafaela, de Premià, i Margarida, filla d'Antoni Riera i Joana, de Vilassar (Fols.54 i 55 Manual 7 APSGVD). Capítols Matrimonials de 4 de febrer de 1473 entre Joan Casa, fill de Bernat Cabus, àlies Casa, difunt i Nadala, senyora útil i propietària del mas Casa, de Premià, i Joana, filla de Salvador Abril, difunt, i Agneta, de Vilassar (Manuale tercium decimum de 1473 de Miquel Franquesa AHPB). Capítols Matrimonials de 30 de novembre de 1476 de Marc Aiguaviva, fill de Joan Aiguaviva difunt, i de Joana, d'Arenys, i d'Angelina, filla de Bartomeu Botey, menor difunt, i d'Eulàlia, de Premià (Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1029</sup> Com exemples oferim els següents: capítols Matrimonials de 15 de març de 1450, de Joan Colomer, de Vilassar, i Antònia, filla dels difunt Salvador Marc i Agnès, de Cabrera. Antònia heretarà el mas Marc, del seu avi Bartomeu Marc, de Vilassar (Fols.158 i 159 Manual 8 APSGVD). Capitulacions Matrimonials de 30 de juliol de 1463, entre Joan Rosselló, orfe de Rafael Rosselló, i Angelina, de Premià, i Angelina, filla del difunt Llorenç Rossell i Clara, de Premià. Angelina rep el mas Rossell dels amics i curadors (Fols.3v a 4v APSPPD). Capítols Matrimonials de 20 d'abril de 1477 entre Antoni Abril, fill de Salvador Abril i Joana, difunts de Vilassar, i Francina, filla de Salvador Bartomeu i Antònia, de Cabrera (Plec de Capítols Matrimonials de 1452-1482 i Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB). Capítols Matrimonials de 19 de juliol de 1480 de Bartomeu Marí, fill de Joan Marí i Elionor, de Tiana, i d'Antònia, àlies Agnès, de 10 anys, orfe de Berenguer Partella i Eufrasina, de Premià (Manual 1480-1481 de Miquel Franquesa AHPB). Capítols Matrimonials de 21 de novembre de 1481, entre Jaume Ferrer, fill dels difunts Jaume Ferrer i d'Angelina de Premià, i Joana, filla de Joan Palau, hostaler, i Joana, de Santa Maria de Mataró (Manual 1481-1482 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1030</sup> Capítols Matrimonials de 2 de febrer de 1436 entre Bernat Ferrer, de Barcelona i habitant de Mataró, i d'Elionor, filla de Pere Aroles difunt, i Eufrasina, de Vilassar (Fols.93v i 94 Septimum Manuale de Bartomeu Agell AHPB). Capítols Matrimonials de 17 de maig de 1445, entre Pere Doy, fill de Galcerà Doy i Antònia d'Arenys, i Joana, filla de Jaume Arnau i Joana, difunta, de Cabrera (Manual 1445 Fol.16v de Bartomeu Agell AHPB). Capítols Matrimonials del dia 8 d'octubre de 1458 de Jaume Llobet, fill de Raimon Valls i Sança difunts, de Barcelona i habitant de Santa Perpètua de la Mogoda, i de Clara, filla de Pere Ponseta, àlies Tria, i Iolanda, de Vilassar (XXXVIII Manuale de Bartomeu Agell AHPB). Capítols Matrimonials de 25 d'agost de 1469, entre Salvador Pi, menor de Premià, i Elionor, filla del difunt Vicenç Julià, i Margarida, de Vilassar (Diversorum 25 APSGVD).

<sup>1031</sup> Capítols Matrimonials del dia 11 de maig de 1421 entre Jaume Mir, fill de Francesc Mir, i Sança, i Eulàlia, filla d'Antoni Amo i Salvadora, mare. Tots dos són de Cabrera (Fol. 30 Manuale Primum de Bartomeu Agell AHPB). Capítols Matrimonials de 3 de maig de 1459 de Francesc Arnau, fill i hereu del difunt Guillem Arnau i Eulàlia, d'Alella, i de Joanna, filla de Joan Parera i Francesca, de Vilassar (XXX(VIII) Manuale de Bartomeu Agell AHPB). Capítols Matrimonials de 22 de febrer de 1464, entre Pere Roig, fill difunt de Bartomeu Roig i Constança, de Sant Vicenç de Sarrià, i Elionor, filla de Pere Aroles i Angelina, de Vilassar (XXXIII Manuale 1464 de Bartomeu Agell AHPB). Capítols Matrimonials de 23 d'abril de 1464 de Ludovic Saura, teixidor de lli, fill de Bernat Saura, de Vilassar, i de Magdalena, filla de Bernat Fullaren, mestre de cases i lapicida, i Maria, difunta, de Lleida (XXXIII Manuale 1464 de Bartomeu Agell AHPB).

<sup>1032</sup> JESÚS LALINDE ABADIA: "Los pactos matrimoniales catalanes", pàgs.217 a 222.

“En nom de nostro Senyor he de la Divina Trinitat, qui es pare e fill e Sant Sperit, he de la Sagrada Verge Maria e de tots los Sants de Paradis”<sup>1033</sup>.

Mentre que la segona invocació religiosa, la constatem en 20 Capitulacions<sup>1034</sup>:

“En nom de Deu e de la gloriosa Verge Maria, mare sua, Amen”.

A la introducció dels acords capitulars, es procedeix a la presentació de la parella a maridar, dels seus ascendents vius, així com d'altres parents i amics<sup>1035</sup>. En la majoria de les ocasions, encara que el document estigui escriturat en català, aquest apartat ens apareix en llatí<sup>1036</sup>.

“Instrumentum capitulorum inhitorum et concordatorum super matrimonio promittente clementia fiendo per et inter Guillermmum Ferrari, parrochie Sancti Genesi de Agudellis, filium Bernardi Ferrarii, alies Salat, quondam dicte parrochie, et domine Jachmete, que fuit uxor illius, etiam viventis, ex una parte. Et Joanna,

---

<sup>1033</sup> Fol.3v Manual 1 APSPPD.

<sup>1034</sup> Tots aquests documents pertanyen a diferents Manuals Notarials del notari barceloní Miquel Franquesa.

<sup>1035</sup> D'entre els parents i amics destaquen els tutors i els curadors, degut a la minoria d'edat i a l'orfanesa d'alguns dels consorts. Els tutors de Joan Rosselló, orfe de Rafael Rosselló de Premià, són Antoni Colomer de Premià, i en Cabanyes d'Argentona. Els curadors de la seva promesa Angelina, orfe de Pere Rossell, de Premià, són Pere Marí, de Tiana, i Pere Andreu, àlies Rosselló, de Premià (1463, 7, 30 Fols.3v a 4v Manual 1 APSPPD).

<sup>1036</sup> Com exemple de les excepcions, podem esmentar: “Capítols matrimonials tractats e concordats entre los parents he amichs den Johan Avela, fil den Pere Avela, de la una part e de l'altra part de na Caternina, fila den Pere Perera e de la dona Blanqua, mare sua, tots de la parroquia de Vilasar” (1450, 1, 25 Fols. 156v a 157v Manual 8 APSGVD).

domicellam, filiam Joannis Raffard, parrochie Sancti Genesi de Vilaçario, viventis, et domine Eulalie, quondam, que fuit uxori eiusdem ex parte altera. Quodquidem Capitulorum tenor dinostitur esse talis”<sup>1037</sup>.

Al primer capítol o capítol inicial, segons el tipus d'unió que s'estableixi, s'acostuma a desenvolupar l'heretament, la constitució del dot o l'acceptació de l'eixovar del pubill per part de la pubilla. Als Capítols Matrimonials, concertats per la unió conjugal de Llorenç Julià, orfe de Vicenç Julià, de Vilassar, i fill de Margarida, i de Francina, filla de Salvador Colomer del Camí i de Joana, de Vilassar, podem llegir:

“le dite Margalida hereta e fa donacio entre vius al dit Lorenç Julia, fill seu, per contemplacio del dit matrimoni de tot son dot e axovar, aportat al dit Vicenç Julia en temps de son e lur matrimoni, exceptat de la quantitat, que li fou terada de que pusques testar e fer a ses propries volentats...E mes avant, li fa donacio de tots altres bens seu presens he sdevenidors e dret della pertanyents a on se vulla sien, prometent non contravenir a les dites donacions, obligant tots sos bens renunciant a naquell dret o ley, que per ingratitude se pot revocar e a tot altre dret e ley e costum llargament e ab ferma e jura et etc”<sup>1038</sup>.

---

<sup>1037</sup> Després de la invocació, ens torna a aparèixer la introducció. Aquesta vegada s'escriptura en català: “Sobre lo matrimoni deu volent fahedor entre en Guillem Ferrer de la parroquia de Sent Genis dels Agudells, fill den Bernad Ferrer, alias Salat, quondam, de la dita parroquia, e de la dona na Jacmeta, que fou muller de aquell, encara vivent, de una part. E na Joana, donzella, filla den Johan Raffard de la parroquia de Sent Genis de Vilaçar, vivent, e de la dona na Eulalia, quondam, que fou muller de aquell, de la part altra. Son stats concordats, fets e fermats los capitols següents e los pactes et convinences en aquells contenguts e contengudes” (1478,12,19 Manuale 1478-1479 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1038</sup> 1473,8, 22 Diversorum 35 APSGVD.

D'aquest document també cal destacar, que és la única mostra de gratitud, que comptem:

"El dit Lorenç Julia le donacio dita pren e accepta ab moltes gracies et etc".

En els Capítols Matrimonials de 25 de gener de 1450 de Joan Avella i de Caterina Parera, com a capítol inicial trobem la constitució del dot de Caterina:

"Item es concordat per los dits perents e amichs, demunt dits, Johan Avela e per los amichs de na Caterine, demunt dita, fila del dit Pere Parera, que lo dit Pere Parera, pare seu, li dona en a dot cinquanta lliures barceloneses de tem"<sup>1039</sup>.

En d'altres ocasions, algunes capitulacions no desenvolupen l'heretament fins a més endavant. Aquestes donacions inter vivos es veuen postergades fins a un tercer<sup>1040</sup>, a un cinquè<sup>1041</sup>, i fins i tot, a un setè acord<sup>1042</sup>,

---

<sup>1039</sup> Fol.156v Manual 8 APSGVD.

<sup>1040</sup> En uns Capítols, del 25 de gener de 1450, l'heretament es precedit per la constitució d'un dot de 50 lliures a Caterina Parera, de Vilassar, pel compromís del pagament (15 dies abans de la celebració i benedicció del matrimoni i 100 sous anyals) per part del pare d'aquella, així com per la reserva de 15 lliures per a les darreres voluntats de Caterina i la clàusula que estipula el retorn del dot instituit a l'hereu de Pere Parera, en el cas de no haver infants almenys de 14 anys (Fols.156V a 157v Manual 8 APSGVD).

<sup>1041</sup> A les Capitulacions matrimonials entre Joan Colomer, de Vilassar, i Antònia, filla del difunt Salvador Marc i Agnès, de Cabrera, constatem que al primer capítol hi ha l'aportació per part del pubill de 30 lliures en concepte d'eixovar. Al segon, l'esmentat cabaler promet satisfer el montant de l'eixovar, quinze dies abans de la celebració del matrimoni, oferint com a fiadors de l'anterior: Salvador i Pere Colomer i Pere Duran, de Vilassar. Al tercer, es designen dos representants d'ambdues parts: Antoni Colomer i Bartomeu Boter, de Premià, amb la intenció de comprovar l'entrada efectiva de l'eixovar del cabaler al mas del difunt Bartomeu Marc. Al quart capítol, s'assegura la percepció de l'import de l'eixovar a aportar per l'esmentat cabaler, sobre una peça de terra, que pertany a Salvador Colomer i Joan i Berenguer Duran. No és, fins al cinquè capítol, on trobem l'acord, pres pels parents i amics d'Antònia, mitjançant el qual aquesta rebrà el mas Marc, com a pubilla, de mans del seu avi Bartomeu Marc: "Item es concordat per los perens e amichs de la dita Anthonia, que en Barthomeu Marc areta e fa areteva universal a la dita Antonia, neta sua, de tots sos bens mobles e immobles presens e esdevenidors" (Fols.158 a 159v Manual 8 APSGVD).

depenent del grau de desenvolupament capítular anterior. Per tant i com és lògic, en els altres acords o capítols, de manera similar al que hem comentat als apartats de les constitucions d'esponsalícis i d'eixovars, el contingut que es desenvoluparà dependrà tant de l'exposició del primer capítol com del tipus de relació que s'estableixi entre els dos cònjuges.

Dins d'aquests darrers acords, com és lògic, ens trobem amb l'adequació de les escriptures a les necessitats i demandes de cada grup familiar. Als acords matrimonials, escripturats el 30 de juliol de 1463, negocien tant l'enllaç nupcial entre Joan Rosselló, orfe de Rafael Rosselló, de Premià, i Angelina, orfe de Llorenç Rossell, i Clara, de l'esmentada localitat, com l'etapa de transició i la regulació familiar posterior. Com es dona el cas que els dos promesos són menors orfes, que estan en mans de tutors, s'estipula en un dels acords, que el pubill entrarà a treballar al mas de la seva futura muller, on realitzarà durant tres anys els treballs que se li encarreguin. A canvi, l'esmentat pubill rebrà 100 sous anyals. D'aquesta manera, tornem a trobar-nos amb el concepte de soldada, que havíem comentat en el subapartat, dedicat a l'eixovar:

“Item es concordat entre les dites parts, que lo dit Johan Roselo aga sperar a la dita Angelina, e lo dit Roselo aga star dins la casa faent en aquella tot treball e donar bon recapte. E lo dit Johan aga per sos treballs cent sous per any. E si cas de mort si esdevenia, ço Deus no vula, agen a comtar per prorrata”<sup>1043</sup>.

---

<sup>1042</sup> Als Capítols Matrimonials, datats el 6 de febrer de 1451, entre Bartomeu Manent, de Premià, i Margarida, filla d'Antoni Riera i de Joana, de Vilassar, no constem l'heretament de Jaume Manent fins al setè acord. En els capítols precedents es va recollint una sèrie d'acords, relacionats amb la constitució del dot de Margarida, que en d'altres capitulacions, no s'ha dividit en diferents apartats. A l'esmentat document, veiem en un primer acord, com Antoni Riera dona a sa filla 40 lliures. En el segon, l'esmentat Riera es compromet a satisfer 30 lliures, durant el mes de febrer. En el tercer, Antoni Riera es compromet a entregar les 10 lliures restants en el termini de tres anys: 5 lliures el febrer del proper any i 5 lliures més, el mes de febrer de l'any següent. En el quart, es reserven 15 lliures per a les darreres voluntats de Margarida. En el cinquè, s'especifica que si es dona el cas que Margarida mor abans que el seu marit, el montant del dot, ha de retornar al pare o a l'hereu designat per aquell. I, en el sisè, abans de l'heretament, es menciona que Margarida també rebrà, conjuntament amb el dot, un cofre amb totes les seves joies (Manual 7 Fols.54 a 55 APSGVD).

<sup>1043</sup> Fol.4 Manual 1 APSPPD.

Dins dels darrers acords, que Jesús Lalinde situa dins l'apartat de les conclusions, figuren les signatures de les persones més implicades en les acords i els juraments de compliment de les esposalles en unes dades prefixades<sup>1044</sup>, el possible ajornament o renegociació de les dates<sup>1045</sup>, així com les possibles sancions a acomplir en el cas de no respectar el plaç convingut per a la formalització del matrimoni<sup>1046</sup>. També en aquest apartat, es veu l'estipulació de com ha d'entrar el cabaler o la cabalera en un mas determinat i l'acord del pagament de l'import de la remença en el cas que els esmentats cabalers o cabaleres entrin en un mas d'aquesta condició<sup>1047</sup>. També en alguns dels documents escripturats, apareix una clàusula amb la qual ja s'estipula, que l'herència del futur matrimoni, haurà de recaure en els fills i filles, que neixin de la unió que s'està acordant<sup>1048</sup>. Llavors, tornarà a iniciar-se el cercle de

---

<sup>1044</sup> L'estipulació de la data de les esposalles sempre es compta a partir de l'escripturació dels acords capitulars, que pot presentar-se des d'un període de 4 mesos (Fols.156v a 157v Manual 8 APSGVD), fins a un període de 3 anys (Fols.3v a 4v Manual 1 APSPPD). Un cas a part, el veiem als Capítols Matrimonials del 22 d'agost de 1473, on s'efectuen el mateix dia, ja que al final del document, podem llegir: "Die eadem nos Margalida, mara e Lorens Julia, son fil, hereu del mas Julia de Vilasar, terres, posesions e drets daquelle heretat dels drets pertanyents a le dite mare mia de voluntat de ella e consentiment de altres parents e amichs, ara en temps de nupcies duco e prenc vos Francescha, filla den Salvador Colomer del Camí e de na Joana, muller sua, per muler mia, e don me a vos, per legal matrimoni com afermen los actes dels Sants Apostols" (Diversorum 35 APSGVD).

<sup>1045</sup> "Empero si per cas inconvenient dins lo terma lo dit matrimoni no pudie aver compliment, que ane so hometem soltement quitia en poder de mAnthoni Colomer e Bartheu Boter, de Premia, e Berenguer Duran e Pere Pugelar, de la parroquie de Vilasar, que els pugam aler guar e acursar les esposayes e lo matrimoni a nequela manera, que en els sera vist fesador" (Fol.159 Manual 8 APSGVD).

<sup>1046</sup> Les sancions a satisfer en cas d'incompliment de matrimoni són diverses. En unes Capitulacions del 25 de gener de 1450, la pena puja a 50 lliures per a la part infractora. Aquest import és similar al dot aportat per la cabalera (Fols.156v a 157v Manual 8 APSGVD). En unes altres, de 13 anys després, es contempla pel cabaler, que ha aportat 30 lliures en concepte d'eixovar, una pena de 8 lliures. Per a Angelina, la pubilla del mas Rossell de Premià, l'import de la sanció és de 25 lliures (Fols.3v a 4v Manual 1 APSPPD). En un altre escriptura, de l'any 1469, la pena de 10 lliures és equivalent a l'import aportat per la noia cabalera i, per tant, superior a l'escreix afegit pel cabaler, que és de 4 lliures (Diversorum 25 APSGVD). En d'altres casos, apareix d'una manera indefinida. És a dir, sense concretar com es garanteix el compliment del matrimoni: "Item instrumentum arrarum super dicto fiendo inter dictas partes inhitarum et firmitarum" (Fol.16v Manual 1445, Manual 1451, Manual 1458, XXXVIII Manuale de Bartomeu Agell AHPB i Quartum Manuale de 1466-1467 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1047</sup> Ens estranya que no aparegui aquesta clàusula a les Capitulacions de 25 de gener de 1450, ja que el pubill entrarà en el mas Avella, de Vilassar, el qual depèn del monestir de Sta. Maria de Montealegre de l'ordre de la Cartoixa (Fols.156v a 157v Manual 8 APSGVD).

<sup>1048</sup> "Item es concordats que fils e files dels proceynt ayen esser areus" (Fols.156v a 157v Manual 8 APSGVD).



donacions i contradonacions, relacionades amb les esposalles. Aquestes podran ésser complementades, per una altra tipologia de donacions, les relacionades amb les darreres voluntats dels testadors, de les quals ens referirem més endavant. Mentrestant, amb l'escripturació d'aquestes capitulacions s'inicia el camí per a les noves parelles:

"Item aliud instrumentum conventionis firmatum inter duas partes continentes quodcum dicta Constança fuerit deponsata per verba de presente cum dictus Pericono Ballot"<sup>1049</sup>.

"e que feran entre si sposalles per paraules de present abtes e sufficients a contractar matrimoni e axi lo dit matrimoni hauran entre si solemnitzar en fas de sglesia segons canonicos sancions e ordinacions de aquella per tota la present semana"<sup>1050</sup>.

Taula núm.40.-

<b>Capitols Matrimonials (1421-1481)</b>				
<b>Data</b>	<b>Entre</b>	<b>De</b>	<b>I</b>	<b>De</b>
1421,5,11	Jaume Mir, fill de Francesc Mir, i Sança Mar	Cabrera	Eulàlia, filla d'Antoni Arno i Salvadora, mare	Cabrera
1429,2,22	Jaume Botey, fill de Jaume Botey i Constança	Premià	Antònia, filla de Bartomeu Pons i Constança	Santa Maria de Mataró
1429,6,25	Antoni Fontanills, fill de Pere Fontanills i Eulàlia	Teià	Rafaela, filla de Francesc Gil i Eulàlia	Tiana
1429,8,15	Pericó Ballot, fill de Pere Ballot i Sança, difunta	Cabrera	Constança, filla de Berenguer Amat	Vilassar
1436,2,2	Bernat Ferrer	Barcelona i habitant de Mataró	Elionor, filla de Pere Aroles difunt, i Eufrasina	Vilassar
1442,61,1	Salvador Colomer, fill de Bartomeu i Nicolaua	Vilassar	Margarida, filla del difunt Vicenç Oller i Antònia, ara muller de Pere Sabater	Vilassar
1445,5,17	Pere Doy, fill de Galcerà Doy i Antònia	Arenys	Joana, filla de Jaume Arnau i Joana, difunta	Cabrera
1446,1,17	Antoni Puig, àlies Ballot, fill de Llorenç Puig i de Francesca	Cabrera	Antònia, filla de Bernat Bonet i Francesca	Argentona

<sup>1049</sup> Fol.80v a 82 de Primum Manuale de Bartomeu Agell AHPB.

<sup>1050</sup> Manuale tercium decimum de 1473 de Miquel Franquesa AHPB.

Capitols Matrimonials (1421-1481)				
Data	Entre	De	I	De
1446,5,14	Bartomeu Aroles, àlies Ballot d'Argentona	Argentona	Cipriana, filla de Llorenç Fàbregas i Iolanda	Tiana
1449,12,27	Joana, filla d'Antoni Riera	Vilassar	Salvador Colomer, fill de Salvador Colomer	Vilassar
1450,1,25	Joan Avella, fill de Pere Avella	Vilassar	Caterina, filla de Pere Parera i Blanca	Vilassar
1450,3,15	Joan Colomer	Vilassar	Antònia, filla del difunt Salvador Marc i Agnès	Cabrera
1451,2,6	Bartomeu Manent, fill de Jaume Manent i Rafaela, difunta	Premià	Margarida, filla d'Antoni Riera i de Joana	Vilassar
1451,7,10	Bernat Isern, fill d'Antoni Isern i Eufrasina, difunts	Teià	Eulàlia, filla de Miquel Batlle i Angelina	Castell de Montcada
1451,7,18	Rafael Mora, fill de Bernat Mora, difunt, i Eulàlia	Premià	Antònia, filla Pere Galceran i Antònia, difunta	Bellpuig
1451,10,28	Joan Castellar, fill de Guillem Castellar i Antònia	Premià	Clara, filla de Salvador Pi i Salvadora, difunta	Vilassar
1458,3,3,	Jaume Revol, fill del difunt Bartomeu Revol, i Angelina, i Jaume d'Altafulla, parent	Badalona Òrrius	Antònia, filla d'Antoni Campins i Salvadora, difunts	Vilassar
1458,10,8	Jaume Llobet, fill de Raimon Valls i Sança difunts	Barcelona i habitant de Santa Perpètua de la Mogoda	Clara, filla de Pere Ponseta, àlies Tria, i Iolanda	Vilassar
1459,5,3	Francesc Arnau, fill i hereu del difunt Guillem Arnau i Eulàlia	Alella	Joanna, filla de Joan Parera i Francesca	Vilassar
1463,7,30	Joan Rosselló, fill de Rafael Rosselló, difunt,	Premià	Angelina, filla de Llorenç Rossell, difunt i Clara	Premià
1464,2,22	Pere Roig, fill difunt de Bartomeu Roig i Constança	Sant Vicenç de Sarrià	Elionor, filla de Pere Aroles i Angelina	Vilassar
1464,4,14	Bartomeu Català, " fill emancipat e heretat den Anthony Cathala" i orfe de Clara	Santa Maria de Martaró	Aldonça, filla de Bernat Sala, àlies Mayol, difunt, i de Salvadora	Cabrera
1464,4,23	Ludovic Saura, teixidor de lli, fill de Bernat Saura	Vilassar	Magdalena, filla de Bernat Fullaren, mestre de cases i lapicida, i Maria, difunta	Lleida
1464,7,5	Joan Famades, fill d'Antoni Famades i de Caterina	Teià	Clara, filla del difunt Andreu Tió i d'Antònia "heredis et propietaria mansi Tio"	Premià
1465,12,27	Pere Pons, fill d'Antic Pons i Constança	Vilassar	Maria, filla d'Antoni Famades i Caterina	Teià

Capítols Matrimonials (1421-1481)				
Data	Entre	De	I	De
1467,1,11	Berenguer Rosselló, fill d'Antic Rosselló i Margarida	Badalona	Rafaela, filla de Joan Llaurador i Aldòncia	Premià
1467,7,24	Bernat Miquel Cisa, fill de Bonanat Gili, àlies Cisa, i de Rafaela, i nét de Bernat Cisa, pare de Rafaela	Premià Tiana Premià	Eulàlia, filla del difunt Bartomeu Botey i Eulàlia	Premià
1467,12,31	Jaume Abril, fill de Salvador Abril i Joana, difunts	Vilassar	Antònia, filla de Pere Arnau, i Sança, difunta	Cabrera
1469,8,25	Salvador Pi	Premià	Elionor, filla del difunt Vicenç Julià i Margarida	Vilassar
1471,3,9	Pere Marquès, fill de Pere Marquès, difunt, i Margarida	Vilassar	Eulàlia, filla de Bartomeu Ribes pellicer, i Eufrasina	Barcelona
1471,6,30	Joan Rovira, fill de Joan Rovira, i Aldòncia "senyora util i propietària" del mas Batlle	Argentona	Joana, filla de Bartomeu Arnau i Bartomeua	Cabrera
1473,2,4	Joan Casa, fill de Bernat Cabus, àlies Casa, difunt i Nadala senyora útil i propietària del mas Casa	Premià	Joana, filla de Salvador Abril, difunt, i Agneta	Vilassar
1473,2,27	Pere Ferrer, fill de Jaume Ferrer, difunt i d'Angelina	Premià	Eulàlia, filla de Bartomeu Soler, mercader, difunt, i d'Isabel	Barcelona
1473,8,22	Llorenç Julià, fill del difunt Vicenç Julià i de Margarida	Vilassar	Francina, filla de Salvador Colomer del Camí i Joana	Vilassar
1476,1,30	Joan Rosselló, àlies Rossell, fill de Rafael Rosselló i Salvadora, difunts	Premià	Angelina, vídua de Pere Mora, i filla de Pere Tay, difunt i d'Eulàlia	Premià Premià
1476,11,30	Marc Aiguaviva, fill de Joan Aiguaviva difunt, i de Joana	Arenys	Angelina, filla de Bartomeu Botey, menor difunt, i d'Eulàlia	Premià
1477,1,31	Gabriel Rovira, fill de Bernat Rovira i Francina, difunts	Santa Maria de Martaró i habitant de Cabrera	Miqueia, vídua de Jaume Revol, àlies Altafulla, i filla de Jaume Toxoner i Salvadora	Orrius Arenys
1477,2,7	Jaume Corbera, fill del difunt Miquel Corbera i d'Angelina	Teià	Antònia, filla del difunt Bartomeu Botey i d'Eulàlia	Premià
1477,3,22	Pere Boter, hereu universal del difunt Bartomeu Boter, difunt, i fill de Bartomeua	Premià	Caterina, filla dels difunts Jofre Rossell, sastre, i Antònia	Granollers
1477,4,20	Antoni Abril, fill de Salvador Abril i Joana, difunts	Vilassar	Francina, filla de Salvador Bartomeu i Antònia	Cabrera
1478,5,27	Bernat Miquel Cisa, fill de Bonanat Gili, de Tiana, i de Rafaela, difunts	Premià	Salvadora, vídua de Bartomeu Solà i filla d'Antoni Coll, àlies Trobat, d'Allella, i de Maria	Sant Andreu del Palomar
1478,12,19	Guillem Ferrer, fill del difunt Bernat Ferrer, àlies Salat, i de Jaumeta	Sant Genís dels Agudells	Joana, filla de Joan Rafart i Eulàlia, difunta	Vilassar
1479,7,25	Bartomeu Puig, fill i hereu universal del difunt Antoni Puig, i Antònia	Cabrera	Clara, filla de Salvador Bartomeu i Antònia	Cabrera

<b>Capitols Matrimonials (1421-1481)</b>				
<b>Data</b>	<b>Entre</b>	<b>De</b>	<b>I</b>	<b>De</b>
1480,7,19	Bartomeu Marí, fill de Joan Marí i Elionor	Tiana	Antònia, àlies Agnès, de 10 anys, orfe de Berenguer Partella i Eufrasina	Premià
1481,2,24	Pere Mas, fill de Pere Mas i d'Elionor, difunta	Badalona	Clara, filla de Bartomeu Boter, difunt, i Bartomeua	Premià
1481,9,15	Mateu Leget, fill de Manuel Leget i de Maria, difunts	Badalona	Isabel, filla de Joan Terrades, àlies Pons, difunt i d'Antònia, ara muller de Llorenç Partella	Cabrera Premià
1481,11,21	Jaume Ferrer, fill dels difunts Jaume Ferrer i d'Angelina	Premià	Joana, filla de Joan Palau, hostaler, i Joana	Mataró
1481,11,25	Guillem Bartomeu	Cabrera	Joana, filla de Pere Ferrer i Angelina	Cabrera

### 4.3.-LA FAMÍLIA BAIXMEDIEVAL

Durant la Baixa Edat Mitjana, la família és una realitat força més complexa i variada, que la imatge que ens transmeten la major part dels estudiosos de la història del dret civil català<sup>1051</sup>. Pel que es refereix a la família pagesa, en general, la bibliografia del nostre País acostuma a definir-la com la cèlula bàsica de la societat feudal, sens dedicar-hi gaires estudis, que l'analitzin amb profunditat<sup>1052</sup>. El terme "família" no figura documentat a les escriptures consultades<sup>1053</sup>. A les nostres fonts, per a esmentar els individus relacionats amb llaços de consanguinitat s'utilitza el mot "parentela" i l'adjectiu "consanguinis"<sup>1054</sup>.

"E primerament, lo dit Bernat Miquel Cisa, pare del dit Pere, e encara en Bernat Cisa, avi seu, en Jaume Botey de la parroquia

---

<sup>1051</sup> Per a la realització de tot tipus de treball, és imprescindible la consulta de fonts documentals primàries. Si no es realitza aquesta tasca, es pot caure en el parany de repetir el que la bibliografia acostuma a citar, sens comprovar documental la seva veracitat. Gairebé sempre, s'observa una distància entre el dret i la societat, perquè aquell acostuma a anar unes passes endarrera les transformacions, que afecten a la societat. Aquest fet pot explicar-se perquè les legislacions acostumen a plasmar els interessos de les classes dominants i perquè, en el cas del dret canònic, l'Església vol augmentar el seu control social.

<sup>1052</sup> GEORGES DUBY descriu el domini de l'esfera privada de la següent manera: "El recinto circunscribe el refugio al que los hombres se retiran para dormir, donde encierran lo que poseen de más precioso y han de recluirse tras el toque de queda. La imagen más expresiva podría pedírsele en préstamo a la biología, la de célula: un núcleo, la vivienda, una membrana, la cerca, ambas formando un todo, ese todo que los textos de la época carolingia denominan el mansus, el lugar en que se mora", a *Historia de la vida privada. 2. De la Europa feudal al renacimiento*. Madrid, Ed. Taurus, 1991, pàg.32.

<sup>1053</sup> Per poder veure els diferents significats del vocable família, es pot consultar JACK GOODY: *La evolución de la familia y del matrimonio en Europa* i LEAH OTIS-COUR: *Historia de la pareja en la Edad Media*. Placer y amor, pàgs.10 a 14.

<sup>1054</sup> MARIA ISABEL LORING GARCÍA ens comenta en relació al terme "parentela", el següent: "cuyo uso empieza ya a generalizarse en el siglo VI para designar el conjunto de consanguíneos tanto por línea paterna como materna hasta el séptimo grado y que algo más tarde se ampliará su campo para integrar también a los afines, es decir, a los cónyugues y a los consanguíneos de éstos", a "Sistemas de parentesco y estructuras familiares en la Edad Media", a *La familia en la Edad Media. XI Semana de Estudios Medievales. Nájera 2000*. Logroño, Gobierno de la Rioja y Instituto de Estudios Riojanos, 2001, pàg. 30.

de Sent Vicens de Sarria, en Gabriel Nadal, de la parroquia de Santa Maria de Badola (sic) e Pere Botey, oncle del dit Pere, pubill. Tots de parentella del dit Pere de una part. E la dita madona Salvadora, mare de la dita Johana, e encara n'Anthoni Coll, àlies Trobat, avi, Jaume Coll, fill seu de la parroquia de Sent Feliu de Alella, oncle, la dona na Maria, que fou muller den Arnau Alamany, de la parroquia de Sant Andreu del Palomar, thia germana e hereva del dit Barthomeu Sola, difunt, en Feliu Cases, de la propter dita parroquia, gendre seu, e la dona na Beneta, muller sua e filla heretada de la dita madona Maria. N'Anthoni Femades, de la parroquia de Sent marti de Taya, e Jaume Femades, germa seu, de la parroquia de Santa Maria de Comella, tots de affinitat e parentela de part de mare de la dita Johanna<sup>1055</sup>.

"Ego Salvator Canyet, parrochie Sancti Felicis de Capraria, quia divina disposicione volente careo prole nec etiam prolem spero habere mea etate attenta cum sin senio oppressus ideo propter nexum sanguinis quo vos Bartholomea... revertantur proximori meo in gradu seu linea parentela"<sup>1056</sup>.

---

<sup>1055</sup> Pre-Capítols Matrimonials de Pere Cisa, de 7 anys, fill de Bernat Miquel Cisa i de la difunta Eulàlia, de Premià, i de Joanna, de 4 anys, filla de Bartomeu Solà, difunt, i de Salvadora, vídua de l'anterior i muller de Bernat Miquel Cisa (1478,5,30 Fols.77 a 79v Manuale vicesimum de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1056</sup> Donació del mas Canyet, de Cabrera, sots domini i alou de Joan d'Argentona, de Salvador Canyet de Cabrera, a Bartomeua, filla de Francesc Eimeric, àlies Bonet, i Salvadora (1461,6,28 Manual 1461 de Bartomeu Agell AHPB).

L'estudi de les relacions de parentiu és una tasca força àrdua pels períodes històrics anteriors al segle XIX, ja que no serà fins a mitjans d'aquell segle en que la legislació reglamentarà jurídicament la utilització dels cognoms, prioritzant el del marit<sup>1057</sup>. En el període analitzat, en algunes ocasions, es necessari comptar amb un gran nombre de documents de diferent tipologia, per a poder relacionar un personatge en relació al seu grup familiar. En aquest sentit, agraim la tasca realitzada pels notaris de l'època, que ens han facilitat la nostra feina, al fer constar el tipus de relació que hi ha entre alguns dels personatges dels documents que han escripturat<sup>1058</sup>. En línies generals, tant les dones solteres com els menors s'identifiquen de la mateixa manera: el nom, seguit dels noms dels seus antecessors i només el cognom del pare. Amb les dones casades i vídues, podem trobar-nos amb dos variables predominants: esmentar el nom de la muller i a continuació com a "dona de"<sup>1059</sup>. També ens podem trobar l'anterior accepció, seguida de la presentació del nom de la mare i del nom i cognom del pare<sup>1060</sup>. Les pubilles poden figurar amb el cognom<sup>1061</sup>,

---

<sup>1057</sup> FRANCESC DE PAULA MASPONS i ANGLASELL: La llei de la família catalana. Barcelona, Editorial Barcino, 1935, pàgs.46 i 47. També és interessant consultar les aportacions d'una sèrie d'antropòlegs, que qüestionen l'obra de destacats figures de la Renaixença en relació a la creació d'un cos identitari, sovint identificat com a cultura popular catalana. Per aquests investigadors, els promotors de la Renaixença, així com els seus artistes i pensadors, segueixen les directrius d'un catalanisme polític de caire conservador i mostren una visió deformada de la família pagesa, basada en la masia, que aprofiten per a poder definir "els valors fonamentals del caràcter català: el treball, la propietat, una moral catòlico-conservadora, l'autoritat patriarcal", a FERRAN ESTRADA i BONELL: "Els folkloristes i la família catalana", a JESÚS CONTRERAS i HERNÁNDEZ i altres: La invenció de la família catalana. Barcelona, *L'Avenç*, núm.132,1989, pàgs.15 a 53.

<sup>1058</sup> Venda d'una peça de terra de Genís Tolrà, de Vilassar, al seu germà, Miquel Casals, de la mateixa localitat (1434, 6,12 Fol.106v Manual 8 APSGVD).

<sup>1059</sup> Així doncs, veiem com, en la major part dels casos, la muller passa de la dependència paterna a la del seu marit, almenys en qüestions d'identitat, amb la qual cosa es considera immersa dins d'una minoria d'edat permanent.

<sup>1060</sup> Testament de Clara, muller de Pere Arnau, de Sant Feliu de Cabrera, vídua de Bernat Colomer, de Sant Pere de Premià, i filla de d'Antoni Canal i Constança, difunts de Sant Feliu de Cabrera (1472, 8, 20 Fols. 98 i 99 del Llibre de Testaments (1457-1480) de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1061</sup> Testament de Saurina Canal, de Vilassar (1362, 3 9 Fol.161v Manual 8 APSGVD). Testament de Constança Casals, de Vilassar (1366,5,15 Fol.33 Manual 3 APSGVD). Testament d'Elisenda Bondia, de Vilassar (1372, 4 18 Fol. 9v Manual 3 APSGVD). Testament de Margarida Catalana, de Vilassar (1402, 6, 16 Fol. 84 Manual 3 APSGVD).

que també pot presentar-se femeninitzat<sup>1062</sup>. Els cabalers pubills acostumen a perdre el seu cognom, per a utilitzar-lo com un àlies, a continuació del cognom de la família a la qual entra a forma a part i amb la qual conviurà en un mas. En certa mesura ens trobem com en el cas de les dones. És a dir, si no comptem amb documentació relacionada amb els contractes d'esposalles o testaments on es mostri la seva procedència familiar, és difícil de determinar el seu origen<sup>1063</sup>. Per aquesta raó, també podem parlar d'una certa pèrdua d'identitat. La determinació de l'origen familiar d'un pubill, encara es complica més en el cas dels pubills reticents a desplaçar el seu cognom d'origen en un segon terme i adoptar com a prioritari el de la família de la seva muller pubilla. Hem detectat que a partir de la primera meitat del segle XV, hi ha certs pubills que no acceptem la pèrdua del seu cognom. Aquests pubills utilitzen per a identificar-se el seu nom, seguit del cognom d'origen i com àlies el de la seva muller<sup>1064</sup>. Fins i tot, alguns d'aquests pubills s'escriuren només amb el seu cognom, desestimant fins i tot el de la muller, com a àlies<sup>1065</sup>. Per això, malgrat que només comptem amb una referència documental, on s'escriptura l'obligació del pubill a adoptar el nom del mas al qual entrarà a viure, pensem que els pubills són pressionats a adoptar el nom de la casa a la qual enten a viure, mitjançant

---

<sup>1062</sup> Testament de Saurina Vaila, del veïnat de Cabrils de Vilassar (1362,2, 21 Fol.160 Manual 8 APSGVD).

<sup>1063</sup> Donació del mas Veil, de 20 de desembre de 1394, de Bernat Veil, de Vilassar, a Valençó, la seva filla, que maridarà amb Galcerà de Crosanyes, de Sant Cebrià de Vallalta (Fols.7 a 8v Manual 5 APSGVD).

<sup>1064</sup> Venda de Narcissa, vídua de Jaume Draper, àlies Estrader, de Premià (1435,9,20 Fol.17 Manual 1 APSPPD). Narcissa és la pubilla del mas Estrader i és filla d'Antoni Estrader. El pubill conservarà el seu cognom originari com a prioritari fins i tot quan està mort (1435,9,6 Fol.32 Septimum Manuale de Bartomeu Agell AHPB). Venda d'una feixa de terra de Joan Lladó, àlies Feliu i Gabriela, la seva muller i "domina utilis mansi Feliu", de Cabrera, a Arnau Castanyeda, de l'esmentada localitat (Fol.38 Manuale Vicesimum de Miquel Franquesa AHPB). Permuta de terres de Salvador Cabús, àlies Folgueres, de Premià, i Antoni, fill seu i hereu del mas Folgueres, amb Angelina, vídua de Bernat Torra, d'Allella, i Esteve Torra, fill del Mas Macià, de Premià (1480, 3, 1 Manuale 1478-1479 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1065</sup> Donació del mas Corçana, de Cabrera, de Bartomeua, vídua de Berenguer Fornells, al seu fill, Pere Fornells, àlies Corçana (1431, 10,13 Fol. 58 Manual 5 APSGVD). Venda d'Antoni Manent, usufructuari del mas Armengol, i el seu fill, Antoni Armengol, àlies Manent, de Vilassar, a Antoni Avella. Tots són de Vilassar (1480, 3, 1 Diversorum 119 APSGVD).



un enllaç matrimonial<sup>1066</sup>. Creiem que la reticència mostrada per alguns pubills a fer-ho, crea problemes i tensions dins l'àmbit familiar.

En consonància amb el que estem comentant, recordem que l'antropòleg Ignasi Terradas es refereix a la història de la família i a la dels seus masos com una "història legal", perquè la documentació que s'utilitza per a reconstruir-la, és fonamentalment de caire notarial i perquè "tant la família com el seu patrimoni fan legalment la seva història, escripturant fil per randa tots els passos mínimament importants en la vida domèstica i patrimonial<sup>1067</sup>. A l'Arxiu Parroquial de Sant Genís de Vilassar, hi estan dipositats una sèrie d'inventaris de masos del segle XV, que reflecteixen l'existència d'aquestes escriptures de caire familiar en alguns d'aquests masos inventariats<sup>1068</sup>. Aquesta documentació en pergamí es guardava enrotllada en sacs allargats, anomenats doblers i, bàsicament, pertany a tres tipologies diferents. Són fonts relacionades amb la constitució del domini útil del patrimoni familiar (establiments i cartes precàries), escripturacions relacionades amb la transmissió patrimonial (heretaments, esponsalícis, testaments, etc.) i d'altres actuacions, que ens informen de les transaccions econòmiques efectuades al llarg dels anys (compravendes, censals, violaris, debitoris, sots-establiments, etc)<sup>1069</sup>. Ara bé, i com és lògic, la documentació que acostumen a guardar aquets masos es refereixen fonamentalment a la línia troncal d'hereus i d'hereves de cada mas<sup>1070</sup>. Així doncs, se'ns reflecteix l'existència d'un nucli

---

<sup>1066</sup> Capítols Matrimonials de Bartomeu Marí, fill de Joan Marí, i Elionor, de Tiana, i d'Antònia, àlies Agnès, de 10 anys, orfe de Berenguer Partella i Eufrasina, de premià (1480, 7, 19 Manual 1480-1481 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1067</sup> IGNASI TERRADAS: El món històric de les masies. Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1984, pàg.111.

<sup>1068</sup> PERE BENITO i MONCLÚS: Viure al Vilassar del Quatre-Cents, pàgs.88 i 89.

<sup>1069</sup> En el cas del mas Martí de Vilassar, PERE BENITO i MONCLÚS ofereix una relació dels diferents tipus d'escriptures, referides a l'inventari d'aquest mas. Aquestes fonts es refereixen a testaments, definicions, establiments i sots-establiments, èpoques, censals, absolucions i compra-vendes. El total de documents esmentats en el dobler inventariats correspon a 56 escriptures, a Viure al Vilassar del Quatre-Cents, pàgs.36 a 38.

<sup>1070</sup> En el sots-establiment del mas Amigó, derruït de Premià i de dues peces de terra, realitzat per Jaume Amigó, de Premià, fill de Bartomeu Amigó, difunt i d'Angelina i amb el consentiment dels seus tutors, es fa constar la història de quatre generacions del mas. Jaume Amigó és l'hereu, per via testamentària, del seu pare, segons el testament, realitzat el 12 de març de l'any 1461, davant de Joan massó, vicari i notari públic per Berenguer Vila, rector. El seu pare tenia el patrimoni, que es sots-establirà, com hereu universal d'Andreu Amigó, avi dels sost-

familiar, inserit dins d'un grup de parents més ampli. El parentiu és de tipus bil.lateral o bilineal, ja que es reconeix la relació familiar amb els dos grups d'origen. Per tant, són considerats parents tant els de part de mare com els de part de pare. En general, el paper que desenvolupa cada un dels membres d'aquest grup prové dels pactes elaborats amb anterioritat. Després, certes situacions, com les morts prematures, regulen i reconduïxen aquests papers. Alguns d'aquests parents protagonitzen un paper molt més destacat del que generalment s'ha enunciat. Seran els que formaran part del consell familiar. Grup de consell, de suport i de pressió, que obliguen als hereus a complir amb la seva funció envers als altres membres del grup, donen suport testimonial i econòmic en contractes de diferent tipologia i reorienten algunes situacions conflictives, esdevingudes dins del grup familiar.

El nucli familiar no es presenta uniforme. Coexisteixen una diversitat de configuracions o sistemes familiars, que depenen de les circumstàncies que poden viuen les famílies al llarg del temps. Cada família pot passar d'una configuració a una altra, segons els òbits, les migracions, les esposalles dels seus membres, etc. Així doncs, la família és una realitat, que es mostra mitjançant diferents accepcions i en continuu moviment. Per tant, a part de les famílies conjugals amb fills<sup>1071</sup> i sense fills<sup>1072</sup>, les encapçalades pels vidus i les vídues, que actualment coneixem com a monoparentals<sup>1073</sup>, les reconstituïdes,

---

establient. El seu avi ho tenia pel seu pare, revesavi del sost-establient, a qui el prior de Sant Miquel del Fai va ratificar la possessió del domini útil del mas, mitjançant una carta precària del 5 de novembre de 1364 (1464, 8, 1 Manual Comú 1465-1479 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1071</sup> Donació de llegítima materna i paterna, consistent en unes peces de terra i un hort, sots domini i alou de la capella del Sant Crist, de Bernat Saura i Joana, pubilla del Mas Saura de Vilassar, al seu fill Ludovic Saura (Fol.171 Manual 8 APSGVD).

<sup>1072</sup> Per alguns juristes, com JOSEP MARIA PUIG SALELLAS, la parella conjugal no presenta relacions de parentiu: "És cert que hi ha una tendència general a estendre el concepte de família a la parella...Jo sempre he tingut entès que l'home i la dona, en el matrimoni no són parents, sinó cònjuges i, per tant, que la seva relació no és de família, sinó simplement matrimonial, que no és poc. És a dir, tots els drets que tenen l'un i l'altre constant matrimoni i en el moment de la seva dissolució, per mort o altra causa, els correspon per raó de matrimoni, i no els cal un altre títol. El concepte de família, en canvi, neix amb l'existència de fills, fins i tot adoptius", a La "Resurrecció" dels Capítols Matrimonials (L'àmbit de l'autonomia de la voluntat en els contractes reguladors de la convivència). Contestació al discurs d'ingrés de l'acadèmic de número IL-LM SR. JUAN-JOSÉ LÓPEZ BURNIOL, pàgs.56 i 57.

<sup>1073</sup> El 19 de Juliol de 1432, Bernat Mora, de Premià i habitant de Tiana, encapçala una àpoca a favor de la seva sogra, Francesca, vídua de Pere Coll. Es tracta de 75 lliures, de les quals Bernat Mora explicita: "quas vos michi dare et solvere at restituere tenamini per dote et aliis in ribus, que ego habeam in dicto manso, quod fuit dicti Petri de Colle et in quo intraveram ratione

també conegudes com les de vidus i vídues que han tornat a maridar<sup>1074</sup>; les famílies conjugals ampliades i les famílies conjugals múltiples<sup>1075</sup>. També hi ha d'altres nuclis familiars configurats pels avis i les àvies, que en parella o éssent vidus, conviuen amb els seus néts<sup>1076</sup>. Com és lògic, aquests nuclis familiars o sistemes familiars simples estan immersos dins d'uns altres grups més amplis de parents, amb els quals es conformen sistemes familiars compostos. D'aquesta manera, ratifiquem el que d'altres autors han considerat envers la família: la seva evolució històrica no ha estat línia i, per tant, no ha desembocat en una família nuclear o conjugal predominant a la Baixa Edat Mitjana<sup>1077</sup>. Didier Lett també considera, que la família medieval no correspon pas a la imatge, que encara avui en dia presenten certes ideologies reaccionàries, que la defineixen com a estable, completa i unida. Ans al contrari, es tracta d'una família molt inestable i amb una gran plascicitat per adaptar-se a diverses conjuntures<sup>1078</sup>. La diversitat observada en la constitució de la família, basada en la consanguinitat i l'aliança, també presenta d'altres lectures. Per a Maria

---

matrimoni facti inter me et Vincentia filiam vestram" (Fol.123 Tercium Manuale de Bartomeu Agell AHPB).

<sup>1074</sup> Capítols Matrimonials de 15 de setembre de 1481, entre Mateu Leget, orfe de Manuel Leget i de Maria, de Badalona, i Isabel, filla de Joan Terrades, àlies Pons, difunt de Cabrera, i d'Antònia, ara muller de Llorenç Partella, de Premià (Manual 1481-1482 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1075</sup> En els Capítols Matrimonials del dia 25 de juliol de 1479, de Bartomeu Puig, fill i hereu universal del difunt Antoni Puig, i Antònia, de Cabrera, i de Clara, filla de Salvador Bartomeu i Antònia, de l'esmentada localitat, es constata la previsió de cohabitació de diferents generacions. Així en el mas Puig conviurà la nova parella amb Antònia, la mare vídua de Bartomeu, Llorenç Puig i Francesca, els avis de part de pare d'aquell, així com Pere Puig, possible oncle conco (Manuale Vicesimum Secundum de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1076</sup> Donació del mas Lladó, de Vilassar, de Pere Lladó a la sev néta Bartomeua, filla de Pere Lladó, de Barcelona (Fols.142v a 143v Manual 5 APSFVD).

<sup>1077</sup> Alguns estudis d'arreu d'Europa, ratifiquen el que diem. Així, GEORGES DUBY i HENRY BRESC comenten que l'evolució de la família històricament no ha estat línia. Mentre que a partir del segle IX i X es pot parlar d'una importància creixent de la família nuclear, aquesta es replega amb la crisi baix medieval, cedint pas a extenses solidaritats basades en el parentiu, a Historia de la familia. 1. Mundos Lejanos, mundos antiguos, pàgs. 285, 401-438.

<sup>1078</sup> "La famille médiévale, et plus généralement celle d'Ancien Régime: ne répond donc absolument à l'image de la famille véhiculée aujourd'hui encore par certaines idéologies réactionnaires: des familles stables, complètes, unies. Tout au contraire, la famille de l'Europe traditionnelle est caractérisée, elle aussi, surtout à cause des assauts incessants de la mortalité, par une grande instabilité. Ce qui doit surtout retenir l'attention de l'historien, c'est la forte plasticité des structures de parenté et des structures familiales qui ont su, tout au long de l'époque médiévale, s'adapter aux diverses conjonctures" a DIDIER LETT: Famille et parenté dans L'Occident médiéval Vè-Xvè siècle.

Isabel Loring, als sistemes de parentiu anterior, s'ha d'afegir un parentiu artificial, com és l'espiritual desenvolupat per les padrines i els padrins baptismals, així com el que viu els diferents membres del clergat regular i secular en relació a Déu "l'affinitas". L'esmentada autora també considera dins d'aquesta accepció, la relació iniciada arran de les donacions "pro remedio animae", efectuades per seculars, a centres eclesiàstics i comunitats monàstiques<sup>1079</sup>.

A l'entorn rural, els grups familiars simples els podem relacionar fàcilment amb l'habitatge<sup>1080</sup>. En general, quan es relaciona el mas amb el grup familiar que l'habita, es comenta la generalitzada coincidència entre l'antropònim familiar i el mas. Es presenta aquest fet, com si fos un tret plurisecular de la pagesia catalana, que estaria més pendent de la continuïtat de la coincidència esmentada, que dels petits i grans problemes que ha hagut de fer front durant segles. Al contrari d'alguns estudis seriosos, que s'han realitzat<sup>1081</sup>, les nostres fonts ens informen de coincidències i de divergències respecte el nom dels hereus i el nom del mas.

---

<sup>1079</sup> MARIA ISABEL LORING GARCÍA: "La familia en la Edad Media", pàgs.13 a 38.

<sup>1080</sup> Els documents que ens aporten més informació al respecte són les donacions inter vivos i algunes clàusules de certs Capítols Matrimonials. D'altres fonts que també ens ofereixen notícies d'aquest tema poden ser algunes escriptures, relacionades amb l'emfiteusi i les compravendes. Per una altra banda, també hi ha d'altra documentació que no s'ha desestimar. Com exemple, podem esmentar una escriptura del dia 29 de desembre de 1483, es tracta d'un debitori de 20 lliures de Nicolau Orriols, fill d'Antoni Orriols, de Premià, a favor del seu nebot Martí Casals, d'Alella, "ratione loqueri sive soldada Alienoris, sororis vestre, quod pluribus annis bene servivit michi" (Fol.2 Manual 5 APSPPD). Ara bé, també cal assenyalar, que la documentació no sempre ens permet assegurar la quantitat d'individus que conviuen en un moment determinat compartint el sostre d'un mas, borda o casa.

<sup>1081</sup> LLUÍS TO: "Els nom dels masos (El domini de Santa Maria de Vilabertran en els segles XI-XIII)", dins de Homes, masos, història. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX). Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat ("Biblioteca Abat Oliba", núm.215), 1999, pàgs.23 a 42.

Taula núm.41.-

**Relació dels noms dels masos i bordes amb els antropònims dels seus hereus i pubilles a Cabrera, Premià i Vilassar (1348-1486)**

**COINCIDÈNCIES PERLLONGADES**

Amau, Arnó, Corsà, Geronella, LLadó, Malloll, Pons, Pulg, Riba, Seguí, Soler i Trià (Cabrera).

Botey, Cisa, Colomer, Dorca, Estrader, Figuera, Font i Riera, Rossell, Rosselló, Sala, Solà i Solé (Premià).

Abril, Armengol, Aroles, Bonivern, Carbonell, Casals, Colom, Colomer, Cuquet, Diumer, Eimeric, Estrany, Ferrer, Isern, Julià, Marquès, Martí, Morot, Parera, Pi, Pons, Rafart, Riera, Serra, Veil, Vidal, Villar i Vives (Vilassar).

**DIVERGÈNCIES CONSTANTS**

Aller, Andreu, Ferrer, Fomells, Lena (Premià).

Arenyó, Barata, Bengut (b), Jasset, Nadal, Perpinyà (Vilassar).

**DIVERGÈNCIES DETECTADES**

Agell<sup>1082</sup>, Avella<sup>1083</sup>, Bellot<sup>1084</sup>, Canal<sup>1085</sup>, Canyet<sup>1086</sup>, Eres, Feliu, Jaume, Roure, Vall (Cabrera).

Alier, Agell, Andreu, Pere Ferrer, Fomells, Lena, Orenga, Perdal, Solà i Soler (Premià).

Alzina, Amadó, Aulovara, Boscà, Canal, Costonera, Domènec, Martí, Morera, Morera (borda), Serra (borda), Torre (Vilassar)

<sup>1082</sup> El 20 d'abril de 1477 es fa donació del mas o casa Agell de Salvador Bartomeu, de Cabrera, a la seva filla, Francina. Salvador ho havia rebut, per via testamentària de Vicenta, la seva difunta mare, qui ho heretà mitjançant el testament de Bartomeu Agell, notari de Barcelona (Plec de Capítols Matrimonials de 1452-1482 i Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB). Confessió de Pere Malloll d'avall, de Cabrera, a la Pia Almoïna de la Seu de Barcelona: peces de terra i masos Malloll, Agell i Oliver (1481,2,17 Fol.92 Capbreus "A. N° 38 1485 a 1645" Pia Almoïna ACB).

<sup>1083</sup> Definició de tots els seus béns de Pere Avella, àlies Orriols del veïnat d'Agell de Cabrera, a favor de Salvador Ferrer, ferrer (1459,6,15 Diversorum 98 i 107 APSGVD).

<sup>1084</sup> El mas Bellot passa a ser mas Puig. El 17 de gener de 1445, Pere Bellsoley, de Santa Maria d'Arenys, en fa donació a Antoni Puig. En el testament d'aquest, del 30 de març de 1470, apareix com a "primer hereu de dita heretat", especificant que aquest mas abans es deia Puig. (Núm. 63 Notícia primera del Llibre de Noticias de la Casa y mas Anomenat Arnó, en la parrochia de Cabrera en lo Veynat de Agell". Manuscrit núm. 1221 BC).

<sup>1085</sup> El 20 d'agost de 1472, Clara, muller de Pere Arnau, de Cabrera, vídua de Bernat Colomer, de Premià, senyora útil i propietària del mas Canal, escull com a hereu universal a Guillem Bartomeu, de Cabrera (Fols.98 a 99 del Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1086</sup> Donació del mas Canyet de Salvador Canyet a Bartomeua, filla de Francesc Eimeric, àlies Bonet i Salvadora, "consobrinerne germane mee" (1461,6,28 Manual 1461 Bartomeu Agell AHPB). Sis anys més tard, Joan d'Argentona, donzell barceloní i senyor directe del mas, encapçala una àpoca a favor de Pere Andreu, àlies Fomells, de 101 sous, tres quarteres d'ordi i un parell de gallines "pro censibus de tempore preterito et usque in die quo vos matrimonium contracistis cum Bartholomea quondam sponsa vestra domina et propietaria subscripti mansi

En els masos on s'ha detectat una divergència, la seva majoria no correspon a pubilles amb marits reticents a adoptar el nom del mas. Per tant, corresponen a donacions que afavoreixen a altres familiars, encara que no tinguin un antroponímic coincident, i a tota una colla d'alienacions que traspassen aquests masos fora del grup familiar. D'entre aquests masos, ja n'hem destacat a fulls precedents els que entren a formar part del patrimoni de l'hereu o de l'hereua d'un altre mas, amb la qual cosa aquests comptaran amb dos masos.

Els Capítols Matrimonials de vidus i vídues amb fills o sense, els matrimonis creuats, l'aparició constant de tutors i curadors a documentació de diversa índole, així com els heretaments a néts i nétes, per part dels seus respectius avis i/o àvies, ens aporten la visió d'una societat que està acostumada a perdre població i, que per tant, s'adapta a les diferents situacions amb les quals es va trobant. A continuació, transcrivim unes línies dels Capítols Matrimonials de Joan Rosselló, àlies Rossell, fill de Rafael Rosselló i Salvadora, difunts de Premià, i d'Angelina, vídua de Pere Mora, de Pere Mora, de Premià, i filla del difunt de Pere Tay, difunt i d'Eulàlia, de Premià, on s'acorda un futur enllaç entre els seus dos respectius fills menors :

“Item es stat avengut e concordat entre lo dit Joan Rossello e en Pere Rossello de la dita parrochia e alguns de sos parents e amichs, de una part, e la dita madona Angelina e encara en Pons Ferrer, de la dita parroquia de Premia, e Nanthoni Nada, de la parrochia de Thiana, tudors de na Angelina, filla del dit Pere Mora, quondam, e de la dita muller, olim muller sua, e alguns parents e amichs de la dita pubilla de la part altra, que entre Jachme, fill del dit Johan Rosselló, àlies Rossell, e de la dona na Angelina, quondam muller seu, e hereu de la dita sa mare ara en edat de

---

michi debitis et solvi cessatis ratione et occasione mansi Canyet” (Llibre Comú de 1465-1479 de Miquel Franquesa AHPB).

sinch anys o entorn constituït e la dita Anthonia pubilla en edat de dos mesos o entorn constituïda sia fet matrimoni”<sup>1087</sup>.

Així doncs, l'existència d'una diversitat de configuracions o sistemes familiars<sup>1088</sup>, respon a una presència continuada de la mort, que interromp la convivència dels diferents membres del grup familiar<sup>1089</sup>. Per aquest motiu, com ja hem demostrat en d'altres pàgines, la població endega una contínua adequació del grup familiar, tot i tenint en compte els recursos humans, els econòmics i els socials, de què disposa a cada moment. D'aquí vé, la rellevant presència de pubilles, dins d'una societat marcadament patriarcal, així com d'altres estratègies successòries, que ens mostren la coexistència de diferents realitats, que superen la cotilla dissenyada pels juristes decimonònics i alhora continuada pels historiadors del dret d'avui dia. Un altre dels elements que també contribueix a la pèrdua poblacional és el moviment migratori. Segons Flocel Sabaté, l'atracció que experimenten les ciutats es veu afavorida pels interessos dels municipis, que copsen la quantitat del nombre dels seus ciutadans com una de les bases de la seva vitalitat<sup>1090</sup>. Si en un primer moment, totes les ciutats fomenten la migració, al segle XIV, l'han de controlar, ja que les llistes d'habitants de totes les grans poblacions superen el volum real

---

<sup>1087</sup> 1477, 1, 30 Fols.74 a 75 Manuale Decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB.

<sup>1088</sup> Fins fa ben poc, a la nostra societat no s'ha elaborat una definició integradora de “família” en el sentit de contemplar la diversitat de models existents davant del sistema conjugal tradicional. Darrerament, les Corts Espanyoles han regulat els matrimonis entre homosexuals. Malgrat això, encara certs sectors socials i l'església cristiana es mostren reticents a acceptar les unions “de fet” o “reglamentades” dels homosexuals.

<sup>1089</sup> “Les phénomènes de famille “en miettes” et de “familles recomposés”, qui préoccupen tant les sociologues en cette fin du Xxè siècle, ne sont pas nouveaux. Si aujourd'hui, l'éclatement de la cellule familiale se fait essentiellement pour cause du divorce, au Moyen Age, dans la très grande majorité des cas, elle est la conséquence de la mort de l'un de deux parents...plus d'un tiers des enfants vit dans une famille recomposée”, a DANIELE ALEXANDRE-BIDON i DIDIER LETT : Les enfants au Moyen Âge Vè-Xvè siècle. Paris, Hachette (« Pluriel Histoire »),1997, pàg.98.

<sup>1090</sup> “Un major nombre d'habitants concedeix un més gran dinamisme a les activitats, una elevada empenta i una superior pressió”, a FLOCEL SABATÉ i CURULL: El territori de la Catalunya Medieval. Percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'Edat Mitjana. Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 1997, pàg.168.

de pobladors. Existeix la picaresca dels que sens viure a ciutat, volen continuar gaudint dels avantatges fiscals i de solidaritat, que aquesta els pot oferir. En el cas de Barcelona, Teresa Maria Vinyoles assenyala tres condicions per a ser considerat ciutadà barceloní: tenir-hi domicili propi tan si és de compra o de lloguer, que la muller hi resideixi i poder demostrar desenvolupar-hi un ofici<sup>1091</sup>. Per tant, l'enllaç matrimonial realitzat per un noi "de pagès" amb una barcelonina, pot facilitar força l'accés a l'obtenció de la ciutadania<sup>1092</sup>.

Les nostres fonts evidencien com ja des de mitjans del segle XIV hi ha un nombre rellevant de maresmencs, instal·lats a la ciutat de Barcelona<sup>1093</sup>. Així doncs, l'emigració dels maresmencs s'ha iniciat amb anterioritat a l'inici de les crisis baix medievals. Per a la primera meitat del segle XV, observem com la major part dels que han marxat, continuen mantenint llaços amb els seus parents del Baix Maresme, i ja instal·lats a Barcelona, mariden amb noies d'aquella ciutat<sup>1094</sup>. Per a tot el període estudiat, les fonts relacionades amb els enllaços matrimonials, ens ofereixen força exemples de cabalers i cabaleres, que tot i vivint a pagès, mariden amb barcelonines i barcelonins<sup>1095</sup>. Entre d'altres fonts, el testament i el codicil són la tipologia de

---

<sup>1091</sup> TERESA-MARIA VINYOLES i VIDAL : La vida quotidiana a Barcelona vers 1400. Premi Concepció Alemany Vall. XV edició. Barcelona, Fundació Vives Casajuana, 1985, pàgs.83 a 85.

<sup>1092</sup> Capítols Matrimonials entre Pere Ferrer, fill de Jaume Ferrer, difunt i Angelina, de Premià, i Eulàlia, filla de Bartomeu Soler, mercader, difunt, i Isabel, de Barcelona (Manuale Tercium decimum 1473 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1093</sup> El 1373, s'esmenta una casa al carrer de la Fusteria, que tenia Pere Rafart, parent dels Rafart de Vilassar (Fols. 67v i 68 Manual 2 APSGVD). Tornem a trobar cases al carrer de la Fusteria, sota el Born, a la donació del mas de Pere Grau, de Vilassar, de Salvador Armengol, a la seva néta, Joana (Pergamí 4 Arxiu Fons Armengol MMVD). En un altre document, que també ens informa sobre mobles a Barcelona, podem llegir: "quod in casu que non poteritis possidere dictum mansum Arola quod nos dabimus vobis totum ospicium nostrum civitatis Barchinone (Fol.99v Manual 5 APSGVD), a MONTSERRAT RICHOU i LLIMONA : La família i les esposalles a Sant Genís de Vilassar (1348-1486), pàg. 52.

<sup>1094</sup> El 11 d'octubre de 1434, Antoni Carbonell, de Barcelona i fill de Bernat Carbonell i Bonanata, difunta, de Vilassar, assegura haver rebut, mitjançant una àpoca, 55 lliures de dot de Caterina. Aquesta serà la seva futura muller, que alhora és vídua de Joan Bartalot, mercader de Barcelona, i òrfena de Magret Oliver i de Bonata, de l'esmentada ciutat (Fol.29 i full solt Manual 1434-1435 de Bartomeu Agell AHPB).

<sup>1095</sup> Debitori de dot de Pere Colomer, de Premià, a Antoni Teià, de Barcelona. S'emparaulen 80 lliures per Bartomeua, filla de Colomer (1372,5,2 Fols.43 a 44 Manual 2 APSPPD). Restitució de dot de Sança, vídua de Jaume Pi, de Premià, a la seva nora Sança, vídua de Pere Pi i muller d'Antoni Rocabertí, hostaler de Barcelona (1421,11,16 Fol.36 Manuale primum de Bartomeu Agell AHPB).



documents, que més ens assenyalen com s'exercia les relacions de parentiu el testador o la testadora que ha marxat a ciutat. En la majoria d'aquestes fonts, observem com es lleguen deixes als parents de pagès<sup>1096</sup> i ens ajuden a detectar membres del mateix grup familiar, que també viuen a la ciutat comtal<sup>1097</sup>. Entre aquests trobem nenes i nens orfes, que han estat acollits per parents<sup>1098</sup>, o que han estat col·locades com aprenentes d'un ofici o com a minyones de parents més ben situats<sup>1099</sup>. Per aquest motiu, no estem d'acord amb el que pensa Guy Bois, quan generalitza una reducció dels llaços de solidaritat i d'assistència mútua a partir de la pesta negra<sup>1100</sup>. Creiem que no és possible categoritzar en bloc el comportament relacional de les famílies del moment. Més aviat, ens situem en la línia d'Henri Bresc, qui assenyala una contradicció amb la qual ens podem trobar a l'endinsar-nos en l'estudi de la família i de les relacions de parentiu. Per una banda, es tracta de la creixent

---

<sup>1096</sup> En el testament de Constança, muller de Pere Torrent, forner de Barcelona, i filla del difunt Guillem Artaguil i de Margarida, de Vilassar, apareix la donació de 50 sous per a Margarida, la seva mare, així com per cada una de les seves germanes, l'Antònia i la Bartomeua (Fols.126 a 127 de Tercius Liber Testamentorum 1405-1442 de Pere Folgueres AHPB).

<sup>1097</sup> En el codicil d'Antoni Parera, notari barceloní i orfe de Guillem Parera i Sança, de Tiana, com a llegats familiars figuren: per a la seva germana Joanna, muller de Jaume Oliver, taverner de Barcelona, part del llegat del seu nebot difunt, en Francesc Joan Parera, pel·licer i orfe de Bernat Parera, sastre de Barcelona; i per a Bernat Dauder, d'Alella i habitant de Barcelona, nebot seu, 10 sous. També s'esmenta la quantitat de 20 sous "in auxilium maritandi", que el testador llega a Eulàlia, filla d'un pescador, que viu amb la seva germana Joanna (1472,7,30 Fols.97v i 98 del Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB). En el testament de Joan Ferrer, taverner de Barcelona i fill de Ponç Ferrer i d'Alamanda, difunts de Premià, constatem la presència de Joanna, néta seva i filla de Bartomeu Pou, de Cardedeu. Com a hereua universal apareix Joanna, filla seva i muller de Gabriel Soler, assaonador de Barcelona. Aquest amb tres parents més, el trobem esmentat com a marmessor. Un altre dels marmessors, és Pere Ferrer, també taverner de Barcelona, nebot seu i fill de Jaume Ferrer, de Premià, i d'Antònia, germana del testador (Fols.180v a 182 del Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1098</sup> Vegeu el testament de la nota anterior.

<sup>1099</sup> TERESA-MARIA VINYOLES observa el cas de nenes, procedents de famílies humils de les rodalies de Barcelona, que eren col·locades a casa d'alguna muller artesana de la ciutat comtal. L'objectiu de la família de les noies és deslliurar-se de l'alimentació de la nena i, alhora, poder comptar amb l'assegurança que, en acabar el contracte estipulat, aquestes noies tindran numerari per a poder-se pagar-se elles mateixes el dot. VINYOLES ho exemplifica amb un document de l'any 1388. En aquest, veiem com Bartomeua, filla de Pere Triador, de Premià, que té 11 anys, es traslladarà, a casa de Joana, muller d'Antoni Crespià, espaser de Barcelona. Aprenderà a ser costurera i restarà amb la família Crespià tres anys i mig. En finalitzar aquest període de temps, Bartomeua rebrà un vestit valorat en 16 sous, a Les barcelonines a les darreries de l'edat mitjana. Barcelona, Fundació Vives Casajuana, 1976, pàgs.36 i 37.

<sup>1100</sup> GUY BOIS: La gran depresión medieval. Siglos XIV-XV. El precedente de una crisis sistèmica. València, Universitat de València ("Biblioteca Nueva", nº14), 2003, pàg.95.

alliberació jurídica de la persona i de la conscienciació progressiva dels seus drets i, per l'altra, de la consolidació del sistema parental. Bressc defineix aquest sistema com "el instrumento a manos del grupo, que la modela (es refereix a la persona) y la transforma para utilizarla, roturar, hallar capital y alianzas y edificar una potencia"<sup>1101</sup>. Precisament és el que Didier Lett defensa quan argumenta la gran plasticitat de l'estructura familiar de l'Edat Mitjana, quan s'adapta tan a la vida com a la mort<sup>1102</sup>.

Amb la formalització de l'enllaç matrimonial, fineix un procés de negociacions, llarg i planificat, que s'ha iniciat entre dos grups familiars, que han cercat la consecució d'una sèrie d'objectius. En el cas dels grups dels hereus i de les pubilles, podem destacar la perpetuació de la parentela al capdavant de l'explotació familiar. En el de les famílies amb cabalers i cabaleres, la col·locació d'aquests. Com és evident, una mateixa família pot desenvolupar ambdós papers, ja que aquesta situació depèn del montant demogràfic amb el qual compta cada grup. L'explicació de les unions conjugals no pot reduir-se a les unions de cabalers i cabaleres amb pubilles i hereus, i de cabalers amb cabaleres. Les fonts consultades ens demostren, en més d'una ocasió, que l'estatus d'hereu i de pubilla, també pot presentar-se com a condicional, quan la persona escollida no acaba de garantir les expectatives del conjunt de familiars i amics, que l'envolta. Per aquest motiu, el paper de l'hereu, malgrat la seva importància, esdevé matitzat per la presència d'aquest col·lectiu que conformarà el consell familiar<sup>1103</sup>. Com a èpoques anteriors, les esposalles i els enllaços matrimonials són un mitjà de relacionar-se econòmic i socialment, mitjançant l'intercanvi de membres dels diferents grups familiars. Per tant, amb l'enllaç nupcial es pot iniciar noves relacions econòmico-socials i lligams de parentiu i/o solidaritat entre dos grups familiars, es poden continuar

---

<sup>1101</sup> HENRI BRESSC: "La Europa de las ciudades y de los campos (siglos XIII-XIV)", a ANDRÉ BURGUIÈRE i altres: *Historia de la familia. V.1 Mundos lejanos, mundos antiguos*. Madrid, Alianza, 1988, pàgs.419 i 420.

<sup>1102</sup> DIDIER LETT: *Famille et parenté dans l'occident médiéval Vè-Xvè siècle*. Paris, Hachette Livre ("Carré histoire", 49), 2000, pàg.136.

<sup>1103</sup> Un cas evident és el de Vicenç Morot, hereu de Pasqual Morot. Vicenç es descrit com "dementis ac sensu carentis". Per aquest motiu, en Vicenç es representat pels seus tutors, que han de tenir cura dels seus béns. Com a tutors de Vicenç constatem a Pere Arnau, de Cabrera, a Nicolau Morot, de Vilassar, i a Berenguer Vidal, de Sant Vicenç de Sarrià (Llibre Comú 1467-1468 de Miquel Franquesa AHPB).

relacions encetades amb anterioritat, així com pot néixer l'oportunitat d'oferir un ascens social per algun dels membres del grup, beneficiant, d'aquesta manera, a la resta del grup originari.<sup>1104</sup> També hi ha grups familiars, que han d'arranjar de la millor manera possible l'absència de la generació intermitja. És a dir, la que separa els avis i les àvies dels seus néts i nétes. Per això, hem de comptar amb la presència d'un gran conjunt de variables, que influeixen a cada grup familiar en concret. Malauradament, aquests condicionants poden deixar algunes llacunes en el nostre discurs, ja que la nostra documentació no sempre ens informa de tot.

L'existència d'èlits rurals emparentades, ens indica que no tota la pagesia està passant per situacions desfavorables. També ens ratifica, que la condició jurídica no discorre paral·lela a la situació econòmica i social del grup que la detenta. En aquest sentit, hem demanat cautela a l'hora d'etiquetar com a "pagès gras" a tot pagès que detenti més d'un mas. En relació aquesta qüestió, hem insistit en la importància de saber no només quina ha estat la via d'accés a aquesta nova unitat d'explotació, sinó també en quines condicions es troba aquella, així com l'evolució posterior del grup familiar que l'explota o el manté rònec. També hem observat tant la pervivència de certs grups familiars, que han arribat fins als nostres dies, com la identificació dels antropònims familiars amb els masos que els donen aixopluc.

La pràctica de l'escriptura notarial, dirigida per a garantir l'organització familiar i econòmica de la nova parella, durant el matrimoni i a l'acabament d'aquest, a més de facilitar-nos l'elaboració del present estudi, ha demostrat que la importància dels pagaments a satisfer són prou importants, com perquè els diferents grups planifiquin els enllaços per a poder-los fer front. D'aquesta manera, hem pogut constatar, malgrat els silencis generalitzats a les nostres fonts, que les edats dels contraents són també diverses: des de nens i nenes orfes, on es remarca la minoria d'edat, passant per nois i noies de 13 a 15 anys, fins a les vídues que s'enllaçen en segones núpcies. A causa d'això, el

---

<sup>1104</sup> És interessant assenyalar la visió que té JOSEP M<sup>a</sup> SALELLAS, en referència als enllaços matrimonials, basats en els pactes elaborats entre els diferents grups familiars. Per aquest jurista, s'han realitzat pocs estudis dels atorgaments capitulars, malgrat la importància que presenten dins del pactisme social, el qual continua vigent, malgrat la derrota del 1714 i la desaparició del pactisme polític, a La "Resurrecció" dels Capítols Matrimonials (L'àmbit de l'autonomia de la voluntat en els contractes reguladors de la convivència). Contestació al discurs d'ingrés de l'acadèmic de número IL-LM SR. JUAN-JOSÉ LÓPEZ BURNIOL, pàg.60.

desenvolupament dels cicles vitals, que correspondrien amb l'administració dels diferents sacraments cristians no es corresponen. S'observa un trencament dels diferents ritus de pas en aquestes comunitats, que també s'identifiquen amb els diferents papers, que pot desenvolupar un mateix individu al llarg de la seva existència<sup>1105</sup>. Una bona mostra d'això, és la baixa esperança de vida, que escapça la franja demogràfica dels més petits i joves, que no arriben a maridar, mentre que d'altres individus de major edat, poden oficialitzar aquest ritus més d'un cop<sup>1106</sup>. D'aquí vé, l'observació de l'enllaçament d'alguns cicles, en el cas dels més desafortunats, que documentalment es manifesten amb l'inici de les esposalles, seguides de ben a prop per l'escripturació de les darreres voluntats<sup>1107</sup>. Com és lògic, la documentació ens informa de la complementarietat dels esmentats cicles vitals, que corresponen jurídicament amb l'escripturació de diferents tipus de fonts: la dels enllaços matrimonials i la dels testaments, que mostren una coherent organització d'aquesta societat, que es manifesta mitjançant la documentació escrita.

Malgrat que el tema de l'amor dins de l'àmbit del matrimoni i de la família ha estat i continua éssent un dels temes que s'ha tractat amb més interès per part d'alguns medievalistes<sup>1108</sup>. Aquest mot només ens apareix documentat en algunes escriptures del notari barceloní Miquel Franquesa<sup>1109</sup>.

---

<sup>1105</sup> Fill o filla, germà o germana, nét o néta, nebot o neboda; pare o mare, gendre o jove, cunyat o cunyada, tiet o tieta; àvi o àvia, sogre o sogra, consogre o consogra, etc.

<sup>1106</sup> Dins d'aquest grup hem de prioritzar el cas de les noies molt joves, que moren en el moment del part.

<sup>1107</sup> MERCÈ AVENTÍN: "La familia ante la muerte: el culto a la memoria", a *La familia en la Edad Media. XI Semana de Estudios Medievales. Nájera 2000*. Logroño, Gobierno de la Rioja i Instituto de Estudios Riojanos, 2001, pàgs.387 a 412.

<sup>1108</sup> HENRI BRESCH: "Las mujeres con las que se casan y aquellas que se ama", dins de *La Europa de las ciudades y de los campos (siglos XIII-XV)*, pàgs.424 a 428. DIDIER LETT: "La vie familiale (Vè-XVè)", dins de *Famille et parenté dans l'Occident médiéval Vè-Xvè siècle*, pàgs.165 a 189. JEAN-LOUIS FLANDRIN: Orígenes de la familia moderna. JACK GOODY: La evolución de la familia y del matrimonio en Europa. LEAH OTIS-COUR: Historia de la pareja en la Edad Media. Placer y amor. CHARLES DE LA RONCIÈRE: "Cómo vivir juntos", "Lo privado personal dentro de lo privado del ámbito familiar" y "La célula privada, matriz de la vida interior" a *Historia de la vida privada. 2.-De la Europa feudal al Renacimiento*, pàgs.213 a 294. *La Familia en la Edad Media. XI Semana de Estudios. Nájera 2000*. Logroño, Gobierno de la Rioja y Instituto de Estudios Riojanos, 2001.

<sup>1109</sup> Als Capítols matrimonials de Bartomeu Català, fill d'Antoni Català i orfe de Clara, de Santa Maria de Mataró i d'Aldonça, filla de Bernat Sala, àlies Mayol, difunt, i de Salvadora, de

Per aquest motiu, així com d'altres aspectes, ja comentats amb anterioritat, ens indiquen que el concepte de l'amor de la població analitzada és força allunyat al que pot predominar en l'actualitat en la contrada analitzada<sup>1110</sup>. Malgrat això, i com veurem més endavant a l'apartat, on parlem dels testaments, aquest concepte també hi és present<sup>1111</sup>. Per aquesta raó, malgrat les disquisicions dels moralistes de l'època, que fins i tot condemnen l'enamorament conjugal, constatem la presència d'un sentiment difícil de definir, que uneix els diferents membres dels grups familiars. En aquest sentit, cal evocar a Francesc d'Eiximenis, qui defensa un concepte d'amor entre pares i fills, entès com una necessitat merament instintiva, barrejada amb un fort component racional. Aquest autor també justifica l'autoritat patriarcal i elabora un conjunt de regles, per a què els marits puguin educar a les seves mullers com a bones esposes<sup>1112</sup>. Per tant, el concepte d'amor predominant dins l'àmbit familiar d'aquesta època és un sentiment, que és basa en l'existència d'unes desigualtats. Per una altra banda, també és veritat, que la visió actual de la infància d'aquests moments per part de la historiografia medievalista, qüestiona les idees exposades per Philippe Ariès<sup>1113</sup>. Segons Ariès, la societat medieval

---

Cabrera, es constata en la dotació d'Aldonça, per part del seu germà, Pere Mayol: "en contemplació del present matrimoni et per amor fraternal" (1464,4,14 Plec de Capítols Matrimonials de 1452-1482 i Llibre comú 1463-1465 de Miquel Franquesa AHPB). A la donació del mas Font, de Premià, de Miquel Font, fill del difunt Joan Font i d'Isabel, a la seva mare, s'escriptura "propter amorem, quem gero erga vos dictam dominam Isabelem, matrem meam, carissimam, et alia ex mea liberalitate animo... dono et titulo donacionis irrevocabilis inter vivos" (Manual 1477 de Miquel Franquesa AHPB). Apareix com una de les clàusules de les condicions de Bartomeua, mare de Pere Boter, "dona poderosa e usufructuaria de tota vida sua natural dels bens de la heretat del quondam marit seu": "E aixi stants e vinents los dits Pere Boter e Catherina...amen e honren la dita mare de ell dit Pere com a cara mare e ella aximateix am e tinga los dessus dits com a cars fills"<sup>1109</sup> (1477,3,22 Capítols matrimonials de Pere Boter, hereu universal del difunt Bartomeu Boter, difunt, i fill de Bartomeua, de Premià, i de Caterina, filla dels difunts Jofre Rossell, sastre, i Antònia, de Granollers. Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB).

<sup>1110</sup> Entre d'altres aspectes, podem recordar les diverses finalitats de l'enllaç nupcial, la legítimació jurídica de la violència domèstica exercida envers les dones i els menors, així com la penalització de l'adulteri femení, obviant-ne el de l'home casat.

<sup>1111</sup> "Mater mea amor maternali" i envers el marit "pro amore conjugali" (1476, 6, 15 Fol. 44 Manual 2 APSPD). En relació a un gendre, "bono amore et sservicio michi facto infirmitatis mee longo tempore...facienda cotidie" (1482,1,20 Fol.3v Manual 3 APSPD). En relació a la muller, "pro bono amore" (1485,3,1 Fol.4 Manual 3 APSPD).

<sup>1112</sup> DAVID GUIXERAS i XAVIER RENEDO: Francesc Eiximenis. Llibres. Mestres i sermons. Editorial Barcino ("Biblioteca Barcino", volum 2), 2005, pàg.70 i 135 a 142.

<sup>1113</sup> PHILIPPE ARIÈS: El niño y la vida familiar en el Antiguo Régimen. Madrid, Taurus ("Ensayistas", 284), 1987.

basa la seva relació amb la infantesa, partint de la indiferència. Com hem comentat, una sèrie d'estudis relativitzen la pesimista visió d'Ariès. En aquest sentit, entre d'altres investigadors, ha d'entendre's les aportacions de Didier Lett, qui explica l'aparició del "limbus puerorum", al segle XII, arran de la pressió social envers l'aparell eclesiàstic<sup>1114</sup>. Aquest fet ja ens demostra com la societat d'aquests moments, en general, es preocupa i cuida als seus infants<sup>1115</sup>.

Dins de l'àmbit familiar també hem d'assenyalar la divisió interna del treball. A pagès, els diferents membres del grup familiar han d'assumir les derivades de l'"empresa" familiar. Els homes i els nois adrecen les seves energies al conreu de les diferents peces de terra. Les dones i les noies combinen les tasques agrícoles amb les feines de la llar. Aquestes tasques les combinen amb l'atenció del bestiar menor, amb la venda de productes agrícoles i d'altres elaborats per elles mateixes a partir de vegetals, com la palla, el cànem i l'espart. En quan als infants, es diferencia les nenes, que acostumen a estar amb la mare, dels nens que estan al costat del pare. La finalitat d'això és la transferència de coneixements, relacionats amb les possibles tasques a desenvolupar en un futur<sup>1116</sup>. Com és lògic, aquesta presentació vàlida per a una família conjugal amb fills, s'ha d'adequar a la diversitat de nuclis familiars existents, així com al potencial econòmic de cada mas. Com en l'actualitat, en aquella època, es formalitzen una sèrie de

---

<sup>1114</sup> DIDIER LETT: "De l'errance au deuil. Les enfants morts sans bapteme et la naissance du limbus puerorum aux XIIè-XIIIè siècles", a ROBERT FOSSIER (Editeur): La petite enfance dans l'Europe Medievale et Moderne. Actes des Xvès Journées Internationales d'Histoire de l'Abbaye de Flaran. Septembre de 1994. Toulouse, Presses universitaires du Mirail, 1977, pàgs.77 a 92. També d'aquest autor es pot consultar, DIDIER LETT i DANIELE ALEXANDRE-BIDON: Les enfants au Moyen Age. Vè-Xvè siècle. Paris, Hachette ("Pluriel"), 1997.

<sup>1115</sup> Com a totes les societats i els períodes històrics, hi ha individus que maltracten i descuiden als infants. MARIA DEL CARMEN GARCÍA HERRREO: "Elementos para una historia de la infancia y de la juventud a finales de la Edad Media", a La vida cotidiana en la Edad Media. VIII Semana de Estudios Medievales. Logroño, Gobierno de la rioja i Instituto de Estudios Riojanos, 1998, pàgs.228 i 229. PIERRE ANDRÉ SIGAL: "Les accidents de la petite enfance à la fin du Moyen Age d'après les récits de miracles", a ROBERT FOSSIER (Editeur): La petite enfance dans l'Europe Medievale et Moderne. Actes des Xvès Journées Internationales d'Histoire de l'Abbaye de Flaran. Septembre de 1994. Toulouse, Presses universitaires du Mirail, 1977, pàgs.59 a 76.

<sup>1116</sup> MERCÈ AVENTÍN: "Família i unitat d'explotació", dins de Història Agrària dels Països Catalans, pàgs.486 i 487.

contractes orals amb pagesos jornalers, que treballen a les terres dels pagesos més rics. És una mà d'obra, que no es visualitza, però que existeixi.

El sector artesanal de la contrada també protagonitza contractes d'aprenentatge, com el que reproduïm a continuació. L'existència d'aquests contractes ens porta a considerar alguns factors, que no s'han comentat. Entre aquests, podem assenyalar la incorporació d'aprenents, provinents de zones encara més ruralitzades dins de famílies artesanes de les localitats de la zona estudiada:

“Sit omnibus notum quod ego Petrus Strany, filius Bartholomei Estray, parrochie Sancti Stephani de Vilanova diocesi Barchino, gratis et ex certa scientia promito vobis Arnaldo Carbonelli, textoris panni lini, parrochie de Vilaçario, destar ab vos dit Arnau de Nadal de MCCCCXXXV a tres anys pus prop vinents que finiran a Nadal MCCCCXXXVIII. He que lo dit Carbonel sia tengut de mostrar lofici de texedonia. He mes avant, fer una cota cascun any et un perel de camisas het VII parel de calses het VII parel de bragas het sabates aqueles agi menester. He mes avant, la derrera anyada, un gipo he mes que la derrera anyada sia la vestedura de color.

Ferma lo dit contracta Pere Stray he Barthomeu Stray, pare del dit Pere, he nArnau Carbonel.

Testes huius rei sunt Felix Stray et Petrus Agell dicte parrochie de Vilaçario<sup>1117</sup>.

---

<sup>1117</sup> 1434,11,2 Fol. 102 Manual 8 APSGVD.

Taula núm.42.-

HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV I XV)					
Data	Font	Mas	Dependència	DE/A	Parròquia
1469,8,17	Ref. Confessió de Vicenç Colomer del Camí, de Vilassar (1566,7,18) a Capbreu 1558-1614 AHMA	Mas Alzina	des Bosc	Pare / fill	VILASSAR
1371,8,27	Fol. 22 V Bis Manual 2 APSGVD	Amadó	Pere des Bosc	Benvinguda, vídua de Guillem Amadó /Francesca, muller de Pere Cuquet i aquest	
1395,12, 20	Fol.20 Llibre del Baixell AHMA i Fol.19v Manual 5 APSGVD	Amadó i Roig	Pere des Bosc	Pares / fill	
1454,6,17	Diversorum 87 APSGVD	Sant Crist (sic) És AMAT?	Joan de Plana, doctor en lleis de Barcelona	Pare / fill	
1400,6, 20	Fol. 42 Manual 5 APSGVD	Armengol	Miquel des Bosc	Mare / fill	
1431,8,8	Fols. 52v i 53 Manual 6 APSGVD Diversorum 115 APSGVD	Aulovara	.....	Pare / fill	
1382,5, 24	Fol.155 Manual 4 APSGVD	Avella	Alou	Pare / fill	
1450,1,25	Fol.153v Manual 8 APSGVD	(vall de Cabrils)	Priorat Sta. Maria de Montealegre	Pare / fill	



<b>HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV i XV)</b>					
<b>Data</b>	<b>Font</b>	<b>Mas</b>	<b>Dependència</b>	<b>DE/A</b>	<b>Parròquia</b>
1379,3,13	Fols. 95v a 96v Manual 4 APSGVD	Boscà	Benefici de Sta Maria de SGV	Pares / fill	
1432,4,6	Fols. 67v i 68 Manual 6 APSGVD	Campins	.....	Pare / filla	
1400,8,10	Fol. 65 Llibre del Baixell AHMA Fol. 65 Manual 5 APSGVD	Casa i hort a la sagrera	.....	Miquel des Bosc / Lluis des Bosc (germà)	
1433,7,12	Fol. 38 Manual 6 APSGVD	Cuquet (prop capella Sta. Creu)	.....	Pares / filla	
1475,3,28	Diversorum 105 APSGVD	Diumer	des Bosc	Pare / fill	
1449,11,21	Fol. 153v Manual 8 APSGVD	½ mas Eimeric	des Bosc	Germà / germana	
1380,9, 10	Fols.122v i 123 Manual 4 APSGVD	Estrany (s'esmenta Diumer)	Pere des Bosc	Pare i germà/ filla	
1383,2, 12	Manual 4 Fols.170 i 170v APSGVD	Ferrer	Pere des Bosc	Pare / fill	
1379,1, 27	Fols. 93v i 94 Manual 4 APSGVD	Flor (Sant Crist)	Pere des Bosc	Pares / fill Mare / fill	VILASSAR
1408,5,15 (abans)	Fol. 118 Manual 5 APSGVD				
1379,12, 29	Fols.88 Manual 4 APSGVD	Grau (Cabrils)	Pere des Bosc	Pare / fill	
1436,10,27	Pergamí núm.4 Arxiu Fons Ar Mengol MMVD	Mas Pere Grau		Avi / néta	
1451,7,9	Manual 1451 de Bartomeu Agell AHPB	Isern		Tia/nebot	
1434,1,24	Diversorum 133 APSGVD			Mare / fill	
1473,8,22	Diversorum 35 APSGVD	Mas Julià	.....	Mare / fill	

HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV I XV)					
Data	Font	Mas	Dependència	DE/A	Parròquia
1439,12,26	Fol.99 Manual 8 APSGVD	Marc	.....	Pare / fill.	VILASSAR
1450,3,15	Fols. 158v i 159 Manual 8 APSGVD			Avi / néta	
1377,12,2	Fols. 50V a 51V Manual 4 APSGVD	Marquès i Batllia	Pere des Bosc	Avis / nét Pares / fill	
1408,5,15	Fols. 118 Manual 5 APSGVD			Fill / mare (dar rera renúncia a drets mas Flor, ja en poder del fill. Mare: s'ha tornat a casar).	
1411,2,1	Fols.133 Manual 5 APSGVD	Marquès (mas o borja)	Benefici de Sant Joan de Sta. Maria de Mataró	Pare / fill	
1403,4,23	Fols. 186v a 188 Manual 5 APSGVD i Fol.186 Llibre del Baixell AHMA	Mas, àlies Arola  O	Miquel des Bosc	Vídua/? (no s'especifica la relació).	
1407,6,11 (és anterior)	Fol.99v Manual 5 APSGVD	Arola, àlies Mas		No s'especifica relació	
1398,5,14	Fol.27v i 43 Manual 5 APSGVD	Mataró	Altar de Sant Vicenç de la Seu de Barcelo na	Pare / filla	
1401,5,10 (és anterior)	Fol.58 Manual 5 APSGVD			Pare/filla (ibi- dem personat- ges anteriors)	
1359,11,4	Fol.2 Manual 2 APSGVD	Morell	Pere des Bosc	Pares / filla	
1383,12, 29	Fols. 164 Manual 4 APSGVD			Avis / nét	

HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV i XV)					
Data	Font	Mas	Dependència	DE/A	Parròquia
1378,11,20	Fols. 80v a 82 Manual 4 APSGVD	Morot	alou	Pares i oncle/ filla	VILASSAR
1434,12,28	Diversorum 133 APSGVD	Mas Oliu, àlies Riera	des Bosc	Pare / fill	
1402,4,20	Fol.71 Manual 5 APSGVD  Diversorum 68 i 118 APSGVD	Ortaguil, també apareix com Artaguil	alou	Pare/filla  .1406,4,19 Manual 5 Fol.125 APSGVD : es parla d'una demanda de Margarita, filla i Joan Case- lles, marit, contra Guillem Ortaguil. Aquest amb el consell d'amics els promet 15 ll anuals fins que no puguin tenir el mas.  .Aprovació de Francesca, muller de Guillem i retenció de 10 ll. per testar (sens datar ) Manual 5 Fol.125 APSGVD	
1431,8,8	Fols. 52v i 53 Manual 6 APSGVD  Diversorum 115 APSGVD	Parera	des Bosc	Pare / fill	
1436,10,27	Pergamí 4 Arxiu Fons Armengol MMVD	Pere Grau	Miquel des Bosc	Avi / néta	
1397,2,2	Fol.151v Manual 5 APSGVD	Perpinyà	des Bosc	Pare / fill i muller	
1461,6,21	Diversorum 131 APSGVD	Pi	Pere des Bosc	Pare / fill	
1467,5,27	Diversorum 26 APSGVD			Pare / fill	

<b>HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV i XV)</b>					
<b>Data</b>	<b>Font</b>	<b>Mas</b>	<b>Dependència</b>	<b>DE/A</b>	<b>Parròquia</b>
1403,11,7	Fol. 79v i 79bis Manual 5 APSGVD	Piferrer		Pare / fill	VILASSAR
1428,2,8	Fols. 46v i 47 Manual 6 APSGVD  Fol. 27v Manual 8 APSGVD	Pere Ferrer	Priorat de Sant Pere de Clarà	Pare / fill	
1373,2,2	Fols. 66v i 67 Manual 2 APSGVD	Rafart	alou	Fill / mare i padastre	
1384,1,4	Fol.194 Manual 4 APSGVD		Pere des Bosc	Pares / filla	
1400, 12, 28	Fol.106 Llibre del Baixell AHMA  Fols.106V i 107 Manual 5 APSGVD	Riera	Miquel des Bosc	Pare / filla	
1442,3,24	Diversorum 29 APSGVD	Riera (Cabrils) i la borda, prop del mar al Pou de Vilassar	.....	Matrimoni/? (no s'especifica relació familiar).	
1454,11,28	Fol. 14 Manual 7 APSGVD	Drets mas Riera		Fill / mare	
1403,12,27	Fols.71v i 72 Manual 5 APSGVD	Roudor	alou	Pare / fill	
1396,2,22	Fol.156 Llibre del Baixell AHMA i Fol.156v Manual 5 APSGVD	Sagalar (Cabrils) (apareix com a mas o borja)	Miquel des Bosc	Avis/ néta	
1398,5,20	Fols.156v i 157 Manual 5 APSGVD	(apareix com a borja)	des Bosc	Pere Banyeres/ Pere i Pericó Sagalar i muller del darrer.	
1381,9,20	Fols.142 Manual 4 APSGVD	Simonet	Pere des Bosc	Pare i madras-tra ? / filla i marit	

<b>HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV i XV)</b>					
<b>Data</b>	<b>Font</b>	<b>Mas</b>	<b>Dependència</b>	<b>DE/A</b>	<b>Parròquia</b>
1377,1,25	Fols.32v a 34v Manual 4 APSGVD  Fols.34v a 35v Manual 4 APSGVD	Tolrà	Pere des Bosc	Avi patern i matern (canvien hereu orfe) / oncle de l'hereu (fill d'avi patern)	VILASSAR
1375,7,18	Fols. 92V a 93V Manual 2 APSGVD	Verdaguer (borja)	Altar de Sant Joan de Sta. Maria de Martaró	Avi / nét	
1394,12, 20	Fol. 7 Manual 5 APSGVD i Fol.7 Llibre del Baixell AHMA	Veil	Miquel des Bosc	Pare / filla	
1397,8,14	Fol.142 Manual 5 APSGVD i Fol.153 Llibre Baixell AHMA		Miquel des Bosc	Pares / filla	
1431,9,26	Fols. 62 Manual 6 i Fols. 78v i 79 Manual 8 APSGVD		.....	Mare / fill	
1475,9,14	Diversorum 85 APSGVD	Villar	des Bosc	Germà / germana	
1395,2,24	Fol.10Manual 5 APSGVD	Poal	Monestir de Sant Miquel del Fai	Mare / fill	TEIÀ
1473,2,4	Manuale tercium decimum de 1473 de Miquel Franquesa AHPB	Casa	.....	Mare / fill	PREMIÀ
1402, 5, 30	Fol.69 bisv Manual 5 APSGVD	Costa Estrader	Monestir de Sant Pere de les Puelles de Barcelona	Pare / fill	
1480,11,29 (és anterior)	Fol.23v i 71v i 72 Manual 2 APSPD	Fornells	.....	Pares / filla	
1461-1467	Diversorum 131 APSGVD	Lena	Alou	Pare / fill	

HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV I XV)					
Data	Font	Mas	Dependència	DE/A	Parròquia
1479,9,2	Manuale Vicesimum Secundum de Miquel Franquesa AHPB	Partella	Alou	Avi/néta	PREMIÀ
1480,7,19	Manual 1480-1481 de Miquel Franquesa AHPB			Avi/néta	
1372,2,11	Fols. 96v Manual 2 APSGVD	Ponseta	Bernat de Sant Vicenç i Pere des Bosc	Pare / filla	
1463,7,30	Fol.4 Manual 1 APSPPD	Rossell	.....	Madrastra/ fillastra	
1463,7,30	Fol.4 Manual 1 APSPPD	Rosselló	.....	Àvia / néta?	
1469,9,16	Fol.43 Manual 1 APSPPD			Néta / àvia.	
1379,5,1	Fols. 104v a 105 Manual 4 APSGVD	Saura	Sant Pol de Mar	No s'especifica relació de parentiu.	
1377,3, 7	Fols. 26 a 27 Manual 4 APSGVD	Tió	Benefici de Sta. Margarita de la Seu de Barcelona	Pares / fill	
1477,4,20	Plec de Capítols Matrimonials de 1452-1482 de Miquel Franquesa AHPB  Manuale decimum octavum de 1476-1477 de Miquel Franquesa AHPB	Agell	Entre d'altres, Joan d'Argen-tona	Pare/filla	

HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV i XV)					
Data	Font	Mas	Dependència	DE/A	Parròquia
1446,1,17	Fol.3 Vigessimum primum manuale instrumentorum et contractorum 1446 de Bartomeu Agell AHPB	Bellot	.....	Pare/fill	CABRERA
1461,6,28	Manual 1461 Bartomeu Agell AHPB	Canyet	Joan d'Argentona	Oncle/neboda i marit	
1382, 9, 28	Fols.158v a 159v Manual 4 APSGVD	Casa amb hort i quintana a la sagrera	Benefici de Sant Vicenç	Beneficiat / Pere Eimeric	
1431,10,13	Fol.58 Manual 5 APSGVD	Corçana	.....	Mare / fill	
1476,11,8	Manual 1477 de Miquel Franquesa AHPB	Font	.....	Fill/mare	
1376,2,11	Fols. 85 a 86v Manual 2 APSGVD	Gener (i)	Pere des Bosc	Avis materns/ nét	
1479,7,25	Manuale Vice-simum secundum de Miquel Franquesa AHPB	Puig	.....	Mare/fill	
1429,8,1	Fol.74v de Primum Manuale de Bartomeu Agell AHPB	Seguí	.....	Pare/fill	
1373,2, 2	Fols. 67v i 68 Manual 2 APSGVD	Casa carrer fusteria (Rafart, de Vilassar)	.....	Mare i padrastre / fill	BARCELONA
1436,10,27	Pergamí núm.4 Arxiu Fons Ar Mengol MMVD	Cases al carrer fusteria, sota el Born	.....	Avi / néta	

<b>HERETAMENTS DE MASOS, BORDES I CASES (S.XIV i XV)</b>					
<b>Data</b>	<b>Font</b>	<b>Mas</b>	<b>Dependència</b>	<b>DE/A</b>	<b>Parròquia</b>
1473,2,27	Manuale Ter- cium decimum de 1473 de Miquel Fran- quesa AHPB	.cases d'Isabel per herència del seu difunt pare, Pere ça Plana ,al carrer de Jaume Gi- rard. .cases al carrer de la Volta .135 sous amb tota « senyoria ferma fadiga » satisfets per diferents em- fiteutes per honors a prop del Portal Nou de Barcelona. .Altres béns mobles i im- mobles	No s'esmenten  No s'esmenten  Monestir de S. Pere de les Pue les de Barcelo- na	Mare/filla	BARCELONA



#### 4.4.-CONCLUSIONS:

Al llarg dels diferents fulls, que hem dedicat a la família i a la institució del matrimoni, hem observat com de manera paral·lela a l'escripturació dels contractes de tipologia agrària i de compravenda de violaris i de censals morts, els pactes d'esposalles escripturats són els que predominen més a la nostra documentació. Així doncs, la constitució de noves parelles, que no deixaran mai de pertànyer al seu grup familiar originari, a conseqüència del règim de separació de béns vigent, es recolza sobre unes negociacions, que es presenten com a llargues i planificades. Aquests pactes són trascendentals per als diferents grups familiars, ja que la reproducció del grup és vital per a la pervivència d'aquest i del seu patrimoni. En general, les nostres fonts ens diferencien els ritus de les esposalles, de la cerimònia religiosa "in facie ecclesie" i de les noces. Malgrat això, també hem comentat l'existència de diferents tipus de matrimonis, com són el civil, l'eclesiàstic i el clandestí, que alhora conviuen amb el concubinatge.

Les diferents fonts, que escripturen els pactes originats per a la unió conjugal, poden presentar-se com a escriptures separades, però complementàries i, a partir de la segona meitat del segle XV, apareixen en un únic document, anomenat Capítols o Capitulacions Matrimonials. Mitjançant l'anàlisi d'aquests fonts, hem mostrat com la zona estudiada es caracteritza per tenir una societat patriarcal, que practica unes relacions bilaterals entre els membres dels diferents grups familiars. Per això, es reconeixen com a parents tan als familiars per via paterna com als de via materna. Aquest fet, permet l'adaptació del grup familiar a les dificultats del període analitzat, la reproducció del sistema familiar "ideal" i incloure en un nombre important la participació de les púbbles, com a beneficiades de les donacions intervivos. La lectura de la documentació també ens ha permès assenyalar, que no podem pas cenyir-nos en l'exposició d'un model familiar "tòpic", com si fos l'únic existent. En estem referint a la família conjugal. És a dir, al grup familiar constituït per la parella amb o sense fills. Amb el desenvolupament dels diferents apartats del nostre

treball, pensem que hem pogut demostrar, que en aquests moments hi ha una coexistència de diferents sistemes familiars simples (com són el conjugal, el monoparental i el reconstituït), que alhora conviuen amb les famílies de tipus conjugal ampliada o múltiple. També hem vist, com aquestes unitats bàsiques familiars es troben immerses dins d'una "parentela" o grup familiar més ampli, del qual sorgeixen diferents membres, que representaran els interessos del grup i estaran presents en diferents pactes escripturats. Per tant i com és lògic, s'observa una interdependència entre els diferents membres del grup familiar. Aquesta interdependència es reflecteix en les diferents funcions, que es poden trobar als enllaços matrimonials, que han d'adaptar-se a les necessitats del grup. Entre aquestes funcions, podem assenyalar la reproducció del grup, la pervivència del patrimoni, la col·locació dels cabalers i cabaleres i millorar les relacions econòmico-socials. Per aconseguir aquestes necessitats, hem observat com les estratègies de successió al capdavant dels diferents masos és variada, malgrat el predomini de la intenció de situar al capdavant un hereu. En el nostre cas, la rellevància de la figura de l'hereu, es presenta certament eclipsada per l'alt percentatge de pubilles detectades a la zona estudiada. D'aquesta manera, hem vist com l'adequació dels grups familiars a les dificultats del període, ens mostra una prioritització de la transmissió de l'herència directa descendent, davant d'altres mètodes, que inclourien parents col·laterals. També hem constatat com els grups familiars amb menys recursos humans són els que en darrera instància realitzen les donacions a nenes i nens, que fins i tot viuen fora de zona analitzada. En aquests casos, hem assenyalat la desaparició o migració de la generació intermitja, la dels pares. Dins de la migració, hem destacat el gran nombre de referències que ens consten sobre un important nucli originari de Sant Genís de Vilassar, que s'havia instal·lat a la zona del Born a la ciutat comtal. En alguns d'aquests casos, hem reflexionat sobre la negativa d'alguns nois a exercir el paper d'hereus una vegada han endegat una vida diferent a Barcelona. Per això, seran els seus fills i filles, qui assumiran els avantatges i les responsabilitats de les donacions que els faran els seus avis i àvies. En aquest sentit, també hem comentat com a principis del segle XV, hi ha una sèrie de pubills, que es resisteixen a desplaçar el seu cognom com a àlies i adoptar com a prioritari el de la família de la seva muller pubilla.

També hem analitzat les importants sumes que satisfant a terminis les famílies de les pubilles i dels pubills, així com les promeses, que acostumen a aparèixer en aquests pactes d'esposalles, si aquests pubills i pubilles entren en un mas remença. Tot plegat ens demostra que l'acurada planificació de l'economia pagesa és un fet evident. Aquesta visió se'ns mostra molt més clara, si recordem com també entren en aquesta previsió els pactes realitzats amb els llegataris a les donacions intervivos, on s'intenta perllongar la seguretat de la muller cabalera, davant d'una eventual mort del seu cònjuge. En aquest sentit, hem comentat la desfavorable situació del pubill, que està en desigualtat de condicions davant les que es legislen per a les cabaleres.

A continuació, hem analitzat la coincidència del nom del grup familiar amb el nom del seu mas. En aquest apartat, hem observat coincidències i divergències entre ambdós noms, així com la transmissió d'alguns d'aquests masos a d'altres familiars, que es coneixen per cognoms diferents. Amb això, hem ratificat la importància de les alienacions, realitzades per via testamentària, que havíem comentat en el capítol precedent, alhora que hem demanat precaució a l'hora d'etiquetar com a "pagès gras" al que tingués més d'un mas a les seves mans.

Per a finalitzar, hem assenyalat com el tema de l'"amor" dins de la família és un tema que no pot equiparar-se al concepte predominant a la nostra societat, degut als prejudicis i desigualtats evidents que ha d'encarar la dona d'aquells moments.

Abans d'acabar amb aquestes conclusions, també volem afegir que l'estudi de les fonts, relacionades amb els pactes d'esposalles i el matrimoni són molt importants per a entendre la diversitat de relacions de tota mena, que es desenvolupen en qualsevol tipus de societat. Per aquest motiu, aquest tipus de documentació ha d'incloure's en qualsevol tipus d'estudi històric, que vulgui copsar un ampli ventall de mirades.